

UDE PÅ NOGET?

PÆDAGOGISK ARBEJDE MED UNGE
KRIMINELLE I RINGE STATSFÆNGSEL OG
FYNS AMTS DØGNINSTITUTION
BOBJERG SKOVGÅRD RINGE-PROJEKTET

Frank Ebsen og Ditte Krogh

Den Sociale Højskole, København, 2006

FORORD

Evalueringen af Ringe-projektet er foregået over 3¹/₂ år. Dette er den afsluttende rapport. Den handler om arbejdet med unge kriminelle under 18 år, som afsoner på Kriminalforsorgens Ungeafdeling i Ringe Statsfængsel og Fyns Amts døgninstitution Bobjerg Skovgård.

Vi har valgt at kalde den er de ude på noget fordi ordspillet mellem ude og inde er centralt for alle deltagere i projektet. For de unge handler det om de er ude af eller inde i et fængsel, og hvor tæt de er på at være ude medens de afsoner og når den rinder ud. Det kan også handle om at de er ude på noget i fængslet eller på Bobjerg, og forsøger at finde et mål medens de er der i form af uddannelse, fortsat kriminalitet, ballade eller ro. Men først og fremmest tænker vi på om personalet er ude på noget. Har de en mission med at bringe de unge videre væk fra deres skæve livsbaner eller er det blot opbevaring. Ved de hvad de vil, når de møder om morgenen på arbejde og vil de mere end at være sammen med kollegerne. Det er disse ude på noget med vægt på den sidste del vi arbejder med i denne undersøgelse.

Rapport er udarbejdet af kommende cand.psych. Ditte Krogh og Forskningschef Frank Ebsen. Ditte Krogh har stået for indsamling af materiale i fængslet, interviewet de unge og gennemgået journalerne. Kapitlerne om journalerne og de unges perspektiv er i første omgang skrevet af Ditte Krogh. Frank Ebsen har indsamlet materiale på Bobjerg Skovgård og skrevet de øvrige kapitler i rapporten. Rapporten er resultatet af et samarbejde, hvor vi løbende har diskuteret og revideret de enkelte afsnit og i fællesskab bidraget til det samlede resultat.

Rapporten bygger i et vist omfang videre på vores anden delrapport „Praksis på de to afdelinger“, som vi udarbejdede i 2005. Desuden har vi anvendt den første delrapport „Det er ikk´ så Ringe endda“ fra 2004,

Skriftserien: Socialt Arbejde redigeres af rektor Lone Severinsen

Kan bestilles på telefon nummer 38 14 46 00

© Frank Ebsen

© Ditte Krogh

© Den sociale Højskole – København

Udgivet af:

Den sociale Højskole – København

Kronprinsesse Sofies Vej 35

2000 Frederiksberg

København 2006

1. oplag

Tryk: Hakon Holm ApS

som blev udarbejdet af sociolog og lektor ved Frøbel seminaret Kathrine Hammerich.

Vi takker de unge, medarbejdere og ledere, som vi har mødt og interviewet på Ungeafdelingen og Bobjerg Skovgård. Alle har været venlige og imødekommende. Det har været spændende at følge Ringe-projektet, og vi er taknemmelige over at have fået lov til at kigge indenfor. Evalueringen er finansieret af Fyns Amt og Justitsministeriet.

Forskningschef Frank Ebsen

Center for Forskning i Socialt Arbejde
Den Sociale Højskole i København
Maj 2006

Rapportens form og læsevejledning

Denne rapport er resultatet af en evaluering, som er forløbet over tre år fra 2002 til efteråret 2005. Den er en fremstilling af arbejdet på Ungeafdelingen i Ringe Statsfængsel og på Fyns Amts institution Bobjerg Skovgård samt af de unges journaler og perspektiv på projektet.

Den følgende fremstilling er omfattende. Ikke fordi vi ønsker at skrive meget, men fordi der er meget at formidle, og på nogle punkter er der endnu mere at beskrive.

Da rapporten retter sig mod engagerede medarbejdere og ledere på de to steder og i deres bagvedliggende organisationer håber vi, at alle formår at læse rapporten. Men vi ved også at det er travle medarbejdere, som ikke altid når at læse de mange sider. Vi skal derfor kort redegøre for hvordan man kan vælge, hvad man ønsker at læse rapporten:

- Fremstillingen består af 8 kapitler jf. indholdsfortegnelsen. I kapitel 1 præsenterer vi projektet, og i kapitel 2 redegør vi for metoden i evalueringen. I kapitlerne 3 - 7 redegør vi for resultaterne og kapitel 8 indeholder en sammenfatning af hele rapporten. I alle kapitler er en kort introduktion og en sammenfatning.
- I kapitel 3 og 4 beskriver og analyserer vi arbejdet på henholdsvis Ungeafdelingen og Bobjerg. Hvert af disse kapitler afsluttes med en sammenfatning om arbejdet på de to afdelinger. Vi forsøger her at give en indsigt i en pulserende verdens op og nedture i en lidt afsondret institutionsverden.
- Kapitel 5 er en fremstilling af samarbejdet mellem de to afdelinger. Den er relativ kort, da samarbejdet kun har omfattet 10 unge fra projektets begyndelse.

- Kapitel 6 udgør en præsentation af de unge samt deres forløb før og efter afsoningen på Ungeafdelingen. Udgangspunktet er journaler fra hjemkommuner og kriminalforsorgen, og dermed myndighedernes perspektiv på de unge og deres familier. Analyser af journaler er sjældne, og vi har bl.a. valgt at fremstille seks af de unges barske forløb frem til den ubetingede fængselsdom.
- I kapitel 7 beskriver og analyserer vi de unges oplevelse af at afsone på Ungeafdelingen og i mindre omfang på Bobjerg samt deres fremtidsforestillinger.
- I kapitel 8 samles alle sammenfatningerne fra de enkelte kapitler. Dertil kommer en kort afslutning, hvor vi besvarer de spørgsmål, som vi stillede da evalueringen blev påbegyndt.

FORORD	3
Rapportens form og læsevejledning	5
RINGE-PROJEKTETS TILBLIVELSE	9
Præsentation af Ringe-projektet	9
Målgruppen i Ringe-projektet	13
METODE	20
Formålet med evalueringen	20
Materialet i evalueringen	22
PRAKSIS PÅ UNGEAFDELINGEN I RINGE STATSFÆNGSEL	26
Indledning	26
Etablering af Ungeafdelingen	30
Målsætning for Ungeafdelingen	40
Handling og pædagogisk behandling af de unge	46
Organisering af arbejdet	84
Sammenfatning om arbejdet på Ungeafdelingen	103
PRAKSIS PÅ BOBJERG	111
Etablering af Bobjerg	112
Målsætning	118
Dagligdagens rytme	124
Pædagogisk behandling og påvirkning af unge	138
Organisering af arbejdet	163
Sammenfatning og konklusion om arbejdet på Bobjerg	182
SAMARBEJDET MELLE M UNGEAFDELINGEN OG BOBJERG	192
Udgangspunktet og det formelle samarbejde	192
Samarbejdet om de fælles unge	193
Det daglige samarbejde	195
Fælles uddannelse og fælles metoder	200

DE UNGE I ET JOURNALPERSPEKTIV	206
Indledning	206
Præsentation af de unge	208
Drengenes kriminalitet og domme	208
Forløb i varetægt og fængsler	211
Afsoning på Ungeafdelingen	218
Sociale forhold	220
Foranstaltninger i den sociale indsats	241
Udslusningsforløb	256
De unges liv fra et journalperspektiv - sammenfatning	269
DE UNGES OPLEVELSE AF AT AFSONE PÅ UNGEAFDELINGEN OG BOBJERG	273
Indledning	273
Ungeafdelingen	274
De unges oplevelse af at afsone på Bobjerg Skovgaard	320
Løsladelse - fremtidig kvalificering og/eller kriminalitet	331
Sammenfatning og konklusion	344
RESUMÉ OM EVALUERINGEN AF RINGE-PROJEKTET	349
Sammenfatning om arbejdet på Ungeafdelingen	349
Sammenfatning om arbejdet på Bobjerg	356
De unge set fra journalerne - sammenfatning	365
De unges oplevelse - sammenfatning	369
Ringe-projektet - hvad er de ude på?	373
LITTERATUR (UFULDSTÆNDIG)	377

RINGE-PROJEKTETS TILBLIVELSE

Præsentation af Ringe-projektet

Ringe-projektet er et samarbejde mellem kriminalforsorgen og Fyns Amt. Ideen til projektet opstod uafhængigt af hinanden i de to systemer.

I Ringe statsfængsel funderede fængselsinspektøren over, hvordan samfundet kan håndtere de unge under 18 år, som blev frihedsberøvet og anbragt i fængsel:

„Helt tilfældigt blev jeg opmærksom på, at Afdelingschefen for familieafdelingen i Fyns Amt havde de samme betænkeligheder. Vores fælles udgangspunkt var, at vi havde at gøre med en gruppe unge kriminelle, der var så vanskelige, at det sociale system ikke kunne magte dem, og at vi samtidig ikke ønskede, at de skulle sidde i et almindeligt fængsel.

Ud fra det fælles ståsted opstod tanken om, at man gennem et samarbejde mellem Statsfængslet i Ringe og en åben institution i Fyns Amt kunne udvikle en pædagogik, der var egnet til denne gruppe kriminelle unge. Håbet var, at den nye pædagogik kunne bringe ro om de unge og herefter så hurtigt som muligt overføre dem til fortsat afsoning på en åben institution, med særligt uddannet personale.“
(fængselsinspektøren, juni 2003)

Afdelingschef i Fyns Amts familieafdeling havde lignende overvejelser om en gruppe unge under 18 år, som var vanskelige at håndtere og samtidig var i kontakt med kriminalforsorgen:

„I fht. dem har Kriminalforsorgen - og det var måske endnu mere udtalt dengang - helt klart den opfattelse, at de stort set ikke havde nogen opgaver i forhold til unge under 18 år. Det var en ren social opgave. Men jeg sagde til dem: „Det er jo ikke rigtigt. Den kriminelle lavalder er 15 år, og der er altså nogle fælles unge, selvom I per definition siger, at de under 18 år slet ikke skal være i

jeres regi. Men vi kan jo konstatere, at der er en gruppe unge hos jer, og at det er en gruppe, som mit system har utrolig vanskeligt ved at håndtere. Hvorfor går vi ikke ind i et samarbejde om dem?”

(afdelingschef juni 2003)

Endvidere var afdelingschefen løbende involveret i Socialministeriets overvejelser om, hvad man kunne gøre overfor gruppen. Socialministeriet bad Fyns Amt om at komme med forslag til, hvad der kunne gøres for den fælles gruppe af unge.

Socialministeriets henvendelse og fængselsinspektørens overvejelser førte i 1998 til Ringe-projektet, som er et samarbejde mellem Fyns Amt og kriminalforsorgen.

Ringe-projektet blev tænkt som et forsøgsprojekt med fælles metode- og personaleudvikling mellem en særlig Ungeafdeling i statsfængslet og behandlingsinstitutioner under Fyns Amt (Bobjerg Skovgård/Frørupvej). Målgruppen var kriminelle unge, som kunne have gavn af et tæt samarbejde mellem de to typer af institutioner.

„De to systemer skal opbygge et tæt samspil, såvel på det generelle plan vedrørende personaleudvikling og metodeudvikling, som vedrørende den enkelte unge, således at indsatsen får karakter af en helhed med fælles mål og metoder, hvor begge systemers styrker inddrages og deres begrænsninger i videst muligt omfang elimineres. Såvel på det generelle plan, som det konkrete samspil om den enkelte unge, skal således sikre entydighed, handlekraft og konsekvens i den samlede indsats overfor den unge, ligesom det skal sikre, at indsatsen har udgangspunkt i den enkelte unges særlige behandlingsbehov, og at der arbejdes målrettet i forhold hertil....“

(Notat af 1998, Fyns Amt, side 1-2)

Der skulle bygges bro mellem krav om sanktion og sikring på den ene side og krav om at sikre den unge en fremtid uden kriminalitet efter

overstået straf på den anden side. Der var ikke tvivl om at det ville være en stor udfordring at opbygge et samarbejde på tværs af et sikrings- og behandlingshensyn og mellem de to institutioner.

Et vigtigt element til at sikre at opgaven blev løst bedst muligt var at kvalificere medarbejdere på såvel de to nye døgninstitutioner som på Ungeafdelingen:

„Der bør i Projektet sikres, at der i den indledende fase sker en målrettet kvalificering til opgaverne og efterfølgende løbende sikres en systematisk personaleudvikling i overensstemmelse med den metodeudvikling, der finder sted... Uddannelse og personaleudvikling skal målrettes såvel konkrete pædagogiske værktøjer, som styrkelse af personlig kompetence hos den enkelte medarbejder.“

(Notat af 1998:9)

I udgangspunktet var kvalificeringen tænkt som noget begge organisationer kunne være fælles om med udgangspunkt i erfaringer fra Fyns Amts uddannelsesafdeling (Notat fra 1999:12).

Hensigten med Ringe-projektet var i fællesskab at udvikle nye metoder overfor de „fælles unge“ ved:

- Frem -og tilbageførsler mellem de to afdelinger
- fælles kvalificering af de to medarbejdergrupper
- at understøtte det daglige samarbejde på tværs af de to medarbejdergrupper.

Fyns Amt modtog på baggrund af ansøgningen til Socialministeriet 25 mio.kr. fra satspuljen til at etablere og drive to døgninstitutioner med hver fire til fem pladser i en treårig forsøgsperiode¹. Den ene

¹ Det fremgår at 7 mio.kr er til anlægsudgifter. Amtsrådet bevilger som medfinansiering 12 mio.kr. fordelt over tre år i 1999. Udgiften pr. plads bliver halveret af statstilskuddet og kommer ned på 500.000 kr., der skal fordeles mellem kommune og amt. jf. „Notat af 21. februar 2001“, side 2.

var Bobjerg Skovgård, der indgik i samarbejdet med Ungeafdelingen i Ringe Statsfængsel, og den anden var institutionen Frørupvej. Midlerne skulle også dække etablering af fælles værkstedsfaciliteter for de to døgninstitutioner og et udrykningskorps, som skal bistå institutionerne i akutte situationer samt i forbindelse med særligt tilrettelagte forløb for en eller flere unge (jf. „Notat af 1998“, s.3).

Den amtslige del af Ringe-projektet kom finansielt på plads med den statslige bevilling.

På statsfængslet i Ringe var man på dette tidspunkt ved at etablere Ungeafdelingen. Det skete på baggrund af et flerårigt ønske i Kriminalforsorgen om en særlig indsats for de helt unge i Ringe statsfængsel. Det var en udmøntning af de midler, som Folketinget i forbindelse med Finansloven for 1998 afsatte, som opfølgning på den anden „Voldspakke“. Fængslet modtog en mio. kr. til at ombygge afdelingen og tre mio.kr. årligt til at drive Ungeafdelingen.

Formålet med arbejdet på Ungeafdelingen beskrives i et notat fra Kriminalforsorgen:

„... etablering af en særlig afdeling i Statsfængslet, hvor der iværksættes en særlig pædagogisk og holdningspåvirkende indsats over for unge, der f.eks. p.g.a. anden etnisk baggrund har svært ved at tilpasse sig en sædvanlig afsoning.“

(Kriminalforsorgen : Notat af 1999:1)

På ungeafdelingen bliver der etableret fire pladser og en akutplads. Fængslet forpligter sig til altid at have en akut plads til rådighed for de fælles unge, som skal føres tilbage fra Bobjerg evt. på en af de andre afdelinger i fængslet.

Afdelingen er en selvstændig afdeling, hvor de unge afskærmes fra det øvrige fængsel.

Et særligt aspekt ved ungeafdelingen er, at den til forskel for de øvrige afdelinger i fængslet åbner mulighed for at ansætte pædagogisk personale, og der peges på „importmodellen“ hvor amtet udlåner pædagogiske uddannede til at arbejde på afdelingen. (Notat 1999:9)

Ungeafdelingen foreslås iværksat umiddelbart, også selv om amtets institutioner ikke var etablerede.

Ringe-projektet var tænkt som et treårigt forsøgsprojekt mellem to afdelinger fra to forskellige systemer, hvor det finansielle grundlag kom fra forskellige bevillinger. En vigtig forskel var, at Ungeafdelingen fra starten var en permanent afdeling i Ringe Statsfængsel, hvor fortsættelsen af den amtslige del af projektet (herunder Bobjerg Skovgård) efter forsøgsperioden afhang af en beslutning i Fyns Amtsråd. Den træffes i 2003 i forbindelse med budgettet for 2004. Det er således allerede efter to år et samarbejde mellem to permanente institutioner (Ungeafdelingen og Bobjerg Skovgård).

Målgruppen i Ringe-projektet

I notaterne fra både Fyns Amt og Kriminalforsorgen findes en beskrivelse af målgruppen. Fyns Amt beskriver den på følgende måde:

„Projektet omfatter unge i aldersgruppen 15-18 (20) år (der bør være mulighed for at dispensere), som er kendetegnet ved et eller flere af nedenstående forhold:

- A. *Unge som ønskes anbragt til socialpædagogisk behandling med eller uden samtykke (bistandsloven)²*

² I dag i hht. „Lov om social Service, 1998“. Dette kan enten være i hht. §40.2.11 (anbringelse med samtykke) eller §42 (anbringelse uden samtykke). Såfremt det er begået kriminalitet (dvs. den unges adfærd), der er årsagen til anbringelsen, og der ikke er givet samtykke fra forældremyndighedsindehaver/ne, så anbringes den unge efter §42.3 eller §42.4 i Serviceloven.

- B. *Unge med såvel dansk som anden kulturel baggrund*
- C. *Unge med udtalte fastholdelsesproblemer*
- D. *Unge med stærk voldelig, destruktiv og karakterafvigende adfærd*
- E. *Unge med massive misbrugsproblemer*
- F. *Unge, som allerede før (dvs. mens de er under, red.) den kriminelle lav-alder, er kriminelt belastede³*
- G. *Unge der er idømt betinget eller ubetinget domme (for gentagen eller særlig voldelig kriminalitet)*
- H. *Unge der ønskes anbragt til §49.2-afsoning (Straffeloven) (i dag §78.2, i Straffuldbyrdsloven, red.).⁴ (Fyns Amt: Notat af 1998:2).*

Punkterne er overlappende med Kriminalforsorgens beskrivelse, som dog supplerer med:

- *Indsatte, i alderen 15-23 år, der har en adfærd, der begrundet overvejelser om overførsel til andet lukket fængsel, som skønnes ved en intensiv, pædagogisk indsats at kunne forblive på statsfængslet i Ringe. Denne gruppe vil kunne sluses tilbage til Fængslet efter endt ophold på Afdelingen (...)*
- *Unge domfældte, hvor der er behov for en kortere observationsperiode m.h.p. vurdering af den videre placering.“ (Kriminalforsorgen: Notat af 1999: 4).*

Beskrivelserne er en blanding af lovgrundlag og karakteristika vedrørende de unge og deres livsbetingelser.

³ Børn og unge under 15 år kan ikke retsforfølges efter Straffeloven, men i stedet kan de blive anbragt efter Serviceloven (jf. noten ovenfor).

⁴ I hht. §78.2 skal de unge under 18 år med en ubetinget dom, midlertidigt eller for hele afsoningen, være anbragt på institution, i egnet hjem eller i familiepleje, hvis der ikke er et afgørende hensyn til retshåndhævelsen, der taler imod dette.

De unge på Bobjerg Skovgård er anbragt efter §78.2 i Straffuldbyrdsloven eller anbragt efter servicelovens §40 (koordineret anbringelse), hvilket betyder, at de alle er over 15 år. Afsoning på Bobjerg Skovgård er alternativ afsoning, som forudsætter Kriminalforsorgens tilladelse, og at der er indhentet et betalingstilsagn fra den unges opholdskommune.

Betingelserne for den alternative afsoning er, at de unge skal overholde de vilkår og det tilsyn kriminalforsorgen dvs. Ringe statsfængsel fastsætter. Det gælder generelt at de unge ikke må begå nye strafbare forhold. Nogle af vilkårene for de unge på Bobjerg Skovgård har været, at:

- De unge skal opfylde en aktivitetspligt i form af skolegang og/eller beskæftigelse
- De unge må ikke tage euforiserende stoffer. Unge der tidligere har haft et stort forbrug af hash skal almindeligvis kontrolleres gennem ugentlige urinprøver
- De unge må ikke udøve vold eller komme med trusler overfor andre unge eller medarbejdere.
- De unge skal indgå i dagligdagen på institutionen og overholde alle reglerne på stedet.

På Ungeafdelingen er forudsætningen for at blive indsat, at de unge har fået en ubetinget dom efter Straffeloven, og at det skønnes at de ikke kan afsone andre steder end i et lukket fængsel f.eks. hvis de tidligere er undvejet fra andre steder (jf. Kriminalforsorgen: Notat af 1999: 3).

Det forventes, at de unge kun skal være kort tid (fra et par uger til højst seks måneder) på Ungeafdelingen (Notat af 1999: 5).

Da Ungeafdelingen er en behandlingsafdeling, skal der kun være fire pladser og en akutplads. Det er sammenlignet med fængslets øvrige afdelinger, der hver har 16 indsatte, relativt få pladser, og skyldes at de unge ikke må blive for dominerende i fht. antallet af medarbejdere, og det skal være muligt at behandle dem adskilt og individuelt. Disse overvejelser er dels baseret på erfaringer fra Solhaven (behandlingsinstitution i Farsø), dels på erfaringer fra tilsvarende afdelinger i udlandet.

DE FÆLLES UNGE

De fælles unge er den centrale målgruppe for projektet, og beskrives som unge:

- der afsoner en ubetinget dom efter Straffeloven, hvor Kriminalforsorgen tillader, at de må afsones denne alternativt (§78.2)
- hvor hjemkommunen har givet tilsagn om finansiering af en social anbringelse
- der fortrinsvis kommer fra Fyn.

Det er Direktoratet for Kriminalforsorgen, der afgør, hvem der skal indsættes i Statsfængslet, hvem og hvornår de må afsones hele eller dele dommen alternativt. Det er Amtet der bestemmer over visitationen til Bobjerg Skovgård, og dermed om institutionen er egnet til de unge, og om de vil blande Ringe projektets målgruppe med andre grupper af unge på de to døgninstitutioner. Bobjerg Skovgård er i forhold til de fælles unge afhængig af kriminalforsorgens visitation til Ringe:

„Fængslet, der er et landsfængsel, vil ikke kunne reservere Ungeafdelingens pladser til unge, der indgår i Fyns Amts behandlingsinitiativ. Man vil dog ved visiteringen tage hensyn til de senere udslusningsmuligheder.“

(Kriminalforsorgen: Notatet af 1999: 4).

Pladserne er således ikke eksklusivt reserveret til unge fra Fyn, idet der er tale om et landsfængsel. Det er med andre ord ikke kun unge fra Fyn, der er omfattet af Ringe-projektet, idet Ungeafdelingen skal modtage unge fra andre amter og landsdele.

Fyns amt skriver om pladserne på Bobjerg Skovgård (og Institutionen på Frørupvej), at de:

„...fortrinsvis benyttes af unge med bopæl i Fyns Amt.“

(Fyns Amt: Notatet af 1998:11)

Målgruppen for Bobjerg Skovgård er fortrinsvis men ikke kun fynske unge. Amtets interesse om især at tilgodese unge fra Fyn er begrundet i et mål om at få fyldt pladserne på egne institutioner bl.a. fordi de i en overgangsperiode er billigere som følge af den statslige medfinansiering.

Der er således i udgangspunktet lidt forskellige målgrupper for de to afdelinger, idet pladserne på Bobjerg Skovgård fortrinsvis er tiltænkt unge fra Fyn, hvorimod pladserne på Ungeafdelingen er tiltænkt unge fra hele landet.

UNGDOMSSANKTIONENS MÅLGRUPPE

I Ringe-projektet skulle de unge efter en periode i fængslet have mulighed for at vælge at komme på Bobjerg. Det var forventet at et fængselsophold efter en periode ville gøre det attraktivt at komme på Bobjerg, som således kom til at arbejde med unge, der var motiverede for at være der.

I midten af 2001 ændres lovgivningen med indførelse af ungdoms-sanktion (straffelovens § 74). Den betød, at unge under 18 år kunne idømmes længerevarende socialpædagogisk behandling med vilkår (typisk de samme vilkår som ved en alternativ afsoning efter § 78.2).

Et af formålene med ungdomssanktionen var at straffe unge uden at sætte dem i fængsel. I stedet kunne de placeres i døgninstitutioner indrettet til formålet.

Som følge af lovændringen besluttede amtet i slutningen af 2001, at ændre målgruppen på Bobjerg Skovgård til også at omfatte de unge, der er idømt en Ungdomssanktion (Notat af 5. december 2001). Afdelingschefen i Fyns Amt begrundede det med, at de fik henvist for få unge direkte fra ungeafdelingen, og det var nødvendigt at udnytte institutionens kapacitet.

Eftersom de unge på Ungdomssanktionen ikke er en del af de „fælles unge“, skal de tilbageføres til en sikret døgninstitution, hvis de overtræder deres vilkår. For de unge på Bobjerg Skovgård vil der som regel være tale om Fyns Amts institutioner samlet under Egely.

Bobjerg kommer dermed til at arbejde med to grupper af unge. Den ene er i princippet motiverede for at komme der - de fælles unge - og den anden er i princippet ikke motiverede - ungdomssanktion - men placeret som led i en afsoning. Der er samtidig forskellige konsekvenser af brud på reglerne for de to grupper, da den ene vil blive ført tilbage til Ringefængslet og den anden til sikrede institutioner under Egely. Dermed skal institutionen organisatorisk samarbejde med to systemer.

MÅLSÆTNINGER FOR RINGE-PROJEKTET

Samlet set kan Ringe-projektets ideer og målsætninger på baggrund af de første notater og overvejelser hos de to ledere sammenfattes til:

- Etablering af en fælles indsats overfor unge mellem 15-18 (20) år, der har begået grov eller gentagen kriminalitet.
- Udvikling af en særlig pædagogik på ungeafdelingen i fængslet og døgninstitutionen Bobjerg.

- Etablering af en indsats, hvor de unge forblev tilknyttet (undgik rømning og undgik viderevisitering)
- Etablering af en fælles visitation.
- Etablering af et hurtigt og gnidningsløst samarbejde i dagligdagen.
- Etablering af fælles kendskab til hinandens arbejde og fælles uddannelse.
- Etablering af et fællesskab i forhold til den pædagogik (mål og metoder), som anvendes overfor de unge de to steder. Et fællesskab som skulle føre til en klar og konsekvent holdning til de unge.
- Udslusning af de unge i de bedst mulige videreforløb herunder etablering af et samarbejde med hjemkommunerne.

METODE

Formålet med evalueringen

Evalueringen af Ringe-projektet er en forløbsundersøgelse, hvor vi har fulgt arbejdet på Ungeafdelingen og på Bobjerg i 3½ år. Undervejs er der udarbejdet to rapporter: „Det er ik´ så Ringe endda“ (Hammerich, 2004), og „Praksis på de to afdelinger“ (Ebsen & Krogh, 2005). Den første rapport handlede primært om Ringe-projektets tilblivelse, og den anden om hvordan der blev arbejdet med de unge de to steder. Begge rapporter er blevet præsenteret for medarbejdere og ledere, hvor hensigten især med den anden var at give et bidrag til refleksion og udvikling af arbejdet.

En af præmisserne for Ringe-projektet er, at målgruppen er unge under 18 år, som er idømt en straf til afsoning i et fængsel. Det er grundlaget for det pædagogiske arbejde, der skal udvikles på henholdsvis Ungeafdelingen i fængslet og døgninstitutionen Bobjerg. Denne præmis har vi i evalueringen taget for givet på trods af at den fra anden side kan kritiseres bl.a. for at forøge de unges kriminalitet (Mathiesen, 1988). Eller som fængselsinspektøren har udtrykt det:

„Så længe dommerne dømmer nogle til at sidde i fængsel, og så længe nogen mener, at de skal sidde i lukket fængsel, så mener jeg, at det er bedre for dem at sidde på Ungeafdelingen end at sidde på nogle af de andre lukkede fængselsafdelinger. Så man kan ikke afvise, at der er behov for Afdelingen i lang tid fremover.“

(Fængselsinspektøren, 2003)

Da vi påbegyndte evalueringen var formålet:

- At undersøge projektets betydning for de unge.
- At analysere projektets metoder herunder samarbejdet mellem det sociale system og fængselsvæsnet.

I anden delrapport arbejdede vi med spørgsmål som:

- Kan Ungeafdelingen og Bobjerg arbejde pædagogisk, så de kvalificerer de unge til at klare sig bedre efter endt afsoning og bl.a. blive mindre kriminelle?
- Hvordan er samarbejdet mellem fængsel og døgninstitution? Hvilke barrierer er der for samarbejdet?
- Hvilke unge afsoner, og hvordan opleves afsoningen og er det muligt at pege på gavnlige virkninger af opholdet?

I denne tredje delrapport arbejder vi fortsat med ovenstående spørgsmål, men udvider med et ungeperspektiv, hvor vi lader de unges historie træde frem og lader dem selv komme til orde.

Vi vil i denne afsluttende fremstilling af projektet belyse projektet fra flere sider. Vi har valgt at:

- At give et indtryk af, hvordan personalet på Ungeafdelingen og på Bobjerg arbejder med de unge. Det er den daglige praksis i samspillet mellem ansatte og unge, som beskrives og analyseres.
- At belyse hvordan medarbejdere og ledere samarbejder.
- At belyse hvordan samarbejdet mellem fængsel og døgninstitution fungerer i det daglige.
- At belyse de unges historie, som den udtrykkes i myndighedernes journaler.
- At gengive de unges opfattelse af afsoningen.

Udover at belyse Ringe-projektet og arbejdet de to steder ønsker vi også at kvalificere indsatsen overfor unge kriminelle bl.a. ved at anskuelliggøre den komplekse sociale virkelighed medarbejdere og unge står i, når afsoningen påbegyndes, og hvordan den afsluttes. Det kan give anledning til at vurdere, hvordan afsoning kan tilrettelægges, når unge under 18 år idømmes en fængselsstraf.

Materialet i evalueringen

Evalueringen har fulgt Ungeafdelingen og Bobjerg i gennem mere end tre år fra 2002 til 2005.

Det første år blev dataindsamlingen forsinket på Bobjerg, da der i en periode ikke var indskrevet nogen unge. Senere i 2003 måtte vi konstatere, at metodeudviklingen og samarbejdet mellem de to afdelinger ikke var kommet ordentlig i gang, ligesom der heller ikke var nogle „fælles unge“ at samarbejde om. Efterfølgende er evalueringen forløbet som planlagt dog blev antallet af observationsdage mindre end forventet på Bobjerg, da der kun var få eller ingen unge indskrevet i efteråret 2005.

Den første rapport blev færdig i begyndelsen af 2004, og efterfølgende diskuteret med ledere og medarbejdere. Den næste blev præsenteret i sommeren 2005. Og denne rapport, som er den sidste, er ligeledes diskuteret med lederne inden den er endelig færdiggjort. Hensigten er derved at få korrigeret fejl og få så dækkende et billede af arbejdet som muligt.

Grundlaget for den følgende fremstilling er en omfattende mængde af materiale, som løbende er indsamlet gennem de seneste tre år. Materialet kommer fra en lang række dokumenter om arbejdet især i opstartsfasen samt efterfølgende interviews, observationer og journalanalyser. Materialet i evalueringen kan opgøres således:

TABEL. 2.1. MATERIALET I EVALUERINGEN

	2003	2004	2005	I alt
Medarbejder- og lederinterviews	20	13	8	41
Ungeinterviews	5	4	11	20
Observationsdage		8+8	10+4	30
Journaler			12+15	27

Efter hver indsamling er materialet bearbejdet til en rapport. Denne rapport sammenfatter de forrige to og lægger resultaterne fra den tredje runde til. Det er primært materialet fra 2004 og 2005, som indgår i beskrivelserne af arbejdet de to steder, da de i denne periode kan ses som veletablerede og ikke belastet af begyndervanskeligheder. Det er også ungeinterviewene fra disse to runder, som er bearbejdet.

Interviewene er efter indsamling blev udskrevet ordret og kodet i programmet Nvivo. Der er skrevet observationsrapport efter hvert runde af deltagerobservationerne, og de er efterfølgende også er kodet med Nvivo.

Journalkapitlet (kap.6) bygger på aktindsigt i 15 unges journaler. De rummer en række faktuelle oplysninger om drengene. Der er udtalelser fra lærere, psykologer mv. i form af underretninger og undersøgelser. Vi har fået aktindsigt i 12 drenges sociale journaler i deres hjemkommune og i 15 drenges personjournaler i Ringe Statsfængsel (Kriminalforsorgen). Alle 15 drenge har afsonet på Ungeafdelingen i Ringe Statsfængsel i perioden fra maj 2002 til november 2005. Fire har været indskrevet i Ringe-projektet og dermed afsonet en del af deres dom på institutionen Bobjerg Skovgård.

Efter journalerne fra kommunerne og kriminalforsorgen er gennemgået er oplysningerne om drengenes forløb registreret i en database, som er udviklet til formålet.

I den følgende fremstilling har vi foretaget en række valg. Der er tale om en stor mængde materiale, hvor f.eks. interviewudskrifterne fylder over 1000 sider, som er blevet læst, analyseret og udvalgt.

Vi har primært forsøgt at lade materialet tale for sig selv. Det er sket ved at vælge interviewcitater, som repræsenterer noget som flere siger

og som stemmer overens med vore iagttagelser. Da det meste materiale er af kvalitativ art har vi været varsomme med at generaliserer, men når hovedparten af en interviewgruppe har sagt det samme eller det de interviewede beretter svarer til, hvad vi har set, har vi forsigtigt sammenfattet til konklusioner.

En anden måde at lade materialet tale for sig selv ligger i naturlig forlængelse af det kvalitative studie ved at fremhæve synspunkter, som tydeligt skiller sig ud. Det kan være opfattelser som er klart forskellige fra hinanden, og derved bidrager til en nuanceret opfattelse af den virkelighed vi er færdes i.

Ved at kombinere hovedsynspunkter med distinktionerne får vi en fremstilling som skulle dække de oplevelser og erfaringer, som deltagerne i projektet har haft. Den kvalificeres så yderligere af, hvad lederne i denne sidste fase har haft af kommentarer.

Endelig har vi tre gange foretaget deltagerobservation de to steder, og i sidste omgang genfundet en række temaer og problematikker, som vi derfor antager, gælder mere generelt for arbejdet, og som har været en naturlig ledetråd for, hvad vi har taget med i denne fremstilling.

Når materialet bearbejdes og fremstilles foretages der en række valg. Vi har med andre ord udover at lade materialet tale for sig selv også været påvirket af en forhåndsopfattelse. Den kommer fra tidligere at have arbejdet med evalueringer af socialt arbejde, fra andre undersøgelser af arbejdet på døgninstitutioner og fængsler, i menneskebehandlende organisationer, og af børn og unge med sociale problemer samt teorier om arbejdet med den type målgrupper og den type institutioner. Vi har fravalgt at lave en nærmere redegørelse for, hvilke kilder og ideer, som har påvirket os i skriveprocessen. Undervejs i teksten henviser vi til publikationer og undersøgelser, som kan supplere hvad vi skriver om Ringe-projektet. Men en teoretisk diskussion og ikke

mindst diskussion af vigtige publikationer på området må vente til en anden gang. Vore inspirationskilder kan genfindes i litteraturlisten.

Det skal dog understreges, at hvis andre skulle analysere det indsamlede materiale må de forventes at komme frem til stort set samme resultat. Vi tror ikke, at andre øjne og forforståelser grundlæggende vil kunne komme frem til andre resultater og forandre det billede vi i det følgende præsenterer.

I det følgende kan nogle af iagttagelserne fremstå som forældede, da begivenheder kan være glemte eller overståede. Endvidere var afdelingernes situation måske særlig sårbar eller stabil, da vi var der, så situationen i dag er en ganske anden. Det er indlysende at vi var til stede bestemte dage og i nogle situationer, og at vi kun mødte nogle medarbejdere og nogle unge. En undersøgelse af denne karakter er et delbillede af en samlet kompleks hverdag, der løbende udvikles og håndteres de to steder. På den anden side har vi under deltagerobservationerne registreret et hav af små og store hændelser, som har dannet udgangspunkt for interviews og diskussion med personalet og de unge. Det har givet mulighed for at teste hvor dækkende de enkelte eksempler er. Det er derfor vores opfattelse at den følgende fremstilling giver et dækkende og retvisende billede af, hvordan Ungeafdelingen og Bobjerg fungerer.

Vi er blevet taget godt imod, meget venligt behandlet. Det har været vores indtryk, at medarbejdere og unge har accepteret vores tilstedeværelse og ikke har opført sig på en særlig måde, når vi har været der. Vi mener således, at vi kun i begrænset omfang har påvirket hverdagen på de to afdelinger. Efter alt at dømme er det derfor et materiale, som dækker hvordan der almindeligvis er blevet arbejdet på de to institutioner.

PRAKSIS PÅ UNGEAFDELINGEN I RINGE STATSFÆNGSEL

Indledning

Fra landevejen, som går gennem Ringe by og bugter sig langs marker med græssende køer, er det ikke til at se at der ligger et lukket fængsel ca. 100 meter derfra op af en lille sidevej. Først når man drejer op af indkørslen til fængslet kommer en sluseport og en 5 meter høj ringmur til syne, delvist dækket af en vildt voksende natur.

Vejen ind til Ungeafdelingen går først gennem den dobbelte sluseport, hvor man skal give sig tilkende via telefon og kamera. Når man endnu engang har præsenteret sig i receptionen, i den typiske 1970'ers institutionsbygning, går man op af en trappe til administrationsgangen og forbi personalets kantine, før man låses gennem to døre, som adskiller området, hvor de indsatte opholder sig. Forenden af den lange gang, som forbinder seks af fængslets afdelinger og forskellige aktivitets- og arbejdslokaler, bliver man låst ind af to glasdøre til Ungeafdelingen.

Efter at have tilbragt nogle dage og aftener på Ungeafdelingen opdager man at stemningen i høj grad afhænger af de unge og det personale, som befinder sig på afdelingen den pågældende dag. De unge tilbringer en stor del af dagen i sofaerne foran fjernsynet i fællesrummet. Snakken går om deres fælles interesser, som ofte består af livet udenfor murene, rapmusik, sport, fælles bekendte fra tidligere afsoningsforløb og selvfølgelig at udveksle 'røverhistorier' om kriminalitet. Indimellem afbrydes den passivitet og kedsomhed, som præger drengenes hverdag, af forskellige aktiviteter, praktiske opgaver og personalets forsøg på at skabe kontakt gennem samtaler eller fx kortspil.

DET PÆDAGOGISKE ARBEJDE - FÆNGSELSPÆDAGOGIK

Det fremgår et enkelt sted i projektpapirerne, at et vigtigt mål med Ungeafdelingens arbejde er at udvikle en særlig form for pædagogik, som er tilpasset opholdet i et lukket fængsel (Notat af 1999). Hensigten er at tage et særlig hensyn til de indsatte unge alder og give dem muligheder for at lære noget de dels kan bruge under afsoningen dels kan bruge efter endt afsoning. Præmissen for den særlige form for pædagogik, er at de befinder sig i et fængsel, hvor der skal være ro og sikkerhed. Det er vigtigt, at sikre at de unge ikke rømmer, at de ikke begår vold mod medarbejdere eller hinanden. Det er således en forudsætning for det pædagogiske arbejde, at der er ro og sikkerhed på afdelingen.

Indholdet i pædagogikken er aldrig blevet beskrevet udover termen „særlig pædagogik“, og termen fængselspædagogik er først blevet præsenteret for os af fængselsinspektøren undervejs i evalueringen. Der er ikke i projektet angivet referencer til erfaringer fra andre fængsler, og vi har ikke fundet begrebet beskrevet i faglitteratur. Udviklingen af ideen og begrebet opfattes derfor af medarbejdere og ledere som et pionerarbejde.

Når der arbejdes pædagogisk findes der generelle definitioner på pædagogik samt en række pædagogiske retninger f.eks. kognitiv behandling, relationspædagogik, miljøarbejde, mv. (se f.eks. i Madsen, 2005, Bom, 2005). Når vi læser forskellige beskrivelser af pædagogiske arbejde kan der som minimum stilles krav om at pædagogerne ved:

- hvad målet er
- hvilke handlinger, som kan bidrage til at opnå målet
- hvilket resultatet som opnås - om målet bliver opfyldt

Målet bør angive, hvad der forventes at komme ud af arbejdet. Det kan angives som et målbart mål f.eks. at færre unge efterfølgende begår kriminalitet. Eller mere processuelt og bredt f.eks. at de unge lærer

færdigheder i at omgås andre, at styre deres temperament, at bo alene, o.l.

Målet for Ungeafdelingen bliver ikke præcist formuleret i forberedelsesfasen jf. kap. 1. Det bliver først konkretiseret af leder og medarbejdere efterhånden som de bliver ansat og i takt med afdelingens praksis. I det følgende vil vi derfor efter en kort gennemgang af Ungeafdelingens etablering se på, hvordan målene er blevet udviklet og formuleret.

Handlinger bør være bevidste udtryk for, hvad de professionelle medarbejdere forventer, kan bidrage til at afdelingen når det ønskede mål. Det kan være svært at begrunde handlinger, hvis målet ikke er præcist eller klart. Der er eksempler på, at mål og handlinger er velbeskrevne f.eks. under rubrikker som kognitiv behandling, miljøarbejde, m.v. (Madsen, 2005). Men der er også eksempler på at det ikke er tilfældet (Schwartz, 2001, SFI rapporten??). Det er ikke unormalt, at pædagogisk arbejde først bliver udviklet i praksis, når der handles, og derefter gøres til genstand for refleksion og bevidste efterfølgende handlinger (Madsen, 2005, Schwartz 2001). Vores underliggende forståelse er, at jo bedre medarbejderne kan forklare, hvad de gør og jo mere reflekteret de handler desto bedre er de i stand til at lære de unge at klare sig undervejs i og lære dem noget de kan bruge efter afsoningen. Samtidig opfattes arbejde på Ungeafdelingen som et pionerarbejde, så der vil være handlinger, som ikke på forhånd kan begrundes, og der vil derfor i den første fase være grænser for, hvor langt man kan nå med de unge.

En anden grænse for hvad der kan opnås er, at medarbejderne må forholde sig til den ramme, som omgiver det pædagogisk arbejde. Medarbejderne har et handleberedskab som er betydeligt mere omfattende end det som bliver bragt i anvendelse. Når medarbejderne arbejder et bestemt sted vil den særlige ramme som kan være en institution, et fængsel, m.v. (konteksten), efterspørge nogle dele af handlebered-

skabet frem for andre (jvf. Nygren 2005). Vi vil derfor i det følgende indkredse og beskrive den særlige ramme, som gør sig gældende i Ungeafdelingen.

Det tredje element i den relativt simple opfattelse af pædagogisk arbejde er viden om resultatet af arbejdet. Det er ikke altid at målene opnås, men for at kunne vide det og evt. korrigere indsatsen skal det registreres. Registreringen er forholdsvis enkel, hvis målene er klare slutmål som f.eks. fald i kriminalitet. Den er mere vanskelig, hvis målene er processuelle og måske først ventes at få effekt, når de unge afslutter afsoningen. Karakteristisk for en sådan form for registrering er, at den er effektorienteret, og først kan foretages efter at den unge har afsluttet sit ophold. For det daglige arbejde må der i stedet arbejdes med at reflektere i forhold til den enkelte unge og i forhold til afdelingen som sådan. Refleksionen i forhold til den enkelte unge vil ofte ligge i den bevidste handling hos den enkelte medarbejder, som vi var inde på ovenfor. Den kan imidlertid også være indeholdt i en samlet og ensartet behandling hos de forskellige medarbejdere, som møder de unge. Dermed bliver den udtryk for en koordination af alle medarbejderne, som er organiseret gennem afdelingens mødestruktur, hvor der reflekteres i forhold til alle medarbejderes handlinger overfor de unge. Det er den organisatoriske side af det pædagogiske arbejde.

Hensigten med dette kapitel om Ungeafdelingen er at samle op på de tre punkter. Vi vil efter en kort præsentation af etablering af afdelingen, og dermed de rammer, som danner grundlag for arbejdet beskrive, hvordan arbejdet med målsætningerne er foregået. Derefter kommer vi ind på medarbejdernes handlinger dels i forhold til dagligdagens rytme dels i forhold til de mål og ideer, som er forbundet med afdelingens arbejde. Til sidst vil vi se på, hvordan Ungeafdelingen er organiseret og dermed hvordan der arbejdes med medarbejderne i fællesskab og hvordan handlingerne udvikles og revideres i den samlede medarbejdergruppe.

Etablering af Ungeafdelingen

DE FYSISKE RAMMER

Ungeafdelingen er placeret i Ringe Statsfængsel, der er det eneste lukkede fængsel for unge i Danmark. Ringe statsfængsel er omgivet af en 5 m. høj ringmur. Aldersgrænsen for de indsatte var indtil for få år siden op til 23 år, men er nu hævet til 27 år i særlige tilfælde.

Fængslet blev taget i brug i januar 1976, og er i dag normeret til 86 indsatte fordelt på syv afdelinger. Fængslet er bygget i ét plan, hvoraf de seks afdelinger (herunder Ungeafdelingen) er bygget som sidefløje ud fra en lang gang, som forbinder disse. På den anden side af den fælles gang og i kælderens er der værksteder, skolestuer, vaskeri, administrationsafdeling, m.v.

Den syvende afdeling - Kontraktafdelingen - er placeret i en særlig bygning afsondret fra de andre men indenfor muren. Kontraktafdelingen er en afdeling, hvor tidligere misbrugere underskriver en kontrakt om, at de vil holde sig stoffri. Aftalen indebærer, at de kan bortvises fra afdelingen, hvis de ikke overholder kravet.

Ungeafdelingen er som den ene af de seks afdelinger placeret for enden af den lange gang, som er hovedåren i fængslet, og forbinder de øvrige afdelinger. For at holde de unge adskilt fra de andre indsatte, og samtidig fastholde deres aktivitetspligt blev Afdeling 6 ombygget.

Afdelingen består af et køkkenalrum med spisebord, sofaer og bordfodbord, badeværelser og vaskerum, en gang med fem celler på hver ca. 6 m², hvor de opholder sig alene i tidsrummet fra kl. 21.15 til 8.00. Desuden er der et spillerum, et værksted, et lager samt et lokale der bruges til undervisning og samtale. Afskærmet fra resten af afdelingen ligger et kontor, der også benyttes som mødelokale. Ud mod gangen til det øvrige fængsel er et aflåst glaskontor, som benyttes af perso-

nalet. Inventaret på afdelingen virker generelt meget slidt og fremstår farveløst. På begge sider af afdelingen er der en form for gårdhaver, som benyttes af de unge under personalets opsyn. De unge opholder sig hovedsagelig på afdelingen, med mindre de er til fritidsaktiviteter ude i fængslet eller på udendørsarealet indenfor ringmuren.

Sammenlignet med fængsler i almindelighed er det gode rammer:

„I fængselsammenhæng er det ganske flotte rammer. Det er jo en afdeling, hvor der normalt kunne være 16, men der er kun fire og en akutplads. Jeg vil sige, at i fht. at det er et lukket dansk fængsel, så er det flot. Men sammenlignet med moderne, lukkede ungdomsfængsler i udlandet, så er det ikke godt nok. Når jeg ser de muligheder, der er på Bobjerg Skovgård, så kunne man have lagt en ringmur om huset. Det ville have været uendelig meget bedre. Men det havde været for bekosteligt, og så må man se hvilke muligheder, der er. Men selvom det kunne være bedre, så er det dog meget bedre, end hvis de fortsat havde siddet på vores beskyttede afdeling, for der ville de have haft meget mindre plads omkring sig.“

(Fængselsinspektøren, juni 2003)

ORGANISATORISK STRUKTUR

Ungeafdelingen er et selvstændigt afsnit med en selvstændig daglig leder, som indgår i en afdeling med Kontrakten, hvis afsnitsleder fungerer som afdelingsleder for begge afdelinger. De to øvrige afdelinger i fængslet består af de fem andre afsnit og af beskæftigelsesdelen.

Da ungeafdelingen blev etableret var det et vigtigt princip, at de unge blev fysisk adskilt fra de øvrige indsatte i Fængslet:

„Vi forestillede os, at det var helt nødvendigt, at de var adskilt fra de andre. Vi ville netop have dem væk fra den påvirkning, de andre gav. Jeg har den oplevelse, at hvis de var på de almindelige værksteder i dagtimerne, så ville vi slet ikke kunne nå dem.“

(Fængselsinspektøren, juni 2003)

Der er tre hovedårsager til, at de unge ikke skal være sammen med de øvrige indsatte:

- at undgå, at de bliver underlagt den kultur og det hierarki, der er blandt de indsatte i Fængslet
- at undgå, at de får adgang til de euforiserende stoffer der måtte være i Fængslet
- at sikre, at pædagogikken på Afdelingen ikke kommer i konflikt med det regelstyrede system, der er i det øvrige fængsel (jf. „Notatet af 1999“, side 5-6).

Selv om de unge skulle være isolerede fra de andre indsatte skulle de have mulighed for at benytte fængslets faciliteter:

„Fængslet råder over mange tilbud i form af undervisning, beskæftigelsesmuligheder og fritidstilbud... Det kan nævnes, at Fængslet har et stort EDB-lokale, at sportsfaciliteterne omfatter sportshal, styrketræningsrum, inden- og udendørs trampoliner, hvortil der er uddannet en gruppe instruktører, et udendørs fritidsområde med beachvolleyball-bane, fodboldbane mv. Til brug udenfor ringmuren findes bl.a. et sæt racercykler og motorcrosscykler.“

(Kriminalforsorgen: Notatet af 1998 7)

Den eneste begrænsning, var at de unge ikke måtte benytte fællesfaciliteter samtidig med de andre indsatte.

Når afdelingen placeres i hovedbygningen og ikke i en særlig bygning som Kontrakten, skyldes det, at fængslet dermed kan opretholde en høj grad af sikkerhed på afdelingen. Det er nemmere at tilkalde hjælp fra de øvrige afdelinger. Der er et radiosystem, som bruges som overfaldsalarmer, hvis en medarbejder føler sig truet af de unge eller bliver overfaldet.

Ungeafdelingen tager ikke del i den del af sikkerhedssystemet, der be-

står i kontrol af ringmuren, men er i øvrigt omfattet af adgangskontrol, overvågning og tilgang til isolationsafdeling.

MEDARBEJDERE PÅ UNGEAFDELINGEN

Oprindeligt skulle normeringen af ungeafdelingen være (Notatet 1999:11):

- 1 leder af Afdelingen (halv tid til ledelsesopgaver og halv tid til afsnitsopgaver)
- 2 fængselsfunktionærer
- 2 ikke-fængselsuddannede
- 1 værkstedsmedarbejder
- 1 årsværk til køb af psykologbistand
- 1/2 socialrådgiver
- 1 årsværk til køb af timelærere
- 1/4 årsværk til administration

Da medarbejderne skal være på vagt to og to bortset fra nattetimerne er der pres på de ansatte for at få vagtplanen til at gå op. Værkstedsmedarbejderen og timelærerne skulle oprindeligt dække tidsrummet fra kl. 8.00 -15.00 på hverdage (plus lejlighedsvis de andre vagter), og lederen (i halvdelen af dennes arbejdstid), de to fængselsfunktionærer og de to pædagoger skulle dække tidsrummet fra kl. 15.00 - 21.30.

Medarbejderne skal så vidt muligt være „selvaflysende“ ved ferier, sygdom, kurser og når en af medarbejderne fx ledsager en af de unge på udgang. Udover dette har Ungeafdelingen fået tildelt nogle ekstra ressourcer således, at medarbejdere fra de øvrige afdelinger kan afløse, når der er fælles kurser, møder etc. for medarbejderne på Ungeafdelingen.

Ungeafdelingen har en høj normering pr. indsat sammenlignet med det øvrige fængsel, men et relativt lille antal medarbejdere at fordele vagterne på.

Et vigtigt mål for afdelingen var at ændre sammensætningen af medarbejdere. Intentionen var at ansætte personale, der ikke var uddannet som fængselsfunktionær f.eks. pædagoger. Der havde før kun været ansat meget få pædagoger i fængslerne i Danmark. Ideen var at kombinere behovet for den fængselsmæssige ekspertise med en mere behandlingsorienteret indsats overfor de indsatte. Det skulle give mulighed for, at personalet både kunne håndtere regler og magtanvendelse i et lukket fængsel og behandle de unge, så de gennem en pædagogisk indsats kvalificeres anderledes end, hvis de var på en almindelig afdeling. Derved kunne de bl.a. blive afklarede i forhold til et fortsat afsoning på Bobjerg.

Pædagoger versus fængselsfunktionærer

Dansk Fængselsforbund var modstandere af, at fængslet ansatte medarbejdere med en anden uddannelsesmæssig baggrund blev ansat i basisjobs. En række medarbejdere oplyste i 2003, at Dansk fængselsforbund ikke ønskede at afgive stillinger til andre faggrupper, og få brudt deres monopol på basisstillinger i fængslet.

Modstanden fra Fængselsforbundet betød, at der fra begyndelsen af var overvejelser om en anden løsning - „importmodellen“:

„Det bør overvejes, om de medarbejdere, der kommer udefra eventuelt kunne være udlånt fra en af Amtets afdelinger mod betaling (importmodellen). Arbejdsgruppen finder, at der er en del fordele ved en sådan ordning. Det behandlede personale vil lettere kunne tage udgangspunkt i fælles pædagogiske arbejdsredskaber og dermed lettere kunne gennemføre en kontinuerlig behandlingsindsats overfor de unge. Dertil kommer, at man lettere vil kunne drage nytte af Fyns Amts tilbud om efteruddannelse, og gennemføre jobbrokering institutionerne og Fængslet imellem, som ønsket.“

(„Notatet af 1999:9“)

Den blev taget i brug, da den godt kunne accepteres af fængselsforbundet.

Det betød imidlertid ikke, at modstanden forsvandt. I stedet kom den til udtryk overfor de „importerede“ medarbejdere. En medarbejder fortæller om modtagelsen af pædagogerne i Fængslet:

„Den pågældende funktionær fortalte, at de øvrige funktionærer på et tidspunkt havde diskuteret, om de overhovedet gad at løbe til alarmer hernede, fordi vi ville klare det hele selv. Så er det man stopper lidt op og tænker: „Hvad?“. Så der er en helt klar holdning til Afdelingen. Det bliver dog bedre og bedre. Men i starten var der nogle, der slet ikke hilste på dem, fordi de var pædagoger.“

(Medarbejder, 2003)

En anden medarbejder beretter i 2003 om modtagelsen:

„I starten havde jeg virkelig store problemer med at arbejde her, men om modviljen mod mig fra Fængslets side (ikke fra Ungeafdelingen, m.t.) skyldes, at jeg er pædagog, eller det er fordi jeg er araber, ved jeg ikke. Men det fortsatte i hvert fald mindst fire måneder. Det var virkelig hårdt, men jeg blev med at sige til mig selv, at jeg er her for drengenes skyld. Men efter jeg holdt et oplæg for dem på en temadag om unge tosprogede, så har der faktisk ikke været noget siden.“

(Medarbejder, 2003)

De to ansatte pædagoger i 2003 fortalte, at de overvejede at sige deres stillinger op pga. deres arbejdsvilkår som „importerede“ medarbejdere og vanskelighederne ved at etablere behandlingsarbejdet. Det gjorde de i slutningen af 2003, hvorefter importmodellen blev forladt. Fængselsinspektøren havde en formodning om, at de ville kunne tiltrække flere ansøgere til stillingerne, hvis fængslet selv havde personaleansvaret, og der var ikke længere den tidligere modstand fra Fængselsforbundet.

En anden ny type medarbejder var psykologen. Det var vanskeligt at besætte stillingen, men det lykkedes i 2001, da stillingen blev kombineret med en opgave som supervisor for Bobjerg. Psykologen blev modtaget på samme måde som pædagogerne:

„Men langt den overvejende del af personalet i Fængslet, kunne dårligt kigge på mig, og endnu mindre hilse på mig. Så jeg skulle vride hvert et goddag, hej eller smil ud af dem. Jeg var helt klart anderledes, også på Ungeafdelingen.

Det var tydeligt for mig, at min baggrund som psykolog gav folk en hel masse forventninger og forestillinger om, hvordan jeg mon var som person. Altså for at sige det firkantet, så blev jeg på én gang mødt med en forventning om, at jeg var eksperten, der kunne løse alle mulige problemer. At jeg kunne kigge lige igennem drengene og fortælle personalet, hvad der var galt, og hvad de skulle gøre. Og samtidig, så skulle jeg bestemt ikke tro, at jeg var noget. Og jeg har ved flere lejligheder, både direkte og indirekte fået at vide, at de var nervøse for, at jeg gik og analyserede dem, og at de var bange for at være sammen med drengene, når jeg var der, fordi de troede, at jeg ville dømme dem i alle mulige situationer. Og når den frygt er der, så bliver der jo helt naturligt skabt en afstand mellem os.“

(Psykolog, 2003)

Psykologens rolle indebar en tilvænning hos de øvrige medarbejdere, som var usikre på, hvad han skulle lave og hvordan han skulle samarbejde med dem. Han beretter, at det var vanskeligt at få lavet et fælles behandlingsarbejde på tværs af Ungeafdelingen og Bobjerg Skovgård.

Fængslet vurderede i 2003, at det ikke var hensigtsmæssigt at have en psykolog tilknyttet på disse betingelser. Derefter blev stillingen ledig, og efterfølgende erstattet af ordningen med en psykolog, som også var psykolog - supervisor - for Bobjerg samt en konsulent, som periodisk superviserede medarbejderne.

Også værkstedsmedarbejderen og lærere på afdelingen var udtryk for nye måder at arbejde på. I begyndelsen blev der ansat en værkstedsmedarbejder og en fuldtidsansat skolelærer. Værkstedsmedarbejderen og læreren varetog i fællesskab de unges aktivitetspligt i form af enten skolegang eller værkstedsarbejde i tidsrummet fra kl. 8 - 15. Da lære-

ren sagde op i begyndelsen af 2002 blev funktionen varetaget af time-lærere indtil en ny lærer et halvt år senere blev fastansat. Læreren indgik udover i undervisningen også i vagtskemaet.

Endelig blev der også ansat en socialrådgiver på afdelinger, som samtidig på halvtid indgik i vagtskemaet. Socialrådgivernes arbejde består i at lave handleplaner, udforme udtalelser om hvordan det går med den unge til kommunerne og samarbejde med eksterne samarbejdsparter. Socialrådgiveren skal sikre, at det økonomiske grundlag for en social anbringelse forbindelse med en overførsel til Bobjerg er fremskaffet inden behandlingen igangsættes. Det var derfor en central opgave for socialrådgiveren at tage del i samarbejdet med Bobjerg Skovgård.

Det var i den første tid svært, at få socialrådgiverfunktionen til at fungere efter hensigten. Det begyndte at tage form i anden halvdel af 2003, da den nuværende socialrådgiver vendte tilbage fra barselsorlov.

Lederen af Ungeafdelingen

Der blev ansat en daglig leder af Ungeafdelingen, som fik til opgave at udvikle en pædagogisk linje i afdelingens arbejde. Han skulle desuden være ansvarlig for budgettet og koordinere afdelingens initiativer med andre indenfor og udenfor fængslet. Endelig var stillingen delt mellem ledelsesopgaver og opgaver som del af vagtplanen. Som nogle særlige krav hed det:

Det forudsættes, at lederen har de samme overordnede kvalifikationer som basispersonalet, er udviklingsorienteret samt i stand til og har interesse for at lede en forsøgsafdeling, der stiller krav om samarbejdsevne, fleksibilitet, åbenhed, herunder åbenhed for at opbygge en ny behandlingsskulptur, omstillingsparathed samt kendskab til det flerkulturelle. Derudover vil der blive lagt vægt på at lederen skal kunne håndtere samarbejdet med Amtets behandlingsskulptur.“

(„Notat af 1999“, side 11).

Inden Ungeafdelingen blev taget i brug opfordrede fængselsinspektøren en fængselsfunktionær på „Kontraktafdelingen“ til at søge stillingen. Han blev ansat i 2000. Han var klar over udfordringen i arbejdet:

„Fordi jeg kendte systemet i forvejen, kunne jeg forudse, at der ville være modstand mod sammensætningen af personalegruppen. Men jeg kunne også se nogle specifikke problemer omkring den her afdeling, ikke mindst i fht. den lave personalenormering. Det gjorde, at jeg tænkte mig om en ekstra gang.

Og senere blev personalenormeringen forøget med en medarbejder, fordi det ikke kunne hænge sammen, især fordi de drenge vi fik, var temmelig krævende, faktisk meget mere krævende, end man havde forventet på forhånd.“

(daglig leder, 2003)

Det lykkedes i 2003 at få tilført yderligere en stilling til afdelingen, som gjorde den mindre sårbar.

I 2003 fratrådte lederen sin stilling for at arbejde for at blive værkmeister på en produktionsskole i fængslet. Da stillingen efterfølgende blev slået op internt i Kriminalforsorgen, var der ingen ansøgere til stillingen. Efter det efterfølgende eksterne opslag blev der ansat en ny leder (den nuværende) fra december 2003. Han har en pædagogisk uddannelse og ledererfaring fra fritidsklubber for unge. Han gennemgik efterfølgende den efteruddannelse, som knytter sig til at være leder på en fængselsafdeling.

Kvalificering og udskiftning af medarbejdere

For at løse opgaverne på Ungeafdelingen (og på Bobjerg Skovgård) var der brug for medarbejdere med særlige personlighedsmæssige og faglige kvalifikationer. Det blev forventet, at det var nødvendigt at kvalificere medarbejderne:

Uddannelse og personaleudvikling skal målrettes såvel konkrete pædagogiske værktøjer, som styrkelse af personlig kompetence hos den enkelte medarbejder.“

(„Notatet af 1998“, side 9).

Den indledende undervisning bør indeholde lektioner, der kan fremme samarbejdet mellem medarbejderne med forskellig faglig baggrund og skabe et fælles pædagogisk grundlag for arbejdet i Afdelingen. Det forventes, at Afdelingen vil modtage domfældte af anden etnisk baggrund end den danske, hvorfor det anbefales, at der undervises i fremmede kulturer.“

(„Notatet af 1999“, side 12)

Da Ungeafdelingen skulle åbne i slutningen af 2000 blev medarbejdergruppens første fælles kursus ændret, da afdelingen skulle åbne før forventet, og kurset derfor fik en meget praktisk karakter. Det betød, at medarbejderne blev kastet ud i opgaven, og først undervejs måtte finde ud af, hvordan de skulle samarbejde og udvikle en pædagogisk linie i arbejdet.

De nye medarbejdere, som ikke var fængselsfunktionærer deltog i Kriminalforsorgens introduktionskursus hvor der lægges stor vægt på sikkerhed.

Det første år var der en række temadage på afdelingen, hvor medarbejderne bl.a. diskuterede konflikter mellem pædagoger og funktionærer. I slutningen af 2002 blev der afholdt et eksternat, hvor alle medarbejdere og bl.a. fængselsinspektøren deltog. Det forløb positivt, og der blev udover samarbejdsproblemer diskuteret stofmisbrug og læring. Nogle medarbejdere deltog også i denne første periode af afdelingens historie i andre kurser udenfor afdelingen og en ansat kom i gang med at uddanne sig til pædagog.

I den første periode var der en betydelig udskiftning af medarbejdere. Der var frem til slutningen af 2003 ansat fem forskellige medarbejdere i de tre stillinger som fængselsfunktionær. De to pædagogstillinger

var besat af fem personer. Der var i 2003 således kun to tilbage af den oprindelige medarbejdergruppe. De medarbejdere, som evaluator talte med i 2003 begrundede deres opsigelser med vanskelige arbejdsbetingelser i samarbejde og metodeudvikling på Afdelingen.

Det er således en ny leder og et relativt nyt personale, der tegner afdelingen fra 2004. Den følgende analyse handler om dem, og hviler på iagttagelser fra besøg og interview i 2004 og 2005.

Målsætning for Ungeafdelingen

Målsætningen for Ungeafdelingen er formuleret i vage vendinger jf. kap. 1. I udgangspunktet er Ungeafdelingen en fængselsafdeling, hvor der skal være sikkerhed for, at de unge ikke rømmer og hvor hverken de unge eller personalets sikkerhed er truet. I resultatkontrakten mellem Ringe Statsfængsel og Kriminalforsorgen for 2005 står der ikke noget specielt om Ungeafdelingen. Afdelingen er omfattet af de almindelige mål, f.eks. at der ikke må ske rømning, at omfanget af vold og trusler overfor personalet skal begrænses, og at der skal gennemføres et stort antal urinprøver med henblik på at begrænse forbruget af hash⁵.

Ungeafdelingen skal samtidig udvikle en særlig pædagogik eller som fængselsinspektøren karakteriserer det en fængselspædagogik. Den er karakteriseret ved at være tilpasset unges afsoning i fængsel. Hensigten er at skabe en balance mellem fængslets målsætninger, og et mål om at de unge lærer noget medens de er indsat. De unge skal lære, hvordan de kan bringe sig ud ad eller i det mindste minimere deres kriminelle aktiviteter. Det er en meget overordnet målsætning, som ikke siger meget om, hvad der skal ske på afdelingen. Det bliver i stedet en opgave for Ungeafdelingens leder og medarbejdere at konkretisere den og føre den ud i praksis.

⁵ Her refereret fra „Resultatkontrakt for 2005, Statsfængslet i Ringe“

Det er en vanskelig opgave. Lederen udtrykker i 2004, at der er et dilemma mellem at ville noget andet end et almindeligt fængsel og arbejde med svært belastede unge:

„...vi kan godt have dem sammen, fordi vi har alle de regler. Men behandlingsmæssigt kan det ikke lade sig gøre...“

(Leder, aug. 04)

Han opfatter det imidlertid som en udfordring, der skal løses så ungeafdelingen ikke bliver et almindeligt fængselsafsnit.

Nogle medarbejdere tvivlede på om det overhovedet var muligt at arbejde pædagogisk i et fængsel:

„De unge har behov for behandling, men ikke her. Man sætter sig mellem to stole...(med denne afdeling)“.

(Medarbejder, observationsrapport, aug. 04)

„Der er grænser for, hvad vi kan opnå behandlingsmæssigt herinde.“

(Medarbejder, aug. 04)

Andre tror på at de kan give de noget unge noget de kan bruge, selv om de ikke forventer, at de ophører med kriminalitet:

„Jeg regner ikke med at de går herfra og aldrig mere laver kriminalitet, aldrig mere ryger hash, tager stoffer, drikker eller nogen sinde begår nogen former for kriminalitet. Jeg ved at 90 % af dem, som vi lukker ud fra Ungeafdelingen, de vil gøre det igen. Men jeg håber at jeg måske kan forhindre at de bliver narkomaner, at vi kan være med til at forhindre, at de ender med, at de slår nogen ihjel på et eller andet tidspunkt. At vi kan give dem et eller andet på det plan“.

(Medarbejder, aug. 04)

Medarbejderne er bevidste om, at opholdet i et fængsel betyder noget for de unge. De unge er omgivet af fysiske begrænsninger, som de i deres færd hele tiden bliver gjort opmærksom:

Udsigten til muren, den gør også noget ved de her drenge... Det at være fysisk adskilt fra omverden. Og så det, at de bor så tæt op ad muren, som de jo reelt gørden står altid tydeligt i deres hoveder, så de er ikke i tvivl om, at de er i et fængsel“.

(Leder 2003)

„Jeg håber på, at når de kommer i det her system, så slapper de af. Her kan de se muren, her kan de mærke konsekvenserne. Det problem har de haft nogle af de andre steder, hvor de ikke rigtig har kunnet se muren. Det tror jeg er meget vigtigt for dem,... det der med grænser. Her er den fuldstændig øjensynlig for dem“.

(Medarbejder, aug. 04)

De unge ser flere medarbejdere gå rundt i uniform med nøgler og radioer med overfaldsalarmer. Medarbejderne er meget bevidste om, at de er en del af et fælles sikkerhedssystem:

„Jeg mener, at det er godt, at vi har fængselssystemet i ryggen hele vejen igennem. For hvis de gør noget uoverlagt eller de er uadreagerende her på Afdelingen, så er der jo pludselig mange mennesker til stede, hvis vi ellers kalder på dem. Men gør vi det, så er der en massiv mur af voksne, som står og mener det de siger: „Nu skal du i isolation“, „Nu bliver du låst inde“ eller „Nu kan du godt dæmpe dig, og det er sidste chance det her“. Og så er drengene også klar over, at det er faktisk det, det handler om.“

(Medarbejder 2003)

Medarbejderne oplever det har stor effekt på de unge, at de er kommet indenfor muren, ligesom det i de sjældne tilfælde, hvor alarmer bliver brugt, har en betydning, at der hurtigt kan stå en masse voksne

omkring dem. Det er sjældent, at alarmer er blevet brugt på Ungeafdelingen. Det har stor betydning, at de unge er bekendt med muligheden for det store opbud.

Muren, alarmerne, de låste døre, nøgler og medarbejdernes tilstedeværelse giver de unge en klar oplevelse af fængsel. Det sætter en ramme for de øvrige handlinger på Ungeafdelingen, og dermed for det pædagogiske arbejde.

Personalet beskriver hovedsageligt formålet med arbejdet på Ungeafdelingen som opdragelse. De unge skal lære om normer for almindelig opførsel og daglig livsførelse.

„Hvad kan man tillade sig og hvad kan man ikke tillade sig. Man slår ikke bøvs og prutter ved bordet, og man taler pænt til hinanden, og prøver at få dem rettet lidt ind“.

(Medarbejder, aug. 04)

„Behandlingen ligger i at vi bruger pædagogiske værktøjer for at få dem til... de skal være trygge, de skal lære at stole på, lære at tage et medansvar over for hinanden og de skal lære at acceptere at der er pligter...Behandlingen er faktisk den samme behandling, som man giver et barn fra nul til seks år. En form for opdragelse og en form for kærlig omsorg“.

(Medarbejder, aug. 04)

Nogle medarbejdere forsøger, at lære de unge, at der er en sammenhæng mellem ens egne handlinger, og den måde andre reagerer overfor én.

... hvis man i hverdagen kan få drengene til at se, hvordan andre reagerer når de er uregerlige: „Hvis du nu reagerer på en anden måde, vil du også få en anden respons fra andre. Hvis du ikke reagerer voldsomt ud af, vil du få en anden respons, end hvis du reagerer meget voldsomt ud af“.

(Medarbejder, aug.04)

Medarbejderne er bevidste om, at Ungeafdelingen skal arbejde anderledes end det øvrige fængsel. Et forsøg på at finde ud af, hvad forskellen er, sker ikke kun i forhold til det øvrige fængsel, men også i forhold til pædagoger, som de unge tidligere har mødt (se kap. 7 om de unges holdninger):

„Altså de hader jo pædagoger, og psykologer, og socialrådgivere. Altså de har øvet alle de der remser. Så noget af det jeg i hvert fald er meget påpasselig med det er ikke og stå og med løftet pegefinger.

(Medarbejder 2005)

„Hvor jeg mener at de her drenge de er sku så unge så det kan være man kan sparke et eller andet ind i bøtten på dem. Og jeg er jo meget meget apædagogisk. Og jeg ved jo at de hader pædagoger.

(Medarbejder 2005)

Nogle medarbejdere er bevidste om, hvordan de involverer sig med de unge, og forsigtige med at virke moraliserende, og dermed fremstå som pædagoger. Det slår dog ikke nødvendigvis igennem i praksis, hvor medarbejderne beretter om samtaler med de unge, og om at finde så mange lejligheder som muligt til at nå ind til dem:

(...) 117 gange, men hvis man lige kan komme ind en gang imellem med noget fornuftigt ikke.... det kan man sagtens også, når man sidder og spiller kort ikke, hvor man sådan sidder og får en snak, man kan nå omkring meget over sådan et spil 500 ikke.... sådan så de ikke lige opdager.

(Medarbejder 2005)

Med hvornår kan vi snakke og hvordan kan vi snakke og hvordan kan vi lige og tage nogle små intervaller og selv samle det i stedet for at sætte sig ned og nu skal vi lukke det hele ud af posen..

(Medarbejder 2005).

Disse to medarbejdere forsøger, at gribe lejlighederne når den er der, og snakke med de unge om deres problemer og opfattelser af verden. De forsøger at handle pædagogisk og skabe et grundlag for refleksion, så de unge efterfølgende forandrer deres handlinger. Der er forskel på om det sker, når situationen opstår og de unge er parat til det. Eller om medarbejderne henvender sig direkte til de unge og udspørger dem om forskellige problemstillinger. En medarbejder beretter om hvordan han påtager sig en mere direkte opdragende rolle for at få den unge til at reflektere:

„Han kommer ikke ud, før han er færdig med at ryge hash. Så må han lære at lade være, og der må man give ham nogle værktøjer, der er nemme at forholde sig til. Det er nemmere at forholde sig til den kærlighed og respekt, man har for sin familie, end den kærlighed og respekt man har for sig selv. For den ligger gemt så langt inde i ham...

Så er det nemmere at tænke på sin familie... Det kan man visualisere. Så det var tanken, at når han nu vil ryge en joint: „Prøv at tænke på, hvordan din søster ville reagere, hvis hun så at hendes storebror sad og røg en joint... Du skal tale med hende igen, når du er færdig med at ryge på et eller andet tidspunkt.“...

Tanken var, at han skulle prøve at lære at den kærlighed og respekt han har for sin familie, er den, han (skal have, red.) for sig selv. Og det er derfor man ikke skal (ryge hash, red.)“.

(Medarbejder, aug. 04)

Medarbejderens samtale med den unge om hans hash misbrug er et forsøg på at få ham til at forbinde hash med familiens negative syn på hashen. Medarbejderen håber derved at kunne få ham til at lade være med at ryge. Den unge tager det bogstavelig, forstår ikke hvorfor han skal tænke på sin familie hver gang han ryger hash.

Der var i 2005 enighed i medarbejdergruppen om, at det var muligt at handle pædagogisk og dermed bibringe de unge nye erfaringer, som de kunne bruge efter afsoningen. Det var en enighed som var større end i årene før. Men der er uenighed om, hvad det vil sige at arbejde pædagogisk. Der er nogle der forsøger at opbygge tillid, venter på de rigtige situationer og lader de unge formulere egne løsninger. Og andre medarbejdere som går til de unge ud fra hvad de selv synes den unge skal gøre.

Handling og pædagogisk behandling af de unge

DAGLIGDAGENS RYTME

Dagligdagens rytme angiver hvad der sker på afdelingen. Det er fra de unge står op om morgenen til aftenvagten går om aftenen. Rytmen er den åbenlyse tidsstruktur, som angiver hvornår dagen starter, hvornår der spises og hvornår den slutter. Den løber på den ene side uden at der tænkes nærmere over det, og på den anden side kan det netop være diskussioner afledt af rytmen om at komme op, om at lave mad, om at spise, osv., som fylder dagen ud, og som der derfor tænkes en del over. Dertil kommer de begivenheder og aktiviteter, som fylder tidspunkterne ud i mellem hovedpunkterne i strukturen, og som dels kan være konstante dels kan variere fra dag til dag. De er udtryk for bevidste valg hos medarbejderne, men de unge vælger også, hvorvidt og hvordan de indgår i begivenhederne. Det er i rytmen og de begivenheder som udspiller sig, det er muligt at se om, der arbejdes pædagogisk og om der udvikles den nævnte fængselspædagogik. Det er derigennem det kan undersøges, hvordan Ungeafdelingen tilbyder en kvalificeret behandling af de unge, og hvor meget den kommer til at ligne fængslets andre afdelinger.

Den dagligdag som blev etableret i august 2004 er af medarbejderne i fællesskab beskrevet i følgende skema:

Dagligdagen på Ungeafdelingen

Alle indsatte skal vækkes kl. 8.00 og skal være stået op kl. 8.30. For at tjene den ekstra bonus på 10 kr. skal stuerne være ryddet op, opvask sat i køkkenet, aksebægre og skraldespand være tømt samt sengen redt. Alt dette inden 8.30.

Kl. 8.40 er der morgenmad i køkkenet. Alle skal deltage, da det er her vi drøfter dagens gang. Hvis de indsatte ikke vil være med ved bordet er det indelåsning til endt arbejdstid.

Kl. 9.00 er der gåtur på det grønne område. Alle skal deltage, ellers er det indelåsning til endt arbejdstid.

Kl. 9.30 er der arbejde og skole – se skema

Kl. 11.00 – 12.00 er der frokostpause. Alle deltager ved frokostbordet, ellers er det indelåsning til endt arbejdstid.

Kl. 12.00 – 14.00 er der værksted og skole – se skema.

Kl. 14.00 er der eftermiddagshygge med boller, te og kaffe. Alle skal deltage, ellers er det indelåsning resten af dagen.

Kl. 14.30 er der overlapning for personalet.

Kl. 15.00 rengøring. Alle skal gøre deres område rent, og det skal efterfølgende tjekkes af personalet.

Ca. kl. 19.30 er der aftensmad. Alle skal deltage, ellers er det indelåsning resten af dagen.

Herefter Aftenoprydning af eget rengøringsområde.

Kl. 21.30 godnat

(skema fra august 2004)

Skemaet i boksen er suppleret af detaljerede beskrivelser af arbejdsopgaver, som køkkenmand og af rengøringsopgaver i de respektive lokaler på afdelingen. Skemaet er udspecificeret for hver dag i ugen, så der ved siden af dagsskemaet også er et ugeskema, hvor det mest karakteristiske er, at der ikke er planlagt aktiviteter i weekenden.

Skemaet tjener flere formål. Iflg. medarbejderne skal det sikre, at unge og medarbejdere på afdelingen kender til regler og rutiner for hverdagen. Der skal ikke herske tvivl om dagens gang, og man skal kunne henvise til skemaet for at undgå usikkerhed. Skemaet skal mindske de unges mulighed for at forhandle sig frem til forskellige aftaler med forskellige medarbejdere.

Et andet formål med den skemalagte struktur er at sikre, at de unge tilbydes flere aktiviteter end tidligere. Når der aftales for dagen kunne det også sikres, at de unge mere systematisk blev tilbudt forskellige aktiviteter, som kunne lægges ind i skemaet.

Døgnrytmen i skemaet er meget klar, og ligner døgnrytmen på andre institutioner ved at angive hvornår man skal stå op, spise og gå i seng. Den angiver også, hvornår man skal arbejde og gå i skole, og minder på den måde om strukturen for en normal arbejdsdag.

Skemaet adskiller sig fra døgninstitutioners regler (jf. Bobjerg, se Schwartz, 2003, Lihme, 1999) ved meget klart at angive, hvilken sanktion det medfører, hvis de unge ikke følger skemaet. At blive låst inde på sin celle er en sanktion, som umiddelbart kan sættes i værk, hvis reglerne ikke følges. Andre sanktioner er afvisning af udgang og isolationsfængsling, der følger kriminalforsorgens særlige procedurer.

Skemaet blev udarbejdet af medarbejderne og efterfølgende bekendtgjort overfor de unge, så alle blev informeret om dets indhold og kon-

sekvens. Skemaet uden sanktionsdelen hænger fortsat på afdeling til oplysning af de nye unge, der kommer til Ungeafdelingen.

Personalet på Ungeafdelingen er enige om, at det er vigtigt at de unge selv udfører de daglige pligter. Samtidigt er nogle opmærksomme på at motivere de unge og give dem anvisninger på, hvordan de skal udføre deres pligter. Der er mulighed for at lære de unge noget om rengøring og madlavning. En af fængselsfunktionærerne nævner i 2004 princippet om ADL, der står for Almindelig Daglig Levevis. Dvs. en form for træning i at klare sig selv og de gøremål, der er nødvendige i dagligdagen. Det er kompetencer, som kan bruges efter afsoningen.

Som det fremgår af skemaets første punkt, kan de unge opnå en bonus på 10 kr. om dagen, hvis de står op, redder deres seng, rydder op på deres celle, tømmer skraldespand og lufter ud inden kl.8.40. Der er også mulighed for at tjene 100 kr. om ugen som køkkenmand. En af de unge skal hver uge sammen med personalet lave en madplan, tilberede frokost og aftensmad, vaske op og vaske tøj.

Penge bliver dermed en økonomisk gulerod for at udføre de forskellige pligter. Det er samtidig en måde at ligestille de unge med de andre indsatte ved at indføre en form for bonusordning, da de ikke har mulighed for at opnå det kvalifikationstillæg, som indsatte får gennem deltagelse i produktionsværkstendernes arbejde.

En skemalagt tidsstruktur

Skemaet blev til i 2004 efter en sommer, hvor de unge blev idømt en del disciplinærstraffe, bl.a. som følge af konflikter med personalet. Opfattelsen blandt leder og medarbejdere var, at hvis der er tvivl om hvilke regler og aftaler, der gælder, giver det de unge mulighed for at sætte spørgsmålstegn ved den enkeltes arbejde og at spille medarbejderne ud imod hinanden. Denne tvivl skabte usikkerhed blandt personalet om, hvor de havde hinanden.

De konflikter, som er baggrund for udviklingen af skemaerne vurderes forskelligt. En medarbejder vurderer, at der generelt ikke har været mange eksempler på overfald eller trusler sammenlignet med, hvad nogle af de unge har lavet på sikrede og åbne institutioner, før de kom på Ungeafdelingen.

„Når man tager i betragtning, hvad de har lavet på andre institutioner, så har vi jo ikke haft noget der ligner her. Altså hverken overfald på personale eller trusler i den retning... Så ved de jo her, at spillet er tabt på forhånd, hvis de skulle begynde på det, at spille op. Og det tror jeg på en eller anden måde giver dem ro. Og det er der jeg mener, at vores pædagogiske arbejde så skal rykke“.

(Medarbejder, aug. 04)

Medarbejderen tager her udgangspunkt i de unges opførsel på andre institutioner, og ser en ændring til det mindre voldelige. Andre medarbejdere har et andet udgangspunkt, hvor de oplever, at der er for meget uro på afdelingen, og det gør det svært for de unge at vide hvad der er rigtigt og forkert:

„Jeg tror det er meget vigtigt at signalere overfor de her drenge, at der er konsekvens ved deres handlinger. Det er fordi at alting er for blødt. At de siger, det gider vi ikke. „Hvorfor skal jeg rette ind?“, der er jo ingen konsekvens, hvis folk faktisk ikke mener det de står og siger“.

(Medarbejder, aug. 04)

„Når de får nogle fastere rammer, så falder de lidt til ro. Så behøver de ikke hele tiden at være grænsesøgende. De ved hvor grænsen er. Nu viser vi dem: Her er grænsen“.

(Medarbejder, aug. 04)

Ønsket om at være mere konsekvent begrundes med, at personalet skal fremstå som troværdige og tydelige voksne, som de unge kan regne med. Der skal være sammenhæng mellem ord og handling.

På Ungeafdelingen er der en forventning om, at hvis reglerne bliver en integreret, selvfølgelig og forståelig del af hverdagen, så behøver medarbejderne ikke i så høj grad at irettesætte de unge. De unge lærer derved at tilpasse sig afdelingens regler og rammer.

„Hvis de bare ved, at (der er konsekvens, red.), så er der jo ingen der siger, at vi skal rende og låse dem inde hele tiden... Når de over en eller anden periode har lært, at personalet holder fast i det de siger, og de gør det, de siger at de vil gøre... Så er det bare sådan en indforstået del af hverdagen“.

(Medarbejder, aug. 04)

„En strammere struktur og at håndhæve rammerne giver en tættere relation. Fordi de unge kan se at vi vil dem noget. I stedet for at vi bare lader stå til, og at de ikke rigtig kan finde ud af hvem vi er, og hvor vi er henne, og hvad vi egentlig vil. Det kan de se nu, og jeg synes at det skaber en bedre dialog“.

(Medarbejder, aug. 04)

Lederen af afdelingen, som har en pædagogisk baggrund, var ikke umiddelbart enig i at etablere den stramt strukturerede hverdag. Men valgte på baggrund af især to nyansatte fængselsfunktionærers erfaringer fra det øvrige fængsel at etablere ordningen.

Erfaringerne fra de første par uger med den faste tidsstruktur, større konsekvens og en klar indgriben overfor de unges forsøg på at udfordre personalet, gav iflg. flere medarbejdere bedre vilkår for arbejdet. Der var i efteråret 2004 færre konflikter og diskussioner af regler, og medarbejderne oplevede, at relationen til de unge blev tættere. Lederen beretter:

„Man kan også tydeligt mærke på drengene, at den type konsekvens som vi begynder at køre med overfor dem, den virker nu. De spiller ikke så meget op i mod muren mere. Der er kommet meget mere ro på... De er utrolig rolige. Hvis

vi går en måned tilbage så splittede de alt, og var fuldstændig utæmmelige, men nu er de altså rimelig rolige.

(Leder, aug. 04)

En medarbejder giver udtryk for en tilsvarende opfattelse af dagskemaets effekt:

„De sidste 14 dage, der har vi faktisk låst dem mindre inde, end vi har gjort længe. De har ikke prøvet kræfter med om, vi mener det vi siger, fordi de kan se, at det står skrevet, at hvis du ikke sætter dig bordet ved morgenmad, selvom du ikke er sulten, jamen så bliver du låst inde til endt arbejdstid, og sådan er det“.

(Medarbejder, aug. 04)

Personalet oplevede således, at den nye strategi umiddelbart gav effekt. Der kom en større ro på afdelingen, som gav nye muligheder for at være i dialog med de unge.

Det er tydeligt, at den stærkt strukturerede dagligdag bliver indført efter inspiration fra de øvrige afdelinger i fængslet. Ungeafdelingens tidsstruktur og opfattelse af, hvordan der arbejdes nærmer sig med skemaet den regelkultur, som kendetegner det øvrige fængsel. Den formuleres dog med en ide om at arbejde pædagogisk i baghovedet, da medarbejder og leder oplever det giver bedre mulighed for at få kontakt til de unge og tilbyde flere aktiviteter.

FASTE AKTIVITETER

Den skemalagte dag indeholder aktiviteter, der er fastlagt på forhånd og lejlighedsvis aktiviteter som fra tid til anden organiseres. De aktiviteter der i 2005 var fastlagt på forhånd var skole, hobbyværksted, pc-spil, sport i hallen, styrketræning, rengøring, måltider, gåtur på fællesarealer og tur til købmanden. De aktiviteter som blev gennemført fra tid til anden er sport udenfor, ordne have og gå i fængslets biograf, som alle foregik på tidspunkter, hvor der ikke var fastlagte aktiviteter.

Endelig er der også de aktiviteter, som de unge selv etablerer, når de ikke er forpligtet til at deltage i de aktiviteter medarbejderne organiserer. Det kan være at se fjernsyn, spille bordfodbold, computerspil, brætspil, kort, læse, osv.

Måltider - rengøring - gå tur

Køkkenmanden har et ansvar for maden, og nogle medarbejdere forsøger at lære de unge at lave mad. De fleste unge har ikke prøvet det før, og skal have hjælp til det meste. Medarbejderne laver sammen med en af de unge (køkkenmanden) planer for, hvad der skal spises hvornår. Nogle af de unge udtrykker, at måltider ikke behøver at være et fælles anliggende, men at de i stedet spiser, når de er sultne. Sådan fungerer det hjemme hos dem. Det står i modsætning til medarbejdernes opfattelse af, at alle skal deltage i måltiderne.

Når måltiderne indtages kan der opstå uenighed om, hvor lang tid man skal sidde over maden. Især kan de unge opholde sig lang tid over morgenmaden, og dermed obstruere mulighederne for at lave noget andet f.eks. den skemalagte gåtur rundt om boldbanen.

Madens kvalitet varierer. Medarbejderne forsøger at sikre at der er frugt og grønt. De unge er typisk ikke begejstrede for maden. En ung retter kritik mod at der ikke er halalkød. De unge spiser ofte kyllingepølser, ketchup og hvidt brød. Maden diskuteres blandt unge og medarbejdere, og en enkelt medarbejder har svært ved at forstå at de unge gerne vil spise fuglefrø og fladbrød. Hvis de unge bliver for kritiske bliver der truet med iso-mad, som fremstilles på et andet fængsel og er færdigretter, som normalt serveres for de som er i isolation, og som ikke virker attraktive. (se også kap. 7).

Aftensmad. Vi spiser svensk pølseret. Det er meget lyserødt og tyndt. Det er ikke særlig lækkert. Vi spiser i tavshed. X spiser ikke noget. Y: „Klamt mad, vesterlænding mad.“ (fra observation, 2005).

En anden fast aktivitet er rengøring. Hver ung skal sørge for sin egen celle, og skal på et givet tidspunkt gøre rent på fællesarealerne. Det er tydeligt, at det for mange blot er noget, der skal overstås, men også at det for nogle er vanskeligt, da de ikke har prøvet det før. Nogle medarbejdere griber muligheden for at etablere en pædagogisk situation, hvor de lærer fra sig, kommer i kontakt med de unge, og snakker om mere end selve aktiviteten. En enkelt medarbejder er meget optaget af rengøring og ser det dels som en vej til at sikre en rimelig orden på afdelingen, dels som en mulighed for at få kontakt til de unge. Men som det fremgår af kap.7. skaber det stor utilfredshed hos de unge, der opfatter fokuseringen som overdrevent. Der er heller ikke enighed i medarbejdergruppen om omfanget af rengøring, og andre mener, at den pågældende overdriver.

Skolen

I „Notatet fra 1999“ står der, at de unge skal deltage i fængslets almindelige undervisningstilbud og at der vil blive tilbudt individuel undervisning af en timelærer på afdelingen. Ved etableringen af Ungeafdelingen blev der ansat en lærer, som var ansat i ca. et år. Værkstedsmedarbejderen fortæller, at den første lærer formåede at have et skoletilbud kørende sideløbende med arbejdet på værkstedet. Han udnyttede muligheden for, at de unge kunne bevæge sig mellem de to steder, også når det til tider gav problemer med at fastholde de unge ved én aktivitet.

Derefter var stillingen ubesat i godt 1 år, og blev i et vist omfang erstattet af timelærere. I 2004 blev en ny lærer ansat, og hun fortæller, at hun kun i begrænset omfang har undervist de unge. Det bekræftes af lederen, der i august 2004 fortæller, at der ikke har været nogen skole de sidste 12 uger. Læreren indgik i stedet i normeringen for dagvakterne på afdelingen og deltog i arbejdet med de unge på værkstedet sammen med værkstedsmedarbejderen.

Læreren angav som årsager til den manglende undervisning, at der manglede et ordentligt undervisningslokale og flere andre nødvendige faciliteter. Der var heller ikke tilknyttet forberedelsestid til lærerstillingen. Endelig fortalte hun og lederen, at det var vanskeligt at undervise de unge. Mange har haft dårlige erfaringer med tidligere skolegang, og en del er ofte så bogligt svage, at de har behov for specialundervisning.

I nogle perioder havde læreren gode forløb med unge, som har været modtagelige og hvor hun har fundet tid til forberedelse af undervisningen. Men det var en skrøbelig situation:

„Så har vi været inde i et godt forløb, hvor der er nogle, der har været lidt modtagelige, og jeg syntes at jeg har haft tid til at forberede mig lidt. Men lige pludselig er der kommet noget uorden i systemet, og så har det ikke kunne lade sig gøre længere. F.eks. fælles uddannelse eller at vi har fået en dreng, som har været ekstra krævende, og det har skabt uro i gruppen. Det er meget små ting, der skal til, før det hele vælter. Vi har også ladet det være frivilligt, om de ønskede at modtage undervisning. Jeg har i lang tid sagt, at det syntes jeg ikke at det skulle være.“

(Lærer, aug. 04)

Indtil efteråret 2004 var det frivilligt for de unge, om de ville modtage undervisning. Det betød, at mange valgte det fra. Derefter blev reglen lavet om, da skoletilbuddet i efteråret 2005 blev reorganiseret.

Skoletilbuddet blev i stedet varetaget af fængslets skole. Undervisningen blev varetaget af tre lærere, og foregik ofte udenfor afdelingen. De unge har mulighed for hver at modtage 4 undervisningstimer om ugen, og flere hvis de undervises sammen. De skal vælge to fag, hvorefter undervisningen tilrettelægges ud fra deres faglige niveau. Skolelederen ligger vægt på at alle timer afholdes, og der er så få aflysninger som muligt. Skolen er således i 2005 et reelt tilbud til de unge.

Undervisningen håndteres forskelligt afhængig af de unges motivation og evner. Undervisningen foregår primært som i eksemplet med X i skolens lokaler (se eksempel 1 i boksen). Den unge opfører sig iflg. læreren atypisk i forhold til, hvad han plejer. Hun stopper derfor relativt hurtigt undervisningen.

Eksempel 1 på undervisning:

X og lærer A går i gang med de 4 regnearter. Der er lidt tekst og mest hovedregning. Han øver sig i decimaler. X regner stykker med hjælp fra a. Han kan godt, men det er lidt med hans egen metode. Han kan ikke huske reglerne. A forklarer dem på tavlen. Han mener selv at han har svært ved at huske. A viser lånereglen på tavlen. X starter ud, prøver at regne med det.

X: „Nej, det forstår jeg ikke. Jeg kan slet ikke huske det“.

A: „Hvad er der i hovedet på dig?“

X: „Ved det ikke. Jeg er træt.“

Han spørger efter 15 min hvad klokken er. Han vil gerne stoppe.

A: „Du er meget lidt motiveret i dag, hva?“ . Hun følger ham tilbage til afdelingen.

(Fra observationsrapport, 2005)

Eksempel 2 på undervisning

En lærer har udleveret materiale fra Børnerådet bl.a. om børnekonventionen, som de læser og diskuterer. De er optaget af at Danmark bryder konventionen ved at unge under 18 år har været indsat i isolation i flere måneder eller er sammen med voksne indsatte. Men de er også optaget af en diskussion om livsførelse, og hvad et almindeligt liv kan indeholde af værdier i forhold til spændingen og gevinsten ved at være kriminel. Læreren bruger sig selv og sit liv som reference ramme for samtale om livsformer og forestillinger om fremtiden med drengene.

(Observationsrapport, 2005)

Det andet eksempel foregår på Ungeafdelingen (se eksempel 2 i den anden boks). Der er motivationen større, og det er tydeligt at det virker motiverende, når en af de andre unge også deltager i undervisningen. Det er en lærerrolle, som er karakteriseret af tålmodighed over for unge, som er på meget forskellige faglige niveauer.

Den tid de unge bruger på skolen virker som et fornuftigt tilbud til at kvalificere dem i skolemæssig forstand og få dem til at opdage andre værdier end dem, som de p.t. er optaget af. Det er samtidig et godt bidrag til at lave noget positivt under afsoningen.

I den periode vi har fulgt skolen har tilbuddet ikke været tilstrækkeligt. I næsten 2 år var skoletilbuddet utilstrækkeligt til en gruppe unge, som i forvejen har relativt få skolekunderskaber. Skoletilbuddet ser dog ud til i 2005 at have fundet den hidtil bedste form.

Arbejde og værksted

I 2004 var det svært for Ungeafdelingen og resten af fængslet at skaffe arbejde fra private firmaer. Det skyldes blandt andet de særlige krav, som stilles til arbejdet. Der må ikke indgå opløsningsmidler, lim eller skarpe genstande. Værkstedsmedarbejderen fortalte dengang, at han havde kontaktet omkring 100 virksomheder for at finde beskæftigelse.

Når der er arbejde, er det ofte enten for kompliceret eller kedeligt, og de unge får det sjældent færdiggjort, hvilket personalet så må gøre. De unge er normalt ikke interesserede i montage-arbejde, men da det får dagen til at gå hurtigere, synes de fleste alligevel at det er bedre end ikke at lave noget. Det er samtidig en måde at tjene 7-8 kr. i timen, og giver således mulighed for en mindre indtægt og lidt tidsfordriv:

„Jeg tror faktisk at det første sted det kunne mærkes var ovre ved os, fordi det lidt arbejde huset fik ind blev givet til montagen, fabrikken og de andre steder. Vi skulle så beskæftige vores unge med at lave læderbælter, sølvsmykker og

keramik, og det gider de altså ikke blive ved med. Når de først har gjort det to gange eller tre gange, så er det altså bare ikke sjovt mere“.

(Medarbejder, aug. 04)

Når der ikke er arbejde ude fra, forsøger værkstedsmedarbejderen at sætte de unge i gang med at lave hobbyarbejde, som f.eks. at arbejde med sølv, læder eller keramik. Ved at tage udgangspunkt i de unges egne idéer til aktiviteter, som f.eks. henna tatoveringer eller sølvsmykker med navne på deres idoler, som den amerikanske rapper Tupac, lykkes det at fange deres interesse for en kort tid.

Selvom de unge selv fortæller, at de har prøvet det hele før på andre institutioner, går de i gang med arbejdet. Det lykkes dem dog sjældent at koncentrere sig om det i særlig lang tid af gangen, og de render en del frem og tilbage mellem opholdsrummet og værkstedet (jf. boksen).

Værkstedsmedarbejderen giver udtryk for, at de unge ikke har mulighed for at lære noget på værkstedet som de kan bruge, når de bliver løsladt. Han mener dog at de kan lære at fastholde deres opmærksomhed og opleve tilfredsstillelsen ved at færdiggøre de opgaver, som de går i gang med.

X, der ellers flyver rastløst rundt, går på eget initiativ i gang med koncentreret om at støbe en sølvring. Han er optaget af at slibe den på forskellige maskiner, men da han kommer til den del, der handler om at slibe den ved håndkraft med „knofedt“, gider han ikke mere. Y gider ikke at lave noget på værkstedet. Han har lavet det hele før. Han er køkkenmand i denne uge og ordner opvasken fra morgenmaden. En gang i mellem kommer han og hænger ud på værkstedet med de andre.

(Observationsrapport, 2004)

„Altså jeg kan jo ikke lære dem noget på værkstedet, som de kan bruge når de kommer ud. Det er jo ikke nogen læreplads. Det jeg kan lære dem er at fastholde sig ved en eller anden proces mere end to minutter. Prøve at få dem til, når de går i gang med en sølvring, at den ikke skal være færdig på fem minutter, ... At hvis man sidder og pudser på den to aftener i træk med noget fint sandpapir, så kan man godt lave en ring der ligner en, der er købt i en guldsmed. I stedet for at lave en, der ligner en fra 3. klasse, bare fordi den skal være færdig på fem minutter. Det er forskellen.“

(Værkstedsmedarbejder, aug. 04)

I efteråret 2005 diskuteres værkstedet. Der er utilfredshed med måden det kører på. En medarbejder udtrykker det således:

Hvis der ikke er noget rigtigt arbejde, så synes jeg, det er bedre, de får brugt deres energi på noget sport og sådan nogle ting. Jeg tænker det nemlig rent pædagogisk, så er det altså rigtig dårligt at sige til folk: „I har altså beskæftigelsespligt, I skal gå ind på værkstedet og sidde og lave sølvringe. Det er jo fuldstændig demotiverende for alle parter.

Hvis det stod til mig, altså på et tidspunkt havde vi jo gang i, at C var jo tømrer. Og jeg sagde skal vi ikke gå i gang med at lave nogle havemøbler. „Ar men de koster ingen penge“. Det kan godt være de ikke koster penge, men det er jeg ligeglad med. Det kan godt være at det koster flere penge at lave dem og jeg kan sagtens finde ud af at lave nogle havemøbler. Det kan en hver idiot altså. De skulle bare laves så de var gode så man kunne bruge dem. Det gad E ikke og det gad den og den ikke og hvis ikke der enighed om det, så kan man ikke få det igennem, men hvis det stod til mig så skulle de der drenge altså lave et eller andet to timer om dagen.

(Medarbejder 2005)

Vi har ikke registreret eksempler på, at de unge har udført egentligt arbejde. De har ind imellem opholdt sig på værkstedet, hvor de primært har lavet sølvsmykker eller snakket med hinanden og værkstedsmed-

arbejderen. Der er ingen af de unge, som udtrykker begejstring for værkstedet, og det må primært ses som medarbejdernes forsøg på at opretholde en struktur på dagen.

VARIERENDE TILBUD I DET FASTE SKEMA

Efter indførelsen af dagsskemaet i 2004 blev der lavet et ugeskema for planlagte aktiviteter. De unge kunne styrketræne i 45 min. hver dag, deltage i udendørsaktiviteter i 45 min. hver dag og dyrke sport i fængslets hal et par gange om ugen. Aktiviteterne overlapper i et vist omfang de aktiviteter, som de unge kan gennemføre, når de ikke skal deltage i aktiviteter. Det er f.eks. en del af det som kaldes „grøn fritid“, hvor de kan spille fodbold eller basketball på samme område indenfor ringmuren.

I 2005 er der et lignende aktivitetsskema, og nogle medarbejder udtrykker ønske om, at der bliver sat mere systematiske sportslige aktiviteter i gang, da det giver mulighed for et andet samvær med flere pædagogiske muligheder.

Sport spiller en central rolle. Det er for det meste fodbold, styrketræning, badminton og enkelte gange løbeture. Nogle gange bliver fodboldkampe hurtigt organiseret med medarbejdere og unge på det grønne område foran afdelingen. De unge får efter 4 ugers godt opførelse lov til at deltage i fodboldkampe med andre indsatte.

En vigtig forudsætning for at de sportslige aktiviteter kan lykkes, er at de unge kan og vil deltage i dem. Deres relevans og pædagogiske succes er derfor afhængig af sammensætningen af ungegruppen:

De drenge vi har lige nu, der er det gået rigtig godt. Det har vi dyrket rigtig meget sport, vi har haft det kanon. Vi har haft nogle kampe. Vi har haft det rigtig rigtig sjovt. Vi tæskede hinanden, vi drillede hinanden og vi moppedede hinanden og det har været rigtig lækkert. Nu har vi så fået nogen igen der ikke

gider. Så det er lidt ærgerligt. De andre gad jo også og sidde og spille og sådan noget. Vi kunne sidde og spille skak og alt muligt. Det gider de jo heller ikke. Og alt andet end lige så er det lidt nemmere at komme ind på livet af dem når man laver de der ting.

(Medarbejder, 2005)

Sporten kan således blive et led i et pædagogisk arbejde. Det forudsætter, at de unge kan og vil deltage. Når det ikke er tilfældet må det pædagogiske arbejde knyttes til bordfodbold, brætspil, o.l., og de deraf følgende samtaler. Kontakten bliver præget af, hvad der kan tales om, når sporten ikke fungerer.

Det er sjældent, at det planlægges at lade de unge opholde sig udenfor fængslet som led i en aktivitet. Det er sket i forbindelse med udgang til at købe tøj, til eksamen, til et kulturelt tilbud og som det eneste kontinuerlige tilbud ugentlige løbeture med en ung og en medarbejder udenfor fængslet. Ellers er de unge kun i kontakt med omverdenen, når de er bevilget udgang.

Der er ikke planlagt aktiviteter i weekenden, hvor det er op til personalet om der skal ske noget.

Når medarbejderne ikke stiller krav om, at de unge skal deltage i bestemte aktiviteter kan de selv råde over tiden. Det er i realiteten den største del af tiden, som de så kan bruge på hinanden eller for sig selv. Ofte er fællesskabet præget af, hvad de kan lave sammen f.eks. bordfodbold, kortspil, computerspil og ikke mindst at se fjernsyn, som konstant kører i opholdsrummet. De unge kan også hænge ud i sofaerne, i gårdhaven, ryge cigaretter og overtræde reglerne, ved f.eks. at ryge hash i det skjulte. De kan også ringe til godkendte telefonnumre fra en telefonboks. Det er kendetegnende, at de keder sig.

MANGEL PÅ BESKÆFTIGELSE OG AKTIVITETER

I den periode vi har fulgt Ungeafdelingen begrænses det pædagogiske arbejde på Ungeafdelingen for det første af mangel på beskæftigelse. Det er ikke muligt at etablere almindeligt arbejde, der ligner det, som de unge vil møde på arbejdsmarkedet efter endt afsoning.

For det andet etablerer medarbejderne relativt få aktiviteter. Der er de faste aktiviteter som skolen, værkstedet og sport, som langt fra udfylder tiden i hverdagen. Arbejdet på værkstedet er begrænset af, hvad der er muligt indenfor rammerne, og der er blandt alle en kritisk holdning til blot at lave hobbybetonede aktiviteter. På et tidspunkt i 2003 undersøgte medarbejdere muligheden af at reparere maskiner for Fulton, men det var umuligt da der manglede udluftningsmuligheder. Flere medarbejdere har dog udtrykt ønske og set mulighed for at lave meningsfyldt almindeligt arbejde. Det er imidlertid ikke blevet iværksat. Nogle medarbejdere ytrer, at det ikke skyldes manglende kvalifikationer, men mere er udtryk for manglende opmærksomhed og handlekraft på dette felt i afdelingen som helhed.

De sportslige aktiviteter er afhængige af om, der er adgang til plænen, hallen og styrketræningsrummet, som følge af reglen om at afgrænse de unge fra de andre indsatte. Flere medarbejdere havde i 2004 gode idéer til konditionstræning, styrketræning, boksetræning og bedre udnyttelse af værkstederne i den resterende del af fængslet, f.eks. ved at udnytte at de ikke benyttes af de øvrige indsatte fra kl. 16. Nogle er efterfølgende blevet udnyttet andre ikke.

Skoletilbuddet har haft varierende kvalitet. Nogle medarbejdere roser den første lærer. Herefter var der i en lang periode et tilbud, som kun i begrænset omfang blev udnyttet. Det er først fra efteråret 2004, at skolen har fået en form, der ser ud til at fungere.

Skolen er p.t. et positivt tilbud, som giver de unge mulighed for læring og videre kvalificering. Det er imidlertid kun på 4 timer pr. ung om ugen. Det er kun i begrænset omfang muligt at lade dem følge undervisning sammen. Det er dog som det fremgår af ungeafsnittet, et godt potentiale og stor interesse for at deltage i skolen, Jf. kap. 6 og 7.

For det tredje er de fysiske lokaliteter begrænsende for beskæftigelse og fysiske aktiviteter. Medarbejdere udtrykte allerede bekymring om mulighederne i 2003, og i 2004 forlød det:

„... Jeg syntes, de bliver hæmmet af og at de kan være meget påvirkede af de fysiske rammer og de mangler, der er på afdelingen, som gør det utrolig svært. Det er jo en lille afdeling. De spiser, sover, aktiveres, ser fjernsyn og går på toilettet i de samme lokaler. Og det mener jeg simpelthen ikke er optimalt for behandlingsarbejdet“.

(Medarbejder, aug. 04)

„Man skal give de drenge muligheder for aktiviteter udenfor afdelingens fire vægge. Så kan de komme tilbage med et frisk pust og nogle oplevelser, som man kan snakke om, og på den måde kunne det bidrage med nogle oplevelser“.

(Medarbejder, aug. 04)

Personalet og de unge har i hele perioden manglet tilstrækkeligt gode muligheder for aktiviteter. De unge, som ofte keder sig, vil gerne have noget at lave, fordi det får dagene til at gå hurtigere. Selv om der er lidt flere aktiviteter i 2005 er opfattelsen blandt medarbejderne og de unge den samme. Der er for få aktivitetsmuligheder, hvis der skal arbejdes pædagogisk. Det er kun når både medarbejdere og unge har interesse i at dyrke sport at muligheder for reel kontakt til hinanden opstår.

I de situationer, hvor der er få medarbejdere bliver der endnu færre aktiviteter. I sommeren 2004 var der ikke undervisning, intet tilbud om

arbejde og kun mulighed for sølvarbejde på værkstedet. Det var bestemte medarbejdere, som etablerede sportsaktiviteter. Der skete derfor næsten ingenting.

Når der ikke er mulighed for at deltage i aktiviteter bliver de unges rastløshed udtalt. De går rundt på afdelingens lille areal. De kontakter personalet og gerne lederen og forsøger at følge dem ind på deres kontor. De driller og prøver grænser af. De spiller høj musik, ser fjernsyn og dasker til og småsnakker med hinanden. En medarbejder beskriver det således:

„De er helt fastlåst. De går tit i ring, som løver i bur. Det er så uhyggeligt at se. Især ham, der lige er blevet flyttet (til en anden afdeling i Fængslet, red.). Han gik rundt og rundt om sig selv. De er jo tit meget opgivende i forhold til den situation, de er i. Jeg kan godt forstå dem, når de siger: „Jeg vil hellere være ude på en af de andre afdelinger, for der kan jeg snakke med nogle flere“. Jeg kan også godt forstå, at de er trætte af at gå fire sammen på så få kvadratmeter. Jeg synes ikke, at det er nok, at de bare skal låses inde i et fængsel og have deres straf. For de bliver helt kulrede i hovedet af det. Og en af dem har siddet næsten et år. Det er lang tid at sidde på sådan et lille sted. Det er godt nok hans held, at han har den personlighed han har; at han ikke er gået ned med flaget. Det er de færreste, der har kunnet klare det, han har været igennem det sidste halve års tid med skuffelser, nederlag og afslag.“

(Medarbejder, 2003)

KONTAKTPERSONORDNING

Ved siden af aktiviteterne i dagligdagen og samtalerne mellem unge og medarbejdere er der en særlig rolle som kontaktperson. Kontaktpersonens opgaver var i 2004 at afholde samtaler med den unge hver 14. dag, udvikle behandlingsplaner i samarbejde med psykologen og deltage i trekantssamtaler med den unge og psykologen. Derudover skulle kontaktpersonen følge den unge på ledsaget udgang, deltage i møder med den unges sagsbehandler i hjemkommunen og melde til-

bage til socialrådgiveren på afdelingen, hvis de lavede aftaler med den unge. Kontaktpersonen skulle også sørge for at købe tøj el. lign., hvis den unge havde behov for det.

Kontaktpersonrollen blev udfyldt forskelligt. En medarbejder fortalte i 2004, at han var mindre opsøgende som kontaktperson, end han havde været på de socialpædagogiske institutioner han tidligere havde arbejdet på. Præmisserne for arbejdet var anderledes, da han som medarbejder i et lukket fængsel oplevede, at jobbet bl.a. var at repræsentere det system, som de unge ofte havde haft ufrivillig kontakt med. Han valgte derfor at være mindre opsøgende og lade de unge definere behov og præmisser for kontakten.

„ Her har jeg ikke været så opsøgende, som jeg har været tidligere... Det er på nogle helt andre præmisser, og det er nogle helt andre motivationsfaktorer der gør, at man arbejder optimalt som kontaktperson her. ... Jeg har haft en anden indgangsvinkel, i og med at jeg ikke har opsøgt dem. De er vant til alle de steder, de har været indtil nu, at blive opsøgt og opsøgt og opsøgt. Og jeg har måske vendt den lidt om og sagt de må komme til mig, når de har brug for hjælp“.

(Medarbejder, aug. 04)

Medarbejderen havde gode erfaringer med denne tilgang til de unge, og han var samtidig den medarbejder, som de unge omtalte mest positivt. De oplevede, at han var god at snakke med og opfattede dem som nogen, der kunne og ville ændre sig.

En anden medarbejder fortalte i 2004 om, hvordan det tog lidt tid at vise den unge, som han var blevet kontaktperson for, at han var til at stole på:

„Jeg tror ikke at han er tryk, men jeg tror at han stoler på mig. Der skal meget til, før sådan nogle drenge er trygge... Men jeg tror at han stoler på, at når jeg kommer på vagt, så arbejder jeg ud fra at det skal blive en god vagt, og at jeg

ikke bare kommer ind og er et røvhul. Hvilket han troede i starten, fordi jeg kommer fra afsnit X. Det er en hårdere afdeling, hvor jeg havde 16 indsatte...".
(Medarbejder, aug. 04)

Den pågældende medarbejder var mere påtrængende i sin måde at udfylde kontaktpersonrollen. Han kontaktede ofte den unge, og forsøgte at diskutere problematiske adfærdsproblemer f.eks. rygning af hash.

De to medarbejders opfattelse af rollen illustrerer en forskel på at vente på at blive opsøgt og at trænge sig på. Hvis de vælger en afventende holdning afhænger kontakten af om de får skabt tillid og en vis troværdighed hos den unge, hvilket var tilfældet med den første. I 2005 møder vi hos en af medarbejderne en mellemform:

*... de bliver opmærksomme på, at kontaktpersonen her er opmærksom på dem. Opmærksomhed er ikke helt tosset i forhold til du kan se de faktisk godt kan lide det.. Det kan bare lige være et ord eller bruge det du lige tænker på om ham. Hvad var det lige han sagde, der var vigtigt for ham. Hvad er væsentligt, hvad er vigtigt for ham, hvad interesserer han sig for...
Så de ikke kun har en kontakt vel, som tænder og slukker. Det kan også få det til at sådan mangle variation, der går sådan lidt, lidt dybere f.eks. så er der også dem der spørger lidt om mig på et tidspunkt, hvem bor jeg sammen med, og sådan. Det behøver ikke at være formelt. Det kan være sjovt, det kan være alle mulige sammenhænge man bringer på banen.*

(Medarbejder 2005)

Medarbejderen forsøger at være opmærksom på den unge men også at fortælle om sig selv for at give åbninger for samtaler som handler om noget andet end fængsel og kriminalitet. Han forsøger derved at skabe en situation uden at trænge sig på, og giver den unge en mulighed for at forholde sig til noget andet end det han er vant til.

Alle tre former - den påtrængende, den situationsskabende og den

afventende medarbejder - har gjort sig gældende på afdelingen. Det er dog ikke blevet afklaret, hvad kontaktpersonordningen indebærer, og hvilken form, der bør følges.

Tildeling af kontaktperson er ofte foregået uden, at de unge har været klar over årsager til skiftet. I 2004 ønskede lederen, at kontaktpersonerne skulle ligne kontaktpersonerne i det øvrige fængsel. Han udskiftede derfor den daværende pædagog, som var kontaktperson for to med fængselsfunktionærer.

I 2004 berettede en ung om at han lige havde fået en ny kontaktperson, selvom om han allerede havde en han var glad for. En anden var ligeglad med sin kontaktperson, da han ikke mente, at han havde nogen og ingen ønskede at have ham. Det viste sig dog, at han havde en kontaktperson. Det er karakteristisk, at de unge ikke bliver spurgt og ikke har indflydelse på, hvem de har som kontaktperson.

Et af formålene med kontaktpersonen var at gennemføre jævnlige samtaler med den unge om hvad der skete på afdelingen, og hvad der skulle ske med dem selv. De er ikke blevet gennemført i det forventede omfang. Kontaktpersonordningen er således i 2005 under forandring igen. Afdelingen arbejder med at indføre et nyt behandlingskoncept med en ny psykolog:

Jamen det er blevet sådan med vores nye behandlingskonsulent, at det ikke nødvendigvis er kontaktpersonen der kører behandlingen. Det kan være hvem som helst. Det kan være mig der får nogle opgaver i forbindelse med den unge.... Det kan være dem der lige har haft en samtale, som de så refererer til vores psykolog, som så kan sige „hov, der er noget vi skal have fulgt op på. Du får til opgave til næste gang, at få snakket videre og få uddybet det der du snakkede med ham om“. Så det er ikke længere kontaktpersonen, der nødvendigvis har kontakten har behandlingsopgaven med den unge.

(medarbejder 2005)

Lederens opfattelse af rollefordelingen er lidt anderledes. Han siger:

Når psykologen, lægger nogle opgaver på bordet i forhold til at man er kontaktperson for ham der, så skal der altså arbejdes med det og det og det og det. Så er det jo kontaktpersonen, der er ansvarlig for, at det bliver gjort, ikke at han selv nødvendigvis skal arbejde med det, men at ens kolleger bliver briefet og: „Nu skal vi huske, at i morgen der arbejder vi med det her.“

(Leder 2005)

Det forekommer således endnu ikke helt klart hvilken rolle kontaktpersonen skal spille. Skal hun have ansvar for, at der bliver fulgt op på aftalerne med psykologen uden selv at agere direkte overfor den unge eller er rollen reelt tømt for indhold, fordi alle medarbejdere kan få en rolle for den unge? Noget tyder på at kontaktpersonrollen er ved at blive bortdefineret fra medarbejderne, og primært bliver i forhold til verden udenfor afdelingen. Iflg. leder og socialrådgiver vil den derfor fremover blive varetaget af socialrådgiveren.

ADSKILLELSE FRA DE ANDRE INDSATTE

Et af de principper som på forhånd var givet for Ungeafdelingen var, at de unge skulle holdes adskilt fra de andre indsatte. Hensigten var at beskytte dem og sikre de ikke kom under dårlig indflydelse:

„Når det er unge under 18 år, skal vi beskytte dem mod de andres trusler eller pres for at tage noget med ind“.

(Leder, aug. 04)

I diskussionen om hvordan man sikrer de unge bedre muligheder for aktiviteter, f.eks. aktiviteter på fængslets fælles udendørsareal forsøger medarbejderne at være påpasselige med, hvem de unge får kontakt med. De unge risikerer at blive påvirket negativt ved at blive involveret i hashhandel, konflikter og få nye domme m.v.

Det skaber et dilemma, hvor man må afveje vigtigheden af aktiviteter, som giver kontakt og evt. negativ påvirkning, med ønsket om at isolere og beskytte de unge.

„Jeg sørger ikke for, at de har mindst mulig kontakt... Men den kontakt de så har, den skal være positiv. Der er jo ingen grund til at få kastet hashklumper i hovedet.... Der er heller ingen grund til, at de kommer hen og står foran afdeling 3, og så får den unge indsatte en oplevelse, hvor der i stedet for, at der står tre gutter og snakker med dem, så står der tre gutter med ryggen til dem. Så kan jeg ligeså godt afslutte det der...“.

(Medarbejder, aug. 04)

Der er således et dilemma mellem at skabe aktiviteter, der ofte fører til mere kontakt med de andre indsatte, og skåne de unge for de ydmygelser, som de kan møde gennem en sådan kontakt.

Fra begyndelsen af projektet fik de unge lov til at deltage i sportsaktiviteter med de indsatte fra Fængslets stoffrie „Kontraktafdeling“, såfremt der er medarbejdere til stede. Det ophørte imidlertid i 2004, da „Kontrakten“ frygtede, at de unge smuglede hash ind på afdelingen. I 2005 er det atter muligt for de unge at være sammen med andre indsatte, hvis de ikke har haft en disciplinærstraf i de seneste fire uger.

De unge vil gerne være sammen med flere indsatte i det daglige. Opretholdelse af adskillelsen betyder, at der kan opstå konflikter, når de andre indsatte har „Grøn fritid“ (dvs. er udendørs på fællesarealet i en periode om eftermiddagen), og de unge ikke må være udendørs eller på anden måde være i kontakt med dem. (se mere i kap.7).

I det store hele lykkes det at opretholde adskillelsen bortset fra som det fremgår nedenfor en vis kontakt i forbindelse med anskaffelsen af hash. Adskillelsen i dagligdagen betyder, at de unge er overladt til hinanden og medarbejderne. De befinder sig således i et socialt mikro-

kosmos, hvor der er så mange medarbejdere tilstede på et relativt lille område, at de næsten hele tiden er overvåget.

HASH

Der er stor opmærksomhed på de unges forbrug af hash. Det optager leder og medarbejder på Ungeafdelingen, og det gav anledning til en del diskussion, da vi i den forrige rapport pegede på, hvordan de unge havde adgang til hash.

Det er forbudt at ryge hash i danske fængsler. Men trods forbuddet kan det konstateres, at der bliver røget hash på afdelingen. Det er konstateret både gennem de unges aflæggelse af urinprøver og vores observationer og interviews på afdelingen. Vores indtryk er, at de unges forbrug af hash varierer en del afhængig af, hvem de er og hvor de er i deres afsoningsforløb jf. kap. 7.

Det er ikke muligt at lave en eksakt opgørelse af omfanget af hashforbruget på afdelingen. På baggrund af oplysninger i kriminalforsorgens personjournaler kan følgende billede sammenstykkes:

TABEL NR. 3.1: OVERSIGT OVER URINPRØVER OG BØDER VEDR. RYGEREDSKABER OG BESIDDELSE AF HASH FRA 2003-2005 ORDNET EFTER AFSONINGSÅR.

Afsoningsår	Antal positive urinprøver	Antal negative Urinprøver	Vurderinger
2002-2003	6	25	
2003	10	-	Dagligt forbrug
2003	8	19	Bøder for redskaber
2003	5	30	Bøder for redskaber/ besiddelse
2003	7	10	
2004-2005	3		Dagligt forbrug
2004-2005	9	7	
2004	12	10	
2004	2	9	
2005	1		Afviser at lægge prøver
2005	6	5	
2005	4	12	
2005	1	14	
2005		8	
2005		9	

Note til opgørelsen: Opgørelsen baserer sig enten på indberetninger fra laboratorium eller meddelelser om tildeling af bøder (kun én registrering, hvis der er overlap), som de indgår i Kriminalforsorgens journaler. Bøderne kan dække over besiddelse af hash eller rygeredskaber, som ses som indikation på forbrug. Oversigten bygger på de 15 personjournaler, som vi har haft aktindsigt i.

Der er stor forskel på hyppigheden af kontrol overfor de unge, f.eks. bliver nogle testet jævnlig hvorimod en af hverdagsrygerne kun er registreret for 3 kontroller, der alle var positive.

Der er også forskel på kontrollen fra 2003 til 2005. Kontrollen er blevet intensiveret siden den forrige evalueringsrapport bl.a. afledt af ny urinprøveteknik, og det er tydeligt at der er færre positive resultater. Det kan skyldes, at det er lykket at motivere flere unge for at afholde sig fra hash eller at kontrollen er blevet mere effektiv. Det kan også skyldes, at der i denne periode er fire unge som står foran prøveløsladelse og derfor er motiverede for ikke at ryge.

I forbindelse med evalueringsrapporten i 2004 udtrykte lederen en klar ambition om at holde hashen ude af Ungeafdelingen, da det var den eneste måde at forhindre de unges misbrug. Han ønskede at skærpe kontrollen af de unges celler og de lokaler de i øvrigt færdes i. Der blev i 2005 lavet en regel om, at hver medarbejder en gang om måneden skulle tage en stikprøve på en tilfældig udvalgt ung. Selv om antallet af positive prøver er faldet, er hashen ikke ude af afdelingen, og var da også synlig, da evaluator var på besøg. Der har således fra begyndelsen været et forbrug af hash blandt de unge, og det vil sandsynligvis kræve andre pædagogiske initiativer end de hidtidige for at få det til at ophøre.

De ansatte på afdelingen er godt klare over, at de unge kan anskaffe sig hash, hvis de ønsker det:

Det er sikkert rigtigt at han har røget hash. Han kan jo få alt det hash, han vil dernede ik'.

(Medarbejder 2005)

„To ord på arabisk og de kan hente hash i træningsrummet.“

(Leder, 2005)

„Vi kan ikke holde det ude... Det har man ikke gennemtænkt i planen, fordi vi ligger klods op og ned af de andre. Vi har ikke noget hegn for, vi har ikke nogen mulighed for at holde dem totalt adskilt fra de andre. ... Vi skal have de samme muligheder, som de har ovre på Kontrakten, for at det her skal virke“.

(Medarbejder, aug. 04)

Medarbejderne er enige i den lagte linje om kontrol og arbejdet med at undgå hash på afdelingen. Men flere medarbejdere er bevidste om, at det ikke er muligt at friholde afdelingen for hash, så længe den er placeret i så umiddelbar nærhed af de øvrige afdelinger i fængslet. Der skal mere til.

Et middel til at mindske anvendelsen af hash er at udvide muligheder og udvikle indholdet af aktiviteter i hverdagen. Flere medarbejder ser en sammenhæng mellem hashforbrug og omfang og indhold i andre aktiviteter:

„Ja, hashen den er utrolig svær at gå ind og påvirke i en anden retning end den går i øjeblikket. Men der må man jo prøve at motivere dem, stille dem nogle ting i udsigt... Jeg tror at deres hashmisbrug hænger sammen med deres manglende mulighed for aktiviteter. De keder sig røven ud af bukserne... „

(Medarbejder, aug. 04)

Det kommer lidt an på hvad for nogle drenge.... altså X han kan ikke huske, hvornår han har gjort det (været stoffri, red.) siden han var tolv så han er helt vildt stolt. Han skal ud at spille fodbold på Mandag og han glæder sig som et lille barn. Det er fandeme flot.

Men sådan en som Y han er jo også totalt hash fikseret. Sådan en som ham har jo røget i fængslerne hver evig eneste dag, han er jo ligeglad Og han kan skaffe det til hver en tid, det er jo bare om natten og stå og råbe ud af vinduerne. Så kan vi jo ikke gøre meget. Andet end at knalde ham for det. Men der skal være en motivation for at de stopper. Og sådan en som X der gerne vil ud

og spille fodbold, så er det jo en motivation, men hvis den anden er ligeglad så er det jo ikke nogen motivation.

(Medarbejder 2005)

Når de unge keder sig eller oplever opholdet som udsigtsløst ryger de hash for at holde det ud jf. kap.7. Aktiviteter og motivation skal udvikles sammen med hinanden, og vil iflg. flere medarbejdere føre til, at hashforbruget vil falde.

KONFLIKTHÅNDTERING, FYSISK MAGTANVENDELSE OG ISOLATION

Opholdet på Ungeafdelingen betyder, at de unge er underlagt en række regler, som gælder for fængslet. Der er regler for, hvordan de unges rum kan udvides og indsnævres i forhold til, hvordan de opfører sig. Der gælder en form for „noget for noget“ princip, hvor forseelser straffes og god opførsel belønnes.

Et attraktivt mål for de unge er at få udgang med eller uden ledsager. Det bevilges normalt 3 udgange, hvis den unge ikke ryger hash eller bliver idømt disciplinærstraffe for ikke at efterkomme personalets anvisninger, vold, hærværk m.v. Disse forhold kontrolleres på forskellige måder fx ved at visitere de indsatte og deres celler og ved urinprøve samme dag eller dagen før, de skal på udgang.

De unge straffes for mindre forseelser ved at blive låst inde på deres celle i op til 3 timer eller til arbejdsdagen afsluttes kl. 14.30, f.eks. hvis de ikke overholder regler om at tale ordentligt, opføre sig ordentligt eller bryder med reglerne i det strukturerede dagsskema. Ved større forseelserne f.eks. vold eller trusler om vold kan de efter forhør blive sat i isolationscelle i et antal dage. Det er personalet der indstiller til beslutning hos lederen og afdelingslederen (som er lederen af „kontrakten, red.).

En væsentlig belønning kan være kortere afsoningstid i form af prøveløsladelse. De unge vil normalt blive løsladt, når de har afsonet 1/2 tid med mindre det er klart utilrådeligt (Straffelovens §38.2). Det sidstnævnte er afhængigt af om der foreligger en væsentlig risiko for recidiv til ikke-bagatelagtig kriminalitet. Endvidere vurderes det om de unge har mulighed for passende ophold/underhold inden de løslades.

På ungeafdelingen behandles spørgsmålet om prøveløsladelse af personalet på et afsnitsmøde ud fra kendskabet til den indsatte afsoningsforløb, handleplaner og egen holdning til prøveløsladelsevilkårene. Det er således afdelingen, der vurderer den unges mulighed for prøveløsladelse og dermed kortere afsoningstid. Det er således ikke på forhånd givet, hvornår en dom er afsonet.

Konflikthåndtering og fysisk magtanvendelse

En medarbejder beskrev ovenfor at en af konsekvenserne af de manglende aktiviteter og de relativ små fysiske rammer betød, at de unge ind i mellem gik rundt som løver i bur. Det fører fra tid til anden til konflikter mellem unge og medarbejdere. Det kan både ske når der ikke er aktiviteter og udspringe af aktiviteterne. Det er ofte forbundet med konflikter at få gennemført rengøring og madlavning. I alle tilfælde kan konflikterne bruges pædagogisk.

Der er ikke nogen entydig måde at håndtere konflikter på, og der arbejdes heller ikke på afdelingen med at finde en fælles formel. Når konflikter opstår, er deres forløb afhængig af, hvem der er på vagt. De kan håndteres ved indelåsning på den unges celle. En medarbejder fortæller om en dag, hvor han låser de unge inde på deres celler, i forbindelse med at han har inddraget noget hash. De unge bliver ikke sure, selv om det ellers er en del af spillet mellem indsat og ansat i et fængsel. De havde lavet forskellige aktiviteter med medarbejderen i løbet af dagen, og hvor de iflg. ham sagde, så „havde det jo været en god dag“.

En anden medarbejder beskriver, hvordan hun flere gange har forhindre en konflikt i at eskalere ved at tale med den unge.

„Ex har jeg haft nogle vældig, vældig, vældig store konflikter med Z, hvor jeg har taget ham i enerum. Han har været helt oppe i det mørkerøde felt, hvor jeg har sat mig ned, stille og roligt overfor ham og sagt: „Sæt dig ned og slap af. Træk vejret dybt ind, tæl til ti og kig mig i øjnene. Jeg gør dig ingenting. Tag det roligt“. Jeg har prøvet at komme ind under det mørkerøde felt, og vise ham at jeg ikke gør ham noget, selv om han kommer derop. Det har altså virkelig hjulpet mange gange. I stedet for, som han oftest har mødt, når han er nået derud, han har jo mødt modstand... Jeg tror at det er vigtigt, at vi også er opgaven voksen, i forhold til ikke at smide ham i isolation, hvis han flipper ud, men også ligesom prøve at trække ham væk, og give ham omsorg i stedet for“.

(Medarbejder, aug. 04)

Denne medarbejder forsøger at tale de unge til ro. Ved at tage ansvaret for situationen og hjælpe den unge med at håndtere sin vrede, er det muligt at undgå at konflikten optrappes, så den unge låses inde eller kommer i isolation. Endelig er det også muligt, at det lærer den unge at styre sit temperament, og finde veje ud af konflikter som denne.

Der er også tilfælde, hvor der bliver anvendt fysisk magt. Fysisk magt anvendes, når medarbejderne vurderer, at det er nødvendigt for at opretholde sikkerhed og orden. Det opfattes som den sidste udvej, da dialog så vidt muligt skal anvendes til at løse konflikter.

„Jeg er helst ikke fysisk over for dem. Jeg sætter mig hellere ned og taler med dem, i stedet for at stå op og være en mastodont. Hvis de bliver fysiske overfor hinanden eller personalet, er al kommunikation brudt. Så er det ren og skær sikkerhed og orden. De kan ikke længere være på afdelingen, da en sådan adfærd ikke er acceptabel og vil smitte af på de andre indsatte, hvis der ikke bliver grebet ind“.

(Medarbejder, aug. 04)

Den fysiske magt anvendes prompte, når det opleves som nødvendigt:

„Man kan lægge dem ned på jorden. Og man kan gøre det i et lynhurtigt tempo, så de siger „Hold da op! Det var ubehageligt det her. Hov nu er jeg ude på gangen, og hov nu er jeg nede af trapperne og på vej ind i (en isolationscelle, red.)“. Så sidder han der: „Hold da kæft, det skulle jeg aldrig have gjort“... I et sikret og trygt miljø har man mulighed for at yde fysisk magt i en sådan foranstaltning, at det ikke skader folk“.

(Medarbejder, aug. 04)

Der er forskellige opfattelser af fysisk magtanvendelse blandt personalet. En af fængselsfunktionærerne havde i 2004 indtryk af, at det for det pædagogisk uddannede personale virker som et princip, at man ikke bruger fysisk magt overfor unge. Han mener, at det er nødvendigt at have sikkerhed og orden som fundamentet for arbejdet med de unge i fængslet.

En del af de ansatte, som ikke er fængselsfunktionærer, føler sig ikke klædt godt nok på til at håndtere de fysiske konflikter med de unge. De oplever at fængselsfunktionærerne virker mere trygge ved disse situationer, fordi det er en del af deres uddannelse.

„Vi har slet ikke den uddannelsesmæssige baggrund til at håndtere de fysiske konflikter og situationer, som fængselsfunktionærerne har. Fængselspersonalet er meget mere trygge ved de fysiske konflikter, end vi er. Vi kan sagtens gå ind i nogle verbale konflikter...Men jeg føler mig ikke godt nok klædt på, når jeg kan mærke at det snart over i en fysisk konflikt. Fængselsfunktionærerne er altså lidt mere rustede til dem. For det første har de lært en del magtanvendelse og noget forsvarsteknik. Alle os civile ansatte på Ungeafdelingen har haft 2 dages fysisk konfliktløsning på et introkursus (selvforsvar, red.). Jeg kan ikke huske et eneste greb“.

(Medarbejder, aug. 04)

„Men når der bliver trykket på alarmen, ude i fængslet, så er jeg ikke den der spæner af sted. Det bliver det ikke.... Jo, de ved at jeg løber ikke når alarmen går.

(Medarbejder 2005)

Der kan opstå utryghed ved fysiske konflikter, når personalet ikke er sikre på, at de har hinandens opbakning, fx i forhold til reglerne for en eller anden aktivitet. Det er en af begrundelserne for de nedskrevne regler, da de sikrer en enighed om, hvornår konflikterne skal tages, og hvornår personalet skal støtte hinanden i en konfliktsituation som følge af at reglerne håndteres konsekvent.

Isolation

Konsekvensen af unges vold eller trusler om vold overfor personalet eller andre unge, er at de kommer i isolation. De idømmes en disciplinærstraf på normalt 1-5 dage for at være en trussel for sikkerheden i fængslet eller groft at overtræde fængslets regler fx ved hærværk.

Når de unge placeres på isolationsgangen opholder de sig alene i en celle 23 timer i døgnnet uden kontakt med andre indsatte. Da de er under 18 år tilses hyppigere af ansatte fra ungeafdelingen end det i gælder for andre indsatte.

Lederen af „Kontrakten“ træffer beslutninger om isolation. Fængselsinspektøren følger tæt omfanget af isolation, og ønsker det holdt på et minimum. Hun vil derfor gerne medvirke til andre løsninger, når det er muligt. Det er hensigten at isolation kun skal bruges, når fængslet vurderer forseelsen som grov.

Hvis man ser på den samlede anvendelse af isolation kan følgende opgørelse laves ud fra de 15 journaler vi har haft adgang til:

TABEL 3.2: SAMLET ANTAL DAGE I ISOLATION FORDELT EFTER BEGRUNDELSER I KRIMINALFORSORGENS PERSON JOURNALER. 2003-2005

	Undlader at efterkomme personalets anvisninger, skældsord	Slagsmål og vold	Hærværk	Hash og rygeredskaber	Ulovlige genstande, våben m.v.	Uspecificeret	I alt antal dage	
1	7	3		3		3	16	
2					3		3	
3		3		9		3	15	
4	2	9				8	19	
5	2					2	4	
6	19	3		11		7	40	
7		6		15		21	42	
8		178					178	
9	8	8	2			16	34	
10				5	5		10	
11			7		5		12	
12							0	
13							0	
14							0	
15							0	
Antal strafdage i.f.h. til afsoningsdage for 14 unge		19%	16%	5%	22%	7%	29%	373

Opgjort pr. oktober 2005 ud fra de 15 personjournaler suppleret med en yderligere opgørelse fra lederen af afdelingen i 2004. Tabellen rummer ikke de „frivillige“ ophold, jf. nedenfor. „I alt-procenterne“ på begrundelser for isolation er beregnet uden den langvarige placering (nr.8). De enkelte tal kan dække over flere adskilte perioder.

En af de unge er indsat ekstraordinært mange dage i isolation. Hvis han holdes udenfor er det gennemsnitlige antal dage i isolation 14, hvilket udgør 6% af det samlede antal afsoningsdage for de resterende 14 unge. Isolationsprocenten svinger blandt disse fra 0% for fire unge til 27% for en. For den langvarige isolation udgør procenten 77.

Nogle unge har som det fremgår af kap. 6 og 7 tidligere prøvet at være i isolationsfængsel trods lovgivningens regler om det uhensigtsmæssige i sådanne ophold.

Vi har ikke kendskab til andre undersøgelser af unge indsatte i danske fængsler, og kan derfor ikke kommentere på omfanget af isolation. Det er kendt, at isolation har stor betydning for de unges psykiske helbred, og det ikke virker befordrende for deres sociale udvikling (Justitsministeriet 1994 og 1997)⁶. Det er en straf i straffen, hvilket også viser sig i ledelsens ønske om at holde det på et minimum.

Det fremgår af tabellen at den hyppigst forekommende årsag til isolation for de 14 vedrører hash. Dernæst følger at nægte at følge personalets anvisninger og kun i 16% af tilfældene drejer det sig om indbyrdes vold og slagsmål.

Lederen fortæller, at de bruger isolation ved grove overtrædelser af reglerne, og i nogle tilfælde anvender isolation på forhånd for at sikre ro blandt de unge f.eks. hvis der optræk til en større konflikt. Tabellen indikerer, at det især er hensynet til hashpolitikken og respekten for medarbejderne, som er vigtige begrundelser for anvendelsen af isolation.

⁶ Det hedder bl.a. i konklusionen: „Samlet - dvs. på grundlag af grund- og efterundersøgelsen - må det herefter konkluderes, at varetægtsfængsling i isolation sammenlignet med ikke-isolation indebærer en belastning og risiko for forstyrrelser at det psykiske helbred.

Det må på den baggrund lægeligt og psykologisk anbefales, at man ikke øger belastninger forbundet med varetægtsfængsling ved at anvende isolation.“ (Efterundersøgelsen 1997 side 59)

Isolation anvendes ikke kun som disciplinærstraf overfor de unge. Der har også været eksempler på, at anvende isolation for at beskytte en ung mod at komme i konflikt med de andre unge på afdelingen. Der er et eksempel på en ung, som i forbindelse med en snarlig løsladelse ikke ønskede at deltage i de andre unges konfliktsøgende aktiviteter.

Den unge fortæller, at han flere gange måtte „skeje ud“ for at være en del af gruppen. På et tidspunkt følte han sig nødsaget til at smadre en rude i køkkenet for at vise at han var en del af gruppen, men fortæller at han lige så vel kunne være kommet op at slås med en af de andre.

Den unges kontaktperson bekræftede, hvordan de opfordrede ham til at gå i „frivillig“ isolation. Det var med til at fremskynde arbejdet, med at få den unge videre i et løsladelsesforløb. Den unge opfattede det som en nødløsning. Eksemplet er uddybet og suppleret af et andet i kap. 7 om de unge.

I 2005 sad en ung i isolation i 178 dage svarende til 77% af hans afsoningsdage på Ungeafdelingen. Der er tale om en ekstraordinær situation, og fængselsinspektøren giver udtryk for at det er en af de værste situationer hun har oplevet i forhold til en indsats. Fængslet forsøgte iflg. inspektøren at mildne isolation ved at bevilge ekstra personale til at tage hånd om den unge. I en periode var den unge arbejdsplaceret i en produktionsskole og således kun isoleret i fritiden. Det var et stort problem, at opholdskommunen ikke var i stand til at deltage i sagen og ikke ville bidrage til at finansiere et andet og mere hensigtsmæssigt forløb end opholdet i fængslet.

SAMMENSÆTNING AF UNGEGRUPPEN

- SAMMENSÆTNING AF MEDARBEJDERGRUPPEN

Et vigtigt element for hverdagen og omfanget af konflikter på afdelingen er sammensætningen af ungegruppen. En medarbejder udtrykker det således:

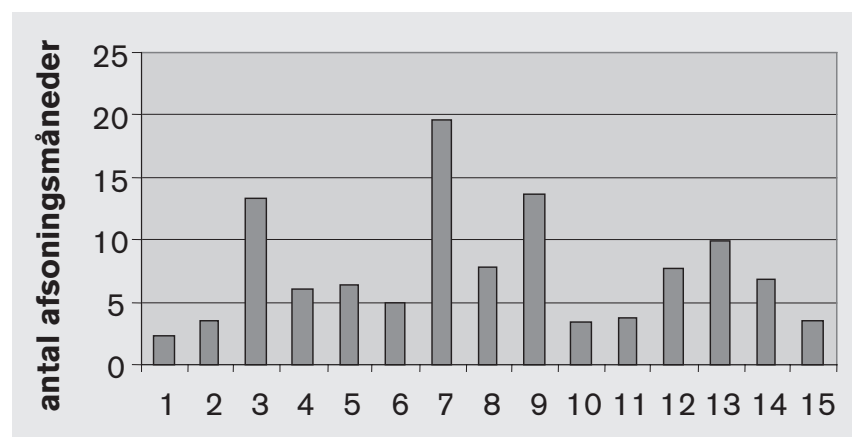
„Det har nok noget at gøre med sammensætningen af drengene. Jeg vil ikke sige, at det er X der kører konflikterne op. Men hans tilstedeværelse kunne måske gøre, at der var en anden en, der kørte en konflikt op“.

(Medarbejder, aug. 04)

I sommeren 2004 peger mange medarbejdere på X, som årsag til mange konflikter. Da han ikke længere er på afdelingen oplever de, at der bliver mere roligt. I eftersommeren 2004 er der to unge - „som løver i bur“ - der søger konflikter uden at tænke på konsekvenserne. En tredje længere periode i foråret 2005 er præget af en gruppe af unge, der alle er besluttet på ikke at komme i konflikt for at undgå at få forlænget deres straf. Det giver en større ro, og gør hverdagen nemmere for personalet. En fjerde periode i efteråret 2005 med en fyldt afdeling er mere konfliktfyldt og bl.a. med en som hyppigt er i isolation.

Det er en stor udfordring for udviklingen af det pædagogiske arbejde, når de unge skiftes ud og sammensætningen af ungegruppen ændres. De unge afsoningsdage varierer. I nedenstående figur er afsoningsdage opgjort for de 15 unge der er medtaget i journalanalysen jf. kap. 6.

FIGUR 3.1: ANTAL AFSONINGSDAGE FOR 15 UNGE

Den gennemsnitlige afsoningstid på Ungeafdelingen for de 15 undersøgte unge er på 7,5 måned. Den der var der længst var der i 19 måneder og den, der var der kortest i lidt over 2 måneder.

Når de unge skiftes ud skal medarbejderne kunne tilpasse indsatsen, så den passer til, hvad der kan opnås med de unge. De skal kunne skabe kontakt til den unge, og tilrettelæge forløb, der både tager hensyn til den enkelte og gruppen som helhed. Det var formålet med den særlige kontaktpersonordning og det var også intentionen med psykologordningen, som vi vender tilbage til nedenfor.

Der foregår også en løbende udskiftning i medarbejdergruppen. Det kan konstateres, at der kun er en tilbage af de som var med, da afdelingen blev etableret i 2001, og der også har været en udskiftning blandt de andre undervejs. Det betyder, at der ofte er nye medarbejdere, som skal ind på afdelingen, lære de andre medarbejdere og de unge at kende. De skal lære at håndtere fængslets regler og følge de strategier, som er lagt for afdelingen og for den enkelte unge. Det tager tid at få nye kørt ind og finde balancen mellem fængslets regler og pædagogiske handlinger.

Udskiftningen af unge og medarbejdere lægger op til, at der løbende diskuteres og tages stilling til, hvordan der skal arbejdes. Både i forhold til reglerne og i forhold til pædagogikken. Udskiftningen stiller krav om, at Ungeafdelingen er i stand til at finde den rette behandling af den unge uanset, hvor lang tid han opholder sig på afdelingen. Og at der skabes en kontinuitet i behandlingen, som sikrer den mod udskiftningen af medarbejderne. Det vender vi tilbage til i afsnittet om organisering.

Organisering af arbejdet

Ungeafdelingen kan ses som en menneskebehandlende organisation, da den arbejder med mennesker, som den ønsker at opnå en forandring med. I organisationsteorien er menneskebehandlende organisationer er kendetegnet ved, at der arbejdes med mennesker både som mål og midler (se f.eks. Hasenfeld (2004), Ahrne&Hedstrøm, 2000). De unge er mål for medarbejdernes indsats, da en række handlinger er rettet mod at få dem til at tænke og forstå verden på en anden måde. Netop fordi de skal forstå den på en anden måde er de unge imidlertid også midler til at opnå denne erkendelse. Medarbejdere i menneskebehandlende organisationer må hele tiden variere deres position så de nogle gange retter sig mod de unge som objekter og andre gange giver dem plads som subjekter, hvilket kan ske i samme umiddelbare tidsmæssige forløb. Arbejdet kan ikke på forhånd beskrives entydigt, og varierer fra dag til dag.

Arbejdet i menneskebehandlende organisationer er derfor karakteriseret ved, at det „objekt“ der bearbejdes er et subjekt i bevægelse. Hvis der skal opnås et bestemt mål med de personer, der arbejdes med er der tale om en kompleks opgave. Målene kan være klart formulerede, men må tilpasses den enkelte situation og ikke mindst bevægelse. Derfor har medlemmerne af menneskebehandlende organisationer - medarbejderne - en autonomi til at kunne tilpasse indsatsen til den enkelte.

Medarbejdere i menneskebehandlende organisationer påvirkes også af andre medarbejdere i organisationen. På døgninstitutioner for børn og unge er medarbejdere på vagt med andre, som iagttagere og handler i forhold til hinanden. Medarbejderes handlinger overfor den enkelte unge påvirkes af hvad kollegaer gør. Da hver medarbejder handler med sine begrundelser og sit beredskab kan der opstå forskelle, som kan gøres til genstand for diskussion. I nogle tilfælde kan arbejdet samordnes medens man er på vagt sammen og i andre tilfælde kan

uenigheder og forskelle undertrykkes/forties og gemmes til møder eller diskussioner med andre ikke tilstedeværende kolleger.

Der kan være så store uenigheder, at medarbejderne udvikler strategier for at undgå at arbejde sammen med bestemte kolleger. Eller arbejder alene som den medarbejder, der valgte at arbejde alene på vagterne, fordi det var for tidskrævende at sætte en erstatning ind i arbejdet.

De bevægelige unge og de bevægelige medarbejdere betyder, at den enkelte medarbejder har en relativ autonomi til at handle. Selv i de mest regelbundne organisationer er der mange eksempler på, hvordan regler ikke overholdes, og hvordan medarbejdere skønner om de skal gribe ind eller ej (se f.eks. Goffman, 1967). Autonomien er nødvendig, hvis de skal kunne opnå kontakt til og arbejde pædagogisk med de unge som individer og som gruppe. Denne autonomi, som kendetegner selv administrative menneskebehandlende organisationer (se f.eks. Protta, 1979), gør det svært at styre, hvad der foregår. Det er vanskeligt på forhånd at beskrive, hvad der skal ske fra dag til dag selv i den skemalagte hverdag, som kendetegner Ungeafdelingen, varierer dagene og kravene til medarbejderne.

Samtidig er det nødvendigt at etablere en styring og kontrol i den menneskebehandlende organisation. Den har et bestemt mål med arbejdet, som er forudsætning for at den kan finansieres. De parter der bidrager til dens finansiering godkender eller formulerer mål og krav til organisationen, og organisationens fortsættelse er afhængig af om dens indsats anerkendes. Hvis det ikke sker f.eks. hvis Kriminalforsorgen ikke anerkender, at Ungeafdelingen gør et nødvendigt og godt stykke arbejde vil den blive nedlagt. Der er således krav udefra som påvirker organisationens arbejde.

Kontrollen og styringen gælder også i forhold til arbejdet med den enkelte unge. Den enkelte medarbejder har i kraft af sin ansættelse fået

tildelt en ret til at handle overfor de unge. De skal beskytte og fremme velfærd hos de mennesker de arbejder med. De skal omsætte de overordnede mål til konkrete handlinger, og i denne omsætning skal de kunne bevæge sig i forhold til de unges bevægelser. Men netop i omsætningen træder forskellene mellem medarbejderne frem. Der kan være stor forskel, og der er løbende i arbejde en risiko for at de unge bliver for afhængige af den enkelte medarbejder private opfattelser, og dermed behandles forkert og uretfærdigt.

Det er derfor nødvendigt for en menneskebehandlende organisation at kontrollere den enkelte medarbejders arbejde, og formulere hvad der er rigtigt og forkert. Jo mindre klart det bliver formuleret desto større er risikoen for overgreb især i institutioner, hvor den unge er tvunget til at være. Kontrollen kan antage forskellige former f.eks. direkte overvågning af hinanden eller ved at tildele nogle medarbejdere særlige roller med bestemte rutiner, der skal følges f.eks. som kontakt-personrollen. Endvidere kan kontrollen sættes i system ved at give de unge mulighed for at ytre sig om medarbejdere til f.eks. lederen.

Formålet med styring og kontrol er at målrette medarbejdernes handlinger overfor de unge. Det har forskellige begrundelser. Det kan udspringe af dels omgivelsernes krav til organisationen dels af behovet for at sikre den unge mod overgreb dels behovet for at skabe et arbejdsfællesskab blandt medarbejderne. I de menneskebehandlende organisationer bliver det vigtigste omdrejningspunkt at skabe et fællesskab i medarbejdergruppen om fælles retning og regler for det samlede arbejde i afdelingen - altså styring og kontrol.

Udformningen af styring og kontrol sker på flere måder i menneskebehandlende organisationer. Der kan styres ved, at målsætningen er klar for alle medarbejdere. Der kan styres ved, at lade medarbejderne dagligt kontrollere og diskutere med hinanden. En tredje måde at styre på er at etablere en mødestruktur, hvor samarbejde og mål udvik-

les. Og en fjerde måde er, at lederen påtager sig et ansvar for løbende at kontrollere og udvikle arbejde i overensstemmelse med mål og krav fra omgivelserne.

I det følgende kommer vi ind på, hvordan Ungeafdelingen håndterer disse fire aspekter af styring og kontrol.

MEDARBEJDERNES DIALOG OG AUTONOMI

Medarbejderne på Ungeafdelingen taler hver dag med hinanden. De har i dagligdagen en dialog om, hvad der sker. De taler om hvordan de unge opfører sig, evt. om hvad de skal gøre og hvad det langsigtede mål er. De taler om hinanden, og om det de hver især mener, er det rigtige af gøre. Endelig diskuterer de også, om lederen gør det rigtige og om de skal følge det han siger. Og om de skal følge det de blev enige om på møder eller det de selv synes.

Medarbejderne handler ud fra, hvad de vurderer, er det rigtige. Der er som vi beskrev i handlingsafsnittet forskel på, hvorvidt der arbejdes afventende, skabes de rigtige situationer eller man trænger sig på. Den enkelte medarbejders rolle kan ikke løsrives fra deres personlige overbevisning:

Det kunne være på vejen herhen f.eks. de pifter. Det kan man ignorere, som jeg snakkede om. Det jeg har oplevet når vi går herved og vi ignorerer det, er at de fortsætter. Så tænker jeg, at det er ikke godt at ignorere. De kan blive ved jo. Jeg prøver at sige til dem at de skal stoppe. De kan godt ske det ikke lykkedes, men så får jeg en erfaring. Det lykkedes så i dag. Det var jo fint, det kan jeg bringe videre. Så er der dage, hvor det ikke lykkedes, men det er min erfaring at det, hvis man ignorerer det for meget så sender man et signal til dem om, at det er ok.

(Medarbejder, 2005)

Denne medarbejder reagerer ud fra tidligere erfaringer konkret i situationen. Der er ikke nogen regel om, hvad der skal gøres, hvis der piftes,

og muligvis ville andre medarbejdere handle anderledes. Det er altså en praksis, som denne medarbejder udvikler indenfor den autonomi han har til at tolke situationen.

Sådanne tolkninger er forskellige og udtrykker, at medarbejderne har forskellig baggrund. Det kan være forskellige erfaringer, som har betydning, men det kan også være medarbejdernes kvalifikationer, der bestemmer hvad der sker:

Der var bl.a. den dag hvor X blev lukket ind, hvor han så blev rigtig dum om aftenen og truede a senere b. Men det var jo også en dag, hvor vi havde diskuteret, at nu skulle han vaske op og nu skulle han dit og nu skulle han dat. B er hårdere, han sætter dem jo bare til at gøre rent og det hader de jo b for. Lederen synes jo heller ikke det er sådan, at de skal gøre rent, men hvad fanden kan vi gøre. B kan ikke gå ned og sætte dem i gang nede i hallen for det kan han ikke finde ud af men han kan finde ud af at sætte dem til at gøre rent og det er så det han gør.

(Medarbejder, 2005)

Der bliver de unges handlemuligheder begrænset af, at medarbejderen ikke er i stand til at dyrke sport. I stedet sættes de unge til at lave rengøring, som de ikke oplever som lige så udviklende eller tiltrækkende jf. kap.7.

Tolkninger gør sig også gældende i forhold til de regler, som er udformet for dagligdagen. Selv om der i enighed er lavet et dagsskema er det ikke altid reglerne bliver holdt, f.eks. at morgenmaden skal afsluttes kl. 9 for at de unge kan komme ud at gå i mindst 15 min:

Og alligevel i dag, så sidder vi og snakker, og vi snakker, og vi snakker om alt muligt. Så da klokken var ti, så var vi stadig ved morgenbordet, og der er ikke gået tur eller noget som helst vel.

(Medarbejder 2005)

For at skabe indsigt i hinandens handlinger, og dermed et grundlag for at forstå, hvad sker i løbet af dagen, er der lavet en dagbog, som medarbejderne skal skrive i ved afslutningen af hver vagt. Det virkede i 2004 ikke som om den blev brugt systematisk af alle, og den blev efterfølgende erstattet af en elektronisk dagbog frem for notesbogen. I 2005 kan det konstateres, at der bliver skrevet i den hver dag. Det er korte notater, som nævner hvad der er sket med den enkelte unge (se eksempel i de to bokse).

En Dag

Formiddag: Formiddagen går med rengøring, tøjvask, playstation og kortspil

X: Oppe kl. 8.45 for at gøre sig klar til besøg af kæresten, som kom kl. 9.30

Y: Kommer syngende ud kl. 9.40, han mener at det gode vejr har en afsmittende (positiv) virkning på hans humør

Z: Oppe kl. 10.00, går straks i gang med at gøre rent på værelset

Æ: Oppe kl. 11. Får besøg af sinde forældre kl. 13.30

Eftermiddag: Efter styrketræning og besøg spilles der bordtennis i tv-stuen. Kl. 20-21 netcafe.

X: Kommer op fra besøg lidt over 16. Var ikke med til at spille bordtennis, men kiggede på

Y: til styrketræning sammen med Æ. Med til bordtennis.

Z: med til bordtennis

Æ: til styrketræning sammen med Y. Med til bordtennis. Hjalp X med madlavningen. Klager over ondt i ryggen (havde det også i går). Fik lov at ringe til sin mor, hun var ikke hjemme, så han fik lige lov at sige hej til storesøster.

Å: a var nede (på isolationsgangen, red.) for at snakke med X.

En anden dag

(Intet fra formiddagen)

Eftermiddag: X: snakker konstant. Jeg, B, har aftalt med ham, at vi sammen skal prøve at komme i bedre kondition med at løbe nogle runder, når jeg er på arbejde, lad os nu se om det bliver til noget når det kommer til stykke, jeg er fed og han er sløv, og det ville nok være godt for begge 2 ... smil...

Y: har været til boksetræning alene, så han blev knoklet godt igennem.

Z: Sidder i Iso, har fået 3 dage, har været ned med shampoo og tøj til ham

Æ: Jeg, B, havde en stor diskussion med ham, fordi han laver sin egen mad på afdelingen, gider ikke spise det de andre skal have. Jeg fortalte at her på afdelingen spiser vi alle det samme, og at der ikke er råd til at nogle lave speciel mad... diskussionen endte fordi han ikke gad diskutere det med mig.. Men det problem skal vi altså være OBS på ... ellers ender det galt. !!!! dog kom han hen lige inde indelukning og gav mig hånden og undskyldte for sin opførsel.

Ø: Jeg, C, har haft Ø med ude og gå rundt på grøn fritid i ca. 1½ time. På intet tidspunkt stod samtalen stille og jeg ærgrede mig lidt over, at jeg ikke to ham tidligere . Han virkede positiv og samarbejdsvillig. Samtalen gik i store træk ud på at forklare ham, hvad der skulle ske, og hvilke planer der var. Han var meget interesseret i hans prøveløsladelse, hvilket jeg forklarede ham, han ikke fik med mindre der skete noget radikalt. Det tog han meget pænt, men kunne dog ikke helt forstå, at han som førstegangsafsoner ikke per automatik blev prøveløsladt. Dette forklarede jeg med hans situation, samt de opstramninger der generelt er sket.

Jeg spurgte meget ind til ham selv omkring familie, og hvordan han havde det med at sidde isoleret. Han svarede velvilligt på alle spørgsmål.

Han ville meget gerne ind og hilse på Ungeafdelingen, hvilket jeg afslog gentagne gange., da denne første tur gik ud på vi lige lærte lidt om hinanden. Ali i alt var det for mig en meget positiv oplevelse, han reagerede meget anderledes end jeg havde forventet.

Æ: D har været nede at træne med ham.

Det er usikkert, hvad meddelelserne bruges til, og hvordan de indgår i medarbejdernes overvejelser om hvad de skal gøre, når de læser den i løbet af en vagt.

Dagbogen er et eksempel på et værktøj, som formelt anvendes, da der meddelelser skrives ind. Men som måske er uden den store værdi, da det ikke er alle, er læser og bruger den.

Det daglige samarbejde blandt medarbejderne formidles også på et eftermiddagsoverlap, når vagtholdet skifter. På to eftermiddagsoverlap i 2004 blev der udvekslet informationer om dagens aktiviteter. Det virkede tilfældigt, når der opstod en systematik i snakken. Samtalerne blev strukturerede, når en af deltagerne spontant påtog sig at lede dem. Der blev ikke truffet konkrete beslutninger på møderne, men alene udvekslet forskellige informationer om dagens gang.

Den manglende struktur for hvad der snakkes om på overlapmøderne går igen på et personalemøde i 2005. Diskussionerne illustrerer en vis utilfredshed med det indbyrdes samarbejde. Det virker bl.a. ikke som om der er en tilstrækkelig fælles linje i arbejdet, hvor en medarbejder i 2004 beretter:

„Vi bliver privatpraktiserende pædagoger alle sammen. Så gør vi det på vores egen måde, og sådan som vi syntes er bedst. Så er der bare 10 eller 11 forskellige måder at gøre det på. Det skaber ikke ro i de her drenge. Det skaber kaos inde i dem. Mere end der er i forvejen, for der er jo enormt kaos inde i hovedet på dem, så det giver dem ikke noget. Så jo større ro der er i personalegruppen, jo bedre syntes jeg de der unge mennesker får det.

(Medarbejder aug. 04)

En måde at håndtere den manglende overensstemmelse og uenighederne på, er ved at arbejde alene, som bl.a. også fremprovokeres af mangel på fast personale og mange vikarer, som hele tiden skal sættes ind i arbejdet:

„... Når jeg havde den (vagten, red.) alene, så vidste jeg hvad jeg skulle forholde mig til. Der var nogenlunde ro på, for de kender mig og ved hvad jeg står for... Og der er ikke nogen, som skal prøves af, og der er ikke nogen, som jeg skal sætte ind i arbejdet eller rutinerne. Eller noget der springes over, for så skal det også springes over næste dag“.

(Medarbejder aug. 04)

Der kan også ligge en mere grundlæggende intention bag at skabe sin egen relation og sit eget rum, bl.a. ud fra erfaringer med hvad der virker hensigtsmæssigt og forståeligt for de unge. At arbejde alene giver mulighed for at reglerne og rammerne for situationen kan defineres klarere, og de unge kan regne med at de bliver fulgt, da de er personligt forankret hos netop denne medarbejder.

De to medarbejdere, som fortæller om at arbejde alene, nævner ikke om de diskuterer det med de andre medarbejdere, selv om den ene oplevede det som hårdt i længden. Begge medarbejdere hørte til de mest respekterede hos de unge.

Ideen om at lave det fælles dagsskema, og forbedre diskussionerne på de fælles møder er et forsøg på at begrænse den enkelte medarbejders autonomi. Der ønskes ikke „privat praksis“, da det skaber frustration og uro hos de unge, når de tror de har nogle tilbud eller rettigheder, og det så alligevel ikke er sådan hos den næste medarbejder de møder.

Et af projektets formål er, at afprøve mulighederne ved at ansætte personer med andre uddannelser og erfaringer end fængselsfunktionærer. Det har givet anledning til forskellige holdninger til arbejdet, bl.a. hos de nye medarbejdertyper. De lagde i sommeren 2004 vægt på en højere grad af ro og sikkerhed i arbejde efter den urolige periode i sommeren:

„... Jeg tror nok vi er nødt til at erkende, at vi har fået nogle ind på afdelingen, som er meget bekendte med fængselsvæsnet. Det giver os en eller anden sikker-

hed i, at det vi gør nu, det er okay set med fængselsøjne, at det er acceptabelt. Og det giver en eller anden tryghed, at der kommer nogen ind på afdelingen, som man kan lære noget af.“

(Medarbejder, aug. 04)

Ønsket om ro og sikkerhed ligner det, som gælder for det øvrige fængsel. Dermed bliver der fokus på at opretholde og etablere det norm-sæt, som fængselsfunktionærerne er naturlige bærere af. Selv om der i 2004 er en enkelt der formulerer, at pædagoger ikke hører til i fængslet, er der andre fængselsfunktionærer, som ser mulighed for et samspil, hvor funktionær og pædagog kan supplere hinanden:

„Så længe det ikke går ud over sikkerhed og orden, og det er der min rolle kommer ind. Jeg kender til sikkerhed og orden, jeg kender til strafferetsloven. Jeg kender til den interne regelsamling, fordi det er det jeg er blevet opdraget i. Pædagog A kender til alle de her pædagogiske værktøjer og pædagogiske regelsæt, der er for at de unge får en god oplevelse. Og der sparrer vi selvfølgelig med hinanden“.

(Medarbejder, aug. 04)

Denne pædagog roses for en god evne til at skabe aktiviteter og en god relation til de unge. Der er dog grænser for hvordan man kan arbejde med de unge, og det får konsekvenser, hvis de overskrides, jf. boksen.

En tidligere ansat pædagog opsagde sin stilling. Hvis ikke hun selv var gået, var hun blevet sagt op. Hun kyssede drengene farvel og gik meget tæt på dem personligt. De fængselsfunktionærer, der var vikarer på afdelingen, klagede over hende. De kunne ikke acceptere hendes tilgang til arbejdet.

I 2005 er grænserne mellem pædagog og fængselsfunktionær mindre udprægede i tidligere. Flere har gjort sig erfaringer med henholdsvis pædagogisk arbejdet og etablering af trygge rammer som en forudsætning for et pædagogisk arbejde. Alle udtrykker et engagement i

at handle pædagogisk, men der er ikke noget entydigt billede, hvilket kan skyldes, at der kun har været ansat få pædagoger, og det måske har oplevet sig så alene, at de primært har tilpasset sig normerne hos de øvrige medarbejdere. Pædagogerne skiftes hyppigt ud, og der har ikke været mere end to af gangen på afdelingen. I midten af 2005 er der således kun ansat en pædagog.

LEDELSE AF AFDELINGEN

Vi beskrev tidligere, at i en menneskebehandlende organisation var det vigtigt at der blev lavet en styring, der sikrede at den levede op til de krav, som især de parter der finansierer den stiller, og at styringen sikrede, at der foregik en koordinering af medarbejdernes handlinger i forhold til det overordnede mål og i forhold til den enkelte unge.

Det er i høj grad lederen i den menneskebehandlende organisation, der har ansvaret for styringen. Lederen deltager i møder og samarbejde med de parter, som står udenfor afdelingen. Han er brobygger til omverdenen, og bliver derved den der bedst kan formulere de krav der stilles udefra. På Ungeafdelingen har han f.eks. til opgave at formulere fængselsinspektørens ide om fængselspædagogik og konkretisere den i forhold til det daglige arbejde.

Lederen modtager en række signaler fra omverdenen om, hvad afdelingens skal gøre, og har i lighed med medarbejderne autonomi til at bestemme, hvordan skal udmøntes i forhold til det daglige arbejde.

Lederen skal ikke kun formulere, men også sikre, at målene forstås på en måde, så medarbejdernes handlinger bidrager til, at de bliver opfyldt. Det er en opgave, som retter sig indad mod medarbejderne, og hvor et vigtigt aspekt er at sikre, at de unge ikke bliver afhængige af den enkelte medarbejders forgodtbefindende. Også her kan lederen bruge sin autonomi til at tilrettelægge mødestrukturer, samtaler med medarbejderne og selv gennem deltagelse i arbejde vise, hvordan det bør udføres.

Ledelse, mødestruktur og deltagelse

Den nuværende leder af Ungeafdelingen blev ansat fra begyndelsen af 2004, og havde ikke tidligere været ansat i kriminalforsorgen. Han har tidligere arbejdet med unge, men det er første gang han arbejder i en lukket institution og står overfor unge med så omfattende problemer. Lederens arbejde med målsætningerne har ikke ført til, at de er blevet mere præcise end, da Ungeafdelingen blev etableret. Den „særlige pædagogik“ er blevet til fængselspædagogik, men virker ellers ubeskrivet. Der har i lighed med de andre afdelinger i 2005 været en håndbog under udarbejdelse, som dog foreløbig ikke er tilpasset Ungeafdelingen. Medarbejderne bruger ikke termen „fængselspædagogik“, og er som det fremgår af målsætningsafsnittet ikke særlig præcise om, hvad de skal opnå i arbejdet.

Det betyder ikke, at der ikke er en ide om, hvad målet er, men i stedet at den formuleres af de medarbejdere, som er på arbejde. Der arbejdes med, hvad de oplever som det vigtigste. Det betyder, at de handlinger som afledes eller begrundes med den enkeltes opfattelse af mål bliver forskellige. Der er ikke et fælles grundlag for at handle, fælles metoder eller en klar bevidsthed om hvordan de unge skal behandles. Det vil i stort omfang afhænge af de personlige forudsætninger hos de medarbejdere der er på vagt.

Lederen har ansvaret for den mødestruktur, som er en af måderne at skabe et fællesskab blandt medarbejderne. Der kan de diskutere forskellige opfattelser, uenigheder i forhold til, hvad de selv og især lederen formulerer som målet med arbejdet. Mødestrukturen på Ungeafdelingen så i 2004 således ud:

Hver 14. dag afholdes:

- Afsnitmøder, hvor personalet i fællesskab tager stilling til om den enkelte unge fx kan prøveløslades og gå udgang.

- Gruppemøder, hvor personalet diskuterer dagligdagen og fx beslutter at indføre et skema til at strukturere aktiviteter og pligter.
- Supervision med psykolog. Lederen har i nogle perioder deltaget i supervisionen.
- Behandlingsmøder, hvor personalet sammen med en psykolog, som er ansat i Egely koncernen, gennemgår de enkelte unges aktuelle situation og udvikling på baggrund af et behandlingskoncept, som psykologen har udviklet.

I 2005 eksisterer de første tre mødetyper fortsat. Da vi besøgte fængslet i 2004 var der tilfredshed med mødestrukturen. Den på det tidspunkt relativt nye leder forsøger at formulere forslag og ideer til arbejdet, som bl.a. udspringer af hans tidligere pædagogiske erfaringer. De blev bl.a. brugt som argument imod indførelsen af det strukturerede dagskema. Alligevel valgte han at følge medarbejdernes ideer og krav om det strukturerede dagsskema, og bidrog dermed til at afdelingens dagligdag i højere grad kom til at ligne dagen på de øvrige afdelinger i fængslet. Han begrundede det med, at klare regler var et godt udgangspunkt for at arbejde pædagogisk med de unge blot der en vis grad af fleksibilitet.

Dertil kom, at han var presset af en kaotisk sommer, og skulle skabe ro og trykthed blandt personalet. De så dagsskemaet som en mulighed for at opnå den fornødne ro, som de samtidig mente var en forudsætning for at arbejde pædagogisk med de unge. Efterfølgende har lederen fastholdt de klare regler for de unges adfærd, og argumenterer i 2005 for, at de er nødvendige at opretholde overfor den type unge, som befinder sig på Ungeafdelingen.

Behandlingsmøderne havde til formål at udvikle indsatsen overfor den enkelte unge, hvor man fra 2004 valgte at bruge Egelys behandlingskoncept (se kap.3. for en nærmere beskrivelse).

Behandlingskoncept

Indholdet i behandlingskonceptet består i tre punkter, som gennemgås for hver af de unge. Psykologen fra Egely er velkendt med konceptet, og fik til ansvar at stå for dets anvendelse på behandlingsmøderne. En medarbejder beskriver behandlingsproceduren således:

„... så laver man en logbog på hver enkelt. Der skriver jeg mine informationer, og i samråd med psykologen finder vi ud af hvilke problemstillinger der er. Og så prøver man at lave et arbejdsskema med, hvad er problemet, hvad er arbejdsmetoden og hvad er målet“.

(Medarbejder, aug. 04)

Lederen og socialrådgiveren på Ungeafdelingen fortalte allerede i 2004, at arbejdet med behandlingskonceptet ikke forløb som planlagt og behandlingsloggen ikke fungerede. Personalet fik ikke skrevet episoder ind i „loggen“, så behandlingsmøderne med psykologen ofte blev indholdsløse og ustrukturerede.

I dag kan det konstateres, at behandlingsloggen aldrig kom til at fungere. En medarbejder beskriver det således:

Jamen det... gik lidt i vasken... det var jo mig der bankede i bordet for at vi skulle have kørt de igennem. Så blev det sat op på et skema og jeg aftalte hvornår og alt det der sammen med psykologen..

På det tidspunkt var jeg den eneste der fik dem kørt. Utallige gange blev den kørt hvor alle andre glemte den. Kollegerne glemte den og så gik det så over i, at psykologen glemte det når han skulle ha trekant samtaler.

(Medarbejder, 2005)

Lederen beskrev efterfølgende møderne som god undervisning i psykologi, men beretter også, at forslagene til handlinger efterfølgende ikke blev realiseret. Møderne fik ingen effekt, og til sidst fusede de så meget ud, at psykologen glemte at komme.

Psykologen beretter om, at det var svært at få etableret et pædagogisk arbejde på Ungeafdelingen. Han savnede overvejelser af, hvad pædagogisk arbejde i et fængsel mere specifikt ville sige, og hvilke konsekvenser medarbejderne burde drage af det.

På trods af, at lederen anerkender psykologens analytiske evner konstaterer han:

Han har ikke kunnet skabe et behandlingsforløb, fordi der på behandlingsmøderne bare blev snakket om hvordan situationen var lige nu, og i den forbindelse slynget nogle forslag til behandling ud i luften. Men opgaverne blev aldrig konkretiseret og der blev aldrig spurgt/fulgt op på de „opgaver“ vi tidligere havde fået.“

(leder, 2005)

Citatet illustrerer, at lederen forventede, at psykologen påtog sig ansvaret for behandlingsmøderne ved at følge op på, hvad der var sket siden sidst. Selv om det ikke skete, blev det ikke taget op overfor psykologen. Lederen handlede heller ikke overfor medarbejderne, når de ikke lavede de fornødne notater, undlod at forberede sig til mødet og efterfølgende ikke prøvede at realisere det aftalte.

Det kan konstateres, at i de tre år vi har fulgt Ungeafdelingens arbejde, har behandlingsmøderne ikke fungeret. Det har betydet, at den refleksion medarbejderne i fællesskab kunne have udviklet om den enkelte unge ikke har fundet sted. Da der samtidig ikke er en egentlig ide eller afklaret metode, som retningsgivende for medarbejdernes arbejde bliver det overladt til medarbejderne fra dag til dag, hvad der skal ske. Behandlingen af de unge kommer til at afhænge af, hvem der har vagten den pågældende dag, og det er usikkert hvor bevidst handlingerne hos den enkelte medarbejder er. Det bliver vanskeligt at opretholde kontinuitet og koordination, så de pædagogiske handlinger fremstå som sammenhængende overfor de unge.

Det er ikke overraskende, at samarbejdet med Bobjergs psykolog afbrydes, da det ikke fungerer. Der næres store forhåbninger til, at refleksion og retning i det pædagogiske arbejde fra efteråret 2005 får en mere målrettet og relevant form med en ny psykologisk konsulent. Han har stillet krav om en ny form for behandlingsmøder. Han vil påtage sig rollen som den der styrer behandlingsmøderne, men forventer, at lederen efterfølgende sørger for opfølgning i dagligdagen og sikrer, at medarbejderne arbejder med de mål, som aftales på behandlingsmøderne, og som derfor bliver fælles mål.

Lederens eget eksempel

Udover mødestrukturen og samtaler med medarbejderne kan lederen ved at arbejde på afdelingen vise, hvordan de øvrige bør arbejde.

I 2004 da han var relativ ny fik en ung udgang trods en manglende urinprøve (se boksen). Derved viste han tillid til den unge, men blev skuffet ved at den unge snød ham ved efterfølgende at smugle spiritus og penge med ind på afdelingen. Et lignende eksempel var der i 2005, hvor en ung på en udgang til Bobjerg blev ladet alene med de andre unge, og brugte lejligheden til at ryge hash trods aftale om det modsatte.

Positionen som leder betyder, at medarbejderne er opmærksomme på, hvad han gør og hvilke signaler han udsender for deres handlinger. Det er derfor nærliggende for lederen i det daglige arbejde at prøve at gå foran med gode eksempler, da de kan virke ansporende for at gøre det rigtige - men desværre også føre til dalende respekt, hvis det ikke fører til gode resultater. I de to eksempler er det gode at vise de unge tillid og tro på at de kan håndtere det. Det er et forsøg på at arbejde pædagogisk. At det så bliver vellykket er udtryk for at lederen var ny, men også, at når der arbejdes pædagogisk er der en chance for at blive snydt.

De unge skal levere en ren urinprøve, før de kan komme på udgang. Det er ofte vanskeligt for de unge at overholde denne regel. For én af de unge er det særligt problematisk, da hans familie ikke anerkender hans brug af hash. Han har derfor svært ved at forklare, hvis han alligevel ikke kommer hjem på en planlagt udgang.

Lederen, som skal følge den unge på udgangen hjem til hans forældre, undlader at tage en urinprøve.

På vej tilbage til fængslet, spørger lederen den unge, hvad der er i den 1½ liter sodavandsflaske, som den unge har drukket det meste af. Den unge svarer „Hvad tror du der er i?“ Den viser sig at indeholde en form for vodkasodavand.

Et par dage efter går lederen til købmanden for at købe is. Da han kommer tilbage, spørger den unge om han klar over hvad det var for en pengeseddel han betalte med. Lederen svarer nej og den unge fortæller at det var en 200 kr. seddel, som det ikke er tilladt at have i fængslet.

Eksemplerne illustrerer, at de unge er særdeles bevidste om hvem der er leder. Han bliver hele tiden kontaktet af de unge. De ved, at han som leder kan træffe beslutning om, hvad de kan og må f.eks. om udgang. De ved også, at kan de snyde ham, kan de snyde afdelingen.

Lederens ledelse

Medarbejderne har ikke været utilfredse med den nuværende leder. I 2004 formulerede de en kritik af hvordan møderne forløb. Der blev ikke lavet dagsorden, og det var usikkert om hvilke beslutninger, som blev truffet. Uenigheder blev formuleret, men hverken medarbejdere eller ledere nåede frem til klare konklusioner, hvorefter der efterfølgende var uenighed om hvad der var truffet beslutning om.

Flere medarbejdere formulerede et ønske om, at lederen i højere grad styrede møderne og sørgede for at der blev truffet klare beslutninger, og at de efterfølgende blev ført ud i livet. Lederen forklarede dengang situationen med, at han var relativ ny, og gik ind for en flad struktur. Han forventede derfor at medarbejderne i højere grad selv tog ansvar for, hvad der skulle ske, og skabte et fællesskab uafhængigt af ham.

Utilfredsheden førte i slutningen af 2004 til, at medarbejderne klagede til fængselsinspektøren. Lederen blev overrasket over, at de ikke henvendte sig direkte til ham. Med medarbejderne har fortalt, at de fandt det nødvendigt at gå til fængslets ledelse for at få forandret den måde den daglige ledelse foregik på. Medarbejderne henvendelse bestod af en række dokumenterede eksempler på, at lederen havde handlet uhensigtsmæssigt eller havde undladt at handle overfor de unge.

Medarbejderne ville gerne have en tydeligere og mere klar ledelse, hvor lederen tydeligt træffer beslutninger og sikrer, at de føres ud i livet. De insisterede på, at selv om de er fælles om arbejdet med de unge må lederen skille sig ud og vise, hvilken vej de skal gå. Det handler om at få præciseret de pædagogiske mål og måden der arbejdes på både i forhold til den enkelte og gruppen af unge.

Lederen bakkes imidlertid op af fængslets ledelse. Den ser også klagen som et udslag af konflikten om, hvorvidt pædagoger skal ansættes i fængslet. Lederen prøver imidlertid at lytte efter, hvad medarbejderne siger. Han har siden medvirket til at udforme de nye behandlingsmøder og arbejder på at sikre og præcisere beslutninger på personalemøder. Endelig har han forklaret, at en af årsagerne til utilfredsheden er, at han var meget væk fra afdelingen til møde m.v., og i fremtiden forventede at være mere tilstede.

Kontakten til omverdenen

Den eksterne ledelsesopgave består i at have kontakt til omverdenen og være kontakttled til fængslets ledelse, Kriminalforsorgen og Bobjerg/Fyns Amt. Lederen er brobygger som dels repræsenterer organisationens ansigt udadtil dels bærer signaler fra omverdenen ind på afdelingen.

Den eksterne verden består af fængslets andre afdelinger og ledelsen i fængslet. Lederen deltager i møder med fængslets øvrige ledere, med fængslets inspektør og med kriminalforsorgen. Lederen har tæt kontakt til hans afdelingsleder, der samtidig er leder af „Kontrakten“, og ser den som sit forbillede.

Der afholdes møder mellem leder og inspektør efter behov, hvor lederen har mulighed for at diskutere sine overvejelser og problemer. Inspektøren gik således ind i konflikten med medarbejderne, og rådgav ham om, hvordan han kunne løse de problemer medarbejderne tog op. Hun udtrykte klar tillid til hans evner, hvilket iflg. lederen var en væsentlig medvirkende årsag til, at de fik løst problemerne.

Lederens opgave er ikke blot at lytte på, hvad andre i fængslet forsøger at sige til ham. Han opgave er også at virke den anden vej. Det har der fra begyndelsen af været behov for, da fængslets faglige organisation i begyndelsen var imod anvendelsen af andre faggrupper. Den første leder, som var fængselsfunktionær var derfor garant for, at afdelingens normer ikke blev væsentlig forskellige fra de øvrige afdelingers. Der var dog stadig en kritisk holdning, som en medarbejder f.eks. udtrykte således:

„... da jeg arbejdede på en anden afdeling, der var Ungeafdelingen en skod afdeling... De kan jo ikke finde ud af noget, de ringer på alarmknappen og så sidder de sgu inde på kontoret og venter på, at vi kommer løbende og løser deres konflikter“.

(Medarbejder, 2004)

Den nuværende leder forsøger, at få det øvrige fængsel til at forstå det gode ved Ungeafdelingen, og gøre den acceptabel bl.a. ved at regler og normer ikke kommer til at afvige for meget fra de andre afdelinger. Det strukturerede dagsskema og arbejdet med håndbogen er åbenlyse symbolske eksempler på ligheden.

Lederen deltager også i visitationsmøder, hvor der tages stilling til, hvilke unge der skal indgå i samarbejdet med Fyns Amt og hvem der kommer fra resten af landet. Han indgår også i samarbejdet med Bobjerg, hvor han gør Ungeafdelingens regler og normer gældende.

Udover lederen fungerer socialrådgiveren som forbindelsesled til omverdenen. Hun er i kontakt med de unges hjemkommuner. Arbejdet som socialrådgiver består i at behandle indstillinger til prøveløsladelse og tilrettelægge udslusningsforløb og evt. udstationering af de unge. Især udslusningsarbejdet er vanskeligt, hvilket vi vender tilbage til i forbindelse med gennemgangen af journalerne i kap. 6.

Sammenfatning om arbejdet på Ungeafdelingen

Vi har forsøgt at beskrive arbejdet på Ungeafdelingen ud fra en simpel model for en pædagogisk indsats, som vi opstillede i begyndelsen af kapitlet, og suppleret med iagttagelser af, hvordan Ungeafdelingen organiserer arbejdet. Det giver grundlag for at sammenfatte arbejdet i fire punkter.

MÅLSÆTNING

Målsætningen for arbejdet på Ungeafdelingen var næsten ikke beskrevet, da leder og medarbejder blev ansat, og er i efteråret 2005 fortsat ikke beskrevet særligt præcist. Målet for de unges afsoning, er ud fra hvad medarbejdere og leder har fortalt, lidt forenklet sagt: at de unge tilpasser sig Ungeafdelingens normer om orden og sikkerhed. Det er

alle medarbejdere bevidste om, og er i god overensstemmelse med hvad der gælder for det øvrige fængsel.

Der er også en anden målsætning, som har en pædagogisk farvning, men den er ikke formuleret særlig præcist. Nogle medarbejdere har et mål om at være opdragere, der som voksne fortæller de unge hvordan de skal opføre sig. Andre hælder mod at respektere de unge til de selv er klar til at søge deres hjælp ofte kombineret med, at der etableres samtaler om de unges liv, som kan åbne for muligheden for at rådgive og vejlede.

Det centrale er imidlertid, at der ikke er udviklet en klar, nogenlunde entydig og fælles målsætning for, hvad det pædagogiske er, og medarbejderne kan derfor heller ikke formulere indholdet i eller bruge termen fængselspædagogik, som fængselsinspektøren har formuleret som lede-tråd for arbejdet.

Endelig er der en tredje målsætning, som handler om at fastholde de unge fysisk i en bestemt indsats et bestemt sted samt yderligere i overensstemmelse med fængslets overordnede mål at undgå vold mellem personale og unge. Målgruppen for projektet var bl.a. de unge, der som følge af konflikter og rømninger skiftede fra døgninstitution til døgninstitution. Det kan hurtigt konstateres, at denne målsætning er blevet opfyldt, da der stort set ikke har været rømninger eller er udøvet vold mod medarbejdere.

MEDARBEJDERNES VIRKSOMHED

Det pædagogiske arbejde på Ungeafdelingen er underordnet de regler og normer, som gælder for et fængsel. Det er fængslets døgnrytme, der præger arbejdet, hvor et struktureret skema for dagen med forskellige former for aktiviteter danner grundlag for interaktionen mellem unge og medarbejdere.

Selv om pædagoger og personer med andre uddannelser har været ansat på ungeafdelingen har det været svært at finde spor af det i afdelingens praksis. Den nuværende leder, som er pædagog, er i gennem sin ansættelse blevet mere overbevist om at etablere og vedligeholde fængslets regler og normer, som forudsætning for det pædagogiske arbejde.

Dagsrytmen følger det øvrige fængsels suppleret med særlige aktivitetstilbud til de unge på Ungeafdelingen. Der er enighed blandt medarbejderne om, at der er for få og for ensartede aktivitetstilbud. Der burde være flere og der burde være en større variation. Det er f.eks. vigtigt at de unge kan og vil dyrke sport, hvis der skal være lidt afveksling i den ofte kedelige hverdag. Det virker oplagt at udvide skolen, da mange af de unge virker motiverede og interesserede i at gennemføre eksaminer og undervisning.

Hverdagen og muligheden for aktiviteter er præget af en regel om, at de unge skal holdes adskilt fra de voksne i fængslet. Det giver adgang til færre aktiviteter, men det lykkes i det store hele at opretholde adskillelsen, men ikke fuldstændigt at beskytte de unge mod de øvrige indsatte.

Medarbejderne fremtræder som fængselspersonale med nøgle, radioer og nogle i uniform. Der følger de fængslets regler, som er præget af en „noget for noget“ holdning. De unge er altid nødt til at acceptere de pligter de pålægges, da de ellers risikerer at blive mødt med sanktioner. Der bliver jævnligt benyttet indelåsning og isolation, og der er løbende forhandlinger om de unges mulighed for udgang og prøveløsladelse. Men der er også andre eksempler, hvor medarbejderne forsøger at „tale“ de unge til ro, som ud fra vore undersøgelser bruges mindre hyppigt end sanktionerne.

Det er ikke muligt for os at sige om anvendelsen af isolation er anderledes på Ungeafdelingen, hvor den udgør 6% af afsoningsdagene, end i andre fængsler. Bl.a. fordi der ikke findes tilsvarende afdelinger at sammenligne med.

De unge tilpasser sig på en særlig måde Ungeafdelingens regler om forbrug af hash. Der er en klar regel om at der ikke må ryges hash på Ungeafdelingen. De unges hashforbrug foregår imidlertid, hvis de unge ønsker det. Det er til at få fat i. Medarbejdere forsøger på forskellig vis at hindre det med stikprøver, visitation m.m., men det lykkes kun, når de unge selv er motiveret for ikke at indtage hash. Dermed sagt, at det er muligt at hindre forbrug af hash, men det kræver, at medarbejderne kan motivere de unge til at lade være, og dermed må arbejde med årsager til, at de unge indtager stoffet. Hvis de unge keder sig p.g.a. manglende meningsfyldte aktiviteter eller fordi de er ulykkelige over deres situation, vælger nogle af dem at ryge hash. Det er disse problemer, der skal arbejdes med. Det har vi imidlertid ikke fundet eksempler på, og det virker som om at medarbejderne mener, at besiddelsen af hash kun kan håndteres ved at anvende sanktion. Det fremgår ikke af, at de i stedet kan udvide omfanget af meningsfyldte aktiviteter eller bør finde ud af og arbejde med årsagerne til hashforbruget.

De unge bliver nødt til at lære at indordne sig under fængslets særlige belønnings- og strafsystem, hvis de vil sikre sig de bedst mulige afsoningsbetingelser. Det bliver en vigtig tilpasningsmekanisme, som iflg. medarbejderne bidrager til at skabe den ro, der er forudsætning for at arbejde pædagogisk.

Når medarbejderne arbejder pædagogisk opfatter de sig ofte som voksne og ikke kriminelle, der bl.a. skal give de unge indsigt i et voksenliv uden kriminalitet. De er ikke opmærksomme på, at de unges ungdom er anderledes eller at de unges sociale og kulturelle baggrund er anderledes end den, de selv har oplevet. Hvis erfaringerne fra med-

arbejdernes liv skal blive nyttige for de unge, skal de kunne bruges i den verden de unge færdes i. Vi har set eksempler på samtaler om livet udenfor, og kun i få tilfælde set, hvordan medarbejderne sætter sig ind i de unges liv, får dem til at berette, lytter og derfra finder ud af, hvordan de kan bidrage til kvalificere de unge til at klare sig bedre. Medarbejderne agerer forskelligt, men de lærer primært de unge at kende som indsatte, hvilket bekræftes af de unge jf. kap. 7. Når de unge omtaler en medarbejder positivt, er det fordi han kan se deres potentiale på trods af kriminaliteten.

I undersøgelsen virker de situationer, hvor de unge lærer noget af samtaler med medarbejderne, som de kan bruge i deres liv efter afsoningen som tilfældige og enkeltstående situationer. Der savnes en systematik og en klarhed på, hvad det vil sige at arbejde med samtaler og hvordan de kan gavne de unge.

I nogle tilfælde afløser aktiviteter og samtaler hinanden. Sport, spil, ophold på værkstedet og især skolen kan give anledning til refleksioner og diskussioner af, hvad der skal til for at de unge klare sig bedre. Men da aktiviteterne er begrænsede og tit opleves som kedelige, kan det være svært at få det til at hænge sammen.

En vigtig begrænsende faktor for aktiviteter er de fysiske rammer. De unge befinder sig på et relativt lille område, og savner mulighed for at foretage sig noget. Strengt taget er der kun sport, fjernsyn og computerspil. Skolen er det vigtigste bud på dagen, og der er ingen tvivl om, at der er stor motivation for betydeligt mere end de ugentlige fire timer pr. ung.

Vi har fundet forskellige strategier overfor de unge. Lidt forenklet sagt er der medarbejdere, der skaber situationer med mulighed for samtale og påvirkning, medarbejdere som trænger sig på mod de unges vilje, og medarbejdere der holder sig tilbage og afventer, at de unge henvend-

der sig. De mest bevidste medarbejdere på Ungeafdelingen arbejder mest pædagogisk med forsøg på at skabe situationer, hvor de kan etablere en samtale om vigtige forhold. De som er påtrængende, kommer til at indgå i konflikter, der ligner traditionelle konflikter mellem unge og forældre, og som de unge ikke ønsker at deltage i. I de tilfælde er den pædagogiske effekt primært, at de unge gør hvad der bliver sagt, fordi fængslets regler tvinger dem til at gøre det. Det er tilpasning mere end læring. Og for de afventende medarbejdere er det ikke klart om der er en tanke med ikke at gøre noget. Det er en strategi, som næppe har nogen effekt, da de unge har vanskeligt ved at kontakte en medarbejder, som de ikke ved om de har gavn af at tale med.

RESULTATER SOM OPNÅS

Der foregår ikke en registrering af, hvad der kommer ud af arbejdet. Nogle medarbejdere har når de har vagter der følger efter hinanden, ideer og refleksioner om hvad der skal ske. Men det sker individuelt og sjældent sammen med de andre medarbejdere.

Målet om at bruge Egelys psykolog og behandlingskoncept var et forsøg på at skabe en samlet holdning og indsats blandt medarbejderne, men det lykkedes ikke. Der var ikke opbakning til det, og mange tog det ikke alvorligt. Det blev også accepteret, at det ikke blev taget alvorligt. Og kombineret med psykologens manglende styring af møderne fusede det ud.

Fængslet har senere ansat en ny psykolog til at udvikle arbejdet, hvis arbejde først vil få betydning efter afslutningen af evalueringen.

ORGANISERING AF ARBEJDET

Organiseringen af arbejdet på Ungeafdelingen var fra begyndelsen svær. Målet om at ansætte andre end medlemmer af fængselfunktionærernes fagforening betød, at der fra begyndelsen var konflikter i luften. De første „anderledes“ blev ikke godt modtaget, men faldt til på

afdelingen under ledelse af en fængselsfunktionær. Da den nye leder var pædagog blev der lagt pres på ham for at udforme en struktur for dagen, som ligner det øvrige fængsel. Siden hen klagede medarbejderne over hans ledelsesform, som siden er blevet ændret og har dæmpet medarbejdernes kritik.

Det har været svært for medarbejderne på Ungeafdelingen at finde ud af, hvad målet og retningen for arbejdet har været. Det har bl.a. betydet, at der har været mange medarbejdere ansat, hvilket yderligere har gjort det vanskeligt at finde en fælles retning. Vi har ikke grundlag for at vurdere om udskiftningen er større eller mindre på tilsvarende afdelinger, men i slutningen af 2005 er kun en af de oprindeligt ansatte tilbage, og flere af pædagogerne er udskiftet flere gange.

Afdelingens arbejde er også præget af udskiftningen blandt de unge. I nogle perioder er de unge meget konfliktsøgende og i andre er de rolige og stabile.

Roen og koncentrationen på Ungeafdelingen påvirkes af udskiftningen blandt personalet og de unge. Arbejdet var konfliktfyldt og medarbejderne slidte i slutningen af sommeren 2004, hvor de unge var vanskelige at arbejde med. I foråret 2005 var der faldet ro på afdelingen med en mere stabil medarbejdergruppe og unge, som var fredelige bl.a. fordi de stod foran prøveløsladelse.

Samarbejdet på afdelingen har ikke været nemt, hvilket konflikten mellem leder og medarbejdere vidner om. Det har været svært at få etableret fælles rutiner om dagbog og personalemøder. På møder har dagsordenen været uklar, opfølgningen usikker og som nævnt fungerede behandlingsmøderne stort set ikke.

Lederens arbejde er præget af, at medarbejderne har stor autonomi. Det er en generel udfordring at styre og kontrollere medarbejderne

i en organisation som Ungeafdelingen. Det kan gøres ved at have en klar målsætning, at definere hvilke metoder der kan og bør arbejdes efter, og som et afgørende punkt ved at skabe fælles holdninger til hvad der skal gøres. Derved kan indsatsen overfor den unge blive koordineret og sammenhængende. Og ikke blot være udtryk for en arbitrær privat medarbejderpraksis, hvor det er usikkert om aftalte fælles regler bliver fulgt.

Hvis Ungeafdelingen skal arbejde pædagogisk med de unge er det nødvendigt, at målsætningen præciseres og bliver et fælles anliggende. Det er nødvendigt at diskutere, hvorvidt reglerne er hensigtsmæssige og hvorvidt de skal og kan følges. Det er nødvendigt at der skabes et fællesskab om indsatsen overfor den enkelte unge, som arbejdet med behandlingskonceptet var et mislykket forsøg på.

Deri ligger også, at der f.eks. tages stilling til om Ungeafdelingen er for lidt pædagogisk og for meget fængsel, og hvordan man forholder sig til den verden de unge vender tilbage til. Det skal diskuteres om aktiviteterne kan forbedres og udvikles, hvor især skoletilbuddet rummer gode muligheder. Og om afdelingen vil have bedst af at ligge for sig selv som Kontrakten.

PRAKSIS PÅ BOBJERG

Når man opholder sig på Bobjerg er det slående, hvor stille der kan være. Medarbejdernes vagter er dagens holdepunkter. Når de skifter er der møder, kaffe og snak om dagen og de unge. De unge kommer måske op ved 8 tiden, men den kan også være 12. De går måske i skole, hænger i sofaen eller er på deres værelser. Nogen gange tager de med pædagogerne på tur, slår græs, gør rent eller laver noget andet. Andre gange laves der ikke noget.

I dagbogen skrives der, når der sker noget. Nogen gange om en konflikt mellem en ung og en pædagog, som måske har været hård og højroret - enkelte gange med fysisk kontakt. Det er samtaler med den unge, konflikter og huskebeskeder, som skrives i dagbogen.

Ved at opholde sig på Bobjerg, læse dagbogen, snakke med medarbejdere og i mindre omfang de unge, får man et indtryk af en veksling fra lange lidt kedelige perioder til diskussion og konflikt mellem unge og pædagoger. Når der ikke er noget at lave eller noget der bliver sat i gang, virker det som om det eneste der kan ske er, at unge og pædagoger søger og udfordrer hinanden. Der er hver dag en struktur for dagen med begivenheder, som tillægges større eller mindre betydninger. Der er på den ene side en struktureret rytme for dagen og på den anden side en ujævn strøm af handlinger og konflikter.

Vi vil i det følgende beskrive arbejdet og rytmen på Bobjerg, og se på hvad det er for handlinger, som danner rygraden i dagligdagen. Vi vil også vise, hvad leder og medarbejdere siger om arbejdet. Vi indleder med en historie om begyndelsen, som var svær på Bobjerg, og kommer derefter ind på målsætning, rytme, behandling og samarbejde.

Etablering af Bobjerg

DE FYSISKE RAMMER

Da Bobjerg Skovgård skal etableres tillægges den fysiske placering stor betydning. Den ejendom, som amtet udser sig ligger 12 km fra Ungeafdelingen, så de unge hurtigt kan transporteres til Fængslet i forbindelse med tilbageførsel. Amtet finder i 1999 den ejendom, som de ønsker at overtage, men da beboerne i området protesterer, afføder det en langsom og kommunalbehandling, så den først bliver overtaget mere end et år efter. Derpå går der yderligere knapt et år inden den tages i brug i august 2001.

Da Ringe-projektets amtslige del skulle bestå af to døgninstitutioner erhverves en anden ejendom (Institutionen på Frørupvej), som tages i brug i maj 2004. Den indgår ikke i denne evaluering.

Bobjerg Skovgård er oprindeligt en landbrugsejendom, og ligger et stykke væk fra hovedvejen. Den er omgivet af marker og har mindre landejendomme som de nærmeste naboer. Rundt om ejendommen er der et udendørsareal, som består af en stor græsplæne med en del gamle træer og buske, en lille sø samt en parkeringsplads på gårdspladsen.

Efter erhvervelsen blev hovedbygningen i 2001 ombygget til formålet. Der er i stueetagen en stor stue i tilknytning til køkkenet, tre kontorer til leder, regnskabsmedarbejder, socialrådgiver og den psykologiske konsulent (nogle af de medarbejdere, der deles med det øvrige Ege) og et kombineret kontor/mødelokale til medarbejdere. På første sal er der fem værelser til de unge med to fælles toiletter med bad på gangen, ligesom der er et vagtværelse med bad til medarbejderne. I en tilbygning til hovedbygningen er der viktualierum og vaskerum samt et rum med plads til hobbybetonede værkstedsaktiviteter (sølvarbejde, mindre træarbejder, mv.), og med nogle få styrketræningsredskaber samt skolestuen.

Da projektet etableres tillægges faciliteterne på Bobjerg Skovgård stor vægt, idet disse skal danne rammen omkring indsatsen for de unge. Medarbejderne indretter i august 2001 Bobjerg. De unge har ikke været inddraget i processen, men har mulighed for at bestemme farver og indretning på deres eget værelse.

Oprindeligt skulle der etableres et værksted, for at give de unge mulighed for kvalificeret manuel beskæftigelse, som kunne supplere og indgå i skoleundervisningen. Det blev dog kun til et hobbyværksted (med plads til 2-3 personer), som senere blev ændret til et aktivitetsrum. Den manglende etablering af værkstedet skaber fra begyndelsen en vis frustration hos medarbejdere:

„De rammer jeg blev stillet i udsigt til ansættelsessamtalen, er aldrig blevet realiseret. Jeg havde forstået det sådan, at det var en væsentlig del af hele projektet, at der blev lavet en skole og en arbejdsværkstedshverdag for de unge. Men det er endnu ikke etableret, og det kan ikke etableres her på grund af pladsen, og det skulle jo også ligge væk herfra. Faciliteterne her på stedet er da blevet lidt bedre, men Amtet er meget, meget langsomt“

(Medarbejder 2003)

Institutionen forsøgte i 2002 uden held selv at foreslå værkstedsfaciliteter udenfor institutionen. Lederen forklarer afvisningen med, at institutionen på Frørupvej først skulle etableres. Han tilføjer dog, at efter det er sket forstår han ikke hvorfor der så ikke bliver bevilget penge til det fælles værksted.

Der er et samspil mellem den fysiske indretning og det pædagogiske arbejde med de unge:

Så det er forfærdeligt for Bobjerg, at der ikke er nogle beskæftigelsesmuligheder i form af et træningsværksted og en træningsskole, så de kan blive klar til at komme ud i det virkelige liv. Vi kan beskæftige dem lidt ud fra „hånden i mun-

den"-princippet. De kan en sjælden gang fælde et træ på grunden, og de kan lave lidt sølvarbejde. Men selvom vi har råbt og skreget på det fra starten, så mangler vi stadig det værksted."

(Lederen 2003)

ORGANISATORISK STRUKTUR

Organisatorisk sker der en række forandringer fra projektets idéfase til det realiseres. Oprindeligt skulle de to døgninstitutioner udgøre en institution med en fælles forstander (Notatet af 1998:9). Senere indstiller familieafdelingen, at Bobjerg Skovgård drives sammen med Egely, og at der ansættes en afdelingsleder på hver af de to døgninstitutioner (Notatet af 21. februar 2001). Det begrundes med:

„Erfaringer viser... at det kan være vanskeligt at få kvalificerede ansøgere til lederstillinger ved tidsbegrænsede projekter af 2-3 års varighed, men denne problemstilling vil løses ved at drive det sociale projekt sammen med en anden af Familieafdelingens institutioner. Familieafdelingen har drøftet spørgsmålet med forstanderen af Egely, sikret afdeling og Pugholmgård, som modtager et klientel, der på mange måder ligner projektets forventede klientel. Forstanderen har erklæret sig interesseret i at påtage sig opgaven, men betinget af, at den fælles ledelse ligeledes kommer til at bestå af en souschef, samt at der kommer en afdelingsleder på hver afdeling som daglig leder.“

(Notatet af 29. marts 2000: 3)

Amtet laver en organisationsændring, som samler alle døgninstitutioner på Fyn, der varetager opgaver med kriminelle unge under en hat - Egely. De to nye døgninstitutioner indgår således i en ny organisation, og der forventes en afdelingslederstilling på hver af dem. Det organisatoriske bagland for afdelingslederne bliver en stor paraplyorganisation med en leder i spidsen, der selv beskriver sin rolle således:

„Min funktion er gået fra at være en forstander med daglig kontakt til medarbejderne, til at være ledelse gennem ledere. Det er jo en stor organisationsæn-

dring, og det er i øvrigt også en omvæltning for mig. Og når jeg ikke selv er på de andre afdelinger til daglig, så bliver jeg meget afhængig af, at det er nogle gode afdelingsledere, og at vi har et godt samarbejde.“

(Forstanderen for Egely, maj 2003)

Organisationen bag Bobjerg består nu af en ledelse med en fælles forstander og souschef og fem afdelingsledere. Bobjerg får en afdelingsleder med reelt beføjelser til at samarbejde med bl.a. Ringefængslet og andre samarbejdspartnere. I forhold til ansættelse og afskedigelse af personale, skal det godkendes af forstanderen for Egely. Det indikerer, at der skal etableres et tæt samarbejde mellem afdelingslederen og forstanderen samt den øvrige ledergruppe på Egely.

Den nye struktur betyder, at Bobjerg kan trække på fællesfunktioner på tværs af de fire (fem) institutioner. Dette konkretiseres senere til at være to psykologer/faglige konsulenter (hvoraf den ene oprindeligt kun skulle være knyttet til Bobjerg Skovgård og Institutionen på Frørupvej), to socialrådgivere og to kontomedarbejdere (Notatet af 21. februar 2001: 2).

Andre fællesfunktioner er båd og sommerhus, som Bobjerg kan råde over i arbejdet med de unge på linje med de øvrige afdelinger i Egely.

I udgangspunktet skulle Bobjerg bemandedes med ca. 16 årsværk, så der er tre pædagoger på vagt i dagtimerne og to i eftermiddags-, aften og nattetimerne på hver af de to institutioner. Normeringen fulgte normeringer på sikrede afdelinger, og gav mulighed for ansættelse af pædagoger og en lærer. Desuden skulle der ansættes en fælles leder af de to institutioner, en socialrådgiver og psykolog (evt. på konsulentbasis), mv.

BEGYNDelsen - DEN FØRSTE TID

Arbejdet på Bobjerg påbegyndes samtidig med, at Egely som paraplyorganisation etableres. Forstanderen for Egely får i løbet af efteråret

2001 til opgave at igangsætte to nye institutioner (Bobjerg, Pugholmgård), understøtte to nye medarbejdergrupper, ansætte en ny sous-chef og tre nye afdelingsledere på én gang. Bobjerg indgår dermed i en samlet organisation, som er nyetableret og hvor forstanderen har travlt med en række opgaver, som ikke kun vedrører Bobjerg og det nye samarbejde med Ringe Statsfængsel.

Der var stor søgning til stillingerne på Bobjerg, som alle besattes i august 2001. Flere af de nyansatte udtrykte stolthed over at blive ansat på et forsøgsprojekt, der skulle afprøve nye behandlingsmetoder og indgå i et samarbejde med Ungeafdelingen. Den bredt sammensatte medarbejdergruppe og den nye afdelingsleder blev samlet en måned før de første unge kom.

I det tidlige forår 2002, var der tydelige samarbejdsproblemer på Bobjerg Skovgård. Forstanderen for Egely tolkede det som begynderproblemer, der ofte opstår ved etablering af en ny institution. I løbet af foråret rettede flere medarbejdere henvendelse til forstanderen om samarbejdsproblemer. Problemerne beskrives af forskellige medarbejdere bl.a. således:

„Jeg har aldrig i mit liv oplevet sådan en person, det har jeg ikke. Og det håber jeg heller aldrig, at jeg kommer til igen. Og han gik jo også rundt og sagde om flere af os, at vi var uduelige.“

(Medarbejder, 2003)

Samtaler mellem Egelys ledelse og afdelingslederen førte ikke til at forholdene blev forbedret, og det endte med, at afdelingslederen, efter en lang sygdom blev fritstillet fra september 2002. Afdelingschefen i Familieafdelingen siger:

„Vi ved jo også godt, at når der er ubetrådte stier, så vil der være nogle fejlretninger ind i mellem. Men det allerværste var sådan set, at vi fik ansat en

Afdelingsleder, som viste sig ikke at være den rigtige. Vi havde oven i købet en ekstern konsulent til at hjælpe os. Vi troede faktisk, at vi havde skudt papegøjen, og så var det en nitte. Og det har kostet skrammer.“

(Afdelingschef, juni 2003)

Det satte dybe spor i det daglige arbejde, at lederen ikke levede op til kravene om at udvikle og etablere en ny døgninstitution. Et år efter hans sygdom var der stadig samarbejdsproblemer, selvom en stor del af de daværende medarbejdere var fratrådt:

„Under den Afdelingsleder var det jo meget hårdt. Det saboterede meget for os. Og i dag, et helt år efter, er der stadig store samarbejdsproblemer, fordi vi havde mange konflikter dengang.“

(Medarbejder maj 2003)

Forløbet med den første afdelingsleder havde betydning for medarbejdernes tilknytning til Bobjerg. I december 2003 var der kun to pædagoger, køkkenassistenten og skolelæreren tilbage af de godt 20 medarbejdere, der blev ansat i 2001. Det er ikke usædvanligt, at der er udskiftning af medarbejdere i en opstartsperiode, men der er ikke tvivl om, at det uheldige valg af leder havde stor betydning for den første tid på Bobjerg.

I september 2002 blev der konstitueret en ny Afdelingsleder (som havde fået orlov fra en anden afdelingslederstilling på Egely), som også i dag er leder af Bobjerg. Mange medarbejdere gav dengang udtryk for, at det var en stor lettelse, og de oplevede, at institutionen nu endelig fik mulighed for at udvikle sig i den rigtige retning. Det er først fra det tidspunkt, Bobjerg kommer til at fungere som en sammenhængende organisation, hvor ledere og medarbejdere reelt kunne begynde at samarbejde med Ungeafdelingen om målene i Ringe-projektet.

Målsætning

I projektpapirerne er målgruppen beskrevet jf. Kap.1, men det fremgår ikke, hvad det er Bobjerg mere specifikt skal lave. Der er en overordnet forventning om, at Bobjerg skal udføre pædagogisk behandling med henblik på at kvalificere de unge fra Ringe til at klare sig bedre i samfundet efter opholdet.

Egely har konkretiseret målsætninger for de forskellige institutioner i dens paraply i et behandlingskoncept. De unge beskrives således:

„For de fleste af Egelys unge vil der være tale om at en sund, naturlig udvikling fra barn til voksen vil være bremset/blokeret/fikseret i en tidligere udviklingsfase eller deres udvikling har taget en forkert retning.“

(Behandlingskoncept:1)

I behandlingskonceptet er målgruppen beskrevet, som unge, der er fastlåste, og kan bringes videre gennem den indsats, som gennemføres af det pædagogiske personale. Behandlingskonceptet undgår på den ene side at bruge diagnostiske betegnelser som f.eks. adfærdsforstyrrelse (conduct disorder). På den anden side opfattes de unge som forskellige fra almindelige unge ved at blive opfattet som fejludviklede med risiko for permanente personlighedsforstyrrelser.

De unge defineres som enkeltindivider, og det fremgår ikke af „Behandlingskonceptet“, hvordan den unges familie, venner, ungdomsgrupper, lokalsamfund, mv. evt. kan inddrages. Det sidste betyder, at ideen om at skabe situationer på Bobjerg, der minder om verdenen udenfor ikke er reflekteret i „Behandlingskoncept“.

Behandlingskonceptets definition af de unge betyder, at der ikke er en færdig metode for, hvordan der skal arbejdes med de unge, men at det skal udvikles i den konkrete situation. Til det er der udformet en sær-

lig skematik, som beskrives nærmere i afsnittet om samarbejde og organisering.

I „Behandlingskoncept“ defineres to typer af arbejde. Den ene type er socialpædagogisk arbejde, der opfattes som:

„„udefra og ind“, dvs. at der skabes særlige omstændigheder, situationer, begivenheder, hændelser eller oplevelser (herunder konflikter), som kan antages at være egnede til, at den unge gør nye, evt. gerne korrigerende erfaringer.“

(Behandlingskoncept)

Den anden type er psykologisk arbejde, der defineres omvendt som at arbejde „indefra og ud“. Det psykologiske arbejde består af terapeutiske påvirkninger af den unges indre mentale liv, som så antages at forårsage ændringer i den unges måde at forholde sig til omgivelserne (herunder de mennesker som befolker klientens verden.) (Behandlingskoncept:2-3).

Behandlingen af de unge skal bestå af både pædagogisk og psykologisk arbejde, som skal udføres af de medarbejdere, som er ansat på Bobjerg. De skal altså både skabe begivenheder der giver refleksion og tale med de unge om deres tanker om livet og dem selv. Det kan både ske som en kombination af de to elementer, men også hver for sig.

Den nuværende leder på Bobjerg præciserer, at den pædagogiske målsætning er at lære de unge en indre og ydre styring. De skal lære at regulere sig selv og tænke inden de handler. Og de skal, når de handler, være i stand til at regulere handlingerne i forhold til omgivelserne. Det skal ske ved at de ansatte på Bobjerg forsøger at tilrettelægge en hverdag, der giver mulighed for at de unge udvikler deres sociale kompetencer.

Det er efter lederens mening vigtigt, at medarbejderne griber ind, når de unge handler „forkert“, og lære dem at tænke sig om især i forhold andre de omgås i dagligdagen. Opholdet på Bobjerg skal få de unge til at reflektere over deres fremtid, bidrage til at de fremover undgår kriminelle aktiviteter og evt. hjælpe dem videre i uddannelse eller arbejde.

Medarbejderne er som gruppe ikke helt så afklaret omkring målsætning som lederen. De formulerer sig f.eks. således:

Det handler jo om at få skabt en eller anden relation og noget gensidigt tillid, så vi kan komme ind og motivere dem til den her ændring i adfærd og tankegang. Og få dem til at få øje på, at der findes faktisk også et liv uden kriminalitet, som er værdigt.

(Medarbejder dec. 04)

Det bliver her relationen og den direkte påvirkning, der er et vigtigt mål.

Et andet aspekt som betones er, hvordan handlingerne differentieres i forhold til den enkelte unge:

Også at vurdere hvor er de udviklingsmæssigt? Er xx lidt længere henne udviklingsmæssigt i forhold til yy, så skal yy have en anden hjælp end xx skal have. De skal have individuel hjælp, og måske skal yy have et skulderklap hver gang han overholder tiden, hvor det måske er meget normalt hos xx. Han skal måske have et skulderklap ved noget andet. Så der er det pædagogiske, at gå ind og observere hvor det er, de mangler hjælp?

(Medarbejder, dec. 04)

Der er en del ligheder i de forskellige medarbejders opfattelse af målet med arbejdet. Der er enighed om, at der bør handles overfor de unge, så opholdet ikke blot bliver opbevaring. Der skal foregå en reel

pædagogisk behandling, hvor de unge lærer noget. Målsætningen kan sammenfattes således:

Jeg kunne godt tænke mig, at pædagogerne vidste, hvad de havde tænkt sig, når de f.eks. stiller bilen herude klokken 8 om morgenen, eller klokken halv fire ikke. At de så har en forestilling om et eller andet vi skal prøve at lave i aften, et eller andet pædagogisk, et eller andet behandlingsrelevant, et eller andet der er forandringsorienteret i sin essens, ikke. Men det er det, der er meget meget svært at opretholde over tid, ikke, fordi der er sådan en eller anden tendens til, at det er ret fedt at møde på arbejde, stille bilen og gå ind i institutionen og så sker der nemlig altid et eller andet, som man så kan reagere på, eller sådan noget. Det vil sige du skal ikke producere indholdet. Det overlades i for høj grad til ungerne. Det er det, jeg mener, er forskellen på at være offensiv og defensiv i sit arbejde, ikke sandt. Jeg tror jo meget på, at hvis vi vil noget med de her børn, sådan rent behandlingsmæssigt, så er vi nødt til at være offensive. Vi er nødt til at vide hvad vi laver ud fra nogle vurderinger, som vi har af professionel karakter og sådan nogle ting ikke.

Jeg mener det er tænkningen, der er det afgørende i det. Det er det der med at være ude på noget og så sørge for at det sker.

(Psykolog, 2005)

Intentionen om at handle og skabe grundlag for refleksion og læring hos de unge svarer til hvad medarbejderne selv formulerer. Spørgsmålet er imidlertid, hvordan det skal ske i praksis. Det næste skridt er at definere de handlinger, som kan bidrage til at opfylde målsætningen - altså ikke kun at handle, men at handle rigtigt. Det er spørgsmål, der handler om hvorvidt medarbejdere skal afvente de unges handlinger og de rigtige situationer inden, de griber ind eller de selv skal skabe dem for at få en reaktion, der så efterfølgende kan korrigeres. Både leder og psykolog formulerer, at begge dele kan være muligt, men medarbejderne skal have tænkt over det og vide hvorfor de gør det ene eller andet. Det er ikke acceptabelt at lade stå til, „passe“ de unge eller

passivt afvente og betragte de unges handlinger. Pædagogerne skal være „ude på noget.“

For at sikre, at den enkelte medarbejder handler, fortæller lederen, at der skal skabes en praksis, hvor de agerer og tager ansvar for deres handlinger.

De skal faktisk have det sådan, at de kan sige utroligt meget... Det kan vi styre og ordne selv. Det er også et kæmpe ansvar for dem, fordi selvom de har kompetencen, og de egentlig også har de virkemidler, der skal til, så kommer de også til at skulle stå til ansvar for det de så gør.

(Leder, dec. 04)

Han begrundet det med, at det er den enkelte medarbejder, der handler overfor den unge i dagligdagen. Han er kun til stede i begrænset omfang, hvor han desuden opholder sig meget på kontoret. Lederen kan ikke vide, hvad der præcist foregår mellem unge og medarbejdere, men vil gerne stille sig til rådighed for sparring og diskussion. Han forsøger at undgå at tage teten i samværet med de unge:

Meget coaching, meget snak med dem om, hvad det er, der er svært. Hvorfor det er svært. Meget forsøge at sige, lad nu være med det, når jeg nu ser, at de følger de unge herhen. Så når jeg har smidt de unge ud igen efter at have snakket lidt med dem, så tager jeg fat i dem og siger 'hvad var det gode ved at de skulle ind til mig? Hvorfor kom du ikke ind til mig?'.... Hele tiden er det sådan, at jeg helst vil have, at pondusen ligger ved personalet. Fordi det er dem, der skal stå i det hver dag. Jeg skal være personalets rygstøtte.

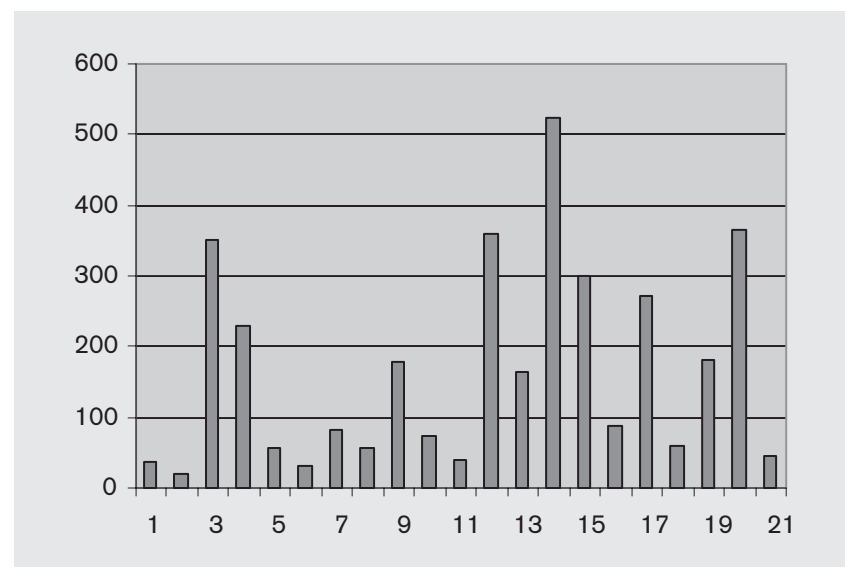
(Leder Bobjerg, dec. 04)

Lederen beretter om det som en vedvarende proces, hvor han hele tiden skal være opmærksom og bidrage til at udvikle personalets evne og opmærksomhed på selv at handle.

OPHOLDSPERIODEN PÅ BOBJERG

Hvis der skal arbejdes pædagogisk med de unge på Bobjerg indebærer skal de være der i en vis periode. Det er svært at sætte et bestemt antal dage på perioden, og i praksis varierer opholdsperioden fra 21 til 525 dage fra 2001 til sommeren 2005. Fordelingen af unges ophold ser således ud:

FIGUR 4.1.: ANTAL OPHOLDS-DAGE FOR HVER UNG PÅ BOBJERG FRA SEP.2001 TIL MARTS 2005

Den gennemsnitlige opholdstid er på 167 dage eller knapt et halvt år.

Dagligdagens rytme

Bobjerg er opdelt i en stue og førsteetage. De unge disponerer stort set frit over 1. etage. Om dagen kommer medarbejderne kun op for at hente dem, hvis de ikke er kommet ned om morgenen eller er syge. Eller hvis der opstår uenigheder og ballade.

Mødestederne for unge og medarbejdere er i de åbne rum i stueetagen, hvor alle kommer. En gang imellem får de unge lov til at komme ind i mødelokalet eller til samtale på forstanderens kontor.

For medarbejderne begynder dagligdagen ved halvsvytiden, og de unge vækkes normalt mellem syv og otte. De skal være nede til morgenmad senest kl. 8.30 for at starte i skolen kl. 9. Hvis de ikke dukker op trods vækning bliver de betragtet som syge, og kan som sådan ikke deltage i aktiviteter i løbet af dagen. I nogle tilfælde vækkes de unge tidligere, hvis de skal i arbejdspraktik og køres af sted til arbejdspladsen.

Ved frokosttid samles personalet og de unge til frokost. Der deltager udover pædagoger også skolelærer og sekretær samt socialrådgiver og forstander, når de er der. Der kommer en køkkendame et par gange om ugen, da hun deler sin tid mellem Bobjerg og institutionen på Frørupvej. Hun bager kage, laver små retter og giver frokosten og kage/frugtbordet et løft.

Frokosten markerer slutningen på skoledagen, så der efterfølgende er mulighed for andre aktiviteter. De kan pågå til aftensmaden, som normalt spises mellem kl. 18 og 19.

Efter aftensmaden er der ikke faste programpunkter. De unge kan se fjernsyn, høre musik, surfe på internettet, spille spil, læse osv. Medarbejderne er til rådighed og deltager gerne i det der foregår. Der bliver drukket kaffe, og røget en del smøger.

Dagligdagen har sin faste rytme. Den kan være fleksibel afhængig af, hvilke aktiviteter der tilbydes om eftermiddagen og aftenen. Endvidere hænder det, at de unge skal deltage i møder med kriminalforsorgen, projektmanagerne fra Ny Start, m.v. I weekenden er dagen kun fastlagt af måltider, de unge og medarbejdere på vagt.

I løbet af dagen har de unge ikke mange forpligtelser udover at holde deres værelse rent. I forbindelse med rengøringen af hele huset har en af de tidligere beboere lagt en plan, som giver hver af de unge et ansvar for at gøre en del af huset rent i løbet af ugen.

Det vigtigste strukturerende aktivitetslement i dagligdagen på Bobjerg er skolen. Den etableres hver formiddag. Det er tydeligt at der opstår en stilstand, når læreren ikke er der, og det er umiddelbart svært at finde på aktiviteter, når læreren fx er på kursus en uge. Det fører til en del kedsomhed og søvn.

FASTE AKTIVITETER

Skolen

Skolelokalet er lyst og venligt. Der kan være 3-4 elever. Der er adgang til computer, som bruges i undervisningen. Skolen er åben de første fire dage i ugen.

Skoleundervisningens indhold varierer, medens vi er på besøg i 2004. Det skyldes at de unges behov er forskellige, men også at deres deltagelse varierer. Der føres ikke statistik over de unges deltagelse i skolen. Hvis man gennemgår skoledeltagelsen i dagbogen for 2004 er den for de fleste sjældent over 50%.

De unge skal deltage i skolen, men kan fritages, hvis de melder sig syge. De melder sig ofte syge, hvor reglen er, at så skal de udelukkes fra aktiviteter resten af dagen. Fravælgelse eller deltagelse i skolen er således forbundet med sanktion.

En lærer er ikke enig i at der skal være sanktioner forbundet med skolen, og ser gerne, at dens „åbningstid“ bliver lidt mere flydende, så de unge kan gå i skole, når de er motiverede senere på dagen. Det lader imidlertid ikke til at være de andre medarbejderes holdning, og det ville i givet fald få stor betydning for dagsrytmen.

I begyndelsen af 2005 holder læreren op. Der går næsten et halvt år inden den nuværende lærer tiltræder. I den periode er der ikke noget skoletilbud, og det er tydeligt, at der savnes et tilbud:

„Et stort dilemma er, at de unge er visiteret til Bobjerg med integreret skole, som vi ikke har haft længe. Det er svært at motivere de unge, når vi ikke har et arbejdsgrundlag til at gøre det. Det bliver til „dagens tilbud“, alt efter hvem der er på arbejde. Det er uholdbart og frustrerende.“

(Referat af personalemøde 19.5.2005)

Det illustrerer, at dagsrytmen falder sammen, når der ikke er nogen skole, og det er svært at finde på alternativer. Det skal tilføjes, at Bobjerg i samme periode mangler to pædagoger, som er holdt op og ikke erstattet, og det også kan have haft betydning for situationen.

Reglen om sygemelding og fritagelse fra skolen begrundes med, at det er svært at motivere og fastholde de unge i en skolesammenhæng. De fleste har mange års erfaring med skolenederlag og pjæk med sig og flere har ikke gået i skole i flere år. Det betyder, at de ofte har behov for specialundervisning. Afdelingslederen fortæller, hvordan de unges dårlige erfaringer med skolen gør det svært for dem at deltage i en læringsituation selv om de gerne vil:

Det øjeblik han træder ind over dørtærsklen til skolen, så kommer der ti års dybe nederlag i skolen.... Man kan se det i ansigtet på børnene. Så er det slut. Han vil gerne, vi kan sidde og snakke om det, 'jamen, jeg vil så gerne lave mere i skolen', 'så gør det', 'jamen, jeg skal nok'. Ja, men når han træder ind så kan

han ikke. Derfor er det, som jeg siger, det er det, der er så svært, for mentalt skal man også være klar til at tage imod nyt. Vi bruger utroligt meget energi på at rydde op i alt det gamle, så der er plads til noget nyt

(Leder, dec. 2004).

Motivation til deltagelse er ikke en nem opgave. En lærer fortæller, at de unge er usikre på, hvad det er for en skole de deltager i:

„Ligeså snart de træder ind her, så siger de, de bruger ikke ordene, men det jeg tolker det til er, at det er noget som om, jeg er en som-om-lærer, og det er en som-om-skole. Det er som om, som det skal være, men det er jo ikke virkeligheden. Hvor er alle de andre elever, hvor er de 20 andre elever? Hvor er de forskellige lærer, en til dansk en til matematik?“

(Lærer, dec. 04)

Nogle medarbejdere ser gerne, at skolen flytter væk fra Bobjerg. De mener, det vil være motiverende for de unge, hvis de skal stå op om morgenen, og møde andre unge i en anden sammenhæng. Så vil hverdagen på Bobjerg komme til at ligne døgnrytmen i resten af samfundet.

Ideen lyder besnærende, men det indebærer, at der kan findes en skole, som kan arbejde med socialt udsatte elever og har erfaringer med specialundervisning af udsatte unge. En sådan skole er vanskelig at finde på Fyn.

Selve undervisningen kan organiseres på forskellige måder. En vigtig overvejelse er, hvor undervisningen foregår. De to lærere vi mødte var forskellige, da den ene holdt fast i at undervisningen for det meste skulle foregå i skolestuen, hvor den anden tog undervisningen, hvor de unge var - altså i dagligstuen.

Undervisningen foregik i dagligstuen medens musikken kørte sagte i baggrunden. Læreren spillede først skak med X, og brugte det til at få ham i gang med at læse en novelle af Tove Ditlevsen. Men han lagde sig demonstrativt og lod som om han sov. Hun drillede ham med en pude, og blev ved med at „irritere“ ham. Y blandede sig, og udfordrede læreren til at spille om en smøg i skakspillet. Hun tabte, og begge vendte tilbage til sofaen.

Pædagog B havde i mellemtiden forsøgt at få X i gang, og han sad nu og kiggede på teksten, men forsøgte at gøre sig dummere end han var.

Læreren prøvede at overtale Y til at begynde at læse i en bog, selv om han først skulle starte i skole på mandag. Y skal i gang med 10nde klasse på VUC.

Det lykkes for læreren, at få læsningen i gang med X. Da Y forsøger at forstyrre ved at tale indover eller daske rundt bliver han involveret og på et tidspunkt skiftes de tre til at læse op. Læreren bliver ved med at snakke om teksten, og får dem til at snakke om dens pointer om kærlighed. Et lille læringsforløb kommer i gang, som dog afbrydes af Y, som skruer op for musikken og på ordre skruer ned igen.

Z ligger samtidig i sofaen og læser Den kroniske uskyld af Rifbjerg. Han har sit eget forløb.

Efter en time klæder alle inkl. læreren om og spiller fodbold i øsede regnvej, og bliver noget våde.

Den ene lærer, som var en yngre kvinde, var meget direkte i sin undervisningsform. Hun lader ikke de unge slippe fra undervisningen (se ovenfor i boksen). Hun er direkte og pågående på alle fælles arealer, hvor kun første salen med de unges værelser var udelukket.

Den anden lærer var mere afventende, og undlod at inddrage de unge, også når de lå i sofaerne og meldte sig syge.

I 2004 var intentionen, at hver ung blev undervist i ca. en time af gangen af læreren, medens pædagogerne lavede noget skolearbejde med de andre unge. Det var iflg. læreren forskelligt, hvordan pædagogerne indgik i samarbejdet og hvor stor interesse de havde for det. Et af problemerne for pædagogernes engagement var iflg. læreren, at de ikke fik aflønning for at forberede sig. Det betød, at deres bidrag alene måtte være de forhåndskundskaber de konkret kunne bringe i spil. I de situationer, hvor undervisningen kom i gang og pædagogerne fik mulighed for at engagere sig fungerede det tilsyneladende udmærket (se boksen).

Læreren og den unge begynder at snakke om matematik, som hun ikke er meget for at arbejde med. Tidligere på dagen har hun siddet med nogle regnestykker, som var for svære, og som førte til at hun gik fra undervisningen. Da pædagogen fulgte hende op på værelset var hun begyndt at græde. Den unge vil gerne have en uddannelse, men opdager i matematiksituationen, at der er lang vej inden det kan lade sig gøre. Læreren fastholder, at hun selv må gøre noget ved undervisningen, og han nok skal hjælpe hende. Den unge løber atter op på værelset. Pædagogen går op og henter hende tilbage til undervisningen. Læreren fastholder matematik ideen, og finder et program om bevægelser og retninger frem på computeren. Da den unge er ved at reagere overfor ham overlader han det stilfærdigt men hurtigt til pædagogen, som glider fint ind i at sætte sig ved siden af den unge og arbejde med det. Læreren arbejder i stedet videre med den anden unge.

Skoledagene forløber meget forskelligt afhængig af, hvilke unge der er på Bobjerg, hvem der er på vagt og hvilke aktiviteter og projekter, der er mulighed for at gå i gang med, fx arbejde i en lånt smedje med en fagkyndig instruktør. En lærer fortæller, at det først og fremmest gælder om at få skabt en relation til den unge, fx ved at stille opgaver, de er i stand til at løse selv om de fagligt er for betydeligt yngre børn. Eller ved at bruge computer, hvor de unge ofte har nogle ressourcer og måske noget de kan lære fra sig. Målet med undervisningen er at give dem en god oplevelse af at gå i skole og måske mod på at begynde på en uddannelse. Der var stor forskel på, hvordan lærerne etablerede relationen til de unge og på hvordan de brugte den. Især er det tydeligt, at måden de to lærere er „ude på noget“ er forskellig. Det kan skyldes, at de unge ofte afviste eller søgte konflikt med den første mandlige lærer, som ikke selv var ung, og virkede mere forældre- og læreragtig end den yngre kvinde.

Når elevgruppens faglige niveau er for forskellige, er det vanskeligt for læreren at tilrettelægge undervisning for alle. Der er mulighed for at sende de bedst motiverede og dygtigste elever på skole andre steder. F.eks. har en dreng modtaget undervisning i matematik på en skole udenfor Bobjerg, fordi han havde behov for at blive undervist på et højere niveau.

Arbejdspraktik udenfor Bobjerg

Hvis en ung har behov for et andet tilbud end skolen kan der laves et tilbud i form af arbejdspraktik. Der var i efteråret 2004 en ung, som umiddelbart efter flytningen fra Ungeafdelingen kom i praktik i et køkken i Svendborg. Han blev hver dag kørt til den nærliggende station, og sørgede selv for at komme frem og tilbage indenfor de aftalte tidsrammer.

En anden ung var tre dage i praktik hos en af afløserne på Bobjerg, der arbejder i et bageri. Den unge fik i den forbindelse megen ros, men

kunne ikke magte at komme så tidligt af sted og fungere på arbejdspladsen.

Det er afgørende med hensyntagende praktikpladser. De unge har ofte svært ved at klare sig på almindelige betingelser, og en form for øvesteder med pædagogisk orienterede håndværkere er nødvendige. De har haft almindelige arbejdspladser som praktikpladser, men det går ikke:

„De kan ikke gå ud i vores omverden og deltage nogen steder, fordi de har ingen idé om arbejdsbegrebet. De har ingen tidsfølelse i forhold til, at de skulle arbejde seks eller otte eller fire timer. De har ingen idé om, at skulle stå ude, hvor der ikke er folk der tager hensyn, men hvor der er en håndværker eller en smed, eller en der siger 'Skulle du ikke bare lige lette røven'.

(Leder, dec. 04)

Det er imidlertid svært at skaffe den slags pladser, og mange potentielle praktiksteder forlanger betaling for at tage imod en ung, hvilket besværliggør kontakt og etablering af pladsen.

VARIERENDE AKTIVITETSTILBUD

Når skolen er forbi er der en tendens til, at dagen går lidt i stå. Aktivitetsniveauet afhænger så af pædagogernes initiativ og gruppen af unge. De efterfølgende aktiviteter tilrettelægges på den ene side ud fra de unges ønsker og behov, hvor Bobjergs muligheder rækker udover stedet, da de har en bil til at transportere medarbejdere og unge rundt.

Og på den anden side ud fra hvad medarbejderne kan, da nogle aktiviteter kræver kørekort, sikkerhedscertifikater og faglig kunnen for at kunne gennemføres.

I huset kan de unge gøre rent, slå græs og ordne have mod betaling eller bruge computer, se fjernsyn, spille bordfodbold, bordtennis, mod-

tage familiebesøg o.l. Nogle aktiviteter handler om huspligter, hvor de unge kan lave rengøring eller slå græs, og få en betaling for udførelsen. De skal selv holde deres værelser, vaske tøj og holde deres fælles toiletter ovenpå.

Hvis de ikke deltager i husførelsen bliver de lavet af medarbejderne. De unge bliver således serviceret i forhold til en række praktiske opgaver f.eks. med maden.

Frokost og aftensmad laves normalt af de ansatte. De unge bliver bedt om at deltage, men det er tydeligt at især frokosten er de ansattes domæne (se boksen).

Det er frokost og de ansatte har dækket bord, og kaldt på de unge. De to pædagoger, lederen, sekretæren, læreren samt undertegnede sætter sig. Snakken kører mellem de voksne, og handler om vind, vejr, hvad man lavede i går osv. To af de unge kommer på skift ind og sætter sig, spiser hurtigt og går. En tager maden med over i sofaen, og en ønsker ikke at spise nu. Lederen forsøger at få de to i tale mens de er der, og må tale henover to andre ansatte for at etablere dialogen. Den foregår derfor kun i kort tid.

En af de unge går over i sofaen, tænder en smøg og skruer op for musikken. De ansatte reagerer lidt hidsigt, og beder ham skrue ned. Det vil han ikke umiddelbart, og først da der bliver råbt højt skruer han langsomt ned, hvorpå frokosten kan fortsætte.

Observationsrapport, 2004

Frokosten bliver de ansattes pause. De unge behandles høfligt, men lukkes kun sjældent ind i samtalen, som handler om livet udenfor. De unge reagerer ved at spise hurtigt, og forlade bordet eller slet ikke del-

tage og i stedet spise før eller efter bordet er ryddet. Det virker ikke særligt hyggeligt for de unge, og fungerer ikke som en pædagogisk mulighed.

Det er sjældent, at de unge deltager i forberedelsen af måltiderne. De dage hvor køkkendamen er der prøver hun at inddrage dem i tilberedelsen af måltider, når de viser interesse for det. Inddragelsen af de unge i madlavningen er ikke organiseret. En af de ansatte fortæller, at nogle af de unge har ønsket at få en ugentlig maddag, og at det er en god mulighed for, at de kan lære noget om at lave mad.

„ Men så skulle man måske gøre som man har forsøgt før, at man laver det, der hedder en maddag, hvor de så hjælper med at lave mad. ...Det kunne man da sagtens gøre ik'.... De unge har selv ønsket det på en ungekonference. At være med til at lave maden, men den her måde skulle de bruge til at lære.. altså stå og kigge på, skære nogle løg og sådan noget, og så næste konferencemøde, der skulle man så finde en dag til dem“.

(Medarbejder. Nov. 2004)

Det lykkes i en periode at få en af de unge, som er god til at lave mad til at lave aftensmad. Det gjorde også de andre interesserede i at deltage, men da han forlod Bobjerg kom de andre unge ikke i spil. I slutningen af 2005 er maden atter på dagsordenen, og ideen er nu, at de unge hver skal have en maddag.

Der er også udflugter fra Bobjerg, hvor unge og medarbejdere kører i bil til fitnesscenter, indkøb, minigolf, museumsbesøg, biografture, mv. De kan også tage på familiebesøg, venindebesøg og fester, hvor de nogle gange er af sted uden ledsagelse men med klare aftaler om afhentning, og om hvor de må opholde sig. Endelig kommer der gæster til de unge afledt af behandlingen f.eks. om misbrugsbehandling, Ny start, mv.

Muligheden for at komme ud giver de unge adgang til at bede om tjenester. Der forhandles fra tid til anden f.eks. smøger:

„De (unge) begyndte at grine højlydt og snakke sammen på somalisk og rottede sig sammen og gik drastisk verbalt til pædagog a. Pludselig skulle han på deres kommando køre efter cigaretter i bedste serviceudgave. De mente, at det bestemt var hans job at servicere dem alle, når de forlangte det. Det endte med, at a gik på kontoret for at tale i enerum med X og de kom undervejs til en fælles „forståelse“ - at snakke dansk, hvis der var noget han ville. Det endte med, at drengen fik smøger og alle var tilfredse.“

(Notater 2005)

Forhandlingen om smøger udviklede sig i stedet til en konflikt om det talte sprog, hvor medarbejderne reagerede på noget andet end anmodningen om smøger. I stedet markerede de, at det var uacceptabelt, at lukke pædagogerne ude ved at tale somalisk. Det var vigtigt for medarbejderne at de forstod hinanden, og genoprette fællesskab og tryghed på stedet, så alle kunne følge med i hvad der sker. De unge var ikke i tvivl om, at det var provokerende, og „legede“ på den måde på kanten af konflikt, som her brød ud, fordi medarbejderne tog konflikten. Eksemplet illustrerer, hvordan de pågældende medarbejdere tager målsætningen om at handle alvorligt. Resultatet er at de får genoprettet det fælles sprog, men også at de ender med at køre efter smøger.

Når der ikke er aktiviteter og udflugter bliver der set en del fjernsyn og spillet spil med personalet. De unge opholder sig på deres egne værelser, kommer og går i stuen nedenunder. Der hersker da en stemning af stilstand. I de situationer bliver den eneste aktivitet den der skabes mellem pædagoger og unge. Hvis de keder sig kan de søge hinandens selskab, snakke, men også komme i konflikt med hinanden. Et tilbagevendende tema er smøger. Der ryges en del, og de unge forsøger med større eller mindre held at få smøger af de ansatte. Hvis det ikke lyk-

kes forsøger de som i eksemplet at få de ansatte til at køre ned og hente smøger i den lokale Brugs.

Alle pædagoger er med på at lege, og alle er med på at snakke med de unge om alvorlige ting. Der var i 2004 en god bredde i medarbejdergruppen, og mulighed for at de unge kunne opleve noget forskelligt. Der er dog eksempler på dage, hvor der intet sker, og de unge sover dagen væk. Og der er eksempler med vikarer, hvor der ikke handles, og de unge venter på, at kontaktpersoner eller lederen eventuelt dukker op.

AKTIVITET TIL HVAD?

Generelt ønsker pædagogerne, at de unge får større tillid til sig selv, og derved får motivation for at udvikle sig og lære noget mere om at klare sig bedre blandt familie, venner og i samfundet som helhed.

Aktiviteterne skal derfor være et redskab til at give de unge en mere grundlæggende forståelse for, hvad de kan og bør gøre. Det er ikke nok med et tilbud fx i form af skole, fordi det er ikke alle, som drager nytte af skoletilbuddet. Da det også er svært at skaffe relevant arbejdspraktik er der flere medarbejdere, som ønsker, at der er flere aktiviteter for de unge på Bobjerg:

„Jeg vil godt være med til at lave en vifte af tilbud, hvoraf skolen er det ene. Sådan at man har noget at stå op til. Jeg tror, at når de bliver liggende i sengen, så kan en af grundene være, at det kan sgu være ligegyldigt om man står op eller man bliver i sengen. Så tror jeg, vi skal se godt efter, hvad er det vi kan gøre anderledes, så der er noget de vil stå op til? Ikke et supermarked hvor vi bare kører gokart hver dag, men trods alt nogle tilbud der kan appellere til dem, så der er en grund til at stå op. Så der er forskel på, om man bliver liggende i sin seng eller deltager.“

(Lærer, dec. 04)

De ansatte har flere gange diskuteret, om der er aktiviteter nok. De fleste mener, at udbudet ikke er godt nok og der ikke er aktiviteter nok på stedet. De nævner ofte det værksted som oprindeligt skulle etableres på Bobjerg som en relevant mulighed for at lave noget mere manuelt end skolen. Det ville give mulighed for en anden kontaktform og nogle vigtige mere uforpligtende samtaler end fx samtaler i en sofa:

Jeg kan godt lide at bruge mine hænder, jeg synes det er rart. Det har jeg også oplevet på Ringe, at jeg satte mig ned på værkstedet og sad og lavede noget, og så kom der altid en, der ville snakke. Det giver mange flere gode snakker på den måde end i en sofa.Det er det der fysiske arbejde og en god snak, altså det...Det giver noget andet, og derfor kunne jeg godt tænke mig, at der var nogle muligheder på den led".

(Medarbejder, dec. 04)

Citatet illustrerer, at aktiviteter kan udvikle sig til noget mere end blot selve aktiviteten. Der bliver skabt en situation, som kan bruges til noget mere.

Der er en udbredt holdning om, at aktiviteter skal have et formål og være et redskab til at lære den unge noget. Det er også afdelingsleders opfattelse, at aktiviteter skal sætte gang i pædagogiske processer, hvor nedarbejdere hele tiden forholder sig til de unge.

Det er ikke alle, som oplever aktiviteter som fornuftige, men mener at opbygningen af den gode relation tager udgangspunkt i pædagogens evner til at være til stede og vente på, at den unge agerer:

For nogle er det et skide godt redskab at spille bordtennis måske. Hvis jeg skulle spille bordtennis, så ville det være for spillets skyld, altså jeg ville ikke opnå nogen særlig kontakt, og jeg ville ikke kunne finde ud af at bruge det, som indgang til en kontakt.... Men til gengæld kan jeg få ufatteligt meget ud af, til

dagbogen, at sidde inde i sofaen i to timer og ryge nogle smøger og drikke kaffe, altså det er der mine styrker ligger.

„Jeg tror at relation og motivation altid har været mine metodiske kæpheste i det her arbejde. Altid, og jeg er ikke særlig aktivitetsorienteret, men jeg tænker det er vigtigt med de her samtaler. Det er vigtigt at få skabt den her relation, og give dem den her følelse af, at der er i hvert fald mindst en voksen i det her land, der tager mig alvorligt, og lytter på hvad jeg siger“.

(Medarbejder, dec. 04)

Den pågældende pædagog peger på, at det ikke er aktiviteterne i sig selv, som giver kontakt og mulighed for refleksion og forandring hos den unge.

Der er aktiviteter, som ikke umiddelbart rummer behandlingselementer. Når der f.eks. tages til fitness eller i svømmehallen er det alene aktiviteten, der er i centrum. Der bliver snakket hyggeligt, men på køreturen foregår snakken opdelt i unge og medarbejdere. Bortset fra den gode oplevelse sker der ikke så meget. Aktiviteten i sig selv rummer ikke behandling, men skaber måske den gode stemning, som senere på dagen eller ved andre lejligheder kan give anledning til at arbejde med mere problematiske sider af de unges liv.

En anden måde at skabe refleksion er at fremkalde situationer, der får de unge til at reagere. Det er meget sjældent, at der tales om hygiejne med de unge. Der var en enkelt situation, som samtidig illustrerer, hvordan der kan fremkaldes en situation (se boks), som kan anvendes pædagogisk. Situationen forbliver uforløst fordi den anden pædagog viger tilbage for at spørge direkte. Bl.a. fordi det umiddelbart virker uforståeligt for den unge, at hun kan stille spørgsmål ved hygiejne. Pointen er imidlertid, at der skabes en situation, som kan give anledning til refleksion og forandring. Det sker imidlertid ikke fordi pædagogen oplever, at det er for sårbart og følsomt at konfrontere den unge med problematikken.

a og jeg taler lidt om i dag at X's hygiejne er tvivlsom. Vi oplever sjældent, at X går i bad, jeg har ikke oplevet ham vaske tøj med undtagelse af en enkelt gang, ligesom han har haft det samme tøj på i rigtig mange dage nu. Der har ikke været anledning til at konfrontere ham i dag, men jeg synes nogle af dem der har en god kontakt til ham skal tage en snak med ham om det.

Og to dage senere:

Mens vi laver lektier forsøger jeg noget akavet, at tale om tøj vask, han bliver forundret over mit spørgsmål, jeg har jo set ham vaske tøj. Så spørgsmålet om personlig hygiejne kom ikke på tale.

(notater, 2005)

Det er ikke muligt entydigt at konkludere, at aktiviteter er det bedste for alle pædagogers arbejde. Det er klart, at det kan være godt for nogle, og derfor bør være muligt at etablere. I nogle tilfælde fører det til pædagogisk behandling i andre til opbygning af tillid og samvær, der giver grundlag for behandling ved en senere lejlighed. Men hvornår det er hvad og hvornår det er blot er „underholdning“ er vanskeligt at sige på forhånd. En hverdag der kun består af aktiviteter er sandsynligvis ikke realistisk for alle at deltage i, og „fornøjelsesture“ fører ikke nogen veje, hvis pædagogerne ikke har tænkt over, hvad de skal bruges til. En hverdag uden aktiviteter begrænser kontakt og behandling, og fører til at de unge, som vi så, bliver overladt til sig selv og deres eget fællesskab. Der var nogle dage, som bare gik med at sove og gå lidt rundt indenfor.

Pædagogisk behandling og påvirkning af unge

Den pædagogiske behandling er løbende til diskussion på Bobjerg. Iflg. Egelys behandlingskoncept skal der ydes både socialpædagogisk og psykologisk behandling. Vi har valgt kun at bruge begrebet pæda-

gogisk behandling i det følgende. Det er pædagoger der skal rumme behandlingen uanset, hvad den indebærer. Psykologer fungerer alene som konsulenter, og pædagogerne kan iværksætte en psykologisk behandling, men vi har ikke set eksempler på en egentlig psykologisk metodik jf. dog afsnittet om „Ny Start“ senere. Hvis psykologisk behandling kun skal forstås i Behandlingskonceptets termer - at arbejde indefra og ud - er der eksempler, men de indgår i denne sammenhæng som pædagogisk behandling.

Behandlingskonceptet angiver ikke, hvad indholdet i behandlingen mere specifikt består i. Det fremgår, at Egely tilslutter sig et psykodynamisk og humanistisk/eksistentielt grundlag for arbejdet med to principper om henholdsvis „styret samvær“ og „planlagt påvirkning“. Behandlingskonceptet anviser tre punkter som bør udfyldes i arbejdet med de unge:

- Problem, som skal formulere behandlingsarbejdets emne eller genstand
- Målsætning, som er formulering af „konkrete, relevante og pragmatiske målsætninger
- Metode, som er behandlingsarbejdets metoder og virkemidler

Vi beskrev i målsætningsafsnittet kravet om og opbakning til, at medarbejderne handlede overfor de unge - var „ude på noget“. De tre punkter i behandlingskonceptet angiver en form til at definere indholdet i handlingerne. Men definering af indholdet er en opgave som de ansatte på Bobjerg skal stå for.

I det foregående afsnit om aktiviteter blev det tydeligt, at nogle medarbejdere målrettet brugte aktiviteter til at lave pædagogisk behandling, medens andre fandt andre veje. Der var også aktiviteter, som ikke var behandling, men ureflekteret samvær, som måske opbyggede en stemning og et grundlag for senere behandling.

Aktiviteter er udtryk for beslutninger om at gøre noget andet end ingenting. Selv om de ikke behøver at have et behandlingsmæssigt formål er de udtryk for at noget andet end de vanemæssige og spontane handlinger, som kendetegner medarbejdere og unges færden på Bobjerg. De vanemæssige og spontane handlinger kan ses som hverdagens upåagtede selvfølgeligheder (Bech-Jørgensen, 1994), som er handlinger man godt ved man udfører, men ikke tænker over. Det kan være fælles handlinger, som alle laver som f.eks. situationen med frokosten, hvor medarbejderne ikke tænker over at de udelukker de unge, da de holder pause og spiser.

De vanemæssige handlinger kan nogen gange fører til kontakt og samtale, som i eksemplet med at sidde i sofaen og drikke kaffe, og føre vigtige diskussioner med de unge, når chancen viser sig. De kan også hindre behandling, f.eks. hvis medarbejderne er midt i et forløb med de unge, men skal holde overløpmøder, og derefter har fri.

I det følgende vil vi yderligere indkredse, hvordan behandlingen ser ud. Vi vil undersøge, hvordan medarbejderne er „ude på noget“.

Belysningen af behandlingen vil ske fra to vinkler. Den ene er ved at se på de brud i hverdagens rytme, som udspringer af nogle unges adfærd eller af større episoder. Den anden er ved at se på nogle af de regler, som Bobjerg har besluttet at følge. Det er regler om at ryge hash og en beslutning om at indføre behandlingsprogrammet „Ny Start“. Endelig vil vi se på, hvordan verden udefra gennem de unge trænger ind i arbejdet på Bobjerg gennem familier og kærestes.

BRUD I HVERDAGEN

Brud i hverdagen fremkommer på to måder. Den ene kan være ved at nogle unge er konfliktsøgende, og skaber ballade i ungegruppen eller med medarbejdere. Det presser medarbejdere til at handle pædagogisk, så rytmen genoprettes på en måde, som alle lærer noget af.

Den anden form for brud består i større episoder, der er karakteriseret ved, at de ansatte som gruppe står overfor enkelte unge eller den samlede ungegruppe. Det er konflikter, som er svære at håndtere for de tilstedeværende pædagoger, hvor de unge f.eks. overtræder de vilkår, der er forudsætning for deres placering på Bobjerg. I disse situationer samles reaktionerne hos lederen, der på Bobjergs og dermed alle ansattes vegne tegner institutionen overfor de unge, bl.a. ved at beslutte hvilke sanktioner, som skal iværksættes og gennemføres. Episoderne kommer i en ujævn strøm, og vi har udover de to vi beskriver i det følgende f.eks. stiftet bekendtskab med et væbnet røveri i den nærliggende Brugs og to unges ophold i et svensk fængsel.

Sårbare og aggressive unge

De fleste unge er i hovedparten af deres tid på Bobjerg i stand til at tilpasse sig stedets regler. De giver kun i mindre omfang anledning til konflikter og konfrontation med personalet. Da de imidlertid samtidig indgår i ungdomsgruppen, deltager de i de konfrontationer, som udvikles af unge, som er mere konfliktsøgende. Dermed kan de konfliktsøgende ofte komme til at sætte dagsordenen for hverdagen.

De konfliktorienterede unge giver konstant anledning til diskussion og konflikter (se boksen). Denne unge fremtræder både som aggressiv og sårbar, men på forskellige tidspunkter overfor forskellige pædagoger. Flere oplever konflikter, som er vanskelige og forbundet med ubehag at håndtere. Han skaber et dilemma mellem hvornår hans handlinger er udtryk for mange tidligere sociale svigt, der må tages hensyn til, og hvornår aggressionen skal stoppes. Og dilemmaet bliver fordoblet ved, at medarbejderne oplever forskellige aspekter af hans problem. Resultatet er at pædagogerne bliver splittede, og der er flere eksempler på, at de ikke får talt sammen og handler ukoordineret og dermed forskelligt overfor X.

Notater om X i et par uger fra 2004

„Da jeg bad ham tale ordentligt eskalerede hans dårlige humør og af flere omgange kom han ind i skolen og råbte højt, havde en truende fysisk fremtoning, understregede hele tiden at han ikke truede mig og råbte så videre med ukvemsord. Der er ingen grænser for, hvor meget den dreng hader mig??? Han mener, at jeg render ind i øretæver en dag. Ved frokosten startede han igen, jeg må ikke se på ham endsige tale med ham.“

„Havde en samtale med X, som aftalt med pædagog a, om den måde X snakker (eller ikke snakker) med a på... Det bliver en lidt mærkelig samtale for X vil ikke diskutere sine problemer vedr. a, men vi snakker meget generelt om det at kunne lide nogen eller ikke.“

„På vej hjem havde vi et skænderi med drengen. Det startede med at han i flabet tone sagde til pædagog b, at han måtte være dum, og vi bad ham om at tale ordentligt til os. ... b tog fat i ham, da vi kom tilbage til Bobjerg og fortalte ham, at det er vigtigt at respektere andre.“

„X begynder at ryste. Næseborene vibrerer. Han fortæller, at han ikke kan tage hjem mere - det er for farligt. Han er bange for at nogen har kommet stoffer i hans drinks i weekenden.“

Et andet eksempel (se boks) viser, hvordan en ung afvises af sin familie. I løbet af det næste døgn begår han indbrud på institutionen og kommer i tumult med læreren.

„Y har her til aften ringet til sin far for at fortælle at vi gerne vil komme på besøg med en tolk. Y var meget ophidset og vred. Hans stemme var ved knække over flere gange. Det eneste jeg reelt forstod var „1/2 time“, jeg forsøgte at tale med ham, men det var meget ømtåleligt. Hans far vil ikke have ham hjem, ikke en gang 1/2 time. Spurgte hvad så med din mor, svaret var at hun er ligesådan.“

(Notater 2005)

Kombinationen af sårbarhed og aggression betyder, at pædagogerne arbejder med på den ene side at stoppe aggressioner og på den anden side håndtere de sårbare forhold, som er med til at udløse aggressionerne.

Det er imidlertid aldrig klart, hvordan pædagogerne skal handle. Det er klart, at aggressionerne skal stoppes, men skal det være ved at råbe efter den unge eller komme i fysisk kontakt. Skal den unge bagefter straffes ved at miste udgang eller sendes op på sit værelse? Og hvordan tages samtalen bagefter eller undervejs, hvor pædagogen skal skifte fra at være konfronterende til at være lyttende og forstående. Skal den unge opsøges på værelset, skal snakken foregå i sofaen eller på kontoret? Skal den tages af den konfronterende pædagog, som er i konflikt med den unge, af kontaktpersonen, en tredje, lederen eller?

Sådanne spørgsmål er konstant til stede, og ud fra den praksis som udfolder sig på Bobjerg er der ingen faste svar. Medarbejderne udtrykker, at det er vigtigt for dem at have kollegernes opbakning til deres handlinger. Ikke nødvendigvis som nogle der ikke kan kritisere, men som nogle der har respekt for, at de har handlet så klogt som muligt i den konkrete situation.

Der formuleres et behov for en løbende dialog om arbejdet, som vi vender tilbage til i afsnittet om samarbejde og organisation.

Plads til forskellighed - udflugten

Udover de episoder, som opstår som resultat af de unges aggression eller sårbarhed udvikles også episoder, hvor de unge prøver grænserne af for, hvad de kan tillade sig eller prøver at omgå reglerne uden at pædagogerne skal opdage. Et eksempel på at omgå reglerne var „Udflugten“. Det er en episode, som beskrives således:

„Kl. 01.00

„Efter 1/2 t er der en del larm på gangen ovenpå, derfor går jeg ud for at se, der møder jeg X med jakke på, spørger: Hvorfor har du jakke på? Han svarer: jeg fryser. Han går hurtigt ind på Y's værelse. Jeg går ned for at tjekke om a er ok, som selvfølgelig er ok. Han siger han vil blive stående og afvente hvad der sker. Der går 20 min til 1/2 time. Der kommer de ned af bagtrappen. A som står på den anden side af døren kan høre de taler om de skal stikke af. De vælger dog at gå ovenpå igen. Men efter 20 min kommer de ned igen og hopper ud af vinduet. Det hele foregår så stille, at a næsten ikke kan høre de åbner vinduet og hopper ud. A kan hverken se dem på gårdspladsen eller haven. Han ser dem først da de går ude på vejen.

Så komme a op og henter mig, og vi tager bilen for at lede efter dem. Oppe ved landevejen kan vi hverken se dem, den ene eller anden vej, sidder lidt og taler om hvilken by de mest sandsynligvis ville tage til. Mens vi sidder der komme Y gående... mod Bobjerg. Vi vender bilen og kører hent il ham og spørger om det ikke er lidt sent for en aftentur, det mener han ikke. A fortæller ham at han skal gå tilbage til Bobjerg. Han bliver spurgt om hvor de andre to er, det vidste han ikke noget om, knap nok hvem de er. Vi følger Y lidt af vejen, da vi så ser de andre to komme bakker vi tilbage til dem og de får samme beskeds som Y. De svarer begge at de er på vej tilbage. Vi kører tilbage til Bobjerg og afventer deres ankomst. E kommer knap 5 min efter.

Vi kalder dem ind på kontoret og fortæller dem på en pæn måde at det ikke er smart for dem selv det de havde gang i. Konsekvensen af det må de klare med lederen på mandag. De går alle tre ovenpå de spiller lidt højt musik går lidt frem og tilbage. Efter 1/2 time er der ro“.

Den gældende regel er at når de unge stikker af, skal det meldes til politiet, og de unge skal, hvis de er fælles unge overføres til Ungeafdelingen, hvilket gælder for to af de ovennævnte.

De ansatte vælger i stedet at køre efter dem, og får dem overtalt til at komme tilbage til Bobjerg. Den ene medarbejder begrundet det med:

„Jeg ville synes det var en ekstra straf at ringe til politiet, til Ringe. Så hellere tage dem tilbage og så forholde dem til hvad de har gjort. Det synes jeg, der er mere pædagogik i at gøre. I stedet for at sende dem videre i et andet system, hvor jeg tror de flytter fokus fra det de har gjort til at der er nogen andre har gjort mod dem.“

(Medarbejder c, dec.04).

Lederen er enig i de ansattes handling, men beslutter sig for at slå hårdt ned på de tre unge. De bliver indberettet, og der er sandsynlighed for at de får en tillægsstraf, men det bliver i samarbejde med Ungeafdelingen besluttet, at forseelsen ikke udløser en tilbageførsel til fængslet. Den pædagogiske handling - eller sanktion - bliver at skælde dem ud og præcisere sagens alvor herunder hvem, der bestemmer på Bobjerg (boksen). Samtalerne bliver fortalt videre til personalet på det efterfølgende behandlingsmøde.

Under reprimanden agerer de tre unge forskellige. X bøjer hovedet, erkender forseelsen, og er parat til at pakke sine ting og tage tilbage til fængslet. Samtalen med Y er præget af en underdanig holdning med erkendelse af forseelsen. Han får at vide, at det kan betyde, at hans praktikforløb afbrydes. Der er dog ikke så tydelig anger som i X's tilfælde. Den sidste unge Z forsvarede, hvad han har gjort: „Vi trak blot lidt frisk luft“, „Jeg ved ikke hvor langt man må gå - hvor er grænsen.“, „Hvordan skal unge ellers have det sjovt, såh?“ „Kender lederen da ikke andre unge?“ Efter at have fyret en bemærkning af, om lederen har prøvet at have et oprør på sin institution, spørger lederen ham om det er en trussel, hvor svaret bliver hængende i luften. Derefter bliver der tavst, og den unge modtager irettesættelsen.

Eksemplet illustrerer, at der bliver handlet hurtigt, reflekteret og handlet igen. Der er gode begrundelser for, hvad der sker, og lederen bakker op og får situationen til at lande i en helhed. Det bliver tydeligt, at medarbejderne definerer reglerne og der er tale om en „udefra og ind“ reaktion, som de unge kan tage bestik af, og muligvis lære noget af.

Der var ikke enighed blandt personalet om, at de to handlede rigtigt. Der var imidlertid en accept af forskellige syn på sagen, og at der skulle være plads til at handle som de har gjort:

„Men når vi er så forskellige, så har vi også gjort klart, at når vi er på arbejde, så er det sådan vi vil have det, så er der de regler. Hvis de stikker af, jamen så bliver der ringet til politiet, hvis der er det, så sker der det, så de er helt afklarede med, at når vi er på arbejde, så ved de hvad der sker. Det aller- allerbedste ville være hvis hele personalegruppen kunne være enige. Det er vi også med mange ting. Der er vi fuldstændig enige, men der er nogle forskellige nuancer ved forskellige problematikker“.

(Medarbejder, dec. 04)

Accepten er udtryk for, at den konkrete situation kan begrunde en vis tolerance - en venden det blinde øje til. På den måde kan medarbejderens rolle minde om en forælderrolle, hvor der jo også kan være en vis uenighed samtidig med, at forældrene optræder solidarisk med hinanden overfor barnet og evt. vender tilbage med mere klare retningslinjer og sanktioner. På den ene side bliver de unge ikke sendt tilbage til fængslet heller ikke bagefter. På den anden side skældes de ud og bliver indberettet for at lære dem regler for ophold på Bobjerg.

I „udflugten“ bliver de unge konfronteret, så de forstår, at de overtræder vilkårene for at være på Bobjerg. De lærer derved at tilpasse sig Bobjerg, men de lærer også, at de kan behandles anderledes end at blive straffet, og at der er voksne, som forsøger at forstå og lære dem noget på en anden måde.

Panik og intern splid - Pistolaffæren

En anden episode som får stor betydning for Bobjergs arbejde er Pistolaffæren, som udspiller sig i sommeren 2005:

„Kl. 16:03 Konflikter

d.d. under teammødet (på kontoret ud til gården) truer X pædagog a med en pistol ind på vinduet, og skuler med sorte øjne og truer de andre med pistolen gennem vinduet, de der er i synsvinkel til pistolmundingen er a, b, c. d sad i stolen bag skrivebordet hvorfor d ikke så ovenstående. Til gengæld sad d med udsyn til egen bil parkeret i gården. Og på et tidspunkt ser d X og Y forsøge at skubbe d's bil, hvilket får d til at gå ud til dem og spørge, hvad de foretager sig. Der sidder de på trappen og spørger om hvornår vores møde er færdigt. D forklarer dem, at de skal stoppe mens legen er god og går ind på kontoret igen. Kort efter kommer Y også tilstede med en pistol i hånden, og der bliver banket og slået kraftigt på døren til kontoret, hvorefter X og Y drøner rundt ude i gården med pistolerne og slutteligt tager 2 stole ud i gården hvor de sætter sig med pistolerne frem for sig og venter. Vi fire i fællesskab beslutter, at der nu er tale om en situation, der kræver at X må tilbageføres til Ringe. B ringer til Ringe og beretter om overførelsen af X og derefter til Borgby politi for at bede om assistance til at tackle situationen. I det politiet ruller ind i indkørslen kommer Z også til stede med endnu en pistol. Politiet sigter alle tre for ulovlig besiddelse af våben i det de siger de ikke må eje disse, da de alle er under 18, selv om det ikke er en rigtig pistol.“

(Notat 2005)

Sidst på eftermiddagen ringer en pædagog ind og fortæller, at han var blevet bekendt med, at pistolerne var softguns, som var indkøbt på en tur med nogle andre pædagoger. De har dog ikke fået det skrevet ind i dagbogen.

Der findes derefter hagl på Z's værelse, som fik en luftpistol. Derefter kommer pædagogerne i tanke om at en fjerde ung har en stor kniv på sit værelse. Den inddrages herefter.

Konflikten virker voldsom på de implicerede fire kvindelige medarbejdere. En melder sig umiddelbart syg med et regulært sammenbrud. Hun er ikke i stand til psykisk at vende tilbage på arbejdet, og hendes tidsbegrænsede ansættelsesforhold løber ud. En anden af deltagerne melder sig syg to dage efter, da der har været afholdt et møde, hvor også forstanderen fra Egely deltager. En tredje bliver sygemeldt 3 uger efter i forlængelse af sin ferie. Hun var i de foregående uger blevet truet af X bl.a. pr. telefon men undlod at følge den kendte procedure og lave en indberetning. Kun en deltager melder sig ikke syg, og er i tre måneder efter den eneste af de fire, der fortsat er på arbejde. I løbet af december vender to af de tidligere sygemeldte tilbage til Bobjerg, hvoraf den ene har udtrykt ønske om omplacering indenfor Egely.

Den ene medarbejders manglende indberetning udtrykker, hvordan regler for vold og trusler om vold glemmes. Der er klare regler om, at alle trusler skal indberettes til lederen, der tager det alvorligt og efterfølgende konfronterer den unge med truslen, da det ikke i nogen form accepteres, og i grove tilfælde anmeldes til politiet.

I forlængelse af episoden kommer yderligere to sygemeldinger så der fire uger efter episoden, er fem medarbejdere, som er fraværende.

Bobjerg indgiver anmeldelse om trusler, som bliver afvist, da den skal indgives personligt, hvilket de fire medarbejdere så gør. Politiet afviser anmeldelsen og rejser ikke tiltale. De mener, det er drengestreger, og Bobjerg selv har et ansvar, fordi medarbejdere medvirkede til indkøbet af pistolerne.

Efterfølgende er de fire medarbejdere vrede over, at ingen har oplyst, at pistolerne var indkøbt. Hverken i dagbog eller ved overlap til de fire. Det fremstår for alle ganske uforståeligt, hvordan medarbejdere har kunnet tillade og overvære købet. Det er ikke oplyst overfor os om den pågældende medarbejder er draget til ansvar for indkøbet.

De fire kvinder på vagt var i tvivl om, hvad de skulle gøre, selv om der er klare procedurer om at politiet skal tilkaldes, hvis de unge er voldelige eller meget truende. En af deltagerne oplyser, at panikken hos to af de andre tilstedeværende fra begyndelsen var stor. De tre var dog i stand til at diskutere det, og to var lidt afventende indtil de vurderede, at det var nødvendigt at tilkalde politiet. Lederen forklarer det således:

Og primært kan man sige, at vi er kommet dertil på grund af, at man ikke er enige i personalet sammen. Og det er både ved, at nogen er kørt træt, og det sker jo af og til at man kører træt, man kan ikke overskue mere. Men det er også ved, at nogen de er trådt ud over den, man kan sige den professionelle grænse, hvor man siger nå ja, men i sidste ende så er det altså, vi går langt for de unge her, men vi ofrer ikke os selv og vores liv.

(Leder, 2005)

Episoden illustrerer hvordan medarbejdere i en konflikt bliver bange og går i panik i situationen, andre overvejer hvor farligt det er og om konflikten ikke kan løses, og atter andre handler som den medarbejder, der går ud og beder dem om at slappe lidt af.

Da vi undersøger forløbet er en årsag til en af de unges medvirken, at han er ophørt med at ryge hash. I dagbogen skrives der med store bogstaver om, at alle skal støtte ham i et stop for rygning af hashen. Rygestoppet er svært, da han har haft et forbrug af hash som en form for selvmedicinering i længere tid, og har svært ved at styre sit temperament efter ophøret.

Årsagen til rygestoppet er, at han snart skulle prøveløslades, og evt. skulle påbegynde teknisk skole i en anden by. Endvidere havde fængslet stillet meget klare krav om, at det var et vilkår, at han skulle føres tilbage til fængslet, hvis han ikke overholdt kravet om ikke at ryge hash. Rygestoppet indebærer at alle skal være på mærkerne for at undgå og

arbejde med konflikter med den unge. Noten i dagbogen indikerer en vis usikkerhed om, at personalet kan finde et fælles trit i behandlingen af ham i hans vanskelige situation, og dermed en uenighed, som i lang tid er registreret omkring behandlingen af den unge.

Af dagbogen fremgår, at situationen omkring ham er spændt, da han tidligere på ugen har haft en større konflikt med en af de andre unge. Den er yderligere spændt, da den unge har ringet og truet en medarbejder hjemme, hvilket de andre dog ikke er bekendt med.

Da begivenheden indtræffer kan den umiddelbart forklares med en ungs ustabile tilstand, men reaktionen på den skyldes tydeligvis den spændte situation på Bobjerg som helhed, især da den truede medarbejdere nu oplever truslen direkte. Og i situationen er der uenighed om, hvordan der skal handles, selv om der efter en tid bliver enighed om at tilkalde politiet.

Resultatet af episoden er, at politiet vurderer den som en mild overtrædelse af loven, og fængslet anmoder Bobjerg om at tage X tilbage efter nogle dage i fængslet. Lederen er forundret over politiets og fængslets reaktion. Især fordi fængslet i stigende omfang har ønsket at håndhæve krav og vilkår for de unge. De unge truer her åbenlyst personalet, hvilket normalt er nok til at føre dem tilbage.

Den unge er iflg. dagbogen ked af sagen og bange for, at den kan føre til en tillægsdom og evt. udvisning af landet, men det sker ikke da politiet som nævnt frafalder sigtelserne.

Konsekvensen for de unge bliver, at Bobjerg afslår at tage X tilbage, og hans ophold ophører efter et år på Bobjerg, hvor alle er enige om, at han er blevet mere afbalanceret og moden. De andre to unge kommer efter nogle dage tilbage til Bobjerg.

Pistolaffæren er et eksempel på, at en konkret situation kan vurderes og håndteres forskelligt. Den er også udtryk for et samspil mellem en ustabil ung og en spændt situation på stedet.

Efterfølgende da sygemeldingerne kommer og diskussionerne af forløbet tager til er det tydeligt, at begivenheden udløser en større frustration blandt leder og medarbejdere om hvordan Bobjerg skal styres og organiseres. En uenighed, som rækker udover de pædagogiske diskussioner, og som er helt anderledes end situationen var i 2004 jf. „udflugten“.

En af de bagvedliggende konflikter blandt de ansatte har handlet om en ansættelsessag, hvor en del af personalet har været utilfredse med forløb og resultat. Kritikken retter sig mod lederen, og pædagogerne tror ikke på hans forslag til løsning af de problemer ansættelsessagen rejser. Der har siden foråret 2005 været en dårlig stemning, og medarbejderne har brugt meget tid på at diskutere om og med hinanden. Der har i den forbindelse været afholdt heldagsmøder, hvor medarbejder og leder med hjælp fra en ekstern konsulent snakkede problemerne igennem. Det har åbenbart ikke været nok til at løse konflikterne.

De interne diskussioner tager tid fra refleksioner og udvikling af arbejdet med de unge. Det bliver f.eks. karakteriseret således:

Så føler jeg - jeg har det sådan - jeg får dårlig smag i munden, hvis jeg kommer på arbejde, og føler at i en længerevarende periode, at der sker ikke noget som helst og det eneste, vi kan koncentrere os om, er personaleproblemer og sladder, og hvordan skal vi egentlig acceptere dit og acceptere dat.

(Medarbejder, 2005)

Jamen det er jo en af de ting jeg har foreslået dem, om vi skulle prøve at se og blive klar over om vi i for høj grad fungerer lidt som den skøre familie, der er

mere optaget af vores indbyrdes relationer end... vi måske er optaget af relationerne mellem drengene eller vores relationer til drengene.Det er jo ikke en familie vel.

(Psykolog, 2005)

Det er tydeligt, at personalet på den ene side har en række problemer med hinanden og lederen. Men det er også tydeligt, at flere er trætte af at diskutere hinanden og hellere vil arbejde målrettet med de unge. Det er ikke muligt at få skilt disse ting ad, og i stedet bliver diskussionen af de unge til diskussion af medarbejdere. Det viser, at det pædagogiske arbejde er svært at samordne og udvikle, hvis medarbejderne er indbyrdes uenige og ikke har respekt for hinanden.

„Pistolaffæren“ opstår ikke alene som følge af forholdet mellem unge og medarbejdere. Episoden i sig selv og især de efterfølgende reaktioner skyldes også, at medarbejderne er indbyrdes splittede og at lederens autoritet er anfægtet. Det er næppe forkert, at konkludere at den almindelige stemning på Bobjerg har haft betydning for, hvorfor de unge ikke er blevet afvæbnet, hvorfor trusler ikke er blevet indberettet, hvorfor reglerne i forbindelse med trusler ikke umiddelbart bringes i anvendelse.

REGLER FOR HVERDAGEN PÅ BOBJERG

I det foregående har vi forsøgt at indkredse det pædagogiske arbejde - behandlingen - på Bobjerg gennem dagsrytmen, aktiviteter og belysning af unge og episoder. Det illustrerer, at der er relativt få faste regler for arbejdet, og meget er overladt til lederen og medarbejderne at finde ud af og definere. Men på nogle områder er der regler.

I det følgende vil vi se nærmere på, hvordan regler afledt af krav udefra omsættes og håndteres på Bobjerg, og derved undersøge, hvilken betydning det får for opfattelsen af behandling.

En af reglerne handler om hash, som bl.a. trænger sig på, fordi Ungeafdelingen er optaget af regler om hash. Det er tydeligt, at forholdet til hash indtager en særlig position, som også sender vigtige signaler til omverdenen om indholdet i behandlingen.

Et andet krav udefra handler om brugen af behandlingsprogrammet „Ny Start“ som amtet ønsker skal være en del af Bobjergs praksis.

Hash

Den gældende regel på Bobjerg, er at de unge ikke må ryge hash. Det er en del af de vilkår kriminalforsorgen har angivet for den unges ophold, og som ved overtrædelse kan medføre at den unge føres tilbage til fængslet.

Det er en regel, som håndteres på forskellige måder. For det første betyder tilbageførslen til Ringe ikke nødvendigvis, at hashforbruget ophører eller at den unge inden overflytning fra fængslet til Bobjerg ikke har indtaget hash se kap. 3. om Ringe. Det giver de unge et afslappet forhold til at indtage stoffet, selv om de ved, at det kan betyde, at de føres tilbage.

For det andet opfatter personalet på Bobjerg problemet hash som flertydigt. De differentierer ungegruppen i to. Den ene gruppe ryger hash fordi det er udtryk for personlige problemer, som hashen er med til at dulme eller løse. Der bliver opgaven at få nedbragt forbruget:

Jamen hvis man har en dreng der har røget to gange hver dag og han i løbet af et halvt år kommer ned på at ryge hver anden weekend eller hver weekend, så er det en kæmpe succes, for så er der rigtig mange perioder ind imellem til at arbejde med det, det drejer sig om, og sætte det på dagsordenen og få ham til at forholde sig til det osv.

(Leder, 2005)

Og samtidig etablere alternative løsninger på det problem, som hashen ser ud til at løse:

De har en hensigt alle sammen, det har altid en funktion. Så prøve at bevæge sig ind i det og blive klar over, at der er et grundlæggende paradoks i al narko-behandling, der går ud på, at det problem vi bekæmper, er klientens løsning. Vi bekæmper hans løsning. Det giver sådan en vis ambivalens på den anden side, ikke. Han vil aldrig opgive det, med mindre han føler det sandsynliggjort, at der er noget andet, han kan gøre i stedet for.

(Psykolog, 2005)

Den anden gruppe er karakteriseret ved, at forbruget er afledt af de andres forbrug og sker af sociale årsager:

Z han var lige startet med at ryge hash, men det var egentlig ikke stoffet det drejede sig om. Så da vi sagde til ham, prøv at høre Z, det er sådan her, så holdt han bare op og han har ikke røget siden. Fem måneder har han ikke røget, overhovedet ikke. Vi ved det, fordi vi tager urinprøver.Det drejer sig om hyggen... nå men så er han med i gruppen og så er det også lidt sjovt og spændende og han bliver også lidt dum og åndssvag og det er bare lidt skægt og sådan noget. Han er ikke på det plan, hvor misbruget afspejler alvorlige personlighedsmæssige eller eksistentielle problemer, og derfor er det ikke så svært at lade det ligge.... Han vælger så noget andet, hver gang han bliver presset, så smadrer han f.eks. noget omkring sig.

(Psykolog, 2005)

Bobjergs opdeling af ungegruppen virker plausibel, hvis der skal arbejdes med at behandle de unges problemer. Det viser, at der er en regel, men at den afhængig af de unge håndteres forskelligt. Og flere på Bobjerg har peget på, at det er vigtigt, at hashen ikke bliver målet for behandlingen, men at de problemer, der i den første gruppe ligger til grund for forbruget bliver bearbejdet. For dem bliver hashforbruget sekundært. For den anden gruppe er det reglen om ikke at indtage

hash, som skal håndhæves. Det skal altså for denne gruppe have konsekvenser, hvis de indtager hash.

Den differentierede behandling eller opdeling i de to grupper giver anledning til diskussion. Det diskuteres, hvornår de unge gør det af sociale årsager og hvornår de gør det for at dulme deres problemer. Der er principiel enighed om at differentiere, men der kan være diskussion om, hvor de unge hører til og om der i forhold til den første gruppe alligevel nogen gange skal sanktioneres. Endvidere diskuteres om det skal accepteres, at de ikke deltager i skole, aktiviteter m.v., fordi de aftenen før har røget hash. En pædagog har peget på, at netop forbruget af hash gør dem vanskelige at arbejde med, når rusen løber ud.

Det er ikke sikkert at forbrug af hash er en let vej ud af behandlingen. Hvis det ikke lykkes at få kontakt og bevægelse i de problemer, som ligger under indtagelsen, kan hashen ses som en måde at få dæmpet den unge, så han ikke kommer i konflikt med andre. Der kan være en logisk argumentation om selvmedicinering, men det kan også være en måde til at undgå at behandle problemet. Det sidste har vi dog ikke set eksempler på, da der er opmærksomhed på at bevæge de underliggende problematikker.

I den første gruppe står behandlingen ikke stille. Nogen gange lykkes det at få nedbragt forbruget i korte perioder bl.a. ved at få bearbejdet de underliggende problemer. Men det kan være fyldt med konflikter, så den „harmoniske“ fremadskridende behandling bliver afløst af eksplosioner og situationer, som giver problemer for arbejdet med de andre unge og afslører usikkerheder og uenigheder blandt personalet.

Det er også tydeligt at forholdet til hashen i den første gruppe ikke er i overensstemmelse med kriminalforsorgens vilkår og i modsætning til kravene fra fængslet, hvilket vi ser nærmere på i afsnittet om samarbejde mellem Bobjerg og Ringe Statsfængsel.

Forholdet til hash er nemmere at arbejde med når ungdomsgruppen er homogen. I 2004 da der var indskrevet en pige og dreng var problemet begrænset og virkede uproblematisk. I 2005 med fire drenge er problemet mere udtalt, da det bliver nemmere for alle at få hash, når en har „lov“ til det. Det diskuteres derfor også mere blandt medarbejderne.

Ny start

En særlig form for behandling - Ny Start- fra virksomheden „Askovgården“ blev introduceret på Bobjerg i midten af 2003. Det er en metode til at behandle unge kriminelle inspireret af kognitiv terapi, som indgik som inspirationskilde for Ringe-projektet (Notat 1998:5). Fyns amt havde fået 4-5 mio. kr. i statsstøtte til projekt „Ny start“, som skulle anvendes på Egely og derfor også på Bobjerg.

Indskrivningen af unge til Ny Start skulle ske efter en samtale med den enkelte unge og en af Ny Starts psykologer. Det var forventet at ca. 10 unge (4-5 pr. halvår) skulle tilbydes et kognitivt program i et halvt år. Egely påbegyndte som led i projektet uddannelse af 10 medarbejdere til instruktører (heraf tre fra Bobjerg Skovgård), som med hjælp fra Askovgårdens konsulenter skulle medvirke og efterfølgende selv være i stand til at gennemføre selve „Ny start“-programmet.

Uddannelsen kom ikke i gang som forventet. Det var iflg. en intern evaluering⁷ en meget kaotisk start, hvor der ikke var overensstemmelse mellem Egely og Askovgården:

„Askovgården har lagt op til noget andet end det Egely har haft behov for, og Egely har ikke været gode nok til at spørge ind til tingene, måske man ikke vidste hvad man skulle spørge ind til.“

(Intern evaluering, s.1)

⁷ Evaluering af ét kriminalpolitisk udviklingsprojekt - Ny Start, 24.juni 2005.

Der peges også på at den første information fra Askovgården var uhensigtsmæssig bl.a. fordi programmet blev præsenteret som hjernevask.

Det første kursus for instruktørerne vurderes som godt, og der kom styr på deltagelse af medarbejdere, da en af Egelys ansatte overtog ansvaret for planlægningen. Endvidere hjalp det på forståelsen da informationerne om projektet blev mere tilgængelige:

„Askovgården holdt fra start af kortene ind til kroppen., og det gav nogle frustrationer hos resten af personalet, som følte sig meget dårligt informeret.... (Det) blev meget bedre da der begyndte at komme ugentlige referater fra Ny Start, og kollegerne fik pludselig en helt anden forståelse for hele projektet, og begyndte i høj grad at bakke op om det.“

(Intern evaluering, s. 3)

Programmet blev modtaget med ambivalens på Bobjerg, da flere havde svært ved at se, hvordan det skulle integreres i det øvrige pædagogiske arbejde. Selv om en del af personalet på Bobjerg blev instruktører, blev programmet opfattet, som noget der kom udefra, og som man egentlig ikke havde bedt om. En medarbejder formulerede det således:

„Projektet består bl.a. af et udredningsprogram til „Ny Start“, hvor det går ud på at finde ud af, om de unge vil kunne få et udbytte af selve programmet. Men jeg syntes, at det er meget, meget svært at overskue, hvad de vil bruge det til, og jeg syntes heller ikke, at det virker særlig godt gennemtænkt... Og hvad nytter det, at vi skal stille med unge til projektet, hvis vi ikke har nok, eller dem vi har, ikke er her længe nok til at få et udbytte af „Ny start“?“

(Medarbejder, 2003)

I foråret 2004 er der flere medarbejdere, der mangler oplysning om programmet, og bruger det som begrundelse for ikke at engagere sig. Det bliver forandret i september 2004, hvor det på afdelingsmødet op-

lyses at Ny start begynder igen. Derefter er der på de kommende møder løbende orientering om Ny Start.

Efteråret går med at udpege de unge, der skal deltage i programmet, hvoraf en af de unge udpeges fra Bobjerg. Den unge deltager i en udredningssamtale med konsulenterne fra Askovgården i december 2004. Hans efterfølgende deltagelse er svær at spore, da han kun har deltaget en gang i de møder, som indgår i de 9 referater som befinder sig i Bobjergs mappe med Ny start referater.

På afdelingsmøder i begyndelsen af 2005 efterlyser personalet udredningerne af den unge, som de gerne vil bruge i deres arbejde. Der er i mappen kun referater 9 ud af 27 møder.

Ny Start er ikke en integreret del af det arbejde, der i øvrigt foregår på Bobjerg. Det er svært for medarbejderne at se, hvordan det påvirker den unge, og svært at se, hvordan de skal integrere det i den praksis, som de i forvejen er i gang med.

I forhold til den unge spores heller ingen klare resultater - muligvis fordi deltagelsen har været for lille. Programmet fungerer som et isoleret fænomen i forhold til den unges verden, da det kun består i to ugentlige møder.

En af instruktørerne fra Bobjerg forsøger at få programmets anvisninger til at følge i forlængelse af den gode relation til den unge. Derved kommer det i overensstemmelse med den måde man i forvejen arbejder med de unge, hvilket også er lederens forventning.

„Jeg har også fået meget ud af at skulle forholde mig til at vi har fået Ny Start som forsøgsprojekt. Fordi jeg er dybest set meget kognitiv i den tilgang jeg har til tingene. Jeg tænker meget i mønstre og i at ændre mønstre.... Jeg tror meget mere, at jo mere kognitive vi er som personale i tilgangen, jo nemmere

får vi også ved at være her. Men jo mere får drengene også ud af at få påvirkningen.

(Leder, 2004)

Hvorvidt programmet passer til de unge på Egely er der usikkerhed om. I den interne evaluering diskuteres deltagerne:

„Konklusion: Ny Start kan ikke i nuværende form, rumme de mest belastede unge.“

(Evalueringsrapport s.7)

I stedet skal der ske en tilpasning, og der arbejdes med overskriften „Egelys kognitive Træningsprogram“ hvis indhold forestår at blive præciseret.

Ny Start er et projekt, som besluttes udenfor Bobjergs rammer, men som skal anvendes her. Det er påfaldende at informationsgangen for det menige personale ikke på forhånd er tænkt igennem. Det lykkes ikke at forankre Ny Start på Bobjerg på trods af at tre medarbejdere gennemgår instruktørkurset. Der er dog ikke nogen afvisning hos medarbejdere og leder af at prøve nye metoder, men de påpeger, at de må ses i sammenhæng med den praksis, som i forvejen er på Bobjerg. Ny Start kan kun blive en del af den hverdag, sådan som det foreløbigt er blevet præsenteret og udgør ikke en samlet filosofi eller grundlag for behandlingen. Der henholder man sig til Behandlingskonceptet.

VERDEN UDENFOR

Selv om Bobjerg på mange måder er en verden i sig selv trænger omverden ind på institutionen fra to sider. Den ene er via de unge, der har og får etableret kontakt med deres familie, venner og kærester, medens de er der. Den anden er via straffen, hvis længde er begrænset, så der på et eller andet tidspunkt skal sættes en udslusning i gang.

Familier og kærestes

Familierne har stor betydning for de unge. De har i mange tilfælde et konfliktfyldt forhold til forældre, der ofte er en del af deres problem. Lederen beskriver det således:

X's vigtigste opgave i det her, er jo at blive gode venner med, at 'jeg har jo en far, der har mishandlet mig dybt hele livet. Det er den eneste far jeg har, hvad kan jeg bruge ham til?'. Det har været en afklaring og den kommer igennem mange ting. ... afklaring, afklaring, afklaring. Det tager så lang tid. Den eneste opgave i familiesamarbejdet er at hjælpe de unge med at blive klar med, de har en relation, den kan aldrig brydes, den skal måske aldrig brydes. Hvad kan de bruge relationen til, sådan så de ikke kommer til skade i det mere? Hvor kan den blive brugbar for jer?

Z er et andet godt eksempel, mor og hende, det var så betændt.... Fordi mor vil gerne se Z, og Z vil gerne se mor og sin søster. Det gør I så. Det er meget afmålt, tre-fire timer. Du må kun være der, vil du noget andet?. ... Alt andet tager vi. Dvs. det spændingsfyldte i det i forhold til mor derhjemme. Det har vi taget ud af det ved at sige, det er vores ansvar, vi tager kampene. Vi gør alting. Z ved nøjagtig, lad være med at spørge din mor om det. Hun kan ikke sige ja. Det er kun henede vi kan sige ja. Eller nej. Deres forhold er blevet brugbart. Det er blevet større og større og større. Det er blevet mere og mere sådan 'huuh!', det gør ikke så ondt mere, nej.

(Leder, 2004)

Der er mange diskussioner med de unge om deres familier. I forhold til X handler det om at give ham mulighed for at komme overens med de mange svigt han har været udsat for. Samtidig vil han gerne hjem til faren, som ikke er umiddelbart modtagelig for besøg. I forhold til Z er der et langt konfliktforhold til moderen, som også har et stort ansvar for, at Z er på Bobjerg. Moderen vil godt have hende hjem, men „glemmer“ ofte de aftaler, som hun indgår med Bobjerg om, hvad vilkårene for Z's besøg er. F.eks. er hverken moder eller Z på moderens bopæl, da

pædagogen en aften skal hente hende efter endt udgang, og Z kommer senere hjem med en veninde, men uden mor.

Både X og Z's forhold til forældrene er komplicerede, og får yderligere en facet, da det kan bruges til at forhandle sig til udgang. Hvis de kan få lov at besøge forældrene kan de måske også se søskende og venner, og i nogle tilfælde have held til at tage hash med retur til Bobjerg. Medarbejderne skal derfor kunne sondre og sammenholde, hvornår kontakten til forældrene er et led i en behandling og hvornår det blot er at komme ud i det fri. Ofte skal de kunne arbejde med begge dele samtidig. Det giver også anledning til forskellige opfattelser af om det er rimeligt, at de unge får udgang og hvad der skal ske, hvis de ikke overholder aftaler som i Z's tilfælde.

De unges forhold til kærestes trænger sig ind imellem på. Medarbejderne lever i nogle tilfælde med i forholdets op- og nedture afhængig af, hvad de unge indvier dem i. Når de unge ønsker besøg af kæresten bliver medarbejderne nødt til at tage stilling til forholdet. I 2004 har en af drengene besøg af en kæreste, som får tilladelse af hendes mor til at overnatte. I 2005 diskuteres det på personalemøder, og besøgene accepteres.

Forholdet til den unges omverden er en naturlig del af arbejdet på Bobjerg. Det virker derfor paradoksalt, at familie og venneforhold ikke indgår som en formuleret del i Egelys behandlingskoncept. På dette felt udformer og lægger Bobjerg selv principperne.

Kontakt til kommunerne og udslusning

Socialrådgiveren deltager i indskrivningsmøder, hvor amtets medarbejder medvirker i udformningen af en behandlingsplan, der skal følges op på hver tredje måned. Til hver opfølgning skal kontaktpersonerne lave en statusrapport. Når det ikke går som planlagt indkalder socialrådgiveren til møde med kommune og amt for at diskutere og revidere planen, hvilket ofte hænder:

Hvis for eksempel en ung opfører sig anderledes end vi forventer. Ryger måske mere hash end det vi har snakket om. Eller ikke frekventerer undervisningen, som det er planlagt. Så er det vores pligt at meddele det, så der kommer en sagsbehandler. Nogle gange er det svært lige at huske, at vi skal ringe til sagsbehandleren. Så det bliver ikke lige altid gjort, men det er det, der skal gøres.

(Socialrådgiver, 2004)

Når den unge skal udsluses forsøger Bobjerg at etablere en udslusningsplan i samarbejde med hjemkommunen. Udslusningen varetages af socialrådgiveren, der er ekstern brobygger til kommunerne. Det er en opgave hun varetager fra begyndelsen af den unges ophold.

Ved udslusningen er der en tendens til at kommunerne tænker på, hvad det koster at skulle fortsætte indsatsen af de unge. Det er svært for socialrådgiveren at få etableret tilbud til de unge, da mange af de unge er tæt på eller over 18 år, når afsoningen er færdig. Der er flere eksempler i referaterne fra behandlingsmøderne på, at de unge kun har forældrenes bolig at vende hjem til jf. kap 6 om journalerne.

Udslusningen og indholdet i det efterfølgende tilbud er afhængig af Bobjergs socialrådgiver, og hendes evne til at overbevise kommunerne om, hvad der bør ske. I 2004 betjente socialrådgiveren to institutioner udover Bobjerg, og skulle dermed håndtere kontakten til mange medarbejdere og 10-12 unge. En del af tiden gik med at køre mellem institutionerne, hvilket kunne tage op til en time. I 2005 har hun i lange perioder været sygemeldt, og vikaren ophørte i forbindelse med „pistolaffæren“. Socialrådgiverens fravær og arbejdspress betyder, at det er begrænset, hvad der kan opnås i kontakten med kommunerne. Hvis socialrådgiveren ikke har kontakten bliver det lederens opgave, men det har som vi vender tilbage til ikke været muligt indenfor de resourcer lederen råder over.

Organisering af arbejdet

Bobjerg kan ses som en menneskebehandlende organisation, da den arbejder med mennesker, som den ønsker at opnå en forandring med. I organisationsteorien er menneskebehandlende organisationer kendetegnet ved at mennesker både er mål og midler (se f.eks. Hasenfeldt 2003, Ahrne&Hedstrøm, 2000). De unge er mål for medarbejdernes indsats, da en række handlinger er rettet mod at få dem til at tænke og forstå verden på en anden måde. Netop fordi de skal forstå den på en anden måde er de unge imidlertid også midler til at opnå denne erkendelse. Medarbejdere i menneskebehandlende organisationer må hele tiden variere deres position så de nogle gange retter sig mod de unge som objekter og andre gange giver dem plads som subjekter ofte i samme umiddelbare tidsmæssige forløb. Arbejdet kan ikke på forhånd beskrives entydigt, og varierer fra dag til dag.

Arbejdet i menneskebehandlende organisationer er karakteriseret ved, at det „objekt“ der bearbejdes er et subjekt i bevægelse. Hvis der skal opnås et bestemt mål med de personer, der arbejdes med er der tale om en kompleks opgave. Målene kan være klart formulerede, men må tilpasses den enkelte situation og ikke mindst bevægelse - de unge skal i sidste instans selv ville handle. Derfor har medlemmerne af menneskebehandlende organisationer - medarbejderne - en autonomi til at kunne tilpasse indsatsen til den enkelte.

Medarbejderen i menneskebehandlende organisationer fungerer ikke i et autonomt i et lukket rum. På døgninstitutioner for børn og unge er medarbejdere på vagt med andre, som de iagttager og handler i forhold til. Medarbejderes handlinger overfor den enkelte unge påvirkes af, hvad kollegaer gør. Da hver medarbejder handler med sine begrundelser og sit beredskab kan der opstå forskelle, som kan gøres til genstand for diskussion. I nogle tilfælde kan arbejdet samordnes medens man er på vagt sammen og i andre tilfælde kan uenigheder og forskel-

le undertrykkes/forties og gemmes til møder eller diskussioner med andre kolleger.

Medarbejdernes relative autonomi betyder, at det er svært at lave faste regler for handlinger. Selv i de mest regelbundne menneskebehandlende organisationer er der mange eksempler på, hvordan regler ikke overholdes, og hvordan medarbejdere skønner om de skal overholde dem eller ej (se f.eks. Protta, 1979). På døgninstitutioner er der endnu større frihedsgrader, da det pædagogiske arbejde forudsætter en dynamisk og bevægelig relation, som er vanskeligt at sætte på skema jf. også de tidligere afsnit i dette kapitel.

Det er svært at styre en organisation, hvor medarbejdere har en sådan autonomi. En af måderne at påvirke medarbejderne er gennem overbevisning om at gennemføre bestemte handlinger - ved at formulere mål og løbende konkretisere dem i forhold til arbejdet med de unge. Det er som vi har set en af intentionerne med Behandlingskonceptet.

En anden måde at styre på er at kontrollere medarbejderne. Det kan ske ved at lederen kontrollerer ved at være tilstede og se, hvad der foregår. Derved kan han blive et korrektiv til medarbejdernes handlinger i situationen. Han kan supplere det med informationssystemer som dagbog og gennem kommunikation med de unge.

Kontrollen kan også foregå mellem kolleger. Det kan sikres at de løbende diskuterer hinandens handlinger ved at lave et system af møder og diskussioner, hvor de bliver enige om, hvad der skal gøres. Det skaber grundlag for at de efterfølgende kan kontrollere hinandens handlinger, og vurdere om de følger de beslutninger, der er truffet i fællesskab. Denne form for kontrol kan suppleres med at nogle medarbejdere tildeles særlige roller som kontaktperson som giver et særligt ansvar for at følge op på de andres handlinger.

En tredje form for kontrol er at give de unge mulighed for at ytre sig. Det kan som nævnt ske til lederen, men kan også ske ved at de unge og medarbejdere mødes som repræsentanter for deres gruppe, og drøfter dagligdagen på Bobjerg.

Døgninstitutioner har i kraft af arbejdets karakter herunder nødvendigheden af medarbejdernes relative autonomi selv en autonomi til at behandle de unge. På samme måde som med medarbejderne er det dog ikke en autonomi som er upåvirkelig eller folder sig ud i et tomrum i forhold til andre organisationer.

For det første er døgninstitutioner som Bobjerg finansieret udefra, da de ikke selv har indtægter. Fyns amt står som finansør, og formulerer mål med arbejdet. Det forventes, at arbejdet opfylder formålet, og hvis amtet ikke finder at institutionen fungerer efter hensigten bliver den nedlagt evt. som led i en trængt økonomisk situation. Der er derfor behov for at menneskebehandlende organisationer legitimerer deres virke, og overbeviser om at de handler så godt de kan f.eks. ved at følge de regler som amtet udstikker for deres virke.

Udefra kommende påvirkninger kan også komme fra samarbejdende organisationer. Vi har vist, hvordan behandlingskonceptet fra Egely kommer udefra til Bobjerg, og vi har peget på, hvordan Kriminalforsorgens vilkår for behandlingen f.eks. af unge der ryger hash får betydning. Udefra kommende påvirkninger kan imidlertid også være bestemte pædagogiske retninger, som opfattes som væsentlige eller som andre har besluttet.

Omgivelsernes krav vil fra tid til andet påvirke de menneskebehandlende organisationer, og løbende medføre at de forsøger at legitimere deres praksis. Det er vigtigt, at organisationen fremstår som styret og kontrolleret indenfor den relative autonome ramme med relativt brede målsætninger.

Det er også vigtigt for organisationen selv at arbejde styret og kontrolleret, hvis den vil opnå at påvirke de unges liv og selvforståelse.

Det er denne styring og kontrol, som vi i det følgende vil se nærmere på. Vi fokuserer målsætningens betydning, på medarbejdernes interne kontrol, den fælles mødestruktur og lederens rolle.

MÅLSÆTNING OG BEHANDLINGSIDE

En organisation som Bobjerg har på den ene side sine rutiner for, hvordan dagen skal forløbe jf. f.eks. skolens betydning. Og på den anden side er der muligheder for at variere dagens rytme især om eftermiddagen og aftenen. På alle tidspunkter kan der indenfor Bobjergs fysiske rammer gennemføres aktiviteter, som medarbejderne magter at gennemføre med de unge.

I det daglige arbejde diskuterer medarbejderne jævnligt, hvad der skal ske. Det kan være når de er på vagt sammen, når der er vagtskifte eller når lederen kommer forbi. På den måde bliver der vendt mange tanker om de unges adfærd og medarbejdernes måde at arbejde med dem på. Da Bobjerg blev etableret bestræbte ledelsen af Egely sig på at sammensætte en medarbejdergruppe af pædagoger med forskellig baggrund, så den løbende diskussion af arbejdet blev kvalificeret fra forskellige vinkler.

Der blev ikke fra begyndelsen formuleret en klar pædagogisk orientering for arbejdet. Den begyndte først at tage form, da den nye leder i 2003 tog udgangspunkt i Egelys behandlingskoncept jf. tidligere. Konceptet lagde op til, at hver ung skulle beskrives i tre punkter i en behandlingsplan (behandlingsloggen):

- Problem, som skal formulere behandlingsarbejdets emne eller genstand

- Målsætning, som er formulering af „konkrete, relevante og pragmatiske målsætninger
- Metode, som er behandlingsarbejdets metoder og virkemidler

Hensigten var for hver ung at beskrive de tre punkter. De skulle så diskuteres og revideres på behandlingsmøderne, og dermed hele tiden udvikle og koordinere indsatsen overfor den enkelte unge.

Frem til februar 2005 afholdes behandlingsmøder 1-2 gange om måneden. I foråret 2005 går der længere tid mellem møderne, og på et tidspunkt er der 6 uger mellem to møder. Behandlingsmødernes betydning må i denne periode siges at være begrænset. I efteråret 2005 bliver der atter afholdt møder 1-2 gange om måneden.

Når vi gennemgår referaterne fra behandlingsmøderne fra midten af 2004 til midten af 2005 bliver der vendt mange ideer og forslag til behandling af de unge. I efteråret 2004 fremgår det tydeligt, at behandlingsloggen bruges og følges. Det er medarbejdere - ofte kontaktpersonen-, der fungerer som ordstyrer og fremlægger behandlingsloggen til diskussion. Leder og psykolog deltager næsten altid i diskussionen, og i lidt forskellig grad engagerer de andre medarbejdere sig. Nogle gange deltager mange andre gange er det kun de tre. Ind imellem revideres og forandres loggen, fordi målene bliver opnået eller fordi medarbejderne får nye erfaringer med de unge.

Når der udveksles synspunkter er det ofte psykologen, der iflg. referaterne udtrykker sig skarpest. Men det er uklart, hvad hans ytringer betyder i hverdagen. I et tilfælde kan vi konstatere, at en ung på trods af psykologens anbefalinger om ikke at komme af sted på udgang alene alligevel kommer af sted. I et andet tilfælde formulerer han, at Bobjerg svigter en ung, men hvor den pågældende unge kort tid efter bliver et eksempel på en god udslusning fra Bobjerg.

„Hun forsøger at splitte os...Det er svært at sætte grænser, når vi også ser hende som en sød pige. Vi glemmer, hvor dårlig hun egentlig er...A gav udtryk for, at han finder det vigtigt, at vi kan rumme at blive manipuleret med... B gav udtryk for bekymring over, at vi ikke ved, hvad der sker, når den unge er i T-købing. Ved vi hvem hun besøger?... Psykologen ridsede op: Den unge er meget karakterafvigende. Denne er ikke egnet til noget tillidsagtigt. ...Enighed om, at det er vigtigt at vi er mere konstante i forhold til de aftaler, vi laver med hinanden. Derudover er det vigtigt, at vi har tillid til hinanden og overholder aftaler, og respekterer den måde den enkelte kollega handler på.“

(2004)

Der er ikke altid enighed om, hvad der skal foregå i det pædagogiske behandlingsarbejde. Nogle gange bliver mål og midler formuleret i den løbende udvikling af „Loggen“. Der er imidlertid iflg. referater fra behandlingsmøderne ikke altid klart, hvad der besluttes. (se boksen). Eksemplet illustrerer at de medarbejdere, der arbejder med pigen, får mulighed for gøre, hvad de finder bedst. Det vigtige bliver, at når først der er truffet beslutning uanset dens indhold, så skal de andre bakke op om den.

Lignende usikkerheder gør sig jf. tidligere gældende i forholdet til hashrygning. Det bliver ikke klart, hvornår der dispenseres fra reglen mod hashrygning, og det giver løbende anledning til diskussion.

Lederen ytrer sig også i de fleste tilfælde om de unge, og i nogle tilfælde drager han konklusionerne om hvad der skal ske.

Det er ikke muligt at finde en klar og entydig pædagogisk metode ud fra referater og observation på Bobjerg. Det er tydeligt, at alle er optaget af at forholde sig til de unge, og er optaget af relationen til den enkelte unge, og hvordan den unge opfatter dem eller kollegerne. Det

fremgår, at der ind imellem er nogle de unge ikke kan lide og hele tiden søger konflikt med, hvor det så diskuteres, hvad medarbejdere skal og bør acceptere. På den måde passer diskussionerne med intentionerne i behandlingskonceptet, som ikke er præget af en entydig metodisk og behandlingsmæssig retning, men alene af hvad der konkret opfattes som nyttigt for den unge.

Møderne bidrager til, at medarbejderne får en fælles linje i behandlingen af de unge, når de bliver holdt. Enighed og fælles handlegrundlag er større i efteråret 2004 og 2005 end i foråret 2005, hvor der går lang tid mellem møderne. Det genspejler sig i episoden om „udflugten“ hvor der trods forskellig opfattelse findes og udvikles en fælles linje, og i „pistolaffæren“, hvor det ikke lykkes.

Det er tydeligt, at referaterne også afspejler, at det er en stor udfordring for personalegruppen at få fællesskabet til at fungere. Der afholdes temadage i juni 2005 om samarbejdet, men det konkluderes iflg. referatet af det efterfølgende personalemøde, at man stadig „kan blive bedre til at hilse på hinanden“. Uenigheden i gruppen kommer også til udtryk i diskussion af sladder:

„Det er særdeles påkrævet at alle holder op med at sladre om hinanden. Hvis nogen sætter gang i sladdereren, så bed vedkommende om at gå til den sladdereren handler om, i stedet for at sprede rygter i hele huset!!!“

(Referat juni 2005)

Efter „pistolaffæren“ diskuteres i efteråret, hvordan samarbejdet går, og hvordan man kan organisere det bedre. I november 2005 etableres der iflg. referaterne en fast struktur for dagligdagen.

Parallelt med diskussioner om indholdet i behandlingen af de unge spiller det en rolle om alle stillinger er besat. Kort tid efter julen 2004 forlader først læreren og derefter to pædagoger deres stillinger. Det

trækker ud med besættelsen af stillingerne, og yderligere en af de faste pædagoger bliver sygemeldt. Den nye lærer kommer først efter sommer. De to pædagogstillinger opslås i løbet af sommeren. Vagterne bliver i stedet udfyldt af flere vikarer, som gør det svært at opretholde en kontinuitet i arbejdet.

I samme periode bliver flere unge indskrevet. Tidligere har antallet af unge hovedsageligt varieret fra 2-4, men i foråret drøftes op til seks unge på behandlingsmøderne. Det er dog højst 5, som er indskrevet, og ofte er der kun 4 tilstede på Bobjerg. Det øger kompleksiteten, at skulle arbejde med flere unge og skulle forholde sig til dem både som individer og gruppe.

Der er ingen tvivl om at Bobjerg er presset i foråret 2005. Der er ledige stillinger og flere unge, og der afholdes færre behandlingsmøder. Det bliver den enkelte medarbejders opgave selv at finde en linje i arbejdet, og i dagligdagen forsøge at etablere en kontinuitet.

Til det formål anvendes to redskaber. Det ene er en elektronisk dagbog, som normalt føres omhyggeligt ajour af personalet. Der er en forventning om at alle læser den, og handler i overensstemmelse med det, som er aftalt. Dagbogen fremstår detaljeret og omhyggeligt, og de fleste læser i den. Det vækker stor irritation, når nogle handler uden at have læst den eller når nogle glemmer at skrive i den. Men at det hænder er „pistolaffæren“ et uheldigt eksempel på.

Dagbogen giver ikke viden om, hvad der er formålet med indsatsen for den enkelte, da den ikke er tilkoblet behandlingsloggen. Dagbogen er i stedet en beretning om, hvad der sker fra dag til dag, og hvad der skal huskes på. Ind imellem skrives forslag til, hvad der bør tages op på næste behandlings eller personalemøde, hvilket i nogle tilfælde også sker. Men en systematisk sammenkobling af behandlingsmål og dagbog sker ikke.

En anden måde at skabe kontinuitet i behandlingen er overlapsmøder, der afholdes ved vagtskifte om morgenen og eftermiddagen. Der snakkes om, hvad der er sket i løbet af dagen og hvilke aftaler, der er indgået. Det giver mulighed for at vende begivenheder, iagttagelser, og diskutere om der skal handles på en særlig måde. Det er imidlertid sjældent, der tales om behandling, da tiden hurtigt går med at huske hinanden på, hvad der skal ske. Nogle gange er møderne præget af, at medarbejdere skal hjem eller der sker noget på samme tidspunkt med de unge.

MØDESTRUKTUR, DELTAGELSE OG LEDELSE

Ledelse af menneskebehandlerorganisationer er ikke velbeskrevet (jf. Wolmesjø, 2004, Ebsen, 2004), men der er ingen tvivl om at lederen er en nøglefigur i styring og kontrol af en institution som Bobjerg. Han har vigtige opgaver med at organisere afdelingen gennem mødestruktur, at skabe fællesskab i dagligdagen, vise med det gode eksempel, hvordan arbejdet kan foregå, rose og rise medarbejdere, osv. Dertil kommer vigtige opgaver med at være brobygger til verden udenfor. Lederen er underlagt en overordnet ledelse, som pålægger ham forskellige opgaver og har forventninger til, hvordan de skal løses. På Bobjerg består den overordnede ledelse umiddelbart af forstanderen på Egely, men også lederen af familieafdelingen samt politikere i Fyns Amt har betydning for de forventninger den overordnede ledelse har til lederen. En anden del af brobygningen foregår i forhold samarbejdspartner udenfor Bobjerg, hvor lederen indgår i samarbejde med Ungeafdelingen, kommuner, o.l. eksterne organisationer.

Lederen af Bobjerg kan ikke diktere det pædagogiske arbejde i detaljer og kan ikke konstant kontrollere medarbejderes handlinger. Styringen af medarbejdere og organisering af arbejdet bliver præget af regler og sammenhænge som udvikles og vurderes på Bobjerg.

I det første år efter Bobjerg var etableret blev arbejdet negativt præget af den første leder. Den nye og nuværende leder fik dermed til opgave

at skabe en ny linje og et nyt engagement hos personalet. Der sker gennem etablering af en ny mødestruktur gennem hans måde at være til stede på.

Mødestrukturen sikrer en diskussion af de konkrete mål for arbejdet med de unge og af dagligdagen på Bobjerg. Møderne giver en ramme til at diskutere konflikter og modsætninger, når de opstår i forhold til de unge og indbyrdes blandt medarbejderne. Den mødestruktur, som har været gældende i 2004 og 2005 består af 6 typer af møder. Det er:

- Teammøder, der afholdes efter behov, hvor psykologen mødes med de relevante pædagoger (ofte kontaktpersonen) om arbejdet med den enkelte unge. Der gennemgås den unges udvikling, og medarbejderes ideer og handlinger drøftes.
- Ungekonferencer (behandlingsmøder), hvor det samlede personale gennemgår planer og erfaringer med den enkelte unge - to timer hver 14nde dag. Her skabes fællesskab og fælles holdninger til den enkelte unge.
- Personalemøder, hvor det samlede personale diskuterer samarbejdsforhold, principper, institutionens økonomi, situation, osv. Det afholdes hver 14nde dag i ca. to timer. Der tages temaer og ideer op om institutionens udvikling og lederen beretter om dens situation.
- Supervision en gang hver 14nde dag, hvor en ekstern supervisor deltager. Der diskuteres sager og forløb, som medarbejdere har behov for at få vendt, og få en direkte og personlig tilbagemelding på
- Ungemødet med de unge, hvor de diskuterer aktiviteter, fritid, madlavning m.v. og hvad der kan lade sig gøre.
- Overlapsmøder som afholdes ved dagens to vagtskifter, hvor de afgående og tilkommende medarbejdere snakker om dagens begivenheder, hvad der skal huskes og gøres.

Medarbejderne udtrykker tilfredshed med mødestrukturen. Det opleves nogle gange som en gentagelse, når de unge diskuteres på både team- og behandlingsmøder. Lederen opfatter det som et mindre problem i forhold til at sikre, at alle får mulighed for at deltage i diskussionerne og dermed udvikle arbejdet med de unge.

Supervision, behandlingsmøder og personalemøder holdes hver anden torsdag, hvor hele det faste personale deltager. På disse møder deltager også en psykolog fra Egely.

Supervisionsmøderne har vi ikke haft tilladelse til at følge, og skal derfor ikke vurdere i det følgende.

I det forrige afsnit gennemgik vi indholdet af behandlingsmøderne. Det var tydeligt at „loggen“ blev brugt, og kontaktpersonen gennemgik den. Det er imidlertid påfaldende at medarbejdere i et par tilfælde ikke fulgte „loggen“, når lederen var fraværende fra mødet. Det gav anledning til lidt mere generelle diskussioner om de unge, men afslørede også en vis uenighed om brugen af „loggen“, da en enkelt medarbejder insisterede på at bruge den med den unge, hun var kontaktperson for.

Når lederen er der bliver „loggen“ altid brugt. Han sikrer i overensstemmelse med behandlingskonceptet, at behandlingen får en konkret form og at diskussionerne ikke bliver for abstrakte. Beslutningerne skal være til at forstå for alle medarbejdere, så de ved, hvad de skal gøre. Målene skal formuleres konkret i forhold til den enkelte unge, og ikke ud fra en overordnet behandlingsfilosofi eller en på forhånd fastlagt pædagogisk retning.

Lederen forsøger på møderne at nå frem til konklusioner om, hvad medarbejderne skal arbejde efter. På de fleste møder er lederen ordstyrer, og på de observerede møder konkluderer han klarere end det fremgår af referaterne.

Personalemødet afholdes efter behandlingsmøderne. Der bliver der diskuteret punkter om vagtplan, ferier, tillidsmand, osv., og samt ideer til nye behandlingsformer, kost, holdninger, osv.

Det punkt, der diskuteres mest i fra midten af 2004 og i 2005 er projektet Ny Start. Det er oppe at vende på næsten hvert møde, hvor der orienteres om projektet.

Et punkt, der har været taget op er maden, hvor køkkendamen gerne vil lære de unge noget om kost. Hun har også peget på den manglende oprydning i køkkenet, og medarbejderne bør bruge overskydende mad mere omhyggeligt. Det lader til at være et tilbagevendende punkt, som dog aftager i takt med at køkkendamen skal dele sin tid mellem Bobjerg og institutionen på Frøbjergvej.

Af andre punkter, der diskuteres er forholdet mellem skole og pædagoger, hash (anvendelse af urinprøver), samarbejdet med Ringe, samarbejdet med kommuner, sikkerhed, m.v.

Møderne medvirker til at skabe en fælles holdning og retning for indsatsen overfor såvel den enkelte unge som medarbejderne som helhed. Det kan trods lederens indsats imidlertid konstateres, at det ikke altid står klart, hvad der er enighed om. Medarbejderne demonstrerer efterfølgende i deres handlinger om de følger eller kan finde den linje, der forsøges lagt overfor de enkelte unge. Det er kun, hvis hver enkelt medarbejder har forstået, er enig i og efterfølgende formår at handle i overensstemmelse hermed, at en fælles linje bliver realiseret. Det er som beskrevet tidligere ikke altid tilfældet især, fordi det kræver en enighed, som ikke altid er til stede.

Ungemøder bliver kun afholdt, hvis lederen afholder dem. Det lykkes næsten ikke at få medarbejderne til at holde dem uden ham, og en medarbejder peger på, at det også er vigtigt for de unge, at han er til

stede. På det punkt lykkes det ikke for lederen at få medarbejderne til at tage det ansvar som de iflg. ham bør tage.

For yderligere at sikre samarbejde og kontinuitet anvendes redskaber som dagbogen og rutiner som overlapsmøder. Deres begrænsning er, at de som nævnt ikke var forbundne med behandlingsloggen og behandlingsmødernes beslutninger.

Mødestrukturen og de diskussioner som den giver plads for er iflg. lederen ikke tilstrækkelig til at sikre den gode behandling af de unge. Det er nødvendigt, at han er til stede og i dagligdagssituationer kan støtte, sparre og afklare med medarbejdere, så de ved hvad de kan gøre. I nogle situationer kan han også demonstrere, hvordan han mener der bør handles overfor de unge.

Lederen formulerer en intention om at tilpasse sin indsats med medarbejdernes, så han ikke overtager eller griber direkte ind i deres arbejde. Han er bevidst om, at bakke om bag dem også, når han ikke er helt enig i beslutningerne. Det var f.eks. tilfældet i „Udflugten“, hvor han i forlængelse af medarbejdernes handlinger giver de unge en skideballe. Men der er også tilfælde, hvor det ikke lykkes. En medarbejder beretter f.eks.:

Jeg kunne godt på en vagt, hvor den unge spurgte om tur til Århus på fredag, sige „Nej, det må du ikke for du var også af sted sidste weekend, og jeg synes det er for meget. Jeg har egentlig brug for at du er her, fordi du skal være her, og vi ved ikke hvem vi sender dig over til, og alt sådan noget.“

Så siger jeg det, og skriver det i dagbogen. Så har jeg prøvet, at lige præcis denne unge nogen gange, så er gået til lederen og spurgt..(og fået lov, red.)

..Så bliver jeg personligt bliver jeg sådan her; fint, så beslutter jeg bare ikke noget fremover, fordi så er jeg jo til grin. Jeg er ligeglad, jeg synes stadig det var

dårligt, at hun kom af sted. Jeg vil til hver en tid sige, at fint du fik snøret lederen men du skal vide, at jeg synes stadigvæk ikke, at det er i orden.

(Medarbejder dec. 04)

En anden fortæller om en ung, som ville deltage i eftermiddagens aktiviteter selv om han havde pjækket fra skolen:

Hvor den unge var sygemeldt, og pæd.1. havde draget omsorg hele dagen, lavet varm te og kamillete med honning og alt det, hvor han så om eftermiddagen, alligevel får lov til at tage ned og træne af lederen, hvor pæd.1. har sagt nej... Det kan du ikke komme, for du er sygemeldt. Og så går han ind til lederen, og så går de alle fire ned og træner. Og sådan er der mange eksempler. Og hvor jeg tænker, altså hans argumenter, hvis man spurgte ind til det, ville formentlig være 100% i orden, men hvor jeg tænker at uanset hvor gode argumenterne er, så er det bare sådan her, fordi det er der nogen, der har besluttet.

(Medarbejder dec. 04)

De to eksempler illustrerer, at lederen på trods af sine intentioner nogen gange kommer til at tage ansvar fra pædagogerne. Det er imidlertid ikke noget, som går stille af:

Så det har også været nødvendigt, at konfrontere ham med de her situationer og sige, det er sgu meget godt, at du bliver ved med at kalde på at vi skal tage ansvar, men så må du altså lige følge med i hvad der foregår, og så må du få læst dagbogen. Så må du støtte op om det, der bliver besluttet, uanset om du er enig eller ej. Så den går lidt flere veje den der med lederen. Han sætter sig også i nogle situationer, hvor han bliver brugt af de unge... Det kan godt være de ikke er rene i kanten, men de er ikke dumme, og er der noget de kan, så er det at omgå..

(Medarbejder dec. 04)

Der er således eksempler på, at lederen kommer til at tage ansvaret og beslutte noget andet end medarbejderne. De to eksempler illustrerer,

at det ikke altid er lige velbegrundet, og gør det vanskeligt at fungere som ansvarlige pædagoger.

Det er imidlertid vigtigt at understrege, at medarbejderne i 2004 ikke oplevede det som et problem. Tværtimod berettede de om, hvordan det er normalt, at en leder kan tage fejl og handle, og udtrykte, at lederen på trods heraf havde deres fulde tillid. Det var ikke altid, de syntes det var rigtigt det der skete, men det kunne diskuteres og hvis man var enige om det blev der korrigeret og handlet på ny, så medarbejdere og leder så vidt muligt oplevede sig selv som troværdige voksne overfor de unge.

I 2005 afslører „pistolaffæren“ en mere grundlæggende uenighed mellem medarbejdere og leder om arbejdet på Bobjerg. Episoden eller rettere det omfang den får for samarbejdet og personalesituationen kommer ikke bag på lederen, selv om han er overrasket over den intensitet som den får fra nogle medarbejders side. Det har været et trængt forår, da der har manglet personale bl.a. har der ikke været en lærer og dermed ingen skole. Endvidere har lederen siden efteråret 2004 også været leder af institutionen på Frøbjergvej, og har dermed ikke kunnet været til stede i samme omfang som tidligere på Bobjerg.

Alt i alt har det givet anledning til en del gnidninger imellem personalet indbyrdes og mellem nogle medarbejdere og lederen. Da konflikterne tager til vælger lederen at være imødekommende overfor de medarbejdere, som ikke har været med ham bl.a. ved at sikre deres ansættelse. Det har hans støtter svært ved at forstå:

„Der ligger jo en kraftig loyalitet mod mig fra nogle af medarbejderne og de føler jo virkelig, at når nogen kan falde mig sådan i ryggen som de syntes at YY og XX har gjort, og at jeg så vil tilgive det, det kan de simpelthen ikke forstå.“

(Leder 2005)

Lederen bygger dermed bro mellem modstandere og tilhængere. Han sætter sig udover sin private opfattelse af de respektive medarbejdere, og forsøger at etablere et fællesskab på institutionen. Dermed bliver han ikke allieret med nogle af medarbejdergrupperne, men udviser i stedet et lederskab for at skabe et nyt fællesskab på institutionen.

Når situationen er så tilspidset som tilfældet er i sommeren 2005 er det svært at sikre sig at medarbejderne hver især tager et ansvar for at skabe en fælles indsats. I stedet meldte nogle sig ud af fællesskabet, og arbejdede ud fra egne ideer i det omfang der overhovedet foregik et behandlingsarbejde. Der er en risiko for, at det hele i stedet kommer til at handle om det som psykologen betegner som „den skøre familie“ altså alene om relationerne mellem medarbejderne frem for relationerne til de unge.

I forhold til de unge bliver problemet minimeret, da institutionen i begyndelsen af efteråret 2005 ikke har nogen indskrevet. De får mulighed for at starte på en frisk, hvilket sker i løbet af november. Den forvirring pistolaffæren skaber får dermed kun et begrænset betydning for på behandlingen af de unge.

Det virker som om tråden med at skabe en fælles retning i efteråret 2005 er taget op igen, og der kan spores en vis optimisme i forhold til atter at etablere en fælles retning i behandlingen af de unge.

Kontakten til omverdenen

Lederen på Bobjerg arbejder med de mål og ideer, som amtet udstikker for institutionens virke. De er som vi pegede på tidligere ikke særligt præcise. Amtets kontrol af institutionen foregår primært gennem forstanderen for Egely, som har et overordnet ansvar for Bobjerg. Desuden er Bobjerg underlagt amtets administrative procedurer i økonomistyring og tilsynsrapporter, der også lægger visse begrænsninger på institutionens praksis.

Bobjergs samarbejde med Egely foregår primært mellem lederen og forstanderen. Lederen på Bobjerg deltager desuden i møder med ledere fra andre lignende institutioner på Egely, men påvirkningen herfra virker begrænset.

Samarbejdet med forstanderen virker tilfredsstillende, da han er støttende og deltagende, når der er problemer blandt personalet på Bobjerg. Det viser sig, da den første leder bliver afskediget, hvor også lederen af amtets familieafdeling tog ansvar for at få løst problemet. Også i forbindelse med „pistolaffæren“, hvor han er med til temamøder osv., har forstanderen støttet lederen af Bobjerg med at få løst personaleproblemerne. Alt i alt opleves hans støtte som positiv af lederen på Bobjerg.

Det organisatoriske fællesskab med Egely viste sig imidlertid på mere kritisk vis i forbindelse med ledige stillinger. Den hierarkiske beslutningsstruktur har været et forsinkende led i forbindelse med opslaget af ledige stillinger i foråret 2005. Bl.a. blev skolelærerstillingen først besat 5 måneder efter den forrige lærer var holdt op, og da kun som en etårig stilling.

Forstanderen på Egely er forstander for fem institutioner, og må derfor fordele sin tid. Det var allerede tydeligt, da Bobjerg blev etableret, hvor flere andre vigtige begivenheder på Egely krævede hans tid. Der er således grænser for hvor meget han kan engagere sig på Bobjerg, og hans træder da også mest i karakter i kritiske situationer.

Lederen på Bobjerg samarbejder også med administrationen i Fyns Amt, som bl.a. står for regnskab og bogføring. Lederen berettede i 2004 om et godt samarbejde med amtets administrative medarbejdere, men at amtets beslutningsveje i forbindelse med styringen af økonomien ind imellem var overraskende. Amtets udmeldinger om nedskæring af budgettet for 2005 kom sent og foregik uden forklaring og på trods

af, at de kort tid forinden havde godkendt en opgørelse af Bobjergs økonomiske midler.

Som et sidste element i kontrollen af Bobjerg indgår amtets tilsyn med døgninstitutioner. I tilsynsprotokollen for Egely for 2005 aflægges der ikke besøg på Bobjerg, men på to andre institutioner. Det fremgår af tilsynsprotokollen, at personalet oplever, at de fysiske rammer vedrørende skole og beskæftigelse i Ringe-projektet er utilstrækkelige (tilsynsprotokol 2005, s.1). Det fremgår ligeledes, at de unge på Frørupvej savner flere aktivitetstilbud og et mere kontinuerligt skoletilbud (tilsynsprotokol 2005, s. 5). Derudover forholder man sig ikke til Bobjerg.

Samlet er kontrollen med Bobjerg ikke særlig omfattende. Forstanderen fra Egely, har kontakt til lederen og inddrages primært i kritiske situationer. Derudover er der en vis kommunikation fra amtets administrative og politiske ledelse, når de ønsker det, og kun i begrænset omfang den anden vej, hvilket bl.a. det manglende værksted vidner om. Endvidere er der kontakt med amtets administration, hvilket dog mest handler om administration og ikke styring og udvikling af Bobjerg. Endelig er der Amtets institutionstilsyn, som ikke har haft betydning for arbejdet.

Bobjerg står således organisatorisk ret frit i forhold til amtets organisation. Den er samtidig fysisk fritliggende, så der ikke i det daglige er kontakt mellem ledere og medarbejdere til ledere og medarbejdere af lignende typer at institutioner.

Autonomien giver institutionen mulighed for at tilrettelægge arbejdet fleksibelt i forhold til de forskellige unge, og i forhold til de begivenheder som udvikler sig i samspillet mellem unge og voksne. Det giver på den ene side en frihed til at tilrettelægge arbejdet i forhold til den autonomi medarbejderne har, og dermed tilpasse den på den rig-

tige måde. Men det giver også en vis isolation, hvor det altid er lederen, der har ansvar for, at hverdagen og det pædagogiske arbejde hænger sammen. Lederen føler sig derfor ind imellem forpligtiget til at påtage sig en vagt, når der f.eks. ikke kan dækkes ind på grund af sygdom.

Lederen er konstant indenfor rækkevidde på telefonen - også når han har fri - og har en arbejdsdag som ligger betydeligt over 37 timer. En af årsagerne er, at han i den periode vi har fulgt skulle lede to afdelinger:

Det er et kæmpe pres på mine skuldre. Men det har måske også betydet, at jeg har lært endnu mere om at træde ud af at være den, og give teamene endnu mere plads og endnu mere styring og endnu mere selvberende. Det har været rigtig godt for mig at opleve, at på Frørupvej var jeg nødt til at sige fra lige fra starten af. Okay, de skal ikke være afhængige af mig i samme grad.

(Leder dec. 04)

Presset har således ført til en ny ledelsesform, som følger lederens egen grundide om at udlægge ansvar til medarbejdere. Men der er næppe tvivl om, at det har haft negativ betydning for behandlingsindsatsen på Bobjerg, og der har manglet tid til at sparre med medarbejderne.

Et sidste element om relationen til omverdenen er lederens formidling af viden om arbejde med unge og arbejdet på andre døgninstitutioner. Han sørger for at følge med i tidsskrifter og artikler, som siden kopieres til medarbejderne for at bidrage til, at de bliver holdt ajour med udviklingen af pædagogikken, som den udvikler sig i teori og praksis på andre institutioner. Dermed gives en mulighed for, at personalet af sig selv kvalificerer sig. Hvorvidt de så bliver læst og brugt er en anden historie.

Sammenfatning og konklusion om arbejdet på Bobjerg

MÅLSÆTNING

Målsætninger for Bobjergs arbejde er ikke særligt klare eller velbeskrevne jf. kap. 1. I korthed er Bobjerg en døgninstitution, der skal behandle unge som afsoner en fængselsdom.

I kraft af at Bobjerg er en del af Egely, som er en del af Fyns Amt, kommer Egelys behandlingskoncept til at gælde som rettesnor for det pædagogiske arbejde. Behandlingskoncept vigtigste budskab er, at behandlingen skal tilrettelægges konkret og specifikt overfor den enkelte unge. Det betyder i praksis diskussioner om pædagogik og regler bliver udformet af leder og medarbejdere på Bobjerg.

Behandlingskonceptet rummer ikke en klar overordnet pædagogisk idé eller intention for arbejdet på Bobjerg, som de f.eks. er beskrevet i de pædagogiske retninger, som angives i den teoretiske litteratur (jf. Madsen, 2005). Behandlingen formuleres konkret, Medarbejderne kan ikke trække på en fælles ideologi og afledt heraf uddrage fælles rutiner om, hvordan der skal handles i bestemte situationer.

Undersøgelsen viser, at der udover behandlingskonceptet ikke er nogen bredere målsætning på Bobjerg. Medarbejder og leder er optaget af at opbygge en relation til de unge, som kan give grundlag for en refleksion og korrektion af deres handlinger. Det kan måske sammenfattes som den relationelle orientering (Madsen, 2005) kombineret med dele af kognitiv tænkning, når inddragelsen af „Ny Start“ medtages. Det er dog ikke noget der sker eksplicit for institutionen og noget medarbejdere i fællesskab er med i.

Det centrale mål er derfor at „være ude på noget“. Det er intentionen, at alle medarbejderne bør være ude på noget. Lederen har en klar inten-

tion om, at der skal ske noget med de unge, som får dem til at lære at tænke sig om, at forstå sig selv og blive bedre til at handle overfor andre. Det er ikke nok institutionen holder åbent, sørge for at de unge får noget at spise og bliver kørt lidt rundt i bilen. Der skal ske betydeligt mere, og det er vigtigt at medarbejderne hele tiden skaber dette mere.

Der er opbakning hos medarbejderne til, at man skal være „ude på noget“, hvor målet for den unge formuleres i behandlingskonceptet. Der stilles krav om, at alle skal bidrage til handlinger, som de unge kan lære noget af. Men det er ikke klart, hvordan det skal ske, og det er f.eks. tilladt at „glemme“ behandlingskonceptet. Det bliver ofte forholdene fra dag til dag, der afgør, hvad der sker. Den pædagogiske behandling er således sjældent proaktiv men indlejret i dagens rytme og brud på den.

BEHANDLING - PÆDAGOGISKE HANDLINGER

Bobjerg opfatter sig selv som en behandlingsinstitution. Intentionen er at behandlingen både skal bestå af en ydre og en indre del, og at den udføres af de medarbejdere som er ansat på institutionen. De er imidlertid pædagoger eller uuddannede medhjælpere, og som sådan ikke umiddelbart uddannet til at udføre det som iflg. behandlingskonceptet kaldes indre behandling.

Det er vanskeligt i undersøgelsen at vurdere om der foregår behandling på de indre linjer. I nogle tilfælde er pædagogerne tæt på de unge og i andre tilfælde ikke. Der kan ikke konkluderes klart om dette på grundlag af interviewene med de unge jf. kap. 7.

Der er imidlertid ikke tvivl om, at der foregår en række pædagogiske handlinger med henblik på at skabe refleksion og ændrede handlingsmønstre hos de unge. De pædagogiske handlinger indlejrer sig i dagens rytme som kan sammenfattes til:

- Morgenvækning og morgenmad
- Skolen som gennemføres hver formiddag i ugens første fire dage, og hvor der stilles krav om at de unge deltager. Kravet håndhæves imidlertid ikke særligt tydeligt, og de unge udebliver, hvis de ikke har lyst til at gå i skole. I 2004 havde de unge sjældent en mødeprocent på over 50%.

Skolens arbejder med at få de unge til at deltage i undervisning og lære dem noget de både kan bruge i en fortsat skolefaglig udvikling og til at få indsigt i verden omkring og i deres eget liv. Pædagogikken i skolen afhænger af læreren, og kan svinge mellem klasserumsundervisning og undervisning, som læreren gennemfører i hele huset. I det første tilfælde undgår de unge at følge skolen ved at melde sig syge, hvor de i det andet er nødt til at blive på deres værelser, hvis de ikke vil undervises. I det andet tilfælde er der også større appel til pædagogerne om at deltage og medvirke i undervisningen.

Bobjerg forsøger i nogle tilfælde at finde arbejde udenfor institutionen. Vi har kendskab til, at det lykkes for en ung. Det er svært at få etableret hensyntagende arbejdspladser, som kan rumme de mest belastede unge.

- Frokost, hvor personalet og de unge spiser sammen. Det er dog medarbejderne, der dominerer situationen, og de unge bliver kun sjældent siddende i længere tid.
- Aftensmad hvor medarbejderne for det meste laver maden, og indtager den sammen med de unge.
- Aftenen som afsluttes, når de unge går i seng mellem 23-24 tiden eller senere afhængig af, hvornår pædagogerne insisterer på ro.

I mellem dagsrytmens punkter er der forskellige former for aktiviteter. Da Bobjerg råder over en bil kan aktiviteterne foregå udenfor Bobjerg. Aktiviteterne kan være ture til fitnesscentret, skoleture, besøg hos venner og forældre, havearbejde, græsslåning, rengøring, osv.

De fleste medarbejdere finder, at der er for få aktiviteter, og savner et værksted til at skabe nogle flere. De mener, at aktiviteter kan frembringe situationer, som giver noget meningsfuldt at være fælles om, og som ligger udenfor den umiddelbare relation. De bruger aktiviteter til at lære unge noget om sig selv i relation til andre, der kan kvalificere den til at handle anderledes. En anden og mindre gruppe medarbejdere mener, at de godt kan være ude på noget uden aktiviteter, og fra sofaen og gennem kontakten med de unge skabe begivenheder og konflikter, hvor unge lærer noget gennem snakker undervejs og bagefter. I begge tilfælde er der tale om bevidste strategier, som lever op til målsætningen om at være ude på noget.

Aktiviteter kan imidlertid være skalkeskjul for manglende engagement. Der er således aktiviteter, som ikke har noget umiddelbart formål og som ikke giver anledning til at de unge lærer noget. Og der er tid der går i sofaen uden der sker noget som helst. De medarbejdere, som således ikke er ude på noget kan legitimere deres arbejde med indholdsløse aktiviteter eller fordrive tiden i sofaen. Det skete ikke i 2004, hvor kolleger og medarbejdere løbende diskuterede episoder og handlinger, hvilket ikke var tilfældet i 2005.

Dagligdagens rytme er mindre åbenbar fra fredag til søndag, hvor der ikke er skole. Der er dagen afhængig af, hvad unge og medarbejdere finder på. Det kan være en meget stillestående tid.

Udover dagligdagens rytme og de forskellige aktiviteter, er der regler for, hvordan de unge skal opføre sig. De skal opholde sig på matriklen,

skal deltage i måltider, stå og gå i skole, osv. Det er relativt indlysende regler. Der er imidlertid også regler om at vold ikke accepteres og at indtagelse af spiritus og narkotika er forbudt.

Trods klare regler om vold og indberetning om trusler så vi eksempler på at det kan fortolkes forskelligt.

Den største udfordring af reglerne er dog reglen om, at der ikke må ryges hash. Det blev indtaget hash på afdelingen, som i princippet skulle føre til sanktioner f.eks. ved at sende den unge retur til Ungeafdelingen eller ved inddrage tilladelser til udgang, m.v. Reglen blev vurderet i forhold til den enkelte unge, hvor det for nogle kunne være en måde at løse et problem på - en slags selvmedicinering. Det pædagogiske arbejde bestod i de tilfælde i at arbejde med det udløsende problem uden at iværksætte sanktioner overfor den unge.

Dette særlige individuelle hensyn åbner imidlertid op for en tvetydighed om, hvordan tilstedeværelsen af hash håndteres. Hvornår er det led i en behandling, hvornår skal forbruget drosles ned og hvornår skal det stoppe? Og hvad betyder det for andre dele af behandlingen og for samarbejdet blandt medarbejdere om, hvem der tager disse beslutninger? Der var ikke enighed om disse spørgsmål blandt medarbejderne, og det var vanskeligt for nogle at respektere en mildere håndtering af hashforbruget.

Samtidig er det også svært for de unge, som udsættes for sanktioner, hvis de ryger hash, at de ikke må. Det var kun sjældent at det blev meldt ud til de unge, hvorfor reglerne administreres forskelligt. Den mildere håndtering betød samtidig, at hashen i disse tilfælde næsten legitimt var til stede på Bobjerg.

Håndteringen af hashen eller andre regler udfordres af sammensætningen af ungdomsgruppen. På nogle tidspunkter var de unge alle op-

taget af at ryge og på andre tidspunkter var det ikke. Der er således forskel på, hvor svært det er at håndtere.

Dagligdagens rytme og aktiviteter forløber ikke altid som forventet. Indimellem brydes den, når de unge bryder regler eller ved at der opstår episoder, som udfordrer Bobjerg som helhed. Disse lidt større begivenheder bliver håndteret forskelligt. I nogle tilfælde åbner de op for en læringsproces, hvor de unge bringes til at indse det u hensigtsmæssige i deres handlinger. Nogle gange bliver de klogere på reglerne for at opholde sig på Bobjerg og nogle gange bliver de klogere på hvem de selv er. I andre tilfælde bliver episoderne ikke anledning til læring men alene til at anvende sanktioner. Det afhænger af stemningen og sammensætningen af personale og ungegruppe.

Bobjerg arbejder ikke kun i forhold til institutionens fysiske rammer, men også i forhold til de unges omverden. Et vigtigt felt er forholdet til forældre og kæresten samt de deraf følgende udgange og besøg. Der bearbejdes forhold, som også efter afsoning har betydning for den unge. Det er et område, som der kan tages endnu mere fat på, og måske er det et område, der burde indarbejdes som en tydelig del af behandlingskonceptet.

Når Bobjerg administrerer regler fleksibelt i forhold til den enkelte unge kan det skabe det virke frustrerende på de unge, når reglerne ikke er helt klare. Det giver imidlertid mulighed for at lære andre måder at handle på som er tættere på reglerne i verden udenfor. På den måde kan man tilnærme sig den omverden som de unge skal ud i efter afsoningen, og de udfordringer og konflikter, som de unge vil møde der.

Hvis behandling forstås som at lære de unge noget, de kan bruge efter afsoningen er slut, kan det konkluderes, at der er en række situationer og begivenheder, som bidrager til læringen. Det er imidlertid vanskeligt at vurdere, hvor meget de unge lærer. Det er desuden vanskeligt at

vurdere om de kunne lære mere indenfor de rammer, der er gældende på Bobjerg. Der sker en vis tilpasning til dagligdagen på Bobjerg, hvor de f.eks. unge slipper for madlavning, og der ses lempeligt på rengøring.

ORGANISERING AF SAMARBEJDET

Det pædagogiske arbejde foregår indenfor Bobjergs fysiske rammer med mulighed for afgrænsede kontakter til verden udenfor. Behandlingen udføres primært af en gruppe pædagogisk uddannede medarbejdere, som deltager i arbejdet i vagtskifter på 8-16 timer. Nogle gange er vagterne sammenhængende gennem et par dage med efterfølgende afbrydelser i flere dage. Andre gange er der længere mellem de enkelte vagter.

Medarbejderne har overfor de unge en stor autonomi til at handle, da arbejdet ikke kan underlægges en daglig kontrol. De står ansigt til ansigt med de unge, og handler ud fra, hvad de finder rigtigt. Deres handlinger er farvet af uddannelse, erfaringer, osv., som betyder, at de reagerer forskelligt overfor de unge. Alle medarbejdere vil gerne have opbakning til det de gør. Der er eksempler på, at medarbejdere respekterer de andre medarbejders handlinger, selv om de ikke var enige i det de gjorde. Og andre eksempler, hvor det ikke er tilfældet med deraf afledte konflikter i personalegruppen.

I nogle perioder bruger medarbejderne meget tid på hinanden og deres uenigheder. Hvis der som i 2005 er stor indbyrdes uenighed og splittelse kommer det til udtryk i arbejdet overfor de unge. I nogle tilfælde sladres der bag ryggen på hinanden og til de unge, hvilket betyder at man er mere tilbageholdende med at handle. Man tør ikke være „ude på noget“.

I andre perioder som i 2004 er der respekt for hinanden og for at der kan være en differentieret praksis overfor de unge. Der er nok de pe-

rioder, hvor den pædagogiske behandling er mest vellykket. I de perioder overholdes målet fra behandlingskonceptet, og handlingerne virker reflekterede og gennemtænkte.

Bobjerg arbejder med at udvikle behandlingen i forskellige fora. Det sker dels på behandlingsmøder dels på personalemøder. På behandlingsmøderne diskuteres den enkelte unge, og der opstilles mål for behandling og for hvad der skal gøres. Det er ikke altid lige klart, hvad der besluttet, og mødernes forløb er afhængig af, om lederen er til stede. Der er perioder hvor der er kontinuitet og udvikling i forløbene, og perioder hvor det ikke er tilfældet.

Lederens rolle er vigtig på en institution som Bobjerg. Lederen sikrer, at der bliver arbejdet med behandlingskonceptet. Han sikrer også, at mødestrukturen fungerer med undtagelse af foråret 2005, hvor der går lang tid mellem møderne. Men ved at lede dem og sikre, at der bliver truffet beslutninger bidrager han til, at der opstår en fælles linje og retning i det pædagogiske arbejde. Han forsøger samtidig at sparre med medarbejderne om vanskelige situationer og give forslag til, hvordan de kan agere, når de er usikre.

Lederen har en særlig opgave med at snakke med de unge, når de ønsker det f.eks. om deres vilkår for afsoning og når de vil tale om uheldige situationer eller er utilfredse med medarbejderne. Den nuværende leder har de unges tillid, og han får en række informationer, der giver mulighed for at bygge bro til medarbejderne og påvirke dem i bestemte retninger.

Bobjergs evne til at arbejde med de unge varierer gennem tiden. Det er tydeligt, at der i 2004 er kontinuitet og fællesskab i medarbejdergruppen. Der er opbakning til hinanden og lederen - også når han tager beslutninger medarbejdere ikke er enige i. I sommeren 2005 er det ikke tilfældet. Medarbejderne er uenige med hinanden og uenige med le-

deren. Der manglede en linje i arbejdet, som var præget af mere eller mindre indsigtfulde vikarer og hvem af de fastansatte, som var på vagt. Det er tvivlsomt om der i denne periode foregik pædagogisk behandling.

Forklaringerne på forskellen er tydeligvist afledt af påvirkninger udefra. Der er tre ledige stillinger i foråret plus en langvarig sygemelding fra en af de faste medarbejdere, som det tager relativt lang tid at besætte, da det skal godkendes udenfor Bobjerg. Den ledige stilling er læreren, hvilket betyder at et vigtigt punkt i dagsrytmen minimeres. På samme tid er der indskrevet flere unge end før. Og endeligt afholdes der færre personalemøderne end tidligere. Disse faktorer slår hårdt igennem, fordi lederen kun er leder på halv tid, da han også leder afdelingen på Frørupvej. Han får derved også færre muligheder for at engagere sig i arbejdet, som han gjorde i 2004.

Når Bobjerg er presset - sandsynligvis i lighed med andre døgninstitutioner - kan billedet af medarbejderne som den „skøre familie“, der kun har øje for hinanden og ikke de unge, virke nærliggende. Det kan se ud som om at „den skøre familie“ er en forbigående tilstand, men i realiteten er den nok altid tilstede. Det er løbende nødvendigt at skabe en fælles linje og en fælles opbakning, og i den proces må der arbejdes med hele tiden at rette fokus mod de unge.

Bobjerg har ikke en klar ide eller mere eksakte formålsbeskrivelser af, hvad formålet med virksomheden er. Det er individuelle mål for den unge, der skal begrunde den pædagogiske behandling. Det er en styrke, når der er samhørighed på institutionen, da alle kræfter derved rettes mod den unge. Det er imidlertid en svaghed, når institutionen ikke hænger sammen, da det ikke giver den enkelte medarbejder et orienteringspunkt og det bliver op til den enkelte at finde ud, hvad der skal ske på deres vagt.

Det samlede forløb viser, at medarbejderne generelt er engagerede i det pædagogiske arbejde. Men også at engagementet og det pædagogiske arbejde skifter. De to perioder vi har fulgt var klart forskellige. Der kan således på den samme institution være et markant skift i den pædagogiske behandling indenfor 6 måneder.

SAMARBEJDET MELLEM UNGEAFDELINGEN OG BOBJERG

Udgangspunktet og det formelle samarbejde

Samarbejdet mellem Bobjerg og Ungeafdelingen er et samarbejde om de unge, som afsoner begge steder og et overordnet samarbejde mellem Fyns Amt og Ringe Statsfængsel under Kriminalforsorgen.

I indledningen blev det nævnt, at de to ledere i de to systemer på næsten samme tid fik ideen om at udvikle et samarbejde om unge med omfattende kriminelle aktiviteter. Det blev også nævnt, at projektet blev forankret på to forskellige grundlag. Endvidere var det ikke klart defineret, hvordan det fælles samarbejde skulle foregå, og hvad det mere præcist skulle indeholde. Der var derfor et stort behov for at få konkretiseret samarbejdets form og indhold, da projektet begyndte, hvilket var op til lederen af familieafdelingen i amtet og fængselsinspektøren samt lederne af Ungeafdelingen og Bobjerg.

Der blev lavet et samarbejdsorgan i forbindelse med projektet, som bestod af lokale repræsentanter fra Kriminalforsorgen i Frihed, politiet, Kommuneforeningen, Odense Kommune, ligesom Fængselsinspektøren, Afdelingschefen, Forstanderen fra Egely, lederen af Ungeafdelingen, Afdelingslederen på Bobjerg Skovgård og en fuldmægtig fra Familieafdelingen. Den havde til formål at følge den overordnede udvikling af projektet, og det ligger udenfor evalueringens rammer at analysere dens betydning bortset fra at vi ikke er stødt på beslutninger eller diskussioner i dette organ, som har haft betydning for den daglige praksis på de to afdelinger.

Et andet og mere betydningsfuldt samråd bestod af Fængselsinspektøren, Afdelingschefen (på ad hoc basis), Forstanderen fra Egely, lederne af de to afdelinger, de to socialrådgivere og en fuldmægtig fra

Familieafdelingen. Dette udvalg mødtes ca. en gang om måneden for at drøfte visitation, konkrete forhold vedrørende samarbejdet og den daglige drift af Ringe-projektet.

Selvom samrådet mødes forholdsvis ofte, og der afholdes møder mellem de to ledere, så har medarbejderne i begyndelsen ikke en fornemmelse af en fælles styring af Ringe-projektet:

„Da lederne satte sig sammen i efteråret (2002, red.), for at snakke om samarbejdet, så har vi ikke bagefter hørt noget om, hvad de er nået frem til.“

(Medarbejder på Bobjerg, 2003)

Medarbejdernes opfattede i begyndelsen samarbejdet som ukonkret og forvirrende:

„I starten syntes jeg, at det så ud til, at projektet levede op til tankerne. Men der gik ikke så lang tid, før vi fandt ud af, at det ikke holdt alligevel. Vi havde også en enkelt temadag sammen, hvor vi prøvede at lave et grundlag for, hvordan vi kunne realisere projektet sammen. Men jeg syntes, at der manglede mange oplysninger om, hvad og hvordan vi skulle føre det ud i livet.“

(Medarbejder på Bobjerg, 2003)

Da Ringe-projektet blev formuleret var ideen, at samarbejdet skulle foregå på to planer. Dels et dagligt om de fælles unge dels et mere generelt, hvor der skulle udvikles fælles metoder og gennem fælles uddannelse.

Samarbejdet om de fælles unge

DE FÆLLES UNGE

Det centrale omdrejningspunkt i samarbejdet er de fælles unge, som kan visiteres frem og tilbage. Det kan konstateres i perioden fra 1999 til 2005 har der været i alt 10 unge, som er fælles unge.

I 2003 havde der været seks fælles unge, hvoraf fem var tilbageført til Ungeafdelingen en eller flere gange. Siden da har der været yderligere fire fælles unge, hvor de tre har oplevet tilbageførsler flere gange og den fjerde afsoner i fængsel.

De relativt få fælles unge fik i 2003 Fængselsinspektøren og Afdelingschefen til at rette henvendelse til Kriminalforsorgen med en anmodning om at prioritere de fynske unge til Ungeafdelingen for at få afprøvet effekten af samarbejdet i Ringe-projektet. Disse henvendelser betød, at der blev indsat to nye fynske unge på Ungeafdelingen i sidste del af foråret 2003, hvoraf en af disse efterfølgende blev visiteret til Bobjerg Skovgård.

Samarbejdet om de fælles unge kom så småt i gang i 2003. I 2004 er der eksempler på tilbageførslerne af de fire unge, som siden blev visiteret til begge steder. Det kunne dog fortsat konstateres, at de fleste af de unge på ungeafdelingen og Bobjerg kom andre steder fra. I begyndelsen af 2005 arbejdes der fortsat med en del af de fælles unge som blev visiteret i 2004, men fra anden halvdel af 2005 er der ikke nogen fælles bl.a. fordi Bobjerg ikke har indskrevet nogle unge jf. kap.4.

Det relativt lille antal unge kan ses som udtryk for en uklarhed i de oprindelige notater om projektet. Der er ikke nogen afklaring af, hvordan visitationen skal foregå og notaterne forholder sig hver for sig til amtets og kriminalforsorgens procedurer. Den er tydeligt, at der savnes et fælles oplæg i begge de to administrative systemer, som tog stilling til, hvordan de fælles unge blev visiteret. Ringe-projektet bærer præg af at være udviklet hver for sig med hver sit udgangspunkt frem for en mere specifik fælles konstruktion.

Forklaringerne på det lille antal fælles unge er, at der ikke var så mange fynske unge i populationen. Men også, at der er stor efterspørgsel efter Ungeafdelingens pladser, da der er få pladser til unge under 18

år, og alternativet er, at unge i stedet sidder i arresthuse eller sammen med voksne indsatte på almindelige afdelinger.

En anden forklaring er, at kommuner udenfor Fyns Amt stort set ikke har været villige til at betale for en udslusning via Bobjerg. Det forekommer ellers oplagt at prøve en mulighed af for at blive placeret i et andet område end der, hvor kriminaliteten er begået.

Det daglige samarbejde

Det daglige samarbejde mellem Bobjerg og Ungeafdelingen har to formål. Det ene er, at når de unge, som kommer fra Fyn, efter en periode i fængslet er parat til og interesseret i at komme videre kan flyttes til Bobjerg. Intentionen var at Bobjerg skulle fungere i forlængelse af den pædagogiske indsats, som er påbegyndt i fængslet, så de unge lærte at styre deres adfærd, overvejede hvordan de kunne komme ud af kriminalitet og i givet fald kom i gang med et arbejde eller en uddannelse. Endelig skal Bobjerg støtte og sikre, at kommunerne etablerer fornuftige udslusningsforløb, når straffen er afsonet, og de unge skal tilbage til samfundet.

Det andet formål med Ringe-projektet var, at de unge på Bobjerg skulle tilbageføres til fængslet, hvis de ikke overholdt vilkårene for deres ophold f.eks. ved indtagelse af stoffer, alkohol, rømning, trusler, slagsmål, o. lign. Ungeafdelingen skulle derefter vurdere, hvornår den unge atter var parat til at komme tilbage på Bobjerg. Ungeafdelingen fungerede dermed som en slags straf, som blev udmålt afhængig af, hvad der var fornuftigt i forhold til at genoptage et pædagogisk udviklingsforløb.

Som nævnt kom samarbejde kun så småt i gang i begyndelsen af 2004. Der fik de unge mulighed for at komme på Bobjerg, og kom retur til fængslet, når de overtrådte reglerne. Netop, når de unge kom tilbage til fængslet kunne personalet se om der var sket en forandring:

„Fængselspersonalet var jo dybt overraskede, og kunne jo ikke kende ham, fra første gang de havde haft ham. Men efterhånden som tiden gik, tiende dag, elvte dag, tolvte dag, så begyndte det at gå den anden vej... Altså så var der ikke mere tilbage af det overskud han havde oparbejdet, og der var der store bekymringer, også fra fængselspersonalet, som ringede til mig nogle gange og sagde, prøv lige og hør, hvis det her ikke skal gå galt, så skal I altså se og få ham tilbage igen“.

(Medarbejder Ungeafdelingen, 2004)

Citatet illustrerer hvordan fængselspersonalet er opmærksom på, hvornår afsoningen i fængslet bør ophøre for ikke at ødelægge den unges positive udviklingsforløb. „Straffen“ i form af afsoning på Ungeafdelingen udmåles i forhold til den enkelte unge i de konkrete tilfælde. De to afdelinger havde i 2004 tillid til, at de unge blev ført frem og tilbage, når det var relevant. En situation, som i forhold til Ringe-projektets mål var langt mere positivt end, da den første evalueringsrapport blev skrevet i 2003.

SAMARBEJDET MELLEMLERNE

Det konkrete samarbejde mellem lederne af Bobjerg og Ungeafdelingen er vigtigt for projektet. Da projektet blev etableret i 2001 var der et dårligt forhold mellem lederne. De ønskede hver for sig at beholde de unge, og på Bobjerg anså lederen det for et nederlag, hvis en ung skulle tilbageføres. Samarbejdet havde trange kår, hvilket på det tidspunkt medvirkende til, at der næsten ingen fælles unge var. Da de to nye ledere påbegyndte et samarbejde i 2004 gik det hurtigt fremad, og det kan konstateres, at der fra 2004 og frem hersker stor ærlighed og tillid til hinanden i samarbejdet.

Det er dog ikke et samarbejde, der altid er konfliktløst. Ungeafdelingen strammede som følge af den forrige evalueringsrapport og regeringens nul-tolerance politik vilkårene for de unges afsoning på Bobjerg. De skærpede reglerne for rygning af hash ved at stille krav om

mere kontrol (flere urinprøver), og at de unge skulle tilbage til fængslet, hvis de overtrådte dette vilkår. Det har ført til at der tages flere stikprøver, som dog ikke altid fører til at de unge føres tilbage. I stedet kan de unge modtage en advarsel inden det sker, hvilket kan virke modsætningsfyldt overfor medarbejderne på Bobjerg.

Hashen er et punkt, hvor der er uenighed om behandlingen. Ungeafdelingen forsøger at holde hashen ude af afdelingen. Bobjerg forsøger, at få den unge til at finde andre løsninger på sit problem end at ryge hash samtidig med, at de holder hashen ude jf. kap. 3 og 4. Det paradoksale er, at der er hash begge steder, hvis de unge efterspørger det. Omfanget har varieret, men det har primært været afhængig af, hvilken gruppe af unge som har været begge steder.

De to ledere har respekt for hinandens arbejde, og også for at det ikke altid lykkes at gøre som man gerne vil. De diskuterer og udvikler fælles løsninger fra gang til gang og fra ung til ung.

Der har i visitationen af de unge været en rimelig enighed om, hvem der kan overføres fra Ringe til Bobjerg. I 2005 har der dog været et enkelt eksempel, som rykkede ved tilliden mellem de to systemer. En stor ung indsat med et voldeligt ry, og som hyppigt sad i isolation på Ungeafdelingen, skulle iflg. samrådet placeres på Bobjerg. Det afviste Bobjerg, da de ikke havde det fornødne personale til at modtage ham jf. perioden efter „pistolaffæren“, og mente at, det var en meget krævende ung mand. Efter nogen forhandling blev sagen dog løst, og han kom ikke på Bobjerg. Det har rokket lidt ved den gensidige tilfælde, men må betragtes som et enkeltstående tilfælde.

Lederne er forankret i de to systemer der ligger bag henholdsvis Bobjerg og Ungeafdelingen. De to systemers politikker og regler bliver derfor gældende, når de forsøger at bygge bro mellem dem. Forskellene slår igennem af to årsager.

Den ene udspringer af, at de har forskellige opgaver. På Bobjerg åbnes der mere op for omverdenen. Familien får en større betydning, der er kontakt til venner og kærester, som kan komme på besøg og kan besøges i større omfang end i fængslet. Dermed trænger de problemer, som er i de unges verden sig ind på institutionen, og kræver løbende en bearbejdning af medarbejdere og unge. Der er fængslet mere tillukket, og går i mindre grad ind i bearbejdningen af de unges forhold til omverdenen jf. kap.3. De forskellige opgaver giver en forskel i opfattelsen af, hvordan de unge skal behandles, som der kan tales om, men som næppe kan eller bør udlignes, hvilket også medarbejdere på Bobjerg påpeger.

Den anden årsag er, at der kan være forskellige interesser i det konkrete arbejde. Der kan være uenighed om, hvorvidt en ung skal placeres det ene eller andet sted, fordi man gerne vil afvise eller beholde en ung. Eller uenighed om behandlingen af hash. Sådanne forskellige interesser kan ikke afskaffes, men kan håndteres gennem dialog og ærlighed, som det er blevet gennem de seneste par år.

MEDARBEJDERNE

Udover samarbejdet mellem lederne var det også forventet, at medarbejderne var i stand til at samarbejde. Der skulle udveksles viden om den konkrete unge på tværs af de to afdelinger.

Socialrådgivernes position som brobygger til det omkringliggende samfund betød, at de skulle arbejde tæt sammen i forbindelse med overførslerne af de unge. I begyndelsen var samarbejdet påvirket af udskiftningen af socialrådgivere på Ungeafdelingen:

„I starten var der lidt samarbejde med den første socialrådgiver på Ungeafdelingen, men den nuværende har jeg ikke mødt, men hun havde ikke været der så længe før hun gik på barselorlov. Så der er slet ikke det samarbejde, som det var meningen, at der skulle være, men forhåbentlig kommer det.“

(Socialrådgiver på Bobjerg, 2003)

Senere hen har det været bedre, og der er en god tone mellem de to rådgivere. Samarbejdet er dog påvirket af den udskiftning af rådgivere, som på det seneste har kendetegnet Bobjerg. Det er desuden påvirket af, at der er relativ få unge at samarbejde.

Skolelærerne de to steder har ikke arbejdet sammen. Der er et lille kendskab til hinandens arbejde:

„Jeg har fået telefonnummeret på læreren dernede af den pædagog på Ungeafdelingen, som har arbejdet på Bobjerg Skovgård, men jeg har ikke ringet til ham, og det er fuldstændig min egen skyld. Men jeg kunne godt tænke mig, at vi fik et samarbejde i gang. Men på den anden side har vi heller ikke haft nogle drenge dernede i 100 år, så derfor har det også været lidt irrelevant at tage kontakt til ham. Men jeg kan se i fht. de unge, der snart skal derned, der kan det være på sin plads.“

(Lærer, Ungeafdelingen, 2003)

„Nej, men det må jo være en naturlig del af samarbejdet, at jeg en dag tog op til hende i Ringe i stedet for at være her.“

(Lærer, Bobjerg 2003)

De relativt gamle citater er fortsat dækkende for opfattelsen af hinanden. Når antallet af fælles unge er så lille, opfatter lærerne værdien af et samarbejde som begrænset. Der lægges ikke op til, at der kunne være et samarbejde om andre unge eller de kunne have glæde af at udveksle pædagogiske erfaringer.

Der har været et samarbejde med psykologer, som har været begge steder. Det har vi primært beskrevet i kap. 3., hvor det fremgår at samarbejdet som et tværgående samarbejde ikke lykkedes.

Fælles uddannelse og fælles metoder

Da Ringe-projektet blev etableret var der en intention om at lave fælles temadage, fælles uddannelse, udvikle fælles metoder og udveksle medarbejdere.

TEMADAGE

Da begge afdelinger var etableret blev der i begyndelsen af 2002 afholdt en fælles temadag, hvor alle medarbejdere fra Bobjerg og Ungeafdelingen deltog. Formålet med denne temadag var, at de to medarbejdergrupper skulle møde hinanden og drøfte deres fremtidige samarbejde. Dagen blev indledt af fængselsinspektøren og forstanderen for Egely, der lagde stor vægt på, at medarbejderne var pionerer, og der var store forventninger til deres arbejde.

Imidlertid gik det mindre godt, da afdelingerne efterfølgende satte sig sammen for at diskutere indholdet i det nye samarbejde. Medarbejderne fra Bobjerg var nye og ikke rigtigt samarbejdede:

„Det var et rigtigt dårligt tidspunkt vi mødtes på, fordi os fra Bobjerg sad og kastede mudder efter hinanden. Vi var næsten lige startet, og havde stort set ikke fået nogle drenge endnu. Så vi var stadig i den fase, hvor vi ikke gjorde det ens. Så Ungeafdelingen oplevede nogle mennesker, som de fandt fuldstændigt inkompetente til arbejdet. Og det billede holder ved den dag i dag.“

(Medarbejder på Bobjerg, 2003)

De to afdelinger var på forskellige stader i udviklingen. Ungeafdelingen var i gang og havde de første erfaringer og Bobjerg var stort set ikke startet. Det gav Ungeafdelingen et dårligt indtryk af medarbejderne på Bobjerg. Det blev ikke efterfølgende bedre, da lederen på Bobjerg opfattede de to afdelinger som konkurrenter frem for samarbejdsparter. Det ansporede ikke medarbejderne på de to afdelinger til at ændre opfattelsen af hinanden.

Det uheldige forløb af temadagen kombineret med den inkompetente leder på Bobjerg (jf. kap. 4) betød, at der først blev afholdt et nyt fælles arrangement i foråret 2003. Det var en fælles temadag på Egely, hvor Ungeafdelingens pædagoger og leder var med. Denne dag blev oplevet positivt af begge parter.

FÆLLES UDDANNELSE

Der opstod en mulighed for at kvalificere medarbejderne i fællesskab i 2003, da Amtet via Socialministeriet fik midler til en fælles uddannelse for medarbejderne i Egely og på Ungeafdelingen (ca. 70 medarbejdere i alt). Uddannelsen havde til formål at præcisere Egelys grundsyn om „det hele menneske“ og bestod af personlig og organisatorisk kompetenceudvikling (herunder viden om målgruppen), en videns- og teori-del og en del om metodeudvikling. Uddannelsen bestod oprindeligt i tre moduler fordelt over to år.

Efteruddannelsen gav mulighed for skabe et fagligt grundlag for arbejdet på de to afdelinger med udgangspunkt i overvejelser om socialpædagogik og behandling. Uddannelsen blev planlagt i fællesskab med Ungeafdelingen og i 2004 gik Odense socialpædagogiske Seminarium i gang med undervisningen.

I 2004 var det første modul afholdt. Flere medarbejdere gav efterfølgende udtryk for en kritik af uddannelsen. Flere pædagoger mente, at det faglige niveau var for lavt. De følte sig hensat til tiden før de blev uddannede. Andre reagerede på det stærke udviklingspsykologiske islæt og mente, at det var forældet og ikke var anvendeligt i arbejdet med unge. En del ønskede ikke at deltage i modul 2.

Det element nogle fremhævede som positivt ved uddannelsen var, at de mødte medarbejdere fra de andre steder, og lærte dem at kende:

„....der lærer man mange andre afdelinger at kende, og hvordan de arbejder, og deler erfaring.... Der er det da helt vildt flot, fordi det er det eneste tidspunkt, hvor vi egentligt kan samles og lære hinanden at kende.... Hvordan vi fælles kan få en forståelse ud fra de forskellige emner, og hvordan vi kan arbejde ud fra det, men selvfølgelig er der altid noget fagligt der kan gøres bedre. Det var ikke alt der var perfekt, men jeg synes, at ideen den er perfekt.

(Medarbejder på Bobjerg, dec. 04)

Uddannelsen førte til, at medarbejdere på skift var væk fra afdelingerne i længere tid. Det var svært at håndtere for de to relativt små afdelinger, da det belastede de medarbejdere, som var tilbage, fordi der enten blev kaldt vikarer ind eller de var alene på vagt. Især på Ungeafdelingen var det svært at få enderne til at nå sammen. Det har også på Bobjerg været et problem, da de fraværende medarbejdere faldt ud af rytmen, og gjorde det sværere at få både faste medarbejdere og vikarer til at finde en fælles linje i arbejdet.

Uddannelsen fik ikke nogen klar betydning på de to afdelinger. Der var ikke initiativer, som sørgede for at inddrage og omsætte, hvad der var blevet lært på uddannelsen i det daglige arbejde, og der blev sat spørgsmålstejn kursets anvendelighed.

Det var efterfølgende svært for medarbejderne at komme af med kritik af forløbet, da det var vigtigt for Egely at uddannelsen blev en succes. Noget af kritikken er imidlertid blevet hørt, da det er hensigten, at de opfølgende moduler i højere grad tilrettelægges ud fra de lokale behov og i form af mere praksisrettede temadage. Det er baggrunden for nogle af de temadage, som afholdes for personalet på Bobjerg i foråret 2005.

Den fælles uddannelse dannede således ikke grundlag for en fornyelse af samarbejdet mellem Ungeafdelingen og Bobjerg. Der er foreløbig ikke taget initiativ til yderligere fælles uddannelsesforløb.

FÆLLES METODER

Målsætningen om at udvikle fælles metoder på afdelingen blev i notaterne forud for opstart ofte fulgt med forslag om at anvende kognitive metoder. Bobjerg har arbejdet med „Ny start“, som er et kognitivt program, og som er beskrevet i kap.4. Der har ikke været kontakt til Ungeafdelingen i forbindelse med uddannelse og indførelse af „Ny Start“.

Ungeafdelingen har ikke arbejdet med at anvende kognitive programmer, men den første leder og to medarbejdere var uddannet indenfor området. Enkelte unge har desuden haft mulighed for at deltage i „vredeskurser“.

Et andet forsøg på at udvikle fælles metoder, var ved at lade amtets psykolog forsøge at indføre Egelys behandlingskoncept i arbejdet på Ungeafdelingen. Det er nærmere beskrevet i kap.3, og lykkedes som bekendt ikke. Ungeafdelingen arbejder i dag med en ny psykolog og et nyt behandlingskoncept, hvis resultat ikke kan bedømmes indenfor denne evaluerings rammer.

Udover dette har der ikke været gjort forsøg på at udvikle fælles metoder. Det skyldes for det første, at der ikke er en klart defineret behandlingsmetode nogen af stederne. Det gør det svært at finde et udgangspunkt.

For det andet er der forskel på opgaverne og på, hvordan der arbejdes i fængslet og på Bobjerg. Forskellen i opgaverne betyder, at Bobjerg har friere rammer for at lære de unge at begå sig. De frie rammer er mere attraktive for de unge, som sjældent ytrer interesse om at komme tilbage til fængslet. I den forbindelse er det vigtigt at være bevidst om forskelle som f.eks. kan udtrykkes således:

„... hvad er det med de mennesker, der synes at det samarbejde ikke fungerer optimalt, og at det skal være bedre... Altså, vi skal jo ikke være en fælles institu-

tion vel. Fordi det er to forskellige ting. Så jeg synes samarbejdet er udmærket, hvis vi bruger det.“

(Medarbejder på Bobjerg, 2004)

Eller som en medarbejder, der har været ansat begge steder på denne måde, siger:

„...i forhold til i fængslet så er de jo mere snakkende her, drengene. I fængslet er de oftest meget påvirkede, primært af hash. Det kan godt være, at de ryger hash på Bobjerg, men de virker ikke så påvirkede... Man har selvfølgelig heller ikke de samme konflikter. Det er noget andet på Bobjerg... For langt hen ad vejen så er de meget nemmere at omgås her end de er i fængslerne.“

Der er også et eller andet sted noget ro omkring det. I fængslet går man i gang klokken ni med at skulle pakke sammen til natten. De skal have gjort deres aftenpligter. De skal have lidt mad med ind til natten og så låser vi af en halv time inden. Her kan vi godt sidde længe oppe en fredag eller lørdag aften og se noget tv sammen. Det giver en anderledes ro, fordi man netop skal blive her og skal op næste morgen og have morgenmad. Så giver det en form for kontinuitet. Selvom der selvfølgelig godt kan være langt imellem vagterne“.

(Medarbejder i fængsel og på Bobjerg 2004)

Erfaringerne tyder på, at det ikke er muligt udvikle fælles metoder, og måske er det ikke en god ide, da opgaverne er forskellige. I stedet kunne det overvejes at udvikle en forståelse for og et øget kendskab til hinandens arbejde, og de metoder der bruges. Det mindsker risikoen for at der opstår myter om hvordan og hvorfor arbejder og træffer beslutninger på de to afdelinger.

UDVEKSLING AF MEDARBEJDERE

Kendskabet til den anden afdeling blev skabt fra begyndelsen, da pædagoger fra Bobjerg i 2001 var på besøg på Ungeafdelingen i to dage. Formålet var at give medarbejderne indsigt i Ungeafdelingens hver-

dag og metoder. Efterfølgende kom medarbejdere fra Ungeafdelingen på besøg på Bobjerg bl.a. som kontaktpersoner for de unge.

Nogle medarbejdere skiftede i de første par år mellem de to afdelinger, og har arbejdet begge steder. De var først i fængslet som led i „importmodellen“ og blev efterfølgende ansat på Bobjerg. Andre var på Egely, så på Ungeafdelingen og derefter tilbage til Egely igen. En af disse medarbejdere fortalte:

„Det ville være bedre, hvis man tænkte systemerne sammen og også lavede en rokade af personalet. Så kunne dem inde fra det lukkede system komme ud og få lidt luft, og det ville være godt for dem, og de andre ude i det åbne system ville helt sikkert kunne lære noget af det lukkede system.“

(Medarbejder 2003)

Det var „importmodellen“ som gav mulighed for en egentlig udveksling af medarbejdere. Da den ophører i løbet af 2004 sker der ikke længere en rokering af medarbejdere. Det skyldes iflg. lederen af familieafdelingen en række fagretslige barrierer vedrørende løn, arbejdstider etc., men også at ingen medarbejdere, udover de som var med i importmodellen, har ytret ønske om at rokere.

I nogle perioder er der forsøgt med besøg hos hinanden, hvor medarbejdere har deltaget i møder hos den anden part. Det har været lærerigt og oplysende i de tilfælde vi har hørt om, men det foretages ikke systematisk og vedvarende.

DE UNGE I ET JOURNALPERSPEKTIV

Indledning

Dette kapitel er en fremstilling af hvordan de unge bliver forstået i de to systemer som de er i kontakt med før og efter afsoningen på Ungeafdelingen. De unge er under 18 år og omfattet af både straffelovgivning og den sociale lovgivning, som administreres af tre organisatoriske systemer: kommuner, amter og kriminalforsorgen, hvor amtet har mindst betydning for beslutninger om foranstaltninger m.v.

Fremstillingen af de unge i dette kapitel bygger på journaler, som er udformet af sagsbehandlere i kommuner og ansatte i kriminalforsorgen. Det er deres perspektiv på drengene, deres sociale situation og kriminalitet, som ligger til grund for det følgende. De ansattes opgave er at anvende de benævnelser som findes i lovgivningen til at karakterisere de unge, og journalerne er derfor en slags oversættelse til et særligt sprog med særlige kategorier. Det er derfor ikke dækkende beskrivelser hverken af hvordan de unge behandles af systemerne eller af hvem de er og de sociale problemer de kæmper med. Men det er beskrivelser som fungerer som det formelle grundlag for de foranstaltninger de tilbydes og de afsoningsformer de idømmes.

Journaler rummer en række faktuelle oplysninger om de unges sociale situation, baggrund, skole, o.l. De indeholder udtalelser fra lærere, psykologer mv. i form af underretninger og undersøgelser. Journalerne rummer beskrivelser og vurderinger af deres familier. Det er sjældent, der er dokumenter, hvor drengene og forældrene refereres eller citeres for egne meninger.

Journalerne gør det muligt at give et indtryk af de foranstaltninger som de offentlige systemer har tilbudt eller påtvunget de unge. Ved at læse journalerne har vi fået overblik over alle tilbud, og derved fået

et godt billede af omfanget af offentlig indsats, som i det følgende vil blive gengivet.

I vores bearbejdning af journalerne anvender vi så vidt muligt det sprog, som journalerne er skrevet i for at undgå ekstra lag af fortolkning af journalernes indhold.

Vi har fået aktindsigt i 12 drenges sociale journaler i deres hjemkommune og i 15 drenges personjournaler i Ringe Statsfængsel (Kriminalforsorgen). Alle 15 drenge har afsonet på Ungeafdelingen i Ringe Statsfængsel fra maj 2002 til november 2005. Fire har været indskrevet i Ringe-projektet og dermed afsonet en del af deres dom på institutionen Bobjerg Skovgård.

Drengene har givet Center for Forskning i Socialt Arbejde en tidsbegrænset fuldmagt til at søge aktindsigt på deres vegne jf. forvaltningsloven. Alle unge som afsonede på Ungeafdelingen i forbindelse med vores deltagerobservation i vinteren 2003, august 2004 og juni 2005, blev informeret skriftligt og mundtligt om formålet med evalueringen. De blev oplyst om, at det var frivilligt om de ønskede at deltage i evalueringen, og en dreng afviste at give sin fuldmagt og tre ønskede alene at give deres fuldmagt til aktindsigt i deres journal i kriminalforsorgen.

Journalerne fra kommunerne og kriminalforsorgen er gennemgået og drengenes forløb, som de er beskrevet er tastet ind i en acces database, som er udviklet til formålet.

Vi begynder med kort at præsentere de interviewede unge. Dernæst beskrives den kriminalitet, som har ført dem til Ungeafdelingen og Bobjerg. I forlængelse heraf kommer vi ind på, hvordan de unge har været varetægtsfængslet og afsonet inden de kom til Ungeafdelingen. Med det billede som udgangspunkt belyses myndighedernes opfattel-

se af de unges baggrund. Dernæst belyses de foranstaltninger, som har været iværksat før de unge bliver placeret i et lukket fængsel. Til sidst kommer vi ind på udslusningen af de unge fra Ungeafdelingen herunder samarbejdet mellem kriminalforsorgen og det sociale system.

Præsentation af de unge

Drengene er henholdsvis 15 år (10), 16 (3) eller 17 år (2), da de får deres første dom. De var mellem 16 og 18 år, da de afsonede på Ungeafdelingen.

11 af drengene, kom til Danmark som flygtninge fra Libanon (4 statsløse), Somalia (2), Jugoslavien (2) og én fra henholdsvis Syrien, Etiopien og Sierra Leone. To drenge har forældre, som er indvandret fra henholdsvis Pakistan og Tyrkiet i slutningen af 1960'erne. Og de to sidste drenge er immigreret til Danmark sammen med deres forældre fra andre europæiske lande, den ene som spæd og den anden som 8-årig. Der er således ingen af de unge, som kan karakteriseres som etnisk danske.

Der er ni af de unge der har og seks der ikke har dansk statsborgerskab. En af drengene som er født i det tidligere Jugoslavien har ifølge Udlændingestyrelsen ikke noget statsborgerskab.

Drengene var mellem 10 måneder og 11 år ved indrejsen til Danmark med en gennemsnitsalder på 4,4 år. De har således boet i landet i mellem 6 og 16 år, da de bliver indsat på Ungeafdelingen.

Drengenes kriminalitet og domme

BERIGELSESKRIMINALITET OG VOLD

Drengene er, når de indsættes på Ungeafdelingen dømt efter straffeloven. Deres kriminalitet kan opgøres således:

TABEL 6.1: DE 15 DRENGES KRIMINALITET

Type kriminalitet jf. straffeloven	Antal ung
Berigelseskriminalitet jf. kap. 28	15
Røveri jf. § 288	14
Vold jf. § 244	9
Særlig rå eller farlig vold jf. § 245	5
Flugt under fængsling, jf. § 124	6
Vold eller trusler om vold, jf. § 119	7

Kilde: 15 unge under 18 års domsudskrifter i deres personjournal i Ringe Statsfængsel, 2005. Note: Vi har ikke opgjort hvor mange forhold drengene er dømt for. Vi har også undladt at registrere de få gange paragraffer fra politivedtægten, lov om euforiserende stoffer, færdselsloven og våbenloven, er blevet anvendt

Alle drenge er mindst en gang dømt for berigelseskriminalitet i form af røveri § 288, tyveri § 276, uberettiget brug af andre ting § 293, ulovlig omgang med hittegods § 285 eller hæleri § 290. Næsten alle (14) er mindst en gang dømt for røveri. Røveri er således den type kriminalitet som er mest blandt de undersøgte. Ni drenge er mindst en gang blevet dømt for vold, og fem drenge for særlig rå eller farlig vold. Ni drenge er enten blevet dømt for at flygte under varetægtsfængsling, vold eller trusler om vold, dvs. kriminalitet begået mens de har været fængslet eller varetægtsfængslet, primært på en sikret afdeling i socialt regi.

Alle 15 drenge er dømt for kriminalitet, som de har begået sammen med 2-5 andre unge. Der har iflg. domsudskrifterne har været mellem 2 og op til 11 unge involveret i den kriminelle handling. Kriminalitet begået sammen med andre betragtes som en skærpende omstændighed i vurderingen af kriminalitetens grovhed, jf. straffelovens § 80.

DRENGENES DOMME

De fleste (9) får første gang en betinget fængselsdom med vilkår om, at de skal undergive sig kommunens hjælpeforanstaltninger, jf. § 40 i Serviceloven. Den betingede fængselsdom varierer mellem 3 måneder og 1 års betinget fængsel, som bortfalder efter en prøvetid på 2 år, hvis de ikke begår ny kriminalitet i perioden.

Der er to drenge, der får en dom som er delvist betinget. De afsønde 6 mdr. på henholdsvis en sikret afdeling og døgninstitution.

En af de 15 drenge idømmes første gang en ubetinget dom på 3½ års fængsel for 10 røverier begået indenfor 2 måneder i fællesskab med andre unge. Dommeren mente, at kriminalitetens beskaffenhed og omfang udelukkede brugen af fx ungdomssanktion. Det er en relativ hård dom sammenlignet med flere af de andre drenge, som for lignende forhold har fået mildere domme.

Tre drenge blev første gang idømt en ungdomssanktion, jf. straffelovens § 74. Den ene i forbindelse med en ankesag ved Landsretten på anklagerens foranledning, hvor en betinget fængselsdom blev omstødt til en ungdomssanktion. I alle tre tilfælde ophæves ungdomssanktionen i forbindelse med en ny retssag pga. ny kriminalitet som drengene begår, mens de afsøner indenfor ungdomssanktionen. Det har været rømning, vold på eller røveri udenfor institutionen, hvor de var anbragt.

Det fremgår af de sociale akter, at tre af drengene eksplicit giver udtryk for, at de ikke ønsker at blive idømt ungdomssanktion. De foretrækker at blive idømt en fængselsdom, som sandsynligvis vil være kortere end ungdomssanktionens 2 år, og som de derfor kan afsone hurtigere i lukket regi, jf. (Hansen & Zobbe, 2006). Den ene bliver dog alligevel idømt ungdomssanktion.

Retten begrundede i udmålingen af den enkelte fængselsstraf med:

- Drengenes unge alder, dvs. at de er under 18 år
- Kriminalitetens grovhed og omfang
- Hurtigt recidiv
- At kriminaliteten er begået indenfor en kort periode, i varetægsperioden eller i prøvetiden, hvilket alle er skærpende omstændigheder.

Et eksempel på sammenvejning af forholdene kan lyde således:

„Retten har lagt vægt på tiltaltes unge alder og på at tiltalte er domfældt i en række forhold, hvoraf de groveste er begået mens tiltalte var undvejet fra den lukkede ungdomsinstitution, hvor han var anbragt i surrogat for varetægtsfængsling“.

(Citat fra domsudskrift i personjournal, Ringe Statsfængsel, 2005).

Den pågældende dreng blev idømt 2 års fængsel, for bl.a. røveri, tyveri og flugt under varetægtsfængsling.

Forløb i varetægt og fængsler

VARETÆGTSFORLØB PÅ SIKRET AFDELING OG I KRIMINALFORSORGENS ARRETHUSE

Ungeafdelingens unge er mellem 15 og 18 år og kan varetægtsfængsles. Det kan ske, hvis der er en begrundet mistanke om at de har begået en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 1 år og 6 mdr. eller derover jf. retsplejeloven § 762. Derudover skal der være grund til at tro at de enten vil unddrage sig sigtelsen og straffen, begå en ny lovovertrædelse eller vanskeliggøre opklaringen af sagen ved at fjerne spor eller advare og påvirke andre.

Unge under 18 år betragtes som børn, og er dermed underlagt FN's børnekonvention. Der fremgår af artikel 37: 1. At anholdelse og fængsling af børn kun må bruges som sidste udvej, 2. At det kun må ske i det kortest mulige passende tidsrum, og 3. At børn som hovedregel ikke må placeres blandt voksne kriminelle.

Det er derfor nødvendigt at varetægtsfængslingen dels begrænses dels sker som en mindre indgribende foranstaltning, hvilket retten kan fastsætte i henhold til retsplejeloven § 765, stk. 2. Unge mellem 15 og 18 år skal så vidt muligt varetægtsfængsles på en amtslig sikret afdeling, som bl.a. er indrettet til sådanne varetægtsforløb - en såkaldt surrogatvaretægt - frem for i et arresthus sammen med voksne. En frihedsberøvelse i forbindelse med varetægtsfængsling i surrogat på en sikret afdeling reguleres af Servicelovens § 108 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten.

VARETÆGTSFÆNGSLING I SURROGAT PÅ EN SIKRET AFDELING

Der er i dag 7 forskellige amtslige sikrede institutioner i Danmark. Det er afdelinger på socialpædagogiske døgninstitutioner med plads til 4-5 unge. Hverdagen er ofte baseret på værkstedsbeskæftigelse og huslige pligter o. lign., samt sport og fritidsaktiviteter og i nogle tilfælde med mulighed for at modtage undervisning (Andersen et al., 2004).

Der er forskellige begrundelser for at anbringe unge på en sikret afdeling. Det kan være for at afværge selvskadende adfærd, adfærd hvor de skader andre, indgå i pædagogisk observation med henblik på videre socialpædagogisk behandling, anbringelse i længerevarende behandlingsforløb på baggrund af iagttagelsesperioden, varetægtssurrogat, som alternativ afsoning jf. § 78, som led i fase 1 af ungdomssanktionen jf. § 74 eller anbringelse af udlændinge under 15 år, der opholder sig ulovligt i landet.

Da de unge kan have meget forskellige behov og er anbragt på forskellig mandat, bliver opgaven af ledende personale på de sikrede institutioner betragtet som vanskelig og præget af modsatrettede krav (Rasmussen et. al, 2005). Et ophold på en sikret afdeling er en tvangsforanstaltning, og at afdelingerne er 'sikrede' betyder at de unge er frihedsberøvede, mens de opholder sig på stedet.

Alle de 15 unge har været varetægtsfængslet på en sikret afdeling. Ni drenge er 15 år første gang de bliver varetægtsfængslet på en sikret afdeling, mens fire er 16 år og to er 17 år.

Rømninger, vold og trusler på de sikrede afdelinger

De fleste drenge (13) har siddet varetægtsfængslet på mellem 2 og 8 forskellige sikrede afdelinger. Drengene bliver flyttet rundt mellem afdelingerne og institutionerne, fordi de enten rømmer derfra, har været voldelige overfor personalet eller andre unge, har været truende og aggressive eller på anden måde været involveret i ballade på den pågældende afdeling.

Når de rømmer, efterlyses de af politiet og bringes typisk til den nærmeste arrest, når de findes eller melder sig selv. I forbindelse med vold tilkaldes politiet, som tilbageholder dem i en arrest, og hvorefter de flyttes til en sikret afdeling af de sociale myndigheder, når der er en ledig plads. Ud fra oplysningerne i journalerne kan det være svært at afgøre hvorvidt flytningen til en ny afdeling skyldes, at der ikke længere er plads på den som drengen oprindeligt var anbragt på, eller at han ikke længere er ønsket pga. den nye kriminalitet, han har begået.

De unge begår ofte nye forseelser, når de er anbragt i varetægtssurrogat:

**TABEL 6.2 OPGØRELSE OVER KRIMINALITET
BEGÅET I VARETÆGTSSURROGAT**

Begrundelse for flytning til ny afdeling el. arrest	Antal unge
Rømmer og begår vold	5
Rømmer	5
Begår vold mod personale eller anden ung	1
Beskrives som truende eller aggressiv	3

Kilde: 15 unge under 18 års sociale akter og personjournal i Ringe Statsfængsel, 2005.

Tabellen viser at 10 af de unge rømmer fra ophold på sikrede institutioner. Der er fem drenge, der rømmer en eller flere gange fra sikrede institutioner. En er på flugt i mere end en måned, før han tilbageholdes af politiet i forbindelse med ny kriminalitet. En anden truer et vidne med vold, mens han er rømmet fra varetægten. Der er fem, som er involveret i vold mod personale eller andre unge medens de er i varetægt.

De unge bliver flyttet mellem 4-8 gange rundt mellem de forskellige sikrede afdelinger.

**TABEL 6.3: DEN SAMLEDE VARIGHED AF DRENGENES
VARETÆGTSPERIODER PÅ SIKREDE AFDELINGER.**

Varighed	1 måned	1-2 mdr.	3-4 mdr.	5-6 mdr.	Over 6 mdr.
Antal unge	1	2	3	5	5

Kilde: 15 unge under 18 års sociale akter og personjournal i Ringe Statsfængsel, 2005.

Da 13 af de 15 drenge flyttes en del rundt mellem de forskellige sikrede afdelinger under deres varetægtsforløb, pga. rømninger, vold og trusler, er de kun mellem 1-2 måneder på hver afdeling ud af en samlet varetægtsperiode på i gennemsnit 5 mdr.

De mange rømninger tyder på, at de sikrede afdelinger ikke er tilstrækkeligt sikrede til at tilbageholde de unge. Det får som konsekvens, at de unge hyppigt skifter institution. Det kan ses som udtryk for at afdelingerne ikke er tilstrækkeligt egnede til at motivere de unge for ikke at begå ny kriminalitet under varetægtsfængslingen. Det er overensstemmende med SFI's undersøgelse (2005) om at der ikke foregår egentlig pædagogisk behandling af de unge i varetægt, og dækker ifølge Hansen & Zobbe (2006) over stor forskel på praksis på 7 forskellige institutioner.

Varetægtsfængsling på sikrede afdelinger

Varigheden af en varetægtsfængsling er ikke fastlagt på forhånd, da retten fastsætter en frist for foranstaltningen på højst 4 uger, som løbende kan forlænges ved en kendelse jf. retsplejeloven § 767. Når domsforhandlingen begynder fortsætter varetægtsfængslingen indtil dommen er afsagt. Da samme lovgivning gælder for unge under 18 år, der er varetægtsfængslet på en sikret afdeling, er varigheden af tilbageholdelsen altid midlertidig. Uvisheden om den nærmeste fremtid må præge drengenes oplevelse af varetægtsfængslingen. Ud fra journalerne er det ikke muligt at sige om disse varetægtsforløb på sikrede afdelinger får nogen behandlingsmæssig betydning for drengene. If. Hansen og Zobbe (2006:67) er formålet med varetægtssurrogat heller ikke at de unge skal indgå i målrettede pædagogiske eller behandlingsmæssige forløb.

I 9 af de 15 drenges sociale journaler er der vedlagt mellem 1 og 4 udtalelser fra de sikrede afdelinger, som er baseret på observationer af drengen i det lukkede regi og på evt. kontakt med forældrene. Forvalt-

ningen inddrager udtalelserne i deres indstilling til retten vedr. hvilken for form afsoning de anbefaler at drengen visiteres til.

VARETÆGTSEFÆNGSLING I ARRESTHUSE

Når de unge i undersøgelsen begår ny kriminalitet i forbindelse med deres ophold på en sikret afdelingen bliver de typisk anbragt i et arresthus indtil der er en ledig plads på en ny sikret afdeling. En stor del af drengene i vores materiale bliver flyttet rundt mellem de 7 sikrede institutioner i landet, hvor det kan være svært at finde en ledig plads. Det betyder, at en del kommer til at tilbringe tid i arresthusene.

TABEL 6.4: OVERSIGT OVER VARIGHEDEN AF DE UNGES VARETÆGT I ARRESTHUSE OG AFSONING I LUKKET FÆNGSEL

	Få dage	1-2 mdr.	3-4 mdr.	5-6 mdr.	12 mdr.	15 mdr.
Antal unge i varetægt i arresthus	3	7	2	1	1	1
Antal unges afsoning i lukket fængsel		1	1			

Kilde: 15 unge under 18 års personjournal i Ringe Statsfængsel, 2005.

Tabellen viser, at 12 af de 15 drenge har siddet i et eller flere arresthuse mellem 1 og 15 mdr. i forbindelse med varetægtsfængsling. I enkelte tilfælde har de påbegyndt deres afsoning i et arresthus.

En dommer kan ved en fristforlængelse beslutte at en ung under 18 år skal anbringes i et arresthus den resterende del af varetægtsperioden, hvis han findes uegnet til at være på en sikret afdeling, typisk pga. rømningsrisikoen eller voldelig adfærd. I den forbindelse er der kun én reference i journalerne på at det strider imod FNs børnekonvention, hvor det i journalen fremgår at:

„Politiets indstilling var at han skulle i arresten, da de forgæves havde prøvet at finde et andet sted for X. Dommeren var i tvivl om, at han skulle imødekomme anklagemyndighedens ønske, da X var under 18 år og DK var forpligtet overfor internationale konventioner. X/forsvar vil ikke have at han skal være i arresten. Derfor er X midlertidig anbragt i X arrest. Politiet blev pålagt opgaven i mellem tiden at finde en passende institution for X“.

(Citat fra kommunal journal, referat af retsmøde, 2003).

Tre af drengene sidder i arresthuse i længere perioder, mens de venter på en ledig plads på Ungeafdelingen.

I arresthusene er der to muligheder kan de unge 18 år anbringes på to måder. De kan enten sidde i isolation i en celle, evt. med cellefællesskab med en anden ung under 18 år i perioder, hvilket vil være i overensstemmelse med FNs børnekonvention, artikel 37. Eller de kan sidde på en fællesskabsafdeling sammen med voksne, og derved undgå de negative konsekvenser af isolation, men med risiko for at blive påvirket negativt af voksne og formentlig mere erfarne kriminelle. I de unges personjournaler fra kriminalforsorgen er det ikke tydeligt angivet, hvordan drengene har været placeret i arresthusene. Men det er nævnt nogle gange, at de har siddet isoleret pga. af deres unge alder og de negative konsekvenser ved fællesskab med voksne. Vi vurderer, at drengene primært har siddet isoleret, og haft cellefællesskab med en anden ung, når de har kunnet enes, hvilket ikke lader til at være tilfældet særlig ofte. Flere drenge fortæller om, at de har været varetægtsfængslet sammen med voksne og hvorved FN's børnekonvention ikke har været overholdt, jf. kap. 7.

Unge under 18 år afsoner i almindeligt lukket fængsel

Som det fremgår af tabel nr. 6.4 afsoner to af de 15 drenge en del af deres dom, før de indsættes på Ungeafdelingen i et almindeligt lukket fængsel.

Den ene dreng bliver overført fra en arrest til et almindeligt lukket statsfængsel efter han har siddet varetægtsfængslet i et arresthus i 3 mdr. og 10 dage. Han har rømmet 3 gange, og været involveret i vold mod personale på en sikret afdeling. Han når at afsone 2 mdr., hvor han sidder isoleret pga. risikoen for at blive påvirket negativt af de voksne indsatte. Han bliver flyttet til Ungeafdelingen, da en overvagt-mester fra det lukkede fængsel anmoder Ringe Statsfængsel om en plads på Ungeafdelingen, fordi han finder det meget uhensigtsmæssigt at en ung under 18 år afsoner i det almindelige fængsel.

Den anden dreng når at afsone 3 måneder på en fællesskabsafdeling i et lukket fængsel, efter at han har siddet varetægtsfængslet i isolation i 3 måneder og 20 dage i et arresthus. Han står i mellemtiden på en venteliste til Ungeafdelingen. En dommer har bestemt, at han skulle være varetægtsfængslet i et arresthus pga. flugtrisiko efter, at han er rømmet tre gange fra sikrede afdelinger. Kommunen ønskede ikke at betale for at han afsonede alternativt § 78 på en socialpædagogisk døgninstitution pga. rømninger. Drengen fortæller om de negative konsekvenser ved at afsone sammen med voksne i kap. 7 om de unges oplevelse af at afsone på Ungeafdelingen.

Afsoning på Ungeafdelingen

Direktoratet for kriminalforsorgen står for at visitere unge under 18 år til en institution indenfor eller udenfor kriminalforsorgen, og således også for at visitere unge til statsfængslet i Ringe. Derefter afgør fængslet om den unge skal afsone på Ungeafdelingen. I første omgang undersøges muligheden for at unge under 18 år kan indstilles til at afsone alternativt jf. § 78, dvs. udenfor kriminalforsorgens fængsler, ved at efterspørge socialforvaltningens indstilling og betalingstilsagn til en alternativ afsoning jf. § 74 eller 78 i straffuldbyrdelsesloven. Hvis socialforvaltningen ikke kan anbefale eller ikke ønsker at finansiere denne afsoningsform, evt. pga. tidligere afbrudte

anbringelser af den unge, må den unge afsone i kriminalforsorgens fængsler.

De 15 drenge er blevet visiteret til Ungeafdelingen, fordi de er fundet uegnet til at afsone alternativt jf. § 74 & § 78, pga. typen og omfanget af den kriminalitet de er dømt for eller pga. et meget turbulent varetægtsforløb på en række forskellige sikrede afdelinger, pga. flugt og vold mod personalet. Kun to af de 15 drenge blev visiteret til Ungeafdelingen efter, at de havde været varetægtsfængslet på den samme sikrede afdeling i 4-6 måneder uden at rømme, være voldelige eller på anden måde i konflikt med personalet eller andre unge. Den ene blev indstillet til at afsone på afdelingen af dommeren, fordi han begik grov kriminalitet kort tid efter at han blev løsladt, dvs. pga. hurtigt recidiv. Den anden, fordi straffen oversteg strafammen for at kunne idømmes en § 74, som han i første omgang var indstillet til.

Der er 6 af de 15 drenge, som kommer fra Fyn og derfor blev visiteret til Ungeafdelingen gennem et særligt Samråd med repræsentanter fra kriminalforsorgen, Fyns Amt og Odense kommune. De blev visiteret til Ringe-projektet, hvor de havde mulighed for at blive overført til at afsone deres dom i åbent regi på Bobjerg, jf. § 78, som deres hjemkommune finansierer. De 6 drenge blev ikke fundet egnede til at afsone i en ungdomssanktion jf. § 74 eller alternativt jf. § 78, pga. erfaringer fra tidligere anbringelser, flugt eller vold i varetægtsperioden, og de begyndte derfor afsoningen af deres dom i lukket fængsel på Ungeafdelingen.

På Ungeafdelingen er der kun én dreng, der afsoner sin første dom. Hovedparten afsoner deres anden (7) eller tredje (6) dom. En enkelt afsoner sin fjerde dom. Drengene er dømt til at afsone mellem 10 mdr. for vold og 3,5 år for røveri. Dommene er i gennemsnit 1 år og 9 mdr. Varigheden af de unges afsoning på ungeafdelingen er opgjort i følgende tabel:

TABEL 6.5: VARIGHEDEN AF DE UNGES OPHOLD PÅ UNGEAFDELINGEN

Varighed af afsoning på Ungeafdelingen	u. 100 dage	100-150 dg.	150-200 dg.	200-300 dg.	400-500 dg.	Mere end 500 dage
Antal unge	2	4	2	4	2	1

Kilde: 15 unge under 18 års personjournal i Ringe Statsfængsel, 2005.

Sociale forhold

De unge er, når de indsættes til Ungeafdelingen præget af deres tidligere livsforløb, sociale forhold og daglige livsførelse. De fleste har været i kontakt med det sociale system som børn, og flere har tidligere modtaget foranstaltninger inden de første gang arresteres af politiet. De fleste er som børn kommet hertil som flygtninge og ingen af dem har danske forældre.

I det følgende vil vi indkredse de unges forløb inden de får en dom, og dermed beskrive faktorer, som har haft betydning for, at de blev kriminelle med langvarige domme og deraf følgende afsoning på Ungeafdelingen og Bobjerg.

Det er hovedsageligt de 12 unge, som har givet adgang til deres sociale journal, hvis forløb vi i det følgende analyserer, men ind imellem vil de sidste tre blive refereret, da de sociale forhold også indgår i kriminalforsorgens personjournaler (f.eks. i personundersøgelser efter straffelovens § 808).

FAMILIEFORHOLD

Familiernes sociale forhold har stor betydning for hvorvidt de unge som børn har haft samme muligheder som andre børn. I seks af dren-

genes familier har den ene eller begge forældre en lønindkomst eller egen virksomhed. I 12 familier modtager den ene eller begge forældrene en overførselsindkomst. I fem tilfælde oplyses det, at en eller begge forældre har en uddannelse⁸.

De fleste drenge kommer fra relativt store familier, hvor der er mellem 3 og 10 børn. To drenge har to søskende og to har 9 søskende. En af drengene er enebarn og de øvrige 14 drenge har 3-4 søskende.

Der er syv unge, der bor hos samlevende forældre. Fem forældre er blevet skilt og fem bor sammen med en stedmor eller stedfar. Der er 4 drenge, hvis mor eller far er døde.

Fire drenge har oplevet at deres eneste forældre er flyttet til et andet europæisk land sammen med deres mindre søskende, mens de selv var varetægtsfængslet eller afsonede en dom. De er således som 15-17-årige blevet efterladt sammen med ældre søskende i Danmark.

Der nævnes alkoholmisbrug i en familie, og en dreng har en forælder, som har siddet i fængsel i Danmark. Det er for to unge oplyst, at de har en ældre bror, som er dømt for kriminalitet.

De fleste af de unge er flygtningebørn, og de og deres forældre har i forskellig grad oplevet krig og uro i deres hjemland, været på flugt og levet i midlertidigt eksil. Det nævnes i 3 af drengenes journaler, at familien er præget af, at faren har været fængslet og udsat for tortur, at familien har oplevet krig eller har været tilbageholdt i en fangelejr.

⁸ Generelt er det svært at angive familiernes forsørgelsesgrundlag, da den i gennem børnenes opvækst skifter status. Selv om det relevant er det sandsynligvis ikke altid det opleves som sådan for sagsbehandlere i en børne-familieafdeling.

ALDER OG HENVISNINGSÅRSAG VED FØRSTE KONTAKT TIL KOMMUNEN

Der har samtlige 12 socialjournaler været kontakt med de unges forældre i forbindelse med udbetaling af kontanthjælp, aktivering o. lign. eller foranstaltninger f.eks. som følge af problemer i familien før der oprettes en selvstændig sag på drengen.

De 12 drenge er mellem 5 og 15 år, og i gennemsnit 12 år, når kommunen modtager den første underretning vedr. deres trivsel. Seks journaler viser, at der har været et længere forløb og samarbejde mellem forvaltningen, drengen og hans forældre, hvor der har været iværksat forskellige undersøgelser og former for hjælpeforanstaltninger. Tre af disse drenge har modtaget lokale foranstaltninger og tre har været anbragt udenfor hjemmet.

De øvrige 6 drenge journaler beskriver kortere forløb. Der er forskellige forklaringer på, hvorfor de kun har modtaget hjælp i kort tid. For nogle er det første gang forvaltningen hører om dem, når politiet henvender sig. For andre har forvaltningen trods underretninger ikke reageret eller forældrene har ikke ønsket at modtage støtte.

Den første underretning til socialforvaltningerne skyldes for 11 af de 12 drenge problemer i skolen eller kriminalitet. Deraf seks drenge, der enten bliver indstillet til Pædagogisk Psykologi Rådgivning, hvor skolen underretter forvaltningen eller visiterer drengen til en observationsklasse.

Den tidligste underretning af forvaltningen kom fra en 5-årig drengs børnehaven, som var bekymret over forældrenes måde at opdrage ham på.

DE UNGES FORLØB I SOCIALFORVALTNINGEN

I det følgende har vi valgt at fremstille seks af de unges forløb som kronologiske cases. Det er de unge, som har haft en langvarig kontakt med forvaltningen. De er de mest velbeskrevne sager, og rummer derfor de problematikker som også gør sig gældende for de andre drenge. Der er de blot ikke opdaget i forvaltningerne eller også har problemerne været mindre omfattende indtil de bliver arresteret af politiet.

Den følgende redegørelse tager udgangspunkt i 6 drenge journaler fra deres hjemkommune. De er alle under 15 år, da sagen oprettes, og er eksempler på længerevarende forløb og samarbejde mellem forvaltninger, forældre og drenge, forud for at de får deres første dom og senere afsoner på Ungeafdelingen.

Vi indleder med 3 eksempler på forløb, hvor forvaltningen vælger at støtte drengen og familien lokalt. Derefter følger 3 eksempler, hvor drengen bliver anbragt. I alle sagerne er navnene opdigtet.

Unge der modtager lokale foranstaltninger som børn

Michael

Da familiens sag overdrages til Børnefamilieforvaltningen, bliver den beskrevet som en familie med massive sociale problemer, hvor der skal iværksættes andre tiltag end blot økonomiske.

5 år *Børnehaven ytrer bekymring over forældrenes håndtering af deres børn.*

7 år *Drengen bevilges en friplads i skolefritidsordningen.*

9 år *Moren henvender sig til forvaltningen, fordi hun har problemer med at håndtere storebrorens meget voldsomme adfærd. Forvaltningen rekvirerer udtalelser fra begge børns skole og skolefritidsordning.*

10 år 13 mdr. efter morens henvendelse bevilges drengen en støttepædagog, bl.a. fordi skolen beskriver ham som aggressiv og voldelig. Støttepædagogen henvender sig til forvaltningen, da forældrene gentagne gange har bedt kommunen om hjælp uden resultat. De har et presserende behov for hjælp.

Efter 4 mdr. oplyser støttepædagogen, at hun ikke kan komme i tilstrækkelig god kontakt med Michael og foreslår, at en anden foranstaltning iværksættes. Der bliver udarbejdet § 38 undersøgelser på de to brødre, og 5 mdr. senere, hvor mor er flere gange er udeblevet fra møder med skolen og forvaltningen, iværksættes et ophold i et „Familiebehandlingshus“ med henblik på at støtte drengenes fritidsaktiviteter og lektier samt observere deres udvikling.

Efter 2 måneder afbryder moren forløbet pga. samarbejdsvanskeligheder med personalet. Drengen bliver efterfølgende undersøgt psykologisk, og anbefalingen lyder på tildeling af kontaktperson og social træning. Det følgende år er der ikke nogen notater i journalen.

11 år Michael indstilles til PPR pga. adfærds- og kontaktproblemer og visiteres til en heldags specialklasse. Den nye psykologundersøgelse anbefaler samme foranstaltninger, som den første året før. Samtidig begynder drengen på et holdningsbearbejdende kursus i SSP-regi.

12 år Efter 6 mdr. i specialklassen, oplyser forvaltningen at mor udebliver fra møder, og at drengen er fraværende i skolen. Forvaltningen og skolen har et dårligt samarbejde med moren, som udtaler at hun „foragter alle i systemet“ og ønsker at flytte drengen til en anden skole eller at undervise ham hjemme.

I samme periode noteres at der „fornemmes misbrug i familien“, og forvaltningen underrettes om at drengen er ekstremt usoineret og ikke lader til at være under opsyn af voksne. 2 måneder efter skriver forvaltningen at de ikke kan få kontakt til familien og at drengens mang-

lende trivsel i familien er så alvorlig, at det overvejes at iværksætte en tvangsmæssig undersøgelse. Der iværksættes imidlertid ikke yderligere fra forvaltningens side.

Drengen afhøres for første gang af politiet pga. butikstyveri, og sagsbehandleren har samtaler med ham alene i skolen, dvs. at hun er i kontakt med drengen uafhængig af moren.

13 år Efter 4 mdr. uden notater bevilges han en personlig rådgiver. Moren afbryder drengens skolegang pga. samarbejdsvanskeligheder med personalet i specialklassen på trods af, at han beskrives som tilfreds med forløbet. Efterfølgende foreslår forvaltningen, at drengen begynder på en kostskole, hvilket moren afslår.

14 år Efter et lille år, henvender moren sig til forvaltningen, fordi hun er bekymret over sin søns forbrug af alkohol og stoffer, når han går i byen. Han går nu på en folkeskole i en særlig „sportsklasse“, som også indebærer træning i den lokale klub.

15 år Forvaltningen får rapporter fra politiet vedr. kriminalitet. Forvaltningen skriver til politiet, at den personlige rådgiver og sagsbehandleren har tæt kontakt til familien, men der er ikke notater om hvad deres kontakt består i.

Et par måneder efter sigtes drengen for yderligere to kriminelle forhold, og han får tildelt en kontaktperson, som er tilknyttet skolen og idrætsklubben. Forvaltningen skriver nu, at de ikke har haft så meget kontakt med drengen, mens han har gået på skolen og er blevet sigtet for flere kriminelle forhold. Drengen har hverken været stabil i skolen eller til træning, og kontakten med den personlige rådgiver har heller ikke været regelmæssig.

4 mdr. senere bliver han varetægtsfængslet i surrogat for første gang.

Ved gennemgangen af Michaels forløb i kommunen får man en fornemmelse af at forvaltningen har taget vidtgående hensyn til forældrenes ønske om at tage vare på deres barn ved tilbyde en række forskellige hjælpe- og skoleforanstaltninger.

Der er flere eksempler på at forvaltningen reagerer sendrægtigt, når de modtager en underretning fra skolen. Fx går der et år fra forældrene henvender sig første gang vedr. problemer med storebrorens voldsomme opførsel hjemme og skolens udtalelser om at drengen bl.a. er aggressiv og voldelig til der etableres en foranstaltning i form af en støttepædagog. Da denne meddeler ikke at kunne nå tilstrækkelig langt i arbejdet med drengen og at familien har et presserende behov for hjælp går der yderligere 5 mdr. før drengen begynder i et observationsforløb med støtte i fritiden.

Forældrene afbryder forløbet. De udebliver efterfølgende fra møder, drengen er fraværende i skolen, forvaltningen får en fornemmelse af at forældrene har et misbrug og der underrettes om omsorgssvigt. Der er på dette tidspunkt udarbejdet to psykologundersøgelser, som påpeger at drengen har alvorlige problemer. Alligevel nøjes forvaltningen med nogle samtaler med drengen uden at inddrage forældrene.

Først da drengen bliver anholdt af politiet får han tildelt en personlig rådgiver. Samtidig afbryder forældrene for anden gang et skoleforløb og afslår tilbud om kostskoler uden, at forvaltningen reagerer.

Fra drengen er 13 år til han bliver 15 år, er forvaltningen kun i kontakt med ham i, da forældrene henvender sig stærk bekymret over hans forbrug af alkohol og stoffer. Efter at drengen bliver sigtet for en række kriminelle forhold, får han tildelt en kontaktperson, da den personlige rådgiver ikke lever op til formålet om at forebygge ny kriminalitet.

Det er tydeligvis svært for drengens skoler og forvaltningen at etablere et tilfredsstillende samarbejde med forældrene. Det lykkes ikke at få etableret det afgørende samarbejde med forældrene, der afbryder flere skoleforløb og afviser, at drengen skal bo udenfor hjemmet trods drengens massive sociale problemer i og udenfor hjemmet.

Forvaltningen tøver igennem flere år med at iværksætte foranstaltninger, som tager udgangspunkt i drengens tarv. Der er talrige alvorlige underretninger og talrige foranstaltninger, som ikke lykkes, og som heller ikke får forvaltningen til at iværksætte foranstaltninger uden forældrenes samtykke. I forbindelse med at sagen overdrages til voksenafdelingen, da drengen fylder 18 år erkender forvaltningen, at de i højere grad burde have grebet ind som følge af rækken af advarsler fra lærere og socialarbejdere, som var i kontakt med drengen på forskellige tidspunkter af hans barndom. Mens drengen afventer sin første dom, beskriver en miljømedarbejder forløbet: „*En sag som områdekonto- ret ikke har taget helt så alvorligt altid, som man kunne ønske sig*“ (Sagsnotat)

Majid

13 år *Majid visiteres til en heldags specialklasse pga. grænsesøgende adfærd, fravær og et fagligt niveau under middel. Drengen afhøres samtidig af politiet pga. trusler på livet mod en lærer. Der arbejdes på at finde en skole udenfor lokalområdet.*

14 år *Kommunen bevilger 3 ugers sommerferie med socialarbejdere, som en særlig indsats for en mindre gruppe drenge fra lokalområdet. Politiet rapporterer fortsat om kriminalitet.*

Majid får eneundervisning, da han er bortvist fra specialklassen pga. en voldsom episode med en lærer. Da det ikke lykkes at få M til at deltage i undervisningen, afsluttes forløbet efter 1½ måned, hvorefter han ikke er tilknyttet en skole.

Familiekoordinatoren underretter forvaltningen om, at drengen har massive personlige problemer, og han menes ikke at kunne nås i normalsystemet og ville profitere af en anbringelse udenfor hjemmet, væk fra lokalområdet.

Forvaltningen ønsker at iværksætte en psykologundersøgelse, men forældrene giver i første omgang ikke deres samtykke, da de er bange for, at han vil blive anbragt udenfor hjemmet. Psykologundersøgelsen bliver gennemført med forældrenes samtykke efter, at sagsbehandleren nævner muligheden for en tvangsmæssig undersøgelse. Rapporten beskriver drengen som tidligt skadet med tydelige asociale træk. Han er i en problematisk udvikling og behandlingskrævende. Det anbefales, at han starter i en heldagsskole, da forældrene ikke ønsker en anbringelse, og at han tildeles en kontaktperson samt social adfærdstræning.

Forvaltningen undersøger mulighederne for skoletilbud og evt. anbringelse samt ambulante psykologiske behandling.

Drengen tilbydes tre måneder efter, at begynde på en friskole, hvilket familien ikke ønsker. Familien møder ikke op til møder på forvaltningen og afviser tilbud om heldagsskole. Da sagsbehandleren nævner muligheden for en anbringelse på et opholdssted (tvang implicit), ønsker familien at samarbejde om et møde på heldagsskolen.

15 år Selvom det ikke lykkes at afholde mødet begynder drengen på skolen 6 måneder efter. Efter få dage sendes han hjem pga. en konflikt med en lærer.

Drengen er endnu engang uden skoletilbud. Kommunen modtager politirapporter om kriminalitet, og han sigtes for vold. En ny familiekoordinator underretter forvaltningen om, at drengen er i fare for at begå grovere kriminalitet, og at han har et stort behov for en kontaktperson samt tæt kontakt med forvaltningen.

Der er ingen noter i journalen de næste 6 måneder. Majid går ikke i skole, men hjælper i farens firma. Han bliver afhørt for vold.

Forvaltningen refererer til konklusionen i den 14 mdr. gamle psykolograpport og iværksætter et værkstedsprojekt, som M dog går fra efter 2 uger pga. uoverensstemmelse med en anden elev.

Kort tid derefter får han sin første dom på 60 dages fængsel, som udsættes og bortfalder efter 1 år, hvis han ikke begår ny kriminalitet. Derefter holder familiekoordinatoren ugentlige statusmøder med familien.

17 år Majid begynder 1½ år efter sidste skoledag i 8.klasse i en særlig pige-klasse på en folkeskole. Han tager 9. klasses afgangseksamen i flere fag og klarer sig godt. Han får en kontaktperson efter eget valg, og bortvises fra 10. klasse.

Han sigtes for vold og varetægtsfængsles i arresten for første gang.

I lighed med Michaels forløb afviser Majids forældre forvaltningens tilbud om friskole, heldagsskole og opholdssted. De udebliver fra møder og bakker ikke op om drengens skolegang. I dette forløb er det dog ikke kun forældrene, som lærere og forvaltningen har svært ved at samarbejde med. Drengen har i høj grad selv svært ved at tilpasse sig forskellige skoler, som han enten bliver smidt ud af eller går fra, hvilket ikke i samme grad var tilfældet i Michaels forløb. Majid har et tidspunkt ikke gået i skole i 1½ år.

Familien har store sociale problemer, og har været i kontakt med kommunen fra drengen er 8 år. Familien får fra Majid er 13 år tildelt en familiekoordinator, som følger og støtter dem. I samme periode bliver han visiteret til en heldags specialklasse pga. grænsesøgende adfærd. I forløbet er det to forskellige familiekoordinatorer, som har den tætteste kontakt med familien og drengen, og begge underretter forvaltningen

om Majid har alvorlige psykiske problemer og er kriminalitetstruet. Den første foranlediger en psykologundersøgelse, men forvaltningen vælger ikke at følge anbefalingen om kontaktperson og social adfærdstræning. Efter den anden alvorlige advarsel fra familiekoordinatoren går der 6 mdr., hvor der ikke er notater i journalen og Majid ikke er tilknyttet en skole. Først et år efter denne advarsel og han har fået sin første dom tildeles Majid som foreslået en kontaktperson.

Familien er skeptisk i deres samarbejdet med forvaltningen, da de bl.a. frygter at Majid vil blive anbragt udenfor hjemmet. Samtidig virker forvaltningen tøvende i forhold til at iværksætte tilstrækkeligt gennemgribende foranstaltninger på trods af, at Majid fra han er 13 år gentagne gange bliver smidt ud af skoletilbud pga. verbale eller fysiske konflikter med en lærer, og er involveret i forskellige former for kriminalitet. Forvaltningen nøjes med at nævne muligheden for tvangsmæssigt at iværksætte en psykologundersøgelse og senere en anbringelse.

Amer

12 år *Politiet er på hjemmebesøg, da han har truet en pige med kniv.*

12,5 år *Han bliver indstillet til PPR, fordi han iflg. læreren har svært ved at begå sig og håndtere skolens regler, og fordi han er opgivende overfor indlæring og virker fjern. Forældrene udmelder ham af den lokale klub.*

13 år *En opsøgende medarbejder henvender sig til forvaltningen vedr. en friplads i klubben, da han er bekymret for drengen, som har mange penge mellem hænderne og er uden opsyn, når forældrene er på arbejde. Fripladsen bevilges, men forældrene er skeptiske, da de mener at drengen kommer i dårligt selskab. I samme periode bliver han for første gang afhørt af politiet vedr. en række indbrud.*

14 år *Drengen benytter ikke fripladsen i klubben. Skolen underretter forvaltningen. Politiet rapporterer, at drengen har forsøgt indbrud i en bank og faren afslår et tilbud om en personlig rådgiver til sønnen. Faren rejser i en kort periode til hjemlandet efter at have truet familien med vold.*

14,5 år *Moren er indstillet på, at drengen skal benytte klubben og fripladsen forlænges. Skolen kan stadig ikke få kontakt til familien vedr. drengens problemer. Storebroren får mandat til at træffe beslutninger vedr. drengen på farens vegne og tager imod tilbuddet om en personlig rådgiver. Der er yderligere 4 rapporter fra politiet vedr. kriminalitet.*

15 år *Skolen underretter forvaltningen om at „faren har givet op overfor drengens problemer“, men at moren er indstillet på, at han skal på efterskole. Den ekstra støtte i skolens klinik ophører pga. konflikter med en lærer.*

Kommunen vurderer at han hurtigt vil komme i fængsel, hvis de ikke iværksætter omfattende foranstaltninger. Drengen bliver varetægtsfængslet pga. særdeles grov vold. Den personlige rådgiver beskriver, at der er problemer i familien pga. en brors meget alvorlige kriminalitet. Drengen ønsker ikke at blive anbragt på et opholdssted, som aftalt, og han sendes til familien i hjemlandet.

15,5 år *Da han vender tilbage til Danmark bliver han afhørt for flere forhold, og der ansættes en kontaktperson, som har til opgave at motivere ham for at blive frivilligt anbragt. Amer bliver varetægtsfængslet og får sin første dom.*

Amers forløb er et eksempel på en familie med alvorlige sociale problemer, præget af forældrenes interne konflikter, en brors alvorlige kriminalitet og at forældrene overlader ansvaret for drengen til en anden

ældre bror. Forældrene er ikke enige med forvaltningen i deres vurdering af, at drengen har behov for at gå i en klub i fritiden pga. bekymring om kriminalitet. I lighed med Michaels og Majids forløb formår skolen ikke at etablere et samarbejde med forældrene. Der bliver ikke anvendt tvangsforanstaltninger, selv om forvaltningen vurderer at drengen er i alvorlig risiko for at komme i fængsel. Drengen og forældrene ønsker ikke at der gennemføres en anbringelse, og Amer rejser i stedet til familien hjemlandet. Da han er tilbage i landet, ansætter forvaltningen en kontaktperson til at udvikle hans motivation forud for anbringelsen, hvilket denne dog ikke når, før han får sin første dom.

Sammenfatning om lokale foranstaltninger

For alle tre drenge gælder, at de på et tidligt tidspunkt har sociale problemer, som viser sig ved at de har svært ved at tilpasse sig skole, daginstitutioner og omgås jævnaldrende. I nogle tilfælde forsøger skolerne at løse problemerne gennem henvisning til skolens specialtilbud, men på et tidspunkt beder de forvaltningen om hjælp.

Forvaltningerne handler sendrægtigt, og overhører i flere tilfælde helt skolernes underretninger. Selve udredningen af barnets problemer sker i et langsomt tempo, og udredningens forslag til foranstaltninger følges ikke altid.

Forvaltningerne formår ikke at etablere det nødvendige samarbejde med forældrene og drengen, og tøver med at iværksætte mere gennemgribende foranstaltninger indtil drengene får deres første dom. Der udvises stor tilbageholdenhed i forhold til at anvende tvang.

Personlig rådgiver eller kontaktperson er de foranstaltninger som oftest anvendes i disse tre sager i lighed med de øvrige 9 unges sager, hvilket vi vender tilbage til nedenfor. Der tilbydes også heldagsskole og familiebehandling samt fritidstilbud, men i hvert tilfælde ophører de som følge af skolens, familiens og drengens manglende samarbejde.

Unge der har været anbragt som barn

De følgende tre langvarige forløb handler om børn, som bliver anbragt. I et tilfælde er det frivillige anbringelser og i de to andre foregår anbringelsen med tvang.

Mehdi

13 år *Politiet underretter kommunen om, at drengen har begået fire alvorlige røverier, og mistænkes for endnu 10-12 kriminelle forhold. Der iværksættes en § 38 undersøgelse og drengen akutanbringes frivilligt til pædagogisk observation og psykologisk undersøgelse. Han bliver smidt ud af institutionen, da personalet ikke kan magte ham. Derefter rejser han med familien til hjemlandet.*

13,5 år *Mehdi er tilbage i Danmark og begynder i 8.klasse. Forvaltningen har ikke kontakt med familien, genoptager ikke anbringelsen og iværksætter heller ikke andre foranstaltninger. Familien beskrives som svær at samarbejde med. Drengen udtaler selv, at han i fremtiden ønsker at komme i familiepleje, frem for at blive lukket inde.*

14 år *Han bliver flere gange afhørt af politiet, der beskriver at han er til stor fare for sine omgivelser pga. vold og væbnet røveri. Forvaltningen noterer, at de snarest skal iværksætte en foranstaltning, da han er alvorligt truet og på vej i en meget negativ løbebane. Han går i en heldags specialklasse, som har svært ved at fastholde ham. Da han erkender et væbnet røveri, indstiller forvaltningen til Børn- og Ungeudvalget at han tvangsanbringes, og søger Amtet om dispensation fra alderskriteriet om at anbringe ham til pædagogisk observation på en sikret institution. Det efterkommes, og han bliver først anbragt i et sommerhus med en miljømedarbejder, derefter i et skibsprojekt og endnu et sommerhus. Da han rømmer flere gange bliver han anbragt på en sikret institution i lukket regi.*

14,5 år Drengen bliver efterfølgende flyttet rundt mellem tre forskellige sikrede institutioner, fordi han rømmer eller overfalder personalet. Han bliver indlagt på en retspsykiatrisk afdeling, fordi personalet finder at han virker psykotisk, hvilket ikke er tilfældet og han udskrives til en ny sikret afdeling. Kommunen konkluderer at „længere varende behandling på en sikret institution er absolut påkrævet“.

Den sikrede institution meddeler, at de mener, at han er ulovligt anbragt, da han er psykisk dårlig og opholdet alene udgør opbevaring og ikke behandling. Kommunen afventer en plads på en sikret institution, som kan stå for en længerevarende behandling. Samtidig udarbejder de et specialdesignet mobilt projekt, hvor pædagoger kun skal arbejde med ham, da man ikke mener, at der findes en egnet institution i landet.

15 år Mehdi er i projektet i 4 mdr. og når at opholde sig på en ø, hvorfra han rømmer flere gange. På en tur i fjerne udenlandske skove med to voksne mænd lykkes det for ham at rømme i personalets bil og komme hjem til Danmark.

Undervejs kritiserer pædagogerne manglen på fremtidsplaner især for Mehdis skolegang.

15,5 år Forvaltningen vælger at ophæve tvangsanbringelsen efter 10 mdr., da de ikke mener at „foranstaltningen skal fortsætte for en hver pris uden reel positiv virkning, når den modarbejdes massivt af forældre og den unge“. Forvaltningen noterer, at de må acceptere når unge vælger kriminalitet, men ønsker nu at samarbejde om frivillige foranstaltninger med „udgangspunkt i hvad forældrene mener der er brug for“.

16 år Efter 6 mdr. uden kontakt mellem forvaltningen og familien, ønsker familien et møde vedr. drengens skolegang. Han har ikke gået i skole

i 1 år og 4 mdr. Da han blev udskrevet af 9.klasse i forbindelse med tvangsanbringelsen, er han ikke længere skolepligtig, på trods af at han ikke har taget 9. klasses afgangseksamen. Han begynder på en Produktionsskole, hvorefter han får sin første dom.

Mehdi kommer først i kontakt med forvaltningen, da politiet underretter om alvorlig kriminalitet. Forvaltningen akutanbringer ham som første foranstaltning. Forældrene vælger efterfølgende at tage Mehdi med til hjemlandet og undgår derved en egentlig anbringelse. Da han returnerer og bliver taget for ny kriminalitet bliver han tvangsanbragt, da forældrene ikke ønsker at medvirke. Mehdis forløb er uden kontinuitet og præget af såvel manglende planlægning som hans mange rømninger. Pædagoger indberetter flere gange at han er psykisk dårlig uden det får betydning.

Han når at være anbragt otte steder inden han idømmes en ubetinget dom til afsoning i fængsel. I de 1½ år han er anbragt modtager han ikke undervisning.

Hassan

11 år Skolen underretter forvaltningen om, at drengen har faglige og sociale problemer. Familien er tilknyttet en familiekonsulent pga. forældrenes konflikter om opdragelse.

11,5 år Familiekonsulenten er ikke i stand til at ændre på drengens situation. Drengen er isoleret i skolen pga. vold mod en anden dreng.

12 år Hassan bliver politianmeldt pga. vold. Skolen oplyser, at de snart har opbrugt mulighederne for at hjælpe ham og en miljømedarbejder oplyser, at han er bekymret. I samme periode stikker drengen af hjemmefra pga. et skænderi. Han henvender sig på forvaltningen, som iværksætter en § 38 undersøgelse.

- 12,5 år Pga. arbejdspres bliver § 38 undersøgelsen først færdiggjort efter 7 mdr. Drengen bliver sigtet for flere røverier, bortvises fra skolen og får eneundervisning. En psykologisk udredning anbefaler et behandlingstilbud i overskuelige rammer. Da han endnu engang sigtes for en række voldsomme røverier, bliver han frivilligt akutanbragt på et opholdssted i en anden landsdel. Pga. opholdsstedets samarbejde med drengen og hans forældre bliver han på stedet i 2 år og følger skolegangen på stedet.
- 14 år Forældrene er blevet skilt og deres opbakning til anbringelsen svinder. De holder ham hjemme efter besøg i weekenderne. Børn- og Ungeudvalget beslutter, at han tvangsanbringes jf. § 42 de næste 2 år, og vil undersøge mulighederne for at han kan anbringes tættere på familien. Der er dog ingen ledige pladser eller også meddele institutionerne, at de ikke har ressourcer til at imødekomme hans behov. Kort tid efter er han eftersøgt af politiet. Forældrene, men ikke drengen, ønsker at samarbejde om anbringelsen.
- 14,5 år I flere perioder opholder han sig ikke på opholdsstedet og han sigtes for flere kriminelle forhold. En miljømedarbejder er i kontakt med drengen, men der er ikke nogen notater i journalen.
- 15 år Hassan opholder sig i hjembyen i flere måneder uden et skoletilbud, da opholdsstedet ikke kan fastholde ham med tvang. Kommunen anmoder, opholdsstedet om at iværksætte en pædagogisk psykologisk undersøgelse, hvilket ikke er muligt, da han løbende rømmer derfra.
- 15,5 år Tvangsanbringelsen ophæves, da forvaltningen ikke finder det muligt „at opnå yderligere pædagogiske fremskridt“. Samtidig anbringes han på en sikret institution til en pædagogisk psykologisk undersøgelse i 2 mdr. Ved forvaltningens første møde med personalet og familien, informerer institutionens socialrådgiver om, at der ikke er lovgrundlag for at tilbageholde Hassan ved tvang uden en formandsbeslutning. De

betrakter anbringelsen som frivillig, hvorefter Hassan forlader stedet. Han flytter hjem til sin mor, får eneundervisning og er i praktik, hvor han deltager aktivt og er i positiv udvikling.

Drengen får tre måneder efter sin første dom på betinget fængsel, hvor han skal følge kommunens foranstaltninger. Der er endnu ikke udarbejdet den foreslåede psykologiske undersøgelse.

I de første 1 1/2 år efter forvaltningen har modtaget underretning om Hassan fra skolen og 1 år efter den første underretning fra politiet, er der kun iværksat tilbud om heldagsskole. Derefter akutanbringes drengen på en institution, hvor det lykkes personalet at etablere et samarbejde med forældrene, hvor han opholder sig med deres samtykke i 2 år.

Da forældrene bl.a. som følge af en skilsmisse i svindende omfang bækker op bag anbringelsen laves den om til en tvangsforanstaltning, som viser sig uigennemførlig. Hassans sag er et eksempel på, hvor vigtig forældrenes opbakning til anbringelsen er.

Forvaltningen ønsker efterfølgende, at Hassan undersøges psykologisk, men efter 16 måneder må det konstateres, at det fortsat ikke er sket. Derefter får han sin første dom.

Ali

10 år Drengen har opholdt sig i Danmark i to år og går i en observationsklasse pga. manglende tilpasning til skolen. Familien modtager familiebehandling.

11 år Han afhøres for første gang om butikstyveri.

11,5 år Skolen har svært ved at samarbejde med forældrene, som er utilfredse med det faglige niveau. Skolen underretter forvaltningen om at forældrene slår drengen, som ønsker at flytte hjemmefra og skifte skole.

12 år Skolen underretter forvaltningen for anden gang, da de frygter for drengens fremtid. De mener, at han bør have mere vidtgående støtte og bør flytte fra området, hvilket forældrene er enige i. På et møde uden forældrene indstilles han til en psykologisk undersøgelse med henblik på en frivillig anbringelse.

12,5 år Skolen underretter forvaltningen for 3. gang om deres bekymring. Forældrene ønsker ikke drengen hjemme, og skolen betegner situationen som „omsorgssvigt“. Drengen henvender sig jævnligt på forvaltningen og gentager sit ønske om at komme væk hjemmefra.

Skolen underretter forvaltningen for 4. gang, da han flere gange ikke bliver lukket ind derhjemme. Han har været i slagsmål på skolen og vurderes som farlig. Forvaltningen ønsker at afvente en § 38 undersøgelse før de iværksætter en foranstaltning. Drengen bliver stadig taget i tyverier.

Skolen underretter for 5. gang om deres bekymring og ønsker hjælp fra forvaltningen øjeblikkeligt.

Skolen underretter forvaltningen om, at faren har slået drengen med en genstand, at han vil sende ham hjemlandet og at drengen ikke har været hjemme i flere dage. Der bliver udformet en politiattest på farens vold. Faren fortæller, at han ikke kan styre drengen. Han er træt af forvaltningens manglende initiativ og accepterer en frivillig anbringelse, som iværksættes akut. Drengene anbringes på en institution, som forvaltningen ikke mener, er en optimal løsning. De mener, at drengen skal anbringes i et specielt udviklet projekt, da han ikke kan rummes i en døgninstitution.

Hverken den psykologundersøgelse, som blev iværksat 7 mdr. tidligere eller den § 38 undersøgelse, som blev iværksat 2 mdr. tidligere, var udarbejdet.

13 år Drengen er anbragt og der bliver udarbejdet en psykologisk undersøgelse.

13,5 år Institutionen underretter om massive problemer, da han er fysisk voldsom. Han anbringes på et nyt opholdssted, hvor der bevilges ekstra ressourcer. Forvaltningen beskriver endnu engang at anbringelsen ikke er optimal, og de nævner intentionen om at etablere et specialprojekt, hvilket dog aldrig iværksættes.

14 år Der er positive tilbagemeldinger fra opholdsstedet, som ikke samarbejder med forældrene pga. sprog- og kulturforskelle.

Efter sommerferien, hvor drengen har boet hjemme og bl.a. var involveret i tyveri, er det svært for ham at vende tilbage til institutionen. Opholdsstedet mener, at de er et utilstrækkeligt tilbud. Han bliver udredt på hospitalet pga. klager over somatisk sygdom. Han beskrives som alvorlig adfærdsforstyrret og afhængig af hash. Faren afskriver sin søn og forvaltningen overvejer at ansætte en kontaktperson. Drengen tilstår 4 kriminelle forhold, som henlægges pga. den kriminelle lavalder.

14,5 år. Der er ikke nogen notater i journalen, og opholdsstedets skole meddeler, at det går godt med drengen.

15 år Ali er endnu engang hjemme om sommeren, og beskrives som ustabil. Han bliver fjernet akut fra opholdsstedet pga. vold mod en anden dreng, og anbragt i et sommerhus med en pædagog, men de følgende 2,5 mdr. er det ikke noteret, hvor han opholder sig. Specialklassen, som han forlod som 12-årig, underretter forvaltningen om, at han kommer i klassen dagligt.

Opholdsstedet giver udtryk for, at han aldrig er faldet til, selv efter 2 år, og at de har opgivet at hjælpe ham. Forældrene bakker stadig op om en frivillig anbringelse. Forvaltningen forhandler med et mindre

opholdssted om betingelserne for en anbringelse, indtil han fylder 18 år. Psykologsamtaler er ikke inkluderet i betalingen på trods af, at forvaltningen mener, at Ali har behov at få bearbejdet sine traumer.

Han varetægtsfængsles på en sikret institution pga. røveri og idømmes en ungdomssanktion jf. § 74.

Alis forløb fører til en undren over, at der går 2 år og seks underretninger fra skolen om farens vold, drengens manglende trivsel, kriminalitet og ønske om at komme væk hjemmefra, før forvaltningen reagerer.

Forløbet er det eneste eksempel, hvor forældrene vedvarende bakker op om anbringelsen, da de ikke ønsker at have ham hjemme. Samtidig med at det er den eneste sag, hvor en fars vold mod drengen nævnes eksplicit.

Faderen og stedmoderen bryder i perioden kontakt med Ali. Det fører til, at forvaltningen overvejer at ansætte en kontaktperson. Der går dog 2,5 år før denne foranstaltning iværksættes.

I forbindelse med den sidste anbringelse fravælger forvaltningen psykologsamtaler, selv om de mener, at Ali har behov at få bearbejdet sine traumer. De forholder sig ikke til denne modsætning mellem vurdering og foranstaltning.

Sammenfattende om anbringelser

De to forløb med tvangsanbringelser begynder først som frivillige akutanbringelser men bliver til tvang som følge af forældrenes manglende opbakning. Tvangsanbringelserne lykkes imidlertid ikke, og forvaltningen vælger at ophæve dem, fordi de ikke forhindrer ny kriminalitet.

Journaler viser, at kommunerne og anbringelsesstederne ikke er i stand til at forebygge drengenes kriminalitet. Der mangler egnede op-

holdssteder, og i nogle tilfælde må der tilbud som bliver særligt tilpasset den pågældende unge, som dog heller ikke løser problemet.

Det er også tydeligt, at forældrenes manglende opbakning får betydning for drengenes deltagelse, og fører til rømminger. Det er familier i socialt belastede situationer, som forvaltningerne ikke formår at etablere et vedvarende samarbejde med.

Drengene fortæller selv i interviews i fængslet, at de rømmer fra de forskellige anbringelsessteder, fordi de føler sig urimeligt behandlet af forvaltningen eller af personalet på stedet. I begge forløb er der eksempler på anbringelse på en sikret institution uden at der er lovgrundlag for det.

I Alis forløb er det vanskeligt at forstå forvaltningens håndtering. Der er alvorlige, gentagne underretninger fra skolen, der er oplysninger om en familie, som støder drengen fra sig i nogle tilfælde ved at give ham tærsk, der er tale om en traumatiseret flygtningefamilie, han begår i stigende omfang kriminalitet, osv. Drengen anbringes steder, der ikke anses for optimale, det særlige projekt gennemføres ikke, skolegangen bryder sammen, kontaktperson ansættes uden succes meget sent i forløbet, osv. Det er en sag, hvor den kommunale myndigheds indsats forekommer helt utilstrækkelig.

Foranstaltninger i den sociale indsats

De seks ovenstående forløb er dækkende for de andre drenges forløb. De rummer de foranstaltninger, undersøgelser og måder drengene behandles på. Forvaltningernes arbejde er præget af sendrægtighed og få typer af indsats. Forvaltningen reagerer primært, når der kommer underretninger fra politiet, og iværksætter foranstaltninger som er utilstrækkelige i forhold til at forebygge og hindre fortsat kriminalitet.

I alle sager har drengene en besværlig relation til skolen. Den mest anvendte foranstaltning er kontaktperson og i de fleste sager laves en psykologisk udredning. I det følgende kommer vi nærmere ind på de tre temaer.

DRENGENES SKOLEFORLØB

For alle de 15 drenge gælder, at de har oplevet en række skift og brud i deres skoleforløb. Der er 12 drenge, som haft en ustabil skolegang med 3 eller flere skoleskift undervejs. Disse skift skyldes forskellige forhold som:

- sociale og faglige vanskeligheder
- at de ankommer til landet som flygtninge i skolealderen
- at familien flytter indenfor eller udenfor landet
- at de unge anbringes udenfor hjemmet
- begår kriminalitet og varetægtsfængsles
- at forældrene vælger at afbryde et skoleforløb

Drengene går i skole i lokalområder med en høj andel af dårligt stillede familier og mange tosprogede elever, dvs. elever med flygtninge eller indvandrerbaggrund. Fem af drengene er opvokset i et område, hvor 25 % af eleverne årligt skifter skole.

Drengene er i gennemsnit 12 år, når de har problemer i skolen, som giver anledning til at underrette forvaltningen. Det er ofte samtidig med drengenes kriminelle debut, og der er en parallelitet mellem problemer i skolen og kriminalitet.

9. klasses afgangseksamen

Der er syv drenge, som har en 9. klasses afgangseksamen, hvor de resterende otte forlader skolesystemet uden en eksamen. Det er betydeligt flere uden eksamen end for en hel børneårgang, hvor 8 % af en overgang forlader folkeskolen uden 9. klasses afgangseksamen (Ugebrevet A4, 2006).

Fire af de syv drenge tager eksamen i forlængelse af folkeskolen, og de øvrige tre har taget den senere inden de er fyldt 18 år, selv om de flere gange har været helt ude af skolesystemet jf. Mehdi og Majid. En af de tre drenge har læst op til eksamen hjemme med støtte fra kontaktperson og kæreste, en anden bestod eksamen under sin afsoning på Ungeafdelingen efter 2 ugers intensiv undervisning, og den tredje gik til eksamen i 9. klasses eksamensfag efter et udslusningsforløb på en højskole.

Der er kun en af drengene, som har deltaget stabilt i skoleforløbet og ikke modtaget særlige former for støtte. De seks andre med eksamen har alle haft ustabile forløb og modtaget forskellige former for støtte, men har trods dette formået at tage eksamen.

Specialundervisning og andre skoletilbud

Alle 12 drenge beskrives som dårligt fungerende i den almindelige folkeskole, og 8 af dem visiteres til en eller anden form for specialundervisning med begrundelser som følelsesmæssige, kontaktmæssige og sociale vanskeligheder, adfærdsproblemer, grænsesøgende adfærd, uro, fravær og kriminalitet. Det nævnes kun i 3 af de 12 tilfælde, at drengene har faglige vanskeligheder. Det antydes at være tilfældet i nogle af de andre tilfælde, men det ekspliciteres ikke som årsag til at de visiteres til en specialklasse. Faglige vanskeligheder er således ikke den primære grund til, at de otte drenge ikke findes egnede til at gå i den almindelige folkeskole.

Den form for specialundervisning, som er mest anvendt er observationsklasse eller specialskole, der overordnet kan beskrives som hel-dagsskoler for elever med svære adfærds-, kontakt- og indlæringsvanskeligheder. Formålet er at sikre en aldersvarende undervisning og indlæring af sociale kompetencer gennem individuel tilpasset undervisning, socialpædagogiske aktiviteter og et tæt forældre samarbejde. De otte drenge visiteres til en række forskelligartede tilbud. Nogle skal lære nye normer og lære at undgå konflikter i omgang med andre. Det

kan være enkeltmandsundervisning i henholdsvis 5., 8. eller 9. klasse som følge af kriminalitet og bortvisninger fra skolen. En dreng tilbydes hjemmeundervisning efter at han blev smidt ud af folkeskolen og afsonede en dom alternativt, fordi der ikke var en ledig plads i et skole- og dagbehandlingstilbud. To drenge har gået i en særlig klasse i henholdsvis 8. og 9. klasse. I det ene tilfælde en klasse målrettet mod piger jf. Majid, som får ro til at koncentrere sig om eksamen. I det andet tilfælde en klasse målrettet sportsinteresserede drenge jf. Michael, hvor fremmødet var ustabil.

Brudte skoleforløb

De fleste unge har mange skoleskift. Alle har prøvet at skifte og mange har skiftet flere gange. Det viser sig bl.a. ved, at kun meget få afslutter skoleforløbet med eksamen.

En del af de mange skoleskift skyldes flytninger ofte flere i løbet af deres første skoleår. Baggrunden for familiernes flytninger er kun oplyst i en sag, hvor forældrene flytter både internt i Danmark og i udlandet for at søge arbejde.

Der er en stor gruppe, som får afbrudt deres skoleforløb i længere tid. Der er seks drenge, som i perioder på mellem $\frac{1}{2}$ og $1\frac{1}{2}$ år i løbet af deres skoletid ikke er tilknyttet en skole. Det er særdeles tydeligt hos Majid, som er ude af skolen i $1\frac{1}{2}$ år, hvor årsagerne dels er drengens opførsel, men også forældrenes manglende samarbejdsvilje samt skolens og kommunens manglende tilbud er vigtige forklaringer på den manglende skolegang.

I Mehdis og Hassans forløb er det næsten det samme billede. De rømmer fra anbringelsessteder, og først da det i fængslet ikke længere er muligt at rømme, får den ene taget sin afgangseksamen. Den anden kommer i skole, da anbringelsen ophæves og indskrives i et individuelt forløb med undervisning og praktik.

Der er tre eksempler på brudte skoleforløb som følge af, at drengene opholder sig i deres eller forældrenes hjemland i mellem 4 og 18 måneder. Opholdene virker i alle tre tilfælde som en måde til at undgå en anbringelse, som kommunen var ved at forberede. En af drengene havde fået en betinget fængselsdom, som indebar, at han skulle undergive sig forvaltningens foranstaltninger. Han opholdt sig først i hjemlandet, og efter et par måneder i Danmark, rejste han til et europæisk land, hvor en del af hans familie bor. Den anden rejste til hjemlandet med forvaltningens accept efter at han var blevet bortvist fra den nærmiljøinstitution, hvor han var anbragt jf. Mehdi. Den tredje fik betalt rejsen af forvaltningen efter han var bortvist fra skolen, og forvaltningen var i gang med at planlægge en anbringelse som følge af hans og familiens alvorlige kriminalitet jf. Amer. Når drengene er bortrejst skrives der stort set intet i journalerne, og forvaltninger undersøger ikke om de fx går i skole. I et tilfælde angives, at undervisningen er udført af den socialt svagt stillede familie. Forvaltningerne forholder sig i alle tilfælde afventende og tager ikke kontakt med drengene og deres familie under eller efter de er vendt tilbage til Danmark.

KONTAKTPERSON OG PERSONLIG RÅDGIVER

Den mest udbredte lokale hjælpeforanstaltning, som iværksættes overfor de unge er en personlig rådgiver (2) eller kontaktperson (11).

I flg. Lov om social service er en personlig rådgivers opgave at vejlede og rådgive om praktiske forhold, der skønnes at kunne støtte barnet i opvæksten med hensyn til fremtidige leve- og arbejdsvilkår. Det er en kontaktpersons opgave at yde støtte på det nære personlige plan ved at stå til rådighed, når barnet eller den unge har behov for en voksen til at tale med, læsse bekymringer over på, blive opmuntret af, og som samtidig er i stand til at korrigere og hindre uacceptabel adfærd.

Personlig rådgiver

To drenge (Amer og Michael) får bevilget en personlig rådgiver, da

de er henholdsvis 13 og 14 år. I det ene tilfælde bliver den personlige rådgiver bevilget efter et år, hvor drengen i perioder er fraværende fra heldagsskolen, og forvaltningen fornemmer at der er misbrug i familien, som de ikke kan få kontakt til jf. Michael. Kort før den personlige rådgiver bevilges, bliver drengen for første gang taget i butikstyveri. Der er ikke mange notater i journalen fra denne periode, og det er ikke beskrevet om der er nogen særlig grund til at netop denne personlige rådgiver tilknyttes drengen. Da den personlige rådgiver ikke formår at opretholde en stabil kontakt med drengen, som stadig begår kriminalitet, da han er 15 år, tildeles han en kontaktperson.

I det andet tilfælde jf. Amer har en opsøgende medarbejder kontakt med drengen, som ikke trives i skolen, ikke benytter sig af noget fritidstilbud og er begyndt at begå kriminalitet. Forældrene er i første omgang skeptiske overfor forvaltningens forslag om en personlig rådgiver, som tidligere var rådgiver for en ældre bror og derfor kendte familien. Da faren overlader ansvaret for drengens opdragelse til en ældre bror, accepterer familien den personlige rådgiver, som bl.a. står for kontakten til forvaltningen.

Det er forvaltningen som udvælger personlige rådgiver, og det er ikke til at se, hvor meget indflydelse drengene og familierne har på udvælgelsen.

Kontaktperson

Der otte drenge, som får en kontaktperson tilknyttet til det nærmiljø, som drengene færdes i. Halvdelen af drengene kender personen på forhånd, og i tre tilfælde har drengene selv valgt deres kontaktperson, hvoraf en er kontaktperson for to. Det er en lokal skoleleder, som de har tillid til og som er vant til at samarbejde med forvaltningen. I begge tilfælde bevilges kontaktpersonen efter drengene har fået en dom. I begge tilfælde spiller kontaktpersonen en aktiv rolle i drengenes liv, og deltager i møder, mens drengene er på henholdsvis sikret institu-

tion, arresthus og Ungeafdelingen. Denne kontaktperson har efter vores vurdering en stor del af æren for, at de to drenge tager 9. klasses afgangseksamen, efter meget turbulente skoleforløb.

En tredje dreng jf. Ali vælger en pædagog fra en institution, som han tidligere var anbragt på. Kontaktpersonen bevilges fordi drengen har meget sparsom kontakt med sin familie, som i perioder afskriver ham. Formålet er at han skal bryde et kriminelt mønster. Efter 8 mdr., hvor drengen selv tager initiativ til møder i 7 af 12 tilfælde, meddeler kontaktpersonen at han ikke ønsker at være officielt forpligtet som kontaktperson, men at drengen er velkommen til at kontakte ham. Der er således ingen garanti for, at foranstaltningen fungerer blot, fordi drengen selv har mulighed for at ønske, hvem der skal være kontaktperson eller fordi de kender hinanden i forvejen. Eksemplet illustrerer også at opgaven med at erstatte en forældrerelation kræver et stort personligt engagement.

Som eksempler på kontaktpersoner, hvor det ikke er gennemskueligt, hvordan de er blevet tildelt kan nævnes en arbejdsgiver i praktikforløb (et vilkår i en betinget fængselsdom), en betjent fra nærpolitiet efter en tyverisigtelse og to projektmedarbejdere fra et kommunalt projekt for kriminalitetstruede unge.

En af drengene (Amer) får først en personlig rådgiver, som ikke magter opgaven, og erstattes af en pædagoguddannet kontaktperson fra et privat firma, der har specialiseret sig i at tilbyde denne service til kommuner. Kontaktpersonen skal tage vare på drengen 24 timer i døgnet de første 3 uger, som alternativ til en akutanbringelse. Hans opgave er i første omgang at motivere drengen for en frivillig anbringelse på et opholdssted. Kontaktpersonen udarbejder også en § 38 undersøgelse og indstiller til alternativ afsoning § 78, da drengen får den første dom. Kontaktpersonen opsiges, mens drengen afsoner på Ungeafdelingen, da forvaltningen vurderer foranstaltningen uden formål - den

har ikke hindret kriminalitet. Kontaktpersonen vedbliver dog med at deltage i møder og holde kontakt til drengen, og går dermed udover den professionelle relation.

Der er iflg. journalerne seks drenge, som har kontakt til miljø- eller op-søgende medarbejder. I de fleste tilfælde før eller parallelt med at de har en kontaktperson og i to tilfælde som en slags erstatning. I lighed med kontaktpersonerne, har miljømedarbejderne i det fleste tilfælde en langt tættere kontakt med drengen og familien end sagsbehandl- leren på forvaltningen. Miljømedarbejderne fungerer som bindeled mellem drengen, familien og forvaltningen. Der er flere eksempler på, at en miljømedarbejder deltager i møder, mens den unge er indsat på Ungeafdelingen.

Kontaktpersonens opgaver

Beskrivelser af rammerne for kontaktpersonernes ansættelse fylder ikke meget i drengenes journaler. Der er oftest vedlagt en underskre- vet kontrakt for ansættelsen, men det er ikke beskrevet om ordningen inkluderer supervision eller kollegial sparring.

Kontaktpersonernes opgave er at vejlede drengene i forhold til skole, fritid og familien, med henblik på at hindre ny kriminalitet. Hvad det mere præcist er for en kontakt og relation der forventes mellem dreng og kontaktperson, er ikke beskrevet i journalerne. Det angives dermed heller ikke, hvor realistisk det er at de skal kunne hindre ny krimina- litet. I fire af de 11 journaler, hvor drengene har en kontaktperson, er der 2-4 statusrapporter fra kontaktpersonerne enten vedlagt eller refe- rerede. Hvorimod der i 7 journaler ikke refereres til skriftligt materiale fra kontaktpersonerne.

Bevillingen af kontaktperson varierer fra 1-7 timer om ugen. Der er afsat et fast beløb på 150 kr. om måneden til at betale aktiviteter. Det er således en relativ simpel foranstaltning, som ofte først tildeles, når

drengene har fået deres første sigtelser og domme, og er på vej mod en senere afsoning. Det er således alvorlige problemer kontaktpersonerne skal forsøge at løse jf. casene.

Der er fem drenge, der har kontakt med deres kontaktpersoner under afsoningen i Ringe. I de øvrige 6 tilfælde fremgår det ikke om dren- gene har kontakt til deres kontaktperson.

Der er 4 eksempler på, at forvaltningen opsiger kontaktpersonen i for- bindelse med at drengen indsættes på Ungeafdelingen, da foranstalt- ningen ikke vurderes at have noget formål. I de journaler hvor det fremgår, at kontaktpersonen deltager i forskellige møder vedrørende drengen, fremstår foranstaltningen som et vigtigt supplement til for- ældrenes rolle og opgave under afsoning. Der er ikke altid en sam- menhæng mellem kontaktpersonen kontakt med drengen og om de- res kommunale aflønning.

I ingen af de 11 eksempler bruges lovens mulighed for at give foran- staltninger udover 18 år. Heller ikke kontaktpersonsforanstaltningen forlænges, selv om drengene i de fleste tilfælde kan siges at have det samme store behov for en stabil voksenkontakt, når de fylder 18 år. Drengenes behov er antageligt på dette tidspunkt stort, da de som prø- veløsladte skal klare sig efter en afsoning i et lukket fængsel, hvor der har været få muligheder for relevant beskæftigelse og en begrænset kontakt med det omgivende samfund.

Sammenfatning om personlig rådgiver og kontaktperson

Personlig rådgiver anvendes relativ lidt, og erstattes af kontaktpersoner, hvor der er stor forskel på antallet af timer og hvilke opgaver de skal fylde ud. I nogle tilfælde er målet med foranstaltningen ikke beskrevet.

Det havde betydning for to af drengene, at de fik lov selv at vælge kon- taktpersonen, men at det ikke er nogen garanti viser det tredje eksem-

pel, hvor kontaktpersonen efter en periode stod af. I de øvrige tilfælde har forvaltningen enten bestemt eller haft stor indflydelse på valg af kontaktperson, hvor det er usikkert, om drengene synes det var en god ide. På trods heraf engagerer kontaktpersonerne sig og for nogles vedkommende udover, hvad kontrakten tilsiger.

Det fremgår ikke af journalerne, om der stilles nogen form for kvalitetskrav til kontaktpersonen fx om uddannelse, erfaring, osv.

Kontaktpersonen bliver først tildelt, når problemerne er tilstrækkelig alvorlige. Det virker som det eneste forvaltningerne formår at gøre. Hvad det så er for problemer, der forventes løst kan ikke gennemskues i journalerne. Kontaktpersonordningen er en billig foranstaltning med en beløbsramme, som kun giver mulighed for et asketisk samtalenærvær. Den fremstår som helt utilstrækkelig bl.a. fordi den ofte er den eneste foranstaltning.

BESKRIVELSE AF DE UNGE I UNDERSØGELSER

Der er udarbejdet en § 38 undersøgelse i syv af de 12 drenges sager. I de fem øvrige sager er loven om udarbejdelse af § 38 ikke overholdt. Drengene var mellem 10 og 17 år, da undersøgelsen blev udarbejdet. I otte tilfælde er drengene undersøgt psykologisk, og to er undersøgt to gange. Begge typer af undersøgelser bygger på samtaler med forældrene og barnet samt udtalelser fra skolen suppleret af udtalelser fra kontaktperson, opholdssted eller sikret afdeling, afhængig af hvor drengen opholder sig på det pågældende tidspunkt. I 9 tilfælde er der udarbejdet en personundersøgelse jf. § 808 i straffuldbyrdelsesloven. Samlet set har vi aktindsigt i en eller anden form for undersøgelse på 14 af de 15 drenge.

To drenge er blevet mentalundersøgt af kriminalforsorgen. Der er blevet udarbejdet en retspsykiatrisk erklæring på fire andre drenge, mens de sad varetægtsfængslet eller var under afsoning på bag-

grund af personalets mistanke om psykiske problemer som følge af isolation.

I den følgende redegørelse tager vi primært udgangspunkt i de psykologiske undersøgelser af de otte drenge. De bygger udover samtaler og udtalelser på kognitive og personlighedspsykologiske tests. De har til formål at beskrive drengenes kognitive, sociale og følelsesmæssige status. Det er således forskellige privatpraktiserende psykologers forståelse af baggrunden for og karakteren af drengenes vanskeligheder, som kommer til udtryk.

Omsorgssvigt og psykisk traumatisering

I 11 af drengenes journaler refereres der til forskellige grader af omsorgssvigt, som angives som den hyppigste årsag til drengenes vanskeligheder. I en lignende undersøgelse af 14 unge med indvandrerbaggrund, som har begået kriminalitet, var omsorgssvigt også den belastningsfaktor, som optrådte hyppigst i socialforvaltningernes akter (Felding, 2005).

Omsorgssvigt er et udtryk for at et barns udvikling er i fare pga. forældrenes manglende evne til eller mulighed for at drage tilstrækkelig omsorg for det, og består ofte af en kombination af psykisk, fysisk, passivt og aktivt omsorgssvigt (Broberg, 2005; Killén, 2005). Omsorgssvigt er forbundet med en række forskellige sociale belastninger i familien, som i forskellig grad karakteriserer de 15 drenges opvækst, jf. afsnit om de unges sociale forhold. Børn, der udsættes for omsorgssvigt, er i øget risiko for at udvikle forskellige former for fejltilpasning og personlighedsforstyrrelse som voksne (Schultz Jørgensen, 2002).

Omsorgssvigt peger på at drengene generelt har haft en vanskelig opvækst i familier med massive sociale problemer, hvor forældrene ikke har haft muligheder for i tilstrækkelig grad at opfylde børnenes behov.

Socialt og psykisk belastende vilkår i de unges opvækst

Omsorgssvigt kan være adskillelse fra den ene eller begge forældre. Der er fire drenge, som i længere perioder har boet hos forskellige slægtninge i forbindelse med forældres flugt til Danmark inden de blev familiesammenført. Det er psykologisk anerkendt, at adskillelse fra forældre kan få betydning for et barns personlighedsudvikling og psykiske skrøbelighed, afhængig af barnets alder ved adskillelsen og hvor længe, de har været adskilt (Felding, 2005). Der er fire andre drenge, der har mistet deres ene forælder, hvor tre har oplevet at denne er rejst til et andet europæisk land sammen med drengens mindre søskende. De tre havde således fra 15-17 års alderen ingen kontakt eller kun meget sparsom kontakt til forældrene. Endelig har en dreng (Ali) oplevet, at den tilbageblevne forælder i perioder helt har afskrevet ham.

Det er nævnt i tre drenges journaler, at familien er præget af at faren har været fængslet og udsat for tortur, før de kom til Danmark. Eller at hele familie har været tilbageholdt i en fangelejr, før det lykkes dem at flygte, hvilket i begge tilfælde udgør en risiko for at børnene bliver sekundært traumatiserede (Broberg, 2005). I et enkelt tilfælde nævnes forældrenes misbrug, som den primære årsag til omsorgssvigt, og i et andet farens fysiske afstraffelse af drengen. Det er i den forbindelse påfaldende, at der er få notater om fædrenes brug af tæsk som en del opdragelse, da det står i modsætning til drengenes beretninger jf. interview i kap. 7.

Mange af de unges (11) første leveår har som nævnt været præget af krig, flugt, manglende stabilitet og eksil. Samtidig er familiernes tilværelse i eksil landet ofte belastende og præget af brudte relationer og tab, bl.a. af ens modersmål og sociale position i samfundet. Familierne ankommer som flygtninge og har en større forekomst af arbejdsløshed, presset økonomi, forringet boligstandard m.v. end andre befolkningsgrupper i Danmark. (Schultz Jørgensen, 2002)

Hedegaard et. al. (2004) beskriver hvordan børn, der er vokset op i et krigsområde, ofte bliver opfattet som børn med „adfærds- eller tilpasningsvanskeligheder“ i eksil landet, da deres måde at møde verden på er tilpasset et samfund i krig. Børnene mangler ofte en basal selvtillid og har tendens til at misforstå opgivelsernes signaler, bl.a. på baggrund af en krisepræget og dermed sort/hvid opfattelse af omverdenen. Manglen på tillidsfulde relationer har betydning for børnenes emotionelle og sociale usikkerhed samt deres tilegnelse af skolekundskaber, som de ofte ikke har overskud til at koncentrere sig om. Børn, der har oplevet krig, flugt og en eksiltilværelse, har ofte også svært ved at udvikle et fremtidsperspektiv, og forældrenes og samfundets måde at forholde sig til disse børn har en meget afgørende betydning for deres trivsel (Ibid.).

Gennemgående karakteristika i psykologundersøgelserne af de otte drenge

Drengene bliver generelt beskrevet som følelsesmæssigt skadet og understimuleret i forskellig grad i deres kognitive og sproglige udvikling, hvilket bl.a. kommer til udtryk i kontaktmæssige og sociale vanskeligheder i skolen. Omfanget af drengenes kognitive vanskeligheder og i hvor høj grad det vurderes at de har taget skadet varierer. To af drengene er fx i stand til at håndtere konflikter, hvilket har stor betydning for deres hverdag på en døgninstitution fx Ali.

Fem af de otte psykologundersøgte beskrives som normalt begavede. To klarer sig dårligere end det normalt forventes af deres alder, og en har generelle indlæringsvanskeligheder. Det er beskrevet at alle drengene mangler skolekundskaber og fremstår understimulerede sprogligt. Der bliver taget eksplicit forbehold for gyldigheden i de kognitive test i tre tilfælde, da drengene har et andet modersmål end dansk og testene er sprog- og kulturspecifikke.

De fleste drenge beskrives som umodne og egocentriske i forhold til deres alder. De har tendens til at overvurdere deres egne ressourcer og

til i forskellig grad at fralægge sig ansvaret for den kriminalitet, som de har begået. I to drenges undersøgelse nævnes det at der er risiko for at drengen begår ny kriminalitet.

Mange af drengene er præget af en manglende forståelse af sig selv og andre, og har en tendens til at misforstå andres intentioner i sociale situationer. Flere er karakteriseret ved en høj grad af selvstændighed og mistillid til voksne, der formentlig er forbundet med omsorgssvigt og at de tidligt har skullet tage vare på sig selv (fx Ali), hvilket kan gøre det svært for dem at begå sig i skolen og på institutioner (Hedegaard, 2004).

De fleste drenge beskrives som utrygge, ængstelige eller præget af angst, og flere har en lav tolerancetærskel overfor frustrationer og usikkerhed. En af drengene har udviklet kompensationsstrategier, så han ikke så let bliver angst og utryg. Flere af drengene er if. undersøgelserne præget af ubearbejdet vrede og er voldsomt fysisk udadrettede, hvilket betyder at flere af dem vurderes til at være til fare for sig selv og andre (fx Ali og Mehdi).

Psykologundersøgelserne beskriver drengenes vanskeligheder og hvordan de kommer til udtryk i kontakten med andre mennesker. I flere undersøgelser er det nævnt at drengen ikke udviser karakterafvigende tendenser eller at de ikke findes personlighedsforstyrret. I den psykologiske undersøgelse af to drenge nævner psykologen en diagnostisk betegnelse i forbindelse med beskrivelsen af drengens vanskeligheder, men de er ikke i den forbindelse blevet diagnosticeret formelt. Den ene beskrives som havende „træk af en skizoid personlighedsforstyrrelse“ og en „dysfunktionel personlighedsstruktur“, og den anden dreng „fremstår karakterafvigende“, som er en ældre betegnelse for psykopati hos voksne. En dreng bliver af en psykiater beskrevet som en „dysfunktionel personlighedstype“, der fremtræder som „tidligt frustreret personlighedstype“. Den overordnede betegnelse „person-

lighedsforstyrret“ og den mere specifikke „skizoid personlighedsforstyrrelse“ er diagnoser, som er udviklet til psykiatrisk udredning af voksne, da unge under 18 år ikke er færdigudviklede. På trods af dette, kommer forstyrrelserne ofte til udtryk i barn- eller ungdommen (WHO ICD-10, 1997). I de to eksempler på anvendelsen af denne diagnose henføres drengenes alvorlige vanskeligheder til en kaotisk og meget omskiftelig opvækst, hvor forældrene ikke har støttet tilstrækkeligt op om drengens behov, og evt. en tidlig erhvervet hjerneskade. I begge tilfælde anbefales det at drengene udredes yderligere, hvilket iflg. journalerne ikke sker.

Flere af de gennemgående karakteristika, som anvendes til at beskrive de otte drenge i de psykologiske undersøgelser og en del af drengenes kriminelle handlinger, er nævnt som diagnostiske tegn på en „adfærdsforstyrrelse“. Det er i WHO's diagnosesystem ICD-10, karakteriseret som et gentaget og vedvarende mønster af dyssocial, aggressiv og trodsig adfærd, som viser klare brud på sociale forventninger og normer for alderen (WHO ICD-10, 1997). Adfærdsforstyrrelser er ofte sammenfaldende med hyperaktivitet og emotionelle forstyrrelser (Ibid.), men kan ikke betragtes som en dækkende betegnelse for drengenes vanskeligheder, da de også beskrives som utrygge og præget af mistillid, hvilket karakteriserer psykisk traumatiserede og omsorgssvigtede børn (Broberg, 2005; Felding, 2005).

Psykologernes anbefalinger til hjælpeforanstaltninger

Generelt beskrives alle 8 drenge som behandlingskrævende og i forskellig grad truet i deres personlige udvikling. I de fleste tilfælde vurderer psykologerne, at drengen har behov for en socialpædagogisk indsats i et mindre døgnregi med stabile og strukturerede rammer og tydelige voksne. I et enkelt tilfælde anbefaler psykologer et opholdssted med erfaring med børn med minoritets baggrund. Tre drenge anbefales at få tildelt en kontaktperson. To drenge anbefales at få støttende psykologsamtaler.

Det er ikke altid psykologernes anbefalinger forstås rigtigt. I en journal refererer sagsbehandleren at psykologen i undersøgelsen har vurderet, at drengen er for skadet til at kunne modtage psykologisk behandling. Der står: „*Utl henviste til psykolograpporten, som anbefaler, at der ikke gives psykologisk behandling, da X er alt for skadet. Dette bør dog tages op til overvejelse, da X skal have brudt sit nuværende mønster og komme videre*“. I psykologens undersøgelse anbefales at drengen „på sigt får tilbudt kognitivt støttende samtaler med sigte på at ændre nogle af sine uhensigtsmæssige tanker“. Sagsbehandleren tager udgangspunkt i psykologens vurdering, men misforstår anbefalingen derhen, at kommunen så ikke behøver at give drengen tilbud om psykologisk behandling.

Sammenfatning om undersøgelser af drengene

Det kan konstateres, at de gennemførte undersøgelser udfærdiges på et sent tidspunkt i drengenes udvikling. I nogle tilfælde er de ufuldstændige og i andre tilfælde misforstås anbefalingerne. Endelig er der eksempler på anbefalinger, som forstås, men som ignoreres og ikke efterkommes.

Udslusningsforløb

Undervejs i afsoningsforløbet påbegynder Kriminalforsorgen en proces med at afklare deres løsladelse og tilbagevending til samfundet udenfor. De skal i samarbejde med de kommunale myndigheder prøve at lave en plan for drengenes videre forløb. Kommunerne skal iflg. lovgivningen lave en plan for, hvad der skal ske, hvis de unge er under 18 år, men er mindre forpligtede, hvis de er fyldt mere end 17 år.

Kriminalforsorgen reaktualiserer dermed de kommunale undersøgelser og erfaringer fra en tidligere indsats. De skal nu reformuleres med henblik på at sikre en fremtid for de unge, som evt. skal gå hånd i hånd med kriminalforsorgens vilkår for prøveløsladelse.

LOVGIVNINGEN FOR ALTERNATIV AFSONING OG PRØVELØSLADELSE

I straffuldbyrdsloven § 78, stk.2 står der at dømte under 18 år anbringes på institution under deres afsoning, medmindre der er afgørende hensyn til retshåndhævelsen som taler imod en anbringelse udenfor fængslet. Fængslet kan således indstille den unge til at afsone en del af hans straf på en institution, hvis der ikke er disciplinærproblemer, hashmisbrug eller rømningsrisiko. Anbringelsen er betinget af, at den dømte ikke begår strafbare forhold og kan endvidere betinges af, at den dømte skal overholde fastsatte vilkår samt undergive sig tilsyn af kriminalforsorgen jf. § 78 stk.3. En alternativ afsoning på en institution udenfor kriminalforsorgen er afhængig af om hjemkommunen vil finansiere opholdet. Kriminalforsorgen finansierer opholdet i det omfang, at § 78 foregår på en af kriminalforsorgens pensioner.

Når en indsat har afsonet 2/3 af sin straf tager fængslet stilling til om vedkommende kan blive prøveløsladt if. straffelovens § 38. Prøveløsladelse kan dog ske efter halv tid, når særlige omstændigheder taler for det fx hvis de er under 18 år. På Ungeafdelingen behandles spørgsmålet om prøveløsladelse på et afsnitmøde, hvor personalet tager stilling til om de finder det tilrådeligt at indstille en ung til at blive prøveløsladt efter halvtid. En prøveløsladelse forudsætter, at den indsattes forhold ikke gør løsladelsen utilrådelig, at der er sikret ham passende ophold, arbejde eller uddannelse, og at det forventes, at han vil overholde de fastsatte vilkår for løsladelsen jf. straffeloven § 38.

På Ungeafdelingen fastsætter man den første tilsynsaftale med kriminalforsorgen i frihed (KIF) før drengens prøveløsladelse. En sagsbehandler i KIF vurderer, hvor ofte han skal møde til tilsynssamtale og hvorvidt han kan klare sig uden en tæt kontakt med KIF, hvilket afhænger af om han har en kontaktperson fra kommunen, er i et kommunalt projekt eller bor på en af kriminalforsorgens pensioner.

DE 15 UNGES UDSLUSNING FRA UNGEAFDELINGEN

De 15 unges udslusning ser således ud:

- Otte unge afsoner en del af deres straf alternativt på en institution udenfor kriminalforsorgen jf. straffuldbyrdelseslovens § 78 og bliver prøveløsladt derfra:
 - Fire afsoner alternativt på institutionen Bobjerg.
 - En afsoner alternativt på et privat opholdssted.
 - Tre bliver udsluset gennem et højskoleophold.
- Tre unge bliver prøveløsladt direkte fra afsoning på Ungeafdelingen på forskudt halvtid til forældrenes bolig og tilsyn fra KIF.
- En bliver løsladt efter at have afsonet hele sin dom uden nogle tilbud, da han få uger efter fyldte 18 år og kommunen ikke ønskede at samarbejde om en alternativ afsoning. Også han løslades til forældrenes bolig i et belastet boligområde. Derudover skal han selv stå for at søge arbejde eller kontanthjælp.
- Tre var i en periode udstationeret på en af kriminalforsorgens institutioner efter at de fik afslag på at blive prøveløsladt på halvtid. Den ene var på en pension, mens han afventede betalingstilsagn fra kommunen til § 78, og de to andre boede der i 1-4 måneder, før de kunne prøveløslades på $\frac{2}{3}$ tid.
- En bliver flyttet til en almindelig fællesskabsafdeling, da han fylder 18 år efter at han havde afsonet på Ungeafdelingen i 1 $\frac{1}{2}$ år.

Udslusning fra Bobjerg.

De unge som kommer fra Fyn bliver visiteret til Ringe-projektet gennem et særligt samråd (se kap.5), hvor kommunerne giver tilsagn om at finansiere den alternative afsoning på Bobjerg.

For de fire af de 15 unge, som har opholdt sig på Bobjerg, er udslusningen forskellig. En tilbageføres til Ungeafdelingen og overgår til afso-

ning på en af de andre afdelinger, da han bliver 18 år. En anden begynder i VUC 10. klasse og står overfor at blive prøveløsladt, da han begår ny kriminalitet og varetægtsfængsles. En fortsætter sit uddannelsesforløb, men begår røveri og tilbageføres til Ungeafdelingen, medens han afventer ny dom. Den sidste har et forløb på næsten 1 år på Bobjerg, som afsluttes med en større konflikt, hvorefter han føres tilbage til Ungeafdelingen (se pistolaffæren i kap. 4).

Alternativ afsoning og udstationering jf. § 78

De øvrige unges udslusning afhænger af kommunernes ønske om at bidrage i forhold til planer og finansiering. Det bliver iflg. socialrådgiveren på Ungeafdelingen først taget alvorligt, når den unge skal prøveløslades til kommunen, og fængslet foreslår, hvilken udslusning den enkelte dreng har behov for og kan håndtere.

Samarbejdet med kommunerne om at udsluse drengene til institutioner udenfor kriminalforsorgen er ifølge socialrådgiveren enormt svært, og hun vurderer at de fra fængslet side i ca. 95 % af tilfældene virkelig skal kæmpe for at få indgået nogle aftaler vedr. udslusning. På trods af at Ungeafdelingen har en relativ god normering i forhold til andre fængselsafdelinger og en stor del af hendes arbejde går med at planlægge udslusningsforløb og samarbejde med kommunerne, så „ender (det) som regel med negativt svar“ på ansøgning om betalingstilsagn fra kommunernes side. Socialrådgiveren beskriver denne del af arbejdet, som hun vurderer, udgør den største forhindring i arbejdet med drengene, således:

„Det er som at køre frontalt ind i en mur nogle gange. Der er bare ingenting at gøre“

(Socialrådgiver, 2005)

I de tilfælde hvor kommunen beslutter at finansiere og samarbejde om den sidste del af en dom kan afsones alternativt på en institution, er

det normalt socialrådgiveren på Ungeafdelingen, som finder en institution, som passer til drengens behov og interesser. Som udgangspunkt søger socialrådgiveren efter et sted der ligger i nærheden af eller blot i samme landsdel som drengens forældre, som han ofte ikke har haft særlig meget kontakt med under afsoningen og derfor har behov for at få genetableret. Men det kan være svært at finde det rette anbringelsessted må socialrådgiveren ofte gå på kompromis med princippet om geografisk nærhed og drengens interesser og ønske om opholdets indhold.

„Det er vi jo desværre tit ude i. Vi kan ikke vælge og vrage, når vi skal placere dem“

(Socialrådgiver, 2005)

Afsoning på højskole

Tre af de 15 drenge blev på forskudt halvtid overført til at afsone resten af deres straf alternativt på en ungdomshøjskole eller en idræts-højskole.

En højskole kan opfylde flere formål. Den skaffer en bolig, mulighed for at gå i skole og for et socialt netværk. Højskolerne påtager sig et socialt ansvar, når de tager imod en dreng fra fængslet. Formålet er at undgå at sende drengene direkte tilbage til en vennekreds af unge, som ofte også har begået kriminalitet og nogle forældre som måske ikke formår at støtte drengen tilstrækkeligt.

I samarbejdet med højskolen lægger fængslet op til at drengen skal have en fast kontaktperson på stedet. Vedkommende skal holde en regelmæssig kontakt med fængslet og kommunen samt have opfølgende samtaler med drengen om hvordan de kan støtte ham på stedet. Nogen højskoler stiller krav om et ekstra beløb for at påtage sig opgaven.

Udstationering på en af kriminalforsorgens pensioner

Tre af de 15 drenge bliver udstationeret jf. § 78 på en af kriminalforsorgens pensioner, da der ikke længere er særlige grunde til at de skal blive i fængslet.

For en af drengene gælder, at kommunen ikke vil finansiere en § 78 på et socialpædagogisk opholdssted, begrundet i at det er forsøgt tidligere uden at forhindre ny kriminalitet. Drengen bliver i stedet godkendt til at blive prøveløsladt på halvtid, men prøveløsladelsen kan ikke iværksættes, da han ikke kan få indrejse i det land, hvor moderen opholder sig. Da det heller ikke er tilrådeligt at prøveløslade ham på $\frac{2}{3}$ tid, da hans bolig og beskæftigelsessituation stadig ikke er afklaret, bliver han udstationeret midlertidig på en af kriminalforsorgens pensioner, mens fængslet arbejder på at få et betalingsstilsagn til en § 78 på en højskole.

Da familien er flyttet fra kommunen og drengen snart fylder 18 år, afviser kommune at være handlekommune i forbindelse med hans udsusning fra fængslet. Sagen bliver sendt til afgørelse i den sociale ankestyrelse og fængslet betaler foreløbigt indmeldelsesgebyret til skolen. Kommunen hvor pensionen ligger og drengen derfor opholder sig pt., *„tager sig af kontanthjælpsdelen, fordi X har ventet urimelig lang tid på en afgørelse“* (Journalnotat). Fængslet gør de to kommuner, som ikke kan blive enige om hvem der sidst var handlekommune og derfor skal betale højskole, opmærksom på at *„Det er meget uheldigt at en ung man som X med hans baggrund og manglende netværk bliver ladet i stikken fordi sagen bliver kastet rund på denne måde“* (journalnotat). Afgørelsen om betaling trækker ud, fordi den nye kommune ønsker et skriftligt tilsagn om refusion fra den tidligere kommune. Den nye kommune bevilger et 41 ugers kursus på højskolen som forrevalidering én uge før højskoleforløbet begynder. Efter 7 måneder på højskolen bliver drengen løsladt og han fortsætter forløbet på højskolen, hvor han trives og er glad for at være.

En anden af drengene oplever et godt samarbejde mellem socialrådgiver og jobkonsulent i fængslet og kommunen. Efter han fik afslag på at blive prøveløsladt på halvtid pga. en mindre, verserende sag, bliver han i stedet udstationeret på pension indtil han kan prøveløslades på $\frac{2}{3}$ tid. Han møder på sin praktikplads i en 1 mdr. på trods af lang transporttid. Han prøveløslades til at bo hjemme på $\frac{2}{3}$ tid med vilkår om skole og begynder på Teknisk skole.

Den tredje dreng bliver midlertidig placeret på pensionen, da han får afslag på halvtid og det ikke findes tilrådeligt at løslade ham til hjemmet, da forældrene ikke har tilstrækkelige ressourcer til at takle drengens problemer bl.a. pga. kriminalitet i familien. Kommunens ønskede ikke at finansiere et § 78 ophold på en institution, da han snart fyldte 18 år. Drengen overføres til en pension efter at have afsonet godt et år på Ungeafdelingen, på trods af at pensionen er bekymret over hans misbrugshistorie. Ungeafdelingen anmoder pensionen om at tage drengen, da de havde 6 unge på venteliste, der sidder i arresthuse. De kan ikke overføre andre fra afdelingen pga. manglende økonomisk tilsagn fra deres hjemkommune eller korte afsoningsforløb. På pensionen modtager han kontanthjælp og deltager i et undervisningsforløb om personlig udvikling og ekstern praktik i en 1 måned. Han går kortvarigt på en erhvervsuddannelse, men stopper pga. meget fravær og hashrygning.

Efter 4 måneder på pensionen prøveløslades han til forældrene på trods af at det tidligere var fundet utilrådeligt. Efter et par mdr. bliver kontanthjælpen tilbageholdt. KIF hjælper ham med at søge om hjælp til bolig, da hans *„far stiller urimelige krav til ham og tror at han kan lave om på ham vha. streng disciplin“* (Citat fra journalen). Drengen fortæller at han har haft det svært efter han blev løsladt pga. et dårligt forhold til sin far og usikkerhed i forhold til fremtiden. Han bliver tilmeldt et kommunalt aktiveringsprojekt og vurderet berettiget til revalidering på social indikation efter at han stoppede på uddannelsen. Et år efter

prøveløsladelsen bliver han varetægtsfængslet igen, og der står ikke noget om hans boligsituation i journalen.

Udstationering på en pension ser ud til at fungere godt for de to, og kan således være en af de bedste løsninger, og kan ses som en slags halfway house. Det forudsætter dog, at kommunen er parat til at tage ansvar for den videre udslusning efter pensionsopholdet, og støtte med at finde arbejde/uddannelse, bolig og evt. forlænge en kontaktpersonordning udover efter det 18. år.

Prøveløsladelse direkte fra Ungeafdelingen

Tre af drengene bliver prøveløsladt fra fængslet uden først at have været igennem alternativ afsoning eller en af kriminalforsorgens pensioner. De bliver alle prøveløsladt til at bo hos deres forældre, på trods af at det i de to tilfælde tidligere er blevet frarådet.

Alle tre drenge begynder på en skole eller uddannelse ved prøveløsladelsen, og er undergivet tilsyn ved KIF. Den ene begynder i et skoleprojekt for unge med anden etnisk baggrund for at tage resten af sin 9. klasses eksamen. Han er samtidig i praktik i hans families butik og tjener sine lommepege i fritiden. Både fængslet, kommunen og KIF, som har et godt kendskab til familien finder det alle problematisk at han skal løslades til at bo hjemme, men kommunen kan *„pt. ikke pege på alternativer“* (journalnotat). Han bliver bevilget en kontaktperson i 3 måneder, som han selv ønsker og tager eksamen i to fag på 10. kl. niveau og søger ind på HG. I samme periode bliver han sigtet for at have begået vold i prøvetiden.

I forbindelse med at sagen overdrages til voksenforvaltningen, da han bliver 18 år, beskriver forvaltningen hvordan han aldrig har modtaget behandling fra kommunens side, fordi han blev varetægtsfængslet. Det er dog påfaldende, at en psykolog to år tidligere beskrev ham som behandlingskrævende: *„X er psykologisk undersøgt i jan. 00, hvor konclu-*

sionen var at han var behandlingskrævende, og ville kunne profitere af at deltage i en gruppe med social adfærdstræning. Pga. efterfølgende fængselsdom er der aldrig iværksat nogen former for behandling". Forløbet illustrerer, hvordan en kommunal Børn- og ungeforvaltning forsøger at fralægge sig ansvaret indtil drengens sag overdrages til voksenafdelingen.

Et år efter at han blev prøveløsladt fra Ungeafdelingen bliver han i dømt 10 mdr. betinget fængsel og 100 timers samfundstjeneste. Han begynder samtidig på HG og bliver opfordret til at søge SU og henvende sig i voksenforvaltning, hvis behovet opstår.

I et andet eksempel meddeler kommunen at de „meget gerne vil se indsatte gennemføre et godt udgangsforløb, før de vil bruge økonomiske midler på indsatte“. Kommunen har på intet tidligere tidspunkt iværksat en foranstaltning overfor drengen på trods af, at de modtog den første underretning på drengen, da han var 13 år. Familien er iflg. drengens journaler traumatiseret pga. voldsomme krigsoplevelser og ophold i flygtningelejr. Familien forsøger at finde et job til ham, hvilket dog ikke lykkes pga. hans straffeattest og fængslet overvejer at indstille ham til udstationering på en pension. Det bliver dog ikke aktuelt, da han er tæt på at have afsonet halvtid. Han når at gå et udgangsforløb uden problemer, og bliver prøveløsladt på forskudt halvtid kort tid efter. Han begynder på en 1-årig HG, søger SU og bor hjemme. Da han mangler penge til transport indtil han får SU, henviser kommunen ham til at søge hjælp fra sine forældre, som er på overførselsindkomst. I journalen står der at han „har svært ved at begå sig i klassen“, at kommunen ikke har kontakt til ham, da han bliver 18 år og „nu har han jo KIF“(Journalnotater). Kommunen lægger dermed ansvaret for kontakten til drengen hos KIF.

Den tredje drengs sag er en også god illustration af det svære samarbejde mellem kommune og fængslet. Da direktoratet giver afslag på prøveløsladelse på halv tid, tager fængslets socialrådgiver kontakt til

drengens kommune for at begynde planlægning af et udslusningsforløb. Efter 2 mdr. anbefaler sagsbehandleren, at drengen for særlig støtte indtil han er mindst 23 år, men understreger at dette skal godkendes i voksenforvaltningen, som hans sag flytter til 1 mdr. efter. Ti dage senere meddeler sagsbehandleren, at kommunen støtter Ungeafdelingens forslag om at anbringe drengen på en institution udenfor fængslet jf. § 78.

Månedet efter forsøger socialrådgiveren i fængslet at få kontakt til drengens aktuelle sagsbehandler i voksenafdelingen, og bliver flere gange henvist frem og tilbage mellem de to forvaltninger. I voksenforvaltningen oplyser man, at Børneforvaltningen anbefaler støtte frem til 23 år, men ikke kan bekræfte, at der er indgået nogen aftale derom. Sagsbehandleren i børneforvaltningen oplyser, at voksenforvaltningen ikke har sat sig ordentlig ind i sagen, og „vil selv tage ansvar og føre sagen højere op i systemet“ (Journalnotat om telefonsamtale). Socialrådgiveren i fængslet opfordres til fortsat at lede efter et egnet opholdssted.

Da drengen har siddet isoleret i 5 mdr. i Ringe, er det en hastesag at få ham placeret udenfor fængslet. Direktoratet meddeler nu også at „der nu må findes en løsning for ham udenfor isolation“. Da socialrådgiveren har fundet et egnet opholdssted, som gerne vil modtage drengen og som har plads, meddeler børneforvaltningen at fængslet „ikke tidligere har fået tilsagn (om betaling)“. Denne oplysning står i klar modsætning til socialrådgiverens notat i journalen fra en telefonsamtale 2 mdr. tidligere. Sagsbehandleren henviser til teamchefen, som understreger at der må være tale om en misforståelse, da børneforvaltningen ikke kan tage stilling i sager for unge over 18 år, på trods af, at drengen ikke var 18 år, da sagsbehandleren støttede fængslets forslag om § 78 placering. Fængslet opfordres til at anke sagen, og det er derefter ikke muligt at få kontakt til den sagsbehandler som har ansvaret for sagen, da den er blevet oversendt til voksenforvaltningen. Fængslet konkluderer, at „håndteringen af indsattes sag er yderst kritisabel og uoverskuelig“ (Journal-

notat), og beslutter at kontakte Centerchefen i forvaltningen. Samtidig vælger fængslet at overføre drengen til § 78 på et opholdssted efter et indslusningsforløb med flere møder og tre ledsagede besøg på stedet. De får besked fra direktoratet om, at fængslet må dække udgifterne indtil sagen er afklaret i kommunen.

I 2 mdr. er det ikke muligt at få fat i den ansvarlige sagsbehandler i kommunen. Da det lykkes fremsender Ungeafdelingen to ansøgningskemaer om boligbetaling, som ikke når frem til den rette afdeling, da sagsbehandleren ikke sender det videre før det er for sent. Drengen når i mellemtiden at opholde sig ca. 2 mdr. på opholdsstedet. Det er gået godt og han har levet op til de ansvarsområder, han er blevet tildelt.

Alligevel kan forløbet ikke fortsætte, da kommunen ikke vil betale for opholdet og heller ikke vil finansiere et ophold et andet sted. På trods af at drengen har været særdeles farlig i fængslet og mod forventning har klaret sig godt på opholdsstedet løslades han til sine forældres adresse. Det fremgår også af sagen, at familien tidligere er beskrevet som ude af stand til at støtte drengen tilstrækkeligt.

Drengen bliver tilknyttet et projekt, der har til formål at fastholde unge i uddannelse eller arbejde, og er under tilsyn af KIF. I de sidste journalnotater står der at han endnu ikke har søgt kontanthjælp, og at han er præget af isolationen i fængslet, sover meget og er meget alene. Iflg. socialrådgiveren svigter kommunen sit ansvar overfor den unge. Hun beskriver forløbet således:

„Det har været enormt omfattende sagsbehandlingsmæssigt. Jeg har været i ugentlig kontakt med kommunen. Men det var også fordi at så bakker kommunen ud“

(Socialrådgiver, 2005)

Det gælder for 5 af de 15 drenge, at de ender med at blive løsladt til at bo hos deres forældre. Det sker selv om fængslet eller kommunen har vurderet, at forældrene ikke har ressourcer til at give drengene tilstrækkelig støtte i forbindelse med prøveløsladelsen og etablering af en hverdag uden kriminalitet.

Recidiv - gentagen kriminalitet

Formålet med Ringe-projektet og i denne forbindelse opholdet på Ungeafdelingen er at sikre at de unge ikke fremover begår kriminalitet eller at den i givet fald er mindre farlig end tidligere jf. kap. 2. Hvis vi ser på, hvor mange som kommer i fængsel igen efter afsoningen - det der kaldes recidiv ser den således ud:

TABEL 6.6: RECIDIV FOR DE FØRSTE 44 UNGE, SOM HAR AFSONET PÅ UNGEAFDELINGEN FRA DECEMBER 2000 TIL JUNI 2005 FORDELT PÅ ÅR

Efter løsladelse fra Ungeafdelingen	Indsat 2000-2001	Indsat 2002	Indsat 2003	Indsat 2004	Indsat 2005	I alt
Ingen ny fængselsdom	1	2	2	2	3	10
I varetægt	1			2	1	4
Udvist ved dom		1				1
Afsoning jf. § 78				3	1	4
Én fængselsdom	1	2	5	2		10
Flere fængselsdomme	10	3	1			14
Ved ikke		1				1
I alt	13	9	8	9	5	44

Kilde: Kriminalregistret, opgjort af Ungeafdelingens daglige leder Bjarne Friis i juni 2005. Vi har ikke fået oplyst, hvad der gemmer sig bag kategorierne „Mange“ og „Flere“ fængselsdomme.

Det er en fjerdedel, som efter løsladelsen ikke falder tilbage i kriminalitet, når der ses på den samlede gruppe. Hvis vi ser på de 24 unge, som var de første indsatte på Ungeafdelingen er billede mere mørkt. Der er 20, som efterfølgende har fået en dom eller er i varetægt. Hvis flere fængselsdomme tages som indikation, at det handler om farlig kriminalitet, er det over halvdelen af de oprindeligt indsatte, som fortsat bringes til afsoning for farlig kriminalitet.

Hvorvidt disse tal kan tages til indtægt for om Ungeafdelingen er en succes eller fiasko afhænger af, hvad der sammenlignes med. Vi har ikke i denne forbindelse fundet sammenlignelige tal.

SAMMENFATNING OM UDSLUSNINGEN

Det er vanskeligt at få etableret en udslusning efter reglerne om alternativ afsoning. Kommunerne virker kun i begrænset omfang interesserede. De skal betale for afsoningen, hvor fængselsopholdet er gratis og de har dårligere erfaringer med nogle af de tidligere foranstaltninger. Sidstnævnte skyldes bl.a. at en række af foranstaltningerne iværksættes sent og virker for „lette“ i forhold til problemernes omfang jf. ovenfor om de sociale forløb.

Kommunerne benytter sig af, at de unge ofte nærmer sig de 18 år, når de skal løslades. Så overgår de til forvaltningens voksenafdelinger, hvor kommunen ikke i samme grad er forpligtet til en social indsats.

Det kan virke paradoksalt, at kommunen minimerer ansvaret, når drengene bliver 18 år, da de næppe bliver mindre kriminelle af den grund. Der er forskningsresultater, der peger på, at det er en vanskelig overgang for indsatte, at forlade et lukket fængsels strukturerede hverdag for at gå ind i en ny og usikker frihed i et samfund, som har forandret sig. Alene opgørelserne på recidiv indikerer, at det for kommune og samfund er værd at overveje at støtte de unge i at klare sig efterfølgende. Det relativt store antal, som fortsætter med at begå kriminali-

tet påfører lokalsamfundet en del omkostninger, som sandsynligvis kunne mindskes gennem en bedre udslusning.

Der er ingen gode udslusningsforløb, som mest af alt er halve løsnin-ger. De dårligste udslusningsforløb er, når de unge løslades til forældrenes bolig. Det fører i hvert tilfælde til, at de unge relativt hurtigt atter begår ny kriminalitet. Det virker paradoksalt at de unge, som har økonomisk og socialt dårligt stillede forældre og en svær opvækst efter et ophold i den strukturerede fængselsverden selv skal finde sig til rette med arbejde, uddannelse, bolig, venner, en lav kontanthjælp, osv. Det er en stor udfordring, som er vanskelig at løfte på en måde, hvor kriminaliteten undgås.

De unges liv fra et journalperspektiv - sammenfatning

Ved gennemgang af journalerne får man et indblik i de undersøgelser, tilbud og foranstaltninger, som har været iværksat overfor de unge, forløbene samt samarbejdet mellem forvaltning, skole, forældre og den unge. Det er systemernes konstruktion af de unges opvækst, sociale problemer, kriminalitet og forløb, som dokumenteres i journalerne, og som vi har forsøgt at beskrive ovenfor.

De væsentligste konklusioner, som vi kan drage efter gennemgang af journalerne er følgende:

- De unge er primært dømt for røveri, vold og flugt, vold eller trusler om vold under varetægt. Samtlige unge er dømt for kriminalitet begået sammen med andre unge. De afsoner domme på gennemsnitlig 1 år og 9 mdr. på Ungeafdelingen, som for halvdelen er deres første ubetingede fængselsdom.
- De unges varetægts- og afsoningsforløb forløber forskelligt, og en stor andel af de unge rømmer eller er voldelige under va-

retægt på sikrede afdelinger. Derfor sidder de fleste i kortere eller længere tid varetægtsfængslet i arresthuse sammen med voksne eller i isolation, og to når at afsone en del af deres dom i et almindelig lukket fængsel, hvilket kan opfattes som brud på FN's børnekonvention. Det sætter spørgsmålstegn ved ideen bag Ringe-projektet om, at de unge skal beskyttes mod negativ påvirkning fra de øvrige indsatte, når de tidligere i deres forløb har siddet sammen med voksne. Det peger de unge også selv på i kap. 7.

- De unges sociale baggrund og opvækst er præget af en række forskellige sociale problemer. De fleste familier modtager overførelsesindkomster, flere er splittede og i forskellig grad påvirket af forfølgelse, krig og flugt fra hjemlandet. 11 af de 15 drenge har flygtningebaggrund og ingen af de 15 har danske forældre. De unges indvandrer- og flygtningefamiliers liv i Danmark synes at være præget af manglende kendskab til det offentlige og skolesystemet, manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, sprogbarrierer og af at bo i socialt belastede boligområder.
- Den mest anvendte betegnelse for de unges problemer i forskellige typer af undersøgelser er omsorgssvigt. Flere af de 15 drenge har haft det svært med deres forældre i takt med at de blevet ældre. Nogle forældre har ikke magtet at opdrage dem, andre har forsøgt at smide dem ud, droppet kontakten eller er rejst til et andet land. Mange forældre har ikke ønsket at samarbejde med skole og socialforvaltning i takt med at drengenes problemer er blevet tydelige.
- De unges problemer er mangeartede, men er primært blevet registreret som problemer med at være i skolen. Samtidig har de afledt af forældres hyppige haft mange skoleskift. Det er sjældent indlæringsproblemer, men i stedet hyppige problemer med omgangen af jævnaldrende og lærere, som skolen har svært ved at håndtere f.eks. ved at etablere et samarbejde med forældrene.

- Det sociale systems indsats overfor drengene er ikke overbevisende. Alvorlige underretninger siddes overhørigt og der er flere eksempler på at lovpligtige undersøgelser ikke gennemføres. Samtidig er der eksempler på at konklusionerne misforstås og anbefalingerne ikke efterleves. Sendrægtighed kendetegner forvaltningernes arbejde, hvilket skaber en vis desperation i de unges familier, skolen og i fængslet. Det har i flere tilfælde været svært at etablere et ordentligt samarbejde mellem forvaltning og forældre, hvor forvaltningen ikke har magtet den vanskelige opgave med at samarbejde med forældrene i takt med, at drengenes problemer er blevet tydelige.
- De foranstaltninger der iværksættes lokalt, som primært består af en kontaktperson, virker utilstrækkelige i betragtning af omfanget af drengenes problemer.
- Anbringelserne lader til at fungere, når forvaltningen og opholdsstedet har et godt samarbejde med forældrene. I de tre eksempler på anbringelsesforløb på flere forskellige opholdssteder, formår personalet ikke at få tilstrækkelig god kontakt til de unge, deres forældre eller at forhindre, at de fortsat begår kriminalitet.
- Det er svært for fængslet at få kommunerne til at finansiere udslusningsforløb til de unge, og det lader ikke til at de unge får tilstrækkelig hjælp til at etablere en hverdag uden kriminalitet efter endt afsoning. En del drenge udsluses til deres socialt dårligt stillede forældres bolig, selvom det findes utilrådeligt. Fordi de er tæt på de 18 år overlades ansvaret for at finde beskæftigelse, uddannelse, bolig, osv. i høj grad til de unge selv.
- Der er godt en fjerdedel del af alle indsatte i Ungeafdelingen fra 2000 til 2005, som ikke efterfølgende er dømt for fortsat kriminalitet. Hvis der kun ses på de som var indsatte i 2000 til 2002, er det kun 4 ud af 24, som ikke har været involveret i kriminalitet efterfølgende.

Som afslutning på gennemgangen af journalerne skal det påpeges, at ovenstående er en kvalitativ undersøgelse af 15 unge, hvilket svarer til en tredjedel af de, som har afsonet på Ungeafdelingen. De unge i undersøgelsen er unge, som det er gået relativt dårligt jf. den kriminalitet som de er dømt for og længden af deres domme. Det er muligvis også eksempler hvor myndighederne har handlet mest uhensigtsmæssigt, og der vil sandsynligvis være andre eksempler, hvor det er gået bedre. Det skal også understreges, at journaler ikke dækker alle handlinger, som er foretaget af medarbejdere i skole, socialforvaltning, kriminalforsorg, osv. som er beskrevet i journalerne. På godt og ondt.

På trods af disse forbehold bør den måde disse unge er blevet behandlet på give stof til eftertanke. Journalerne viser, at det er en gruppe unge, der på mange områder er blevet svigtet medens de var børn. Deres forældre har været dårligt stillede, og de unge hvoraf flertallet er kommet som flygtninge, har selv haft svært ved at finde fodfæste. Der har været mange muligheder for at gøre noget undervejs i et forløb, og der er muligheder, når de løslades. Det kritiske er, at mulighederne stort set ikke udnyttes.

DE UNGES OPLEVELSE AF AT AFSONE PÅ UNGEAFDELINGEN OG BOBJERG

Indledning

En del af formålet med at evaluere Ringe-projektet var at belyse de unges personlige oplevelse af at afsones på Ungeafdelingen i Ringe Statsfængsel og døgninstitutionen Bobjerg Skovgård samt deres forestillinger om fremtiden. Til det formål har vi gennemført 15 individuelle interviews med 11 forskellige drenge. De 11 interviews er produceret, mens vi foretog deltagerobservation på fængselsafdelingen i sommeren 2004 og 2005, og drengene var under afsoning. De øvrige 4 er opfølgende interviews med 4 unge efter 6-12 mdr., som enten var blevet løsladt, havde fået en ny dom eller var sigtet for ny kriminalitet.

De fleste af de 11 drenge deltog engageret i interviewene. Det var dog lettere for nogen end for andre at udtrykke sig præcist. De kvalitative interviews er udarbejdet med udgangspunkt i en delvist struktureret interviewguide og en række samtaler med drengene under deltagerobservationen forud for interviewet. Alle interviews blev optaget på bånd, transskriberet ordret og kodet efter emner i computerprogrammet Nvivo. I analysen har vi fokuseret på de oplevelser, som flere drenge deler, men også på variationen i drengenes forskellige oplevelser af afsoningen og deres forestillinger om fremtiden.

Fremstillingen falder i tre dele. Den første fra Ungeafdelingen, hvor materialet er mest omfattende, da alle de interviewede har afsonet her. Dertil kommer en belysning af Bobjerg, hvor fire af de unge har afsonet alternativt. Kapitlet afsluttes med en belysning af, de unges forestillinger om fremtiden efter de er blevet løsladt.

Ungeafdelingen

AT SIDDE I FÆNGSEL

I kapitel 3 om Ungeafdelingens praksis fortalte nogle medarbejdere om, hvor stor betydning muren, cellen og selve indelåsningen har for de unge. Flere af drengene udtrykker det samme. En oplever de fysiske omgivelser som en klar markering af isolation fra omverdenen, hvor han både er lukket inde fysisk og symbolsk. Han oplever isolationen som om han befinder sig inde i tre fængsler, der er inde i hinanden. Han opfatter cellen på 6 m², som de er låst inde på fra kl. 21.30 til kl. 8, som det første fængsel, og den aflåste afdeling med panserruder som den næste. Den 5 meter høje fængselsmur udgør det tredje:

„Altså, vores celle, det er et fængsel inde i et fængsel inde i et fængsel. Du bliver stoppet tre gange. Der er både en mur og der er afdelingen. Og afdelingen den er så... den er låst. Prøv at se på vinduerne: panserruder, gitter for vinduet. Du kan ikke en gang få frisk luft ind“.

(Ung, 2005)

Ved at understrege at han og de andre indsatte „ikke en gang“ kan få frisk luft igennem vinduet på deres celler illustrerer han ufriheden og manglen på hvad han opfatter som en basal menneskeret. Han oplever indespærringen i det lukkede fængsel som ude af proportioner i forhold til hans tidligere erfaringer fra sikre institutioner, og det var et chok for ham at blive indsat på afdelingen. Han havde forventet at afdelingen i kraft af sin særlige funktion som „Ungeafdeling“ ville være egnet til unge, og trækker på sin erfaring fra de døgninstitutioner han tidligere har opholdt sig på:

„... Jeg bliver dybt chokeret, da jeg kommer herop. Altså, det er overhovedet ikke hvad jeg har forventet. (...) Jeg havde forventet at det i det mindste var for unge mennesker. Det er ikke noget for unge mennesker det her. Fordi en ung mand, kan ikke tåle det her. Det er overdrevent meget. For det første er der for

lidt plads. For det andet så er der for meget magt anvendt mod os. (...) Vi har ikke noget at sige. Vi skal bare gøre hvad der bliver sagt“.

(Ung, 2005)

Han bliver overrasket over, at cellerne er så små, og at det udelukkende er personalet, der bestemmer, hvad der skal foregå. Det signaleres, at han ikke er noget, og at han skal indrette sig efter de regler, som personalet dels bestemmer dels følger. Der sendes klare signaler om relationen, da personalet som vi beskrev i kap.3. fremstår som en enhed karakteriseret ved nøgler, uniform og alder. De er en del af fængslets mure. De har magt og bruger den i det omfang de finder det nødvendigt.

Flere drenge nævner forskellige belastninger, der er forbundet med at afsone på Ungeafdelingen, specielt at være låst inde på cellen om natten. Flere beskriver hvordan de oplever at blive „sindssyge“, hvilket de ikke mener i bogstaveligste forstand, men bruger som en udtryksform for en situation, som i høj grad påvirker deres mentale tilstand.

En af drengene fortæller at han bliver „skør i hovedet“ af at være låst inde om aftenen og natten, fordi han hader at døren bliver lukket ind til hans celle. Det minder ham om at sidde på en isolationsafdeling. I den situation får han lyst til at begynde at ryge hash igen, selvom han egentlig er stoppet med at ryge, fordi hashen hjælper ham til ikke at tænke over problemerne. Nu hvor han ikke ryger bliver han nødt til at beskæftige sig med de tanker, som presser sig på om aftenen og natten:

„Man bliver bare lige pludselig skør... skør i hovedet. (...) Det er lidt sådan, når man får lyst til det om aftenen, så føler jeg ligesom, det er arresten, nærmest iso-afdelingen. (...) For jeg hader nærmest, når døren bliver lukket. Det har jeg fået nok af. (...)“

Det (hashen, red.) hjælp sådan på problemerne. Man tænker ikke over problemerne. Men nu tænker man jo over det. Nu prøver man jo bare at glemme alt om det, jo“.

(Ung, 2005)

Drengene fortæller om hvor belastende det er hver nat at være overladt til sine egne tanker. En af drengene beskriver det som at han får „grå hår“, fordi han bliver stresset af at reflektere over sin situation, når han ikke kan sove. En anden fortæller at han havde det dårligt mens han afsonede på Ungeafdelingen, og at han fik mareridt af at være låst inde på cellen. Han beskriver at det „ikke er til at holde ud!“. I stedet for fx at tænke på mulighederne for at stikke af under sin udgang, sørger han for at gøre afsoningen mere tålelig. Fx har det stor betydning for ham at have en mobiltelefon, så han kan holde kontakt med sine venner og familien, selvom det ikke er tilladt at have en mobiltelefon i fængslet.

„ Man bliver ikke sindssyg af det, men man tænker. F.eks. når man er på orlov (en weekend, red.) (...) „Ej, jeg gider kraftedeme ikke tilbage til det lort“. (...) Der tænker jeg ikke på at stikke af. Der tænker jeg mere på (griner) at have en god afsoning, have en telefon med. Så har man det bedre. Det betyder meget. Så kan man altid snakke med vennerne og familien“.

(Ung, 2005)

At smugle en mobiltelefon med ind på afdelingen kan forstås som en skjult form for modmagt, der udvider hans umiddelbare råderum i form af kontakt med omverdenen, som har stor betydning for flere af drengene.

De unges afsoning på Ungeafdelingen er præget af kontakt med få andre indsatte. Hvis man ikke har meget til fælles med de andre er det svært at bryde monotonien og kedsomheden i hverdagen:

„Man bliver bare skør i hovedet. Det er de samme man omgås med hver dag. Men man har jo ingenting at snakke om. Så for at der skal være gang i den, så prøver man måske at lave noget ballade eller et eller andet. Men det er næsten det eneste nyt der kan ske“.

(Ung, 2005)

Afsoningen på Ungeafdelingen i det lukkede fængsel er markant anderledes end hvad de unge tidligere har oplevet. Pga. af de begrænsede fysiske rammer, personalets uniformering og de få andre indsatte på afdelingen opleves afsoningen trykkende fra begyndelsen. Da alle hverdagens aktiviteter skal foregå i de samme få lokaler, og strukturen er lagt i faste svært påvirkelige rammer jf. kap. 3, kan fængslet karakteriseres som en totalinstitution, hvor den enkelte i en eller anden grad fratages sin tidligere identitet ved at miste flere af de rettigheder, som de normal har. I stedet skal de unge lære at tilpasse sig den nye verden med dens særlige regler. (jf. Goffman, 1967)

UNGEAFDELINGEN ER EN SÆRLIG AFDELING

De unge som afsoner på Ungeafdelingen er meget bevidste om, at de afsoner på en særlig afdeling. Flere nævner, at personalet omtaler afdelingen som særlig god, da formålet er at arbejde pædagogisk med en høj normering og relativt få indsatte.

De unge deler imidlertid ikke denne opfattelse. De oplever, at det særlige kommer til udtryk ved, at de har dårligere betingelser for afsoning, da der er færre muligheder for beskæftigelse og fritidsaktiviteter end de ældre indsatte har på de almindelige afdelinger.

„De siger at fordi vi er under 18 (år, red.), skal vi have det godt. Fint nok (...) vi har det 10 gange dårligere end de andre. De andre de er mange flere og de har flere muligheder. De kan lave mange flere ting end os. (...) Hvad skal vi lave fem stykker? (...) Der er ikke en gang en arbejdsplads“.

(Ung, 2005)

Denne dreng påpeger begrænsningen ved kun at være fem unge, da det ikke er tilstrækkeligt til at etablere en arbejdsplads på selve afdelingen eller fx at spille fodbold. De særlige forhold bliver tydelige sammenlignet med de andre afdelinger i fængslet, hvor der er 16 indsatte på en afdeling, og tilbud om flere aktiviteter f.eks. mere regulært værkstedsarbejde (Se beskrivelsen i kap. 3).

En anden dreng finder, at Ungeafdelingen er det værste sted han har afsonet. Han oplever, at personalet bruger forståelsen af at afdelingen er speciel, som en begrundelse for at lukke enhver diskussion om forholdene på afdelingen.

„De siger at Ungeafdelingen skulle være sådan en speciel afdeling, der skulle være meget bedre end alle de andre. Det er bare det værste sted man overhovedet kan ende. (...) Hver gang der er noget, så siger de „Det er jo fordi det er Ungeafdelingen. Det er jo specielt“.

(Ung, 2005)

Han oplever, at afdelingen er speciel, fordi de bl.a. ikke kan komme ud på boldbanen nær så ofte som de øvrige indsatte, og slet ikke hvis vejret er godt, da den altid er optaget. Han undrer sig over og oplever det som uretfærdigt, at de ældre indsatte har ret til at komme ud, mens de unge ikke har den samme ret.

„... Og derfor kan vi aldrig komme ud. Der er så mange ting vi ikke kan. (...) Hvis det er godt vejr, så kommer vi aldrig derud. For så har de andre afdelinger, vil de jo også gerne ud, og de har jo ret til at komme ud. Det ved jeg ikke hvorfor vi ikke har“.

(Ung, 2005)

I det hele taget oplever drengene at der er meget de ikke må eller kan. Begrænsede muligheder for beskæftigelse og fritidsaktiviteter i hverdagen har stor betydning for deres oplevelse af afsoningen. De oplever

det som negativ særbehandling i modsætning til de positive intentioner med afdelingen.

Adskilt fra de ældre indsatte

Ungeafdelingen er etableret som en særlig afdeling for at hindre, at unge under 18 år kommer i kontakt med voksne indsatte. Hensigten er at undgå negativ påvirkning i form af øget kriminalitet, der kan være forbundet med at afsone i fængsel.

Mange af de unge har inden de kom på Ungeafdelingen siddet varetægtsfængslet i arresthuse, hvor de primært har siddet alene i isolation i 23 timer af døgnet med 1 times selskab af en anden ung. Flere beretter om at de har siddet varetægtsfængslet og nogle enkelte har afsonet sammen med voksne, der har begået alle mulige forskellige former kriminalitet. En har i den forbindelse fået gode idéer til ny kriminalitet og oplever det har gjort ham til en hårdet kriminel.

„Som 16-årig der sad jeg i (arrest, red.). Jeg havde fællesskab med mordere og tyve og røvere og hele lortet. Og hvad nytter det (griner) at lukke mig væk fra voksne fanger nu? Jeg er allerede blevet hårdet kriminel. (...) Jeg har fået gode planer“.

(Ung, 2005)

Han påpeger, at Danmark ikke overholder FNs børnekonvention om at børn skal holdes adskilt fra voksne (artikel 37). Han har således kendskab til at dansk afsoningspraksis på dette område adskiller sig fra andre europæiske lande. Kendskabet kommer bl.a. fra undervisningen på afdelingen, og viser hvordan han på relevant vis anvender den til at blive klogere på sin egen situation. Den unge oplever, at systemet har svigtet sit ansvar for ham som ikke-myndig person:

„Jeg syntes ikke det er ok at jeg ikke må have fællesskab med andre ældre fanger. Fordi jeg har siddet på (arresthus, red.). Jeg har siddet på (lukket fængsel,

red.). (...) Det kan jeg ikke forstå. Fordi Danmark, de overholder ikke FN's børnekonvention. Norge gør det, og Sverige gør det, Holland gør det og alle de der lande gør det. Men Danmark gør det ikke“.

(Ung, 2005)

Drengene oplever, at reglen om ikke at være i kontakt til ældre indsatte på Ungeafdelingen er paradoksalt set i lyset af deres tidligere oplevelser som indsatte.

„Lige når man bliver anholdt, man kommer på en arrest. Så sidder du sammen med over 18-årige. Folk der sidder for alt muligt lort. Der må du gerne sidde med dem“.

(Ung, 2005)

„Så kommer man her og lige pludselig så er det (...). Så er det ligesom en anden behandling du får. Så siger de til dig: „Du må ikke og du må ikke det“. Der er mange ting du ikke må“.

(Ung, 2005)

„Hvad er det egentlig systemet vil? Det er svært at forstå?“

(Ung, 2005)

Det er uforståeligt for drengene, at der ikke er konsekvens i deres afsoningsforløb, hvilket gør det svært for dem at tage intentionen bag adskillelsen og de mange begrænsninger alvorligt. De påpeger også, at det ikke kun er kontakt med ældre indsatte, der gør dem kriminelle. Ofte har de selv større erfaring end de ældre indsatte.

„Det kommer an på hvem der er der, faktisk. (...) Hvis en 16-årig har begået så meget dårlig kriminalitet, (...) siden han var lille, så har han sgu da (begået) lige så meget som en 20-årig, der også er kriminel. Så det er det samme“.

(Ung, 2004)

„De siger, at de ældre er mere kriminelle. Det passer ikke“.

(Ung, 2005)

Disse tilkendegivelser er dog ikke entydige, da flere som har siddet relativt længe i arrest og/eller fængsel også fortæller at de ikke var glade for at sidde der. Hvorvidt de kender nogen i arresten eller på afdelingen har stor betydning for, hvordan de oplever fængslingen, som de er bevidste om kan være skadelig. En af de drenge, som afsonet med voksne mener, at der burde være flere afdelinger som Ungeafdelingen, der også kan benyttes til varetægtsfængsling for, at undgå at unge under 18 år skal sidde sammen med voksne indsatte. Han er således enig i intentionen og ser den gerne fulgt mere konsekvent, selv om han oplever at det er for sent for hans eget vedkommende:

„Det er for sent. De skulle ikke have smidt mig i (arrest, red.) i hvert fald. De burde lave flere af sådan nogle (afdelinger, red.). Så der er plads. Så du ikke bare lige skal sidde i (arrest, red.). (...) Hvor der også må sidde varetægtsfængslede, ikke kun afsonere“.

(Ung, 2005)

Der er således forståelse for ideen om adskillelse blandt de unge.

Adskillelsen fra de ældre indsatte i fængslet betyder, at de unge ikke i samme grad kan benytte de øvrige fængsels faciliteter, hvor de kan komme i kontakt med øvrige indsatte. Selvom drengene er isolerede fra de ældre indsatte i hverdagen, er forskellen på deres afsoningsforhold meget synlige, da de fx kan se ud på de indsatte som spiller bold ude på boldbanen eller går på arbejde fra afdelingerne. Drengene bliver således viftet om næsen med muligheder for aktiviteter, som de ikke selv har. Denne forskelsbehandling oplever de som uretfærdig.

Derfor giver flere drenge også udtryk for at de hellere vil afsone på en almindelig afdeling, hvor de har flere muligheder for aktiviteter og

kan være sammen med flere indsatte. Flere drenge kender indsatte på de andre afdelinger og det giver en anden status at sidde på en almindelig afdeling bl.a. fordi Ungeafdelingen blandt ældre indsatte kaldes „Børneafdelingen“.

Ungeafdelingen er bekendt med de unges kritik, og er som det fremgår af kap.3 også klar over, at der er for få muligheder for aktivitet. Personalet har forsøgt at kompensere for de manglende muligheder ved at indrette en gårdhave, som vender væk fra de andre afdelinger, hvor drengene kan opholde sig selvom ældre indsatte er ude på boldbanen. Men som en af drengene beskriver så kan de fx ikke spille bold:

„Man kan jo ikke en gang spille bold derude. Der er et drivhus midt i det hele. Der er ikke rigtig noget man kan gøre. Man kan sidde på en bænk og spille kort, måske. Mens alle de andre render rundt og spiller basket og fodbold, og rundbold“.

(Ung, 2005)

Man dispenserer også fra princippet om adskillelse og kompenserer derved en smule ved at give drenge, der minimum har afsonet i 4 uger på afdelingen uden at have nogen disciplinærsager, mulighed for at spille fodbold med nogen af de ældre indsatte en gang om ugen. En af drengene fortæller, at det har stor betydning for ham at få mulighed for at møde nye mennesker, når han spiller fodbold, fordi han omgås de samme få mennesker hver dag på Ungeafdelingen.

En af drengene prøver at sætte sig i personalets sted, og beskriver hvad han ville gøre, hvis han havde mulighed for at udvikle praksis på afdelingen. Han mener, at flere aktiviteter ville være en måde at respektere de unge, og det ville give en anden tone på afdelingen.

„Hvis jeg var fængselsbetjent her (griner), så havde jeg skaffet nogen bordtennisbat og noget fedt at lave. (...) Folk der går sin udgang, de burde have lov til

at komme i svømmehal og sådan noget. Og ud og spille fodbold sammen med „Kontrakten“ (den stoffri behandlingsafdeling, red.). Det er meget bedre fordi, når du behandler mennesker med respekt, så får du selv respekt igen“.

(Ung, 2005)

HVERDAGENS OPGAVER - PLIGTER OG KOMPETENCER

Hverdagen på Ungeafdelingen er struktureret efter spisetider, aktiviteter på værkstedet, nogle fritidsaktiviteter og skolen nedskrevet i et fast tidsskema for dagen og ugen, som vi beskrev i kap. 3. Det er således fastsat, hvornår de unge skal stå op, hvornår de skal spise og hvornår de bliver låst inde på cellerne for natten. I løbet af dagen og ugen er det de forskellige aktiviteter på værkstedet, i skolen, sportslige samt fritidsaktiviteter, der udgør de centrale elementer.

Det centrale tema i interviewene med drengene er kedsomhed. En af drengene beskriver hvordan deres hverdag primært består af at sidde og dovne foran fjernsynet. Det er ensformigt, og han oplever ikke at få noget ud af se de samme amerikanske tv-serier og musikvideoer på MTV hver dag.

„Der sker sgu ikke så meget på arbejde her. Vi sidder bare og dovner den af, nærmest. Vi sidder bare på vores flade røv foran fjernsynet. Det er vores arbejde. (...) Man bliver skør af at se de samme ting“.

(Ung, 2005)

Flere drenge beskriver hverdagen på afdelingen som ren rutine, hvor det ikke giver mening at blive vækket kl.8 hver morgen, når de ikke har „noget“ at give sig til eller at stå op til.

„Det er bare en rutine. Jeg laver det samme hver evig evige eneste dag“.

(Ung, 2005)

„Du bliver vækket kl. 8 om morgenen. Du skal bare sidde, fordi, du kan ikke gå ind og arbejde, for du må ikke være sammen med de andre“.

(Ung, 2005)

Når vi har besøgt afdelingen er det tydeligt, at drengene keder sig, og de er ofte overladt til hinandens selskab og kedsomheden i sofaerne foran fjernsynet. Dagligdagen er præget af stilstand som indimellem bliver afbrudt af aktiviteter på værkstedet, undervisning, sport eller spil. I weekenderne foregår der endnu mindre.

Som en af drengene nævner, opretholder medarbejderne døgnrytmen og følger skemaet som de har fastlagt. Arbejde, som foregår på afdelingens værksted, udgør en stor del af aktiviteterne i dagtimerne. Der er imidlertid ikke så meget at lave. Det minder mest om et hobbyværksted, hvor der primært arbejdes med sølvsmykker eller keramik, som drengene også blev præsenteret for under deres varetægtsperiode på sikrede institutioner. De mister relativt hurtigt interessen for arbejdet, men da de skal opholde sig på værkstedet går tiden i stedet for med at snakke og spille kort.

„Man har jo ingenting at lave derude. Alt det man har lavet, det gider man ikke til at lave igen. (...) Noget med sølv eller keramik. Jeg tror ikke rigtig man kan lave mere. Det bliver jo også kedeligt i længden og derfor sidder vi også tit bare her og spiller. (...) Det er godt nok kedeligt, men man skal jo have tiden til at gå med et eller andet“.

(Ung, 2005)

Undervisning på afdelingen

I sommeren 2005 modtog drengene 4 timers individuel undervisning fra fængslets skole. Flere drenge oplever at de er blevet bedre til dansk og matematik, som er de to fag, som de oftest vælger at modtage undervisning i (jf. kap. 3).

„Jeg er blevet meget bedre til matematik. Matematik og så dansk er det jeg har lært i det hele taget“. (...) Men nogle gange gider man bare ikke i skole“.

(Ung, 2005)

En af drengene fortæller at han under tidligere afsoning på sikret institution var blevet dårligere i skolefag, men oplever at han er blevet bedre efter at han er kommet på Ungeafdelingen. Han ønskede at afsones i Ringe, fordi han havde en forventning om at han kunne tage en 10. klasses eksamen under sin afsoning. Han modtog undervisning i matematik på 10. klasses niveau, men havde ikke mulighed for at tage eksamen i faget, før han blev prøveløsladt.

„Efter jeg kom ind og sidde, det er gået sådan gledet ned af bakke. Men alligevel nu det er gået lidt op, siden jeg kom her“.

(Ung, 2005)

Samme dreng er kritisk overfor danskundervisningen, som han ikke mener at han får noget ud af, da han mener at de bare sidder og snakker.

„Det der dansk, jeg har ikke fået en skid ud af det. (...) Vi laver ikke en skid mand. Vi sidder bare og taler. Hun giver os kryds og tværs. „Det er godt for hukommelsen og hjernen den arbejder“. Jeg syntes ikke at jeg arbejder. Hvad får jeg ud af det?“

(Ung, 2005)

Der er dog i 2005 gode eksempler på undervisning i vedkommende ting jf. kap.3. Den unge synes ikke, at han bliver udfordret nok eller at der blev stillet høje nok krav i forhold til at forberede sig til kravene på Teknisk skole.

„Jeg skrev én stil. (...) Det var kun en side. Det er ikke en skid, jo. Det er ikke nok. (...) Når jeg begynder på teknisk skole, så (...) skal jeg i hvert fald skrive 3 sider“.

(Ung, 2005)

Han peger, at han oplever det faglige niveau for lavt. Lærere beretter, at de vurderer den unges faglige niveau ikke svarer til hans alder. Vi kan ikke vurdere, hvem der har ret, men det er en udfordring for lærerne at få de unge til at erkende deres faglige niveau og efterfølgende tilrettelægge en differentieret undervisning, hvis de unge undervises sammen.

En anden dreng fortæller, at han læser om emner, som interesserer ham og har betydning for hans selvforståelse og personlige historie. Samtidig hjælper lærerne ham med matematik, dansk og svære ord, som han gerne vil lære at bruge.

„Jeg lærer om historie, om sorte mennesker og min historie, og hvordan de hvide mennesker er over for de sorte. (...) Jeg læser selvfølgelig nogle gange for mig selv. Og så lærerne, de hjælper mig med matematik og dansk. Hvis jeg ikke kan nogle ord (...) Ord, det er det, jeg vil gerne lære - nogle store ord“.

(Ung, 2005)

Tidligere var det frivilligt om drengene ville modtage undervisning, og mange valgte det fra. Under deltagerobservationen i 2004 var der ikke et reelt skoletilbud. Da vi var på afdelingen i 2005 var det et krav at drengene modtog undervisning. En af drengene undrer sig over det, men syntes alligevel at sætte pris på det. Det er samtidig besluttet at drengene skal vælge to fag, selvom de måske hellere vil have alle 4 timer i det samme fag.

„Sådan som de siger her på Ungeafdelingen: „Du skal!“ Hvis du siger „nej“, du bliver låst inde. (...) På en måde er det fucked up. På en måde er det også godt. Men jeg synes, at man burde selv vælge fagene. Du skal vælge to fag. (...) For eksempel mig, jeg ville hellere have valgt matematik kun“.

(Ung, 2005)

Flere drenge udtrykker at de ikke får så meget ud af undervisningen, bl.a. pga. af det lave antal timer.

„En gang imellem nogle enkelte timer. Hvad nytter det, ikke en skid“

(Ung, 2005)

„Der er ikke så meget skole i det“.

(Ung, 2005)

De fleste drenge ser dog skolen som en kærkommen afbrydelse i den kedelige hverdag. De ser gerne, at det fører til at de kommer i kontakt med andre indsatte.

Derved kobles ønsket om at ikke at kede sig sammen med muligheden for at møde de andre, og komme væk fra den lille afdeling med de få indsatte.

En af drengene fortæller om at han opfører sig ordentligt, fordi han fik mulighed for at realisere et personligt mål om at tage 9. klasses afgangseksamen. Under et tidligere afsoningsforløb havde han ikke denne mulighed, og besluttede dengang, at hvis han ikke fik denne eksamen i år, så ville han fortsætte med sin kriminelle deltagerbane og være voldelig under sin afsoning.

„Det har jeg haft i tankerne i lang tid. Men altså, jeg har ikke sådan rigtig kunne få lov til det, før nu. Men jeg har så været meget heldig, at jeg har kunnet få lov til det, mens jeg var her. (...)“

Men jeg havde egentlig også sagt til mig selv: „Altså, hvis jeg ikke får min 9. klasse i det her år, så ville jeg være tiptop kriminel, resten af det her år, også. Altså, så ville jeg stadig være voldelig og så videre og så videre“. Det havde jeg faktisk egentlig besluttet. Jeg havde besluttet „enten eller“.

Så fik jeg så lov til at tage min 9. klasse. Det var jeg så rigtig taknemlig over og glad for. Og jeg fik det bedre inde i mig selv. Så nu har jeg noget at se (frem, red.) til“.

(Ung, 2005)

Det er et godt eksempel på hvad der har betydning for hvordan en dreng har det med sig selv og opfører sig under sin afsoning. Han oplever at han har fået det bedre „inde i sig selv“ og understreger betydningen af at have „noget“ at se frem til. Hans livsførelse har fået en retning og han har fået en forståelse af, at det er realistisk, at han i nær fremtid kan fortsætte i 10. klasse og være et skridt længere på vejen mod en uddannelse.

Generelt tegner der sig et billede af, drenge der meget gerne vil have noget at give sig til i løbet af dagen, og at de opfatter undervisning som et relativt meningsfyldt alternativ. Med drengenes positive tilkendegivelser om skolen i fængslet, er der grund til i højere grad at prioritere undervisning og give flere mulighed for at tage en 9. eller 10. klasses afgangseksamen, som forbedrer deres muligheder, når de bliver løsladt.

Mad og rengøring

Når mulighederne for meningsfulde aktiviteter på værkstedet og udenfor afdelingen er begrænsede og drengene kun får undervisning i 4 timer om ugen, bliver det vigtigste at bryde dagens monotoni. Det sker ved at skabe ændringer i de tilbagevendende begivenheder som måltider, madlavning, rengøring, spil og samtaler.

Flere drenge udtrykker deres utilfredshed med den måde maden bliver indkøbt og administreret af personalet, som de ikke oplever at have nok indflydelse på og som de ikke synes der er nok af:

„Det mest fucked up, det er det der med maden, syntes jeg. (...) Der er ikke en skid mad. (...) Vi må ikke bestille. Vi siger til dem hvad vi vil have. „Ja ja, vi skal snakke om det“. Nogen gange får vi det bare ikke“.

(Ung, 2005)

En af drengene referer mange gange til maden på afdelingen. Drengene vil gerne have deres egne penge ligesom på de andre afdelinger,

frem for at de indgår i en fælles pulje. De har en oplevelse af at de ikke får nok mad for pengene.

„Vi har så mange gange, vi har snakket om det. Vi vil gerne have vores egen penge. Fordi så ved vi at vi også har mere“.

(Ung, 2005)

Han argumenterer for at de har brug for både at lære at lave mad og administrere et husholdningsbudget, da de på et tidspunkt skal bo i deres egen lejlighed.

„Når du kommer ud, så har du også lært det. Dvs. du skal lære at lave mad, men du skal også lære at købe ind til dig selv. Det får du bare ikke lov til. (...) Så når du kommer ud, du kan ikke en gang selv finde ud af at købe ind. Sådan noget, det er bare fucked up“.

(Ung, 2005)

Der kan også være kamp om maden. En af drengene fortæller, at han udelukkende spiser halalslagtet kød, men personalet vil ikke købe halalslagtet kød udover kyllingekød som altid er halalslagtet. Drengen opfatter det som om, at personalet ønsker at integrere ham ved at han skal spise ikke-halalslagtet kød. Da vi spørger til hvad det betyder for ham, svarer han:

„Jeg er ligeglad. Det er kun dem (personalet, red.), der har ondt i røven. De kan sagtens købe halalkød fra (købmanden, red.). De gider ikke at købe det til mig. (...) De gør det med vilje, fordi „Han skal sgu da integreres i det danske samfund“. Sådan de tænker, det ved jeg. Fordi hvis de giver mig halalkød, så er jeg mere, længere væk fra integrationen. (...) Hvad fanden ville være problemet, hvis de køber det til mig. (...) Hvad er deres grund til de ikke gider at købe det? (...) Alle sammen her, de kan spise det“.

(Ung, 2005)

Drengen mener ikke at personalet forventede at han ville være konsekvent, men derimod at han ville tilpasse sig afdelingens praksis.

„Jeg spiser det ikke alligevel. Fordi de tænkte helt i starten, hvis de siger nej, så spiser han det alligevel. Men nej, sådan er jeg ikke. Når jeg siger jeg ikke vil spise det, så spiser jeg det ikke, fordi jeg er ligeglad“.

(Ung, 2005)

En af de andre drenge fortæller om, hvordan personalet virker døve overfor meget små krav:

„Jeg syntes man bliver behandlet som aber herinde, næsten i forhold til alle mulige andre steder. (...) F.eks. hvis der ikke er nok mad. Det er sådan set det de går allermest op i. (...) Hvis vi ikke har købt nok brød ind, så spørger man om man om man kan få flutes. „Nej, det står ikke på listen“. 'Men kunne I ikke have købt nogle flere brød?'. „Men det er for sent“. Sådan er det hele vejen igennem. Det er sådan noget man får lyst til at gå helt amok over“.

(Ung, 2005)

Han peger på, at de bliver behandlet som aber. Medarbejderne oplever formentlig, at den unge og andre hele tiden ønsker at forhandle og diskutere stort og småt, og derfor vender det døve øre til. Men netop den manglende lydhørhed i mindre episoder kan opleves som en provokerende demonstration af magt.

Diskussioner om maden handler både om, hvad der skal spises, hvor det f.eks. er personalet, der insisterer på at der skal være grøntsager på bordet. Det handler også om at lære de unge at lave mad og få nogle relativt sunde kostvaner jf. kap. 3. Både de unge og medarbejderne oplever, at der er kamp om indhold og indtagelse af mad.

Rengøringen og udførelsen af de faste pligter er i lighed med maden et punkt, der kommer til at fylde en del i hverdagen. Stort set alle drenge

nævner rengøringen og måden den iværksættes, som en kilde til konflikt og utilfredshed. Drengene kan ikke altid se behovet for rengøring, og det opleves ofte som om den sættes i værk for at genere dem.

„Vi bryder os ikke så meget om personalet, fordi de er her simpelthen for at gøre vores dag værre end den er, med „Hey, I skal gøre rent nu“. „Hvad fanden er der? Der er fucking rent nu“. Vi gør rent hver evig eneste fucking dag, altså. Og de er så generende, så laver de den der (kører fingeren hen over overflader, red.). „Åh, der er støv hernede. Der skal gøres rent nu“.

(Ung, 2005)

Flere drenge oplever at de bliver sat i gang med at udføre pligterne med en ordre, selvom de godt ved og egentlig også accepterer fordelingen af, de opgaver de har hver især ud fra skemaet, som hænger fremme på afdelingen. En af drengene sammenligner det med at være på en militærbase, og savner at personalet taler ordentligt til ham.

„Personalet - de er irriterende. (...) På den måde, hvis du siger for eksempel: „Jeg skal nok gøre rent“. „Det skal du gøre, nu“, og jeg får et dårlig svar igen, en dårlig ordre. Selvfølgelig, jeg skal gøre de her ting, men jeg får det sådan, ligesom jeg er i en militærbase. „Gør de her ting, det og det og det...“. De snakker ikke ordentligt til mig“.

(Ung, 2005)

Rengøringsniveauet diskuteres også blandt personalet, og indgår i overvejelserne om hvordan de kan etablere aktiviteter og indhold i hverdagen. Der er ikke enighed om rengøringsniveauet eller om hvor nidkært det skal sikres. På trods af uenigheden bakker personalet hinanden op i at den gennemføres, og at drengene skal følge direktiver, når de først er formuleret.

Flere drenge fortæller, at personalet truer med en disciplinær sanktion, for at få dem til at udføre en opgave som måske ikke er deres den pågæl-

dende dag. De bliver stillet overfor enten at følge personalets anvisninger, uanset om de finder dem rimelige, eller at blive låst inde i 3 timer.

„... enten så gør du det eller også så ryger du ned i iso'en“

(Ung, 2005)

En af drengene skelner mellem personale, der forsøger at styre dem ved verbalt at igangsætte rengøring og personale som går foran, griber en kost og på den måde motiverer ved selv at handle aktivt.

„Han var flink. (...) Ikke lige som de der: „Gør det, gør det“. „Kom nu, vi hjælpes ad“, siger han“.

(Ung, 2005)

Medarbejderne gør her rengøringen til noget mere end en sur pligt. Det giver mulighed for at lære drengene, hvordan man gør rent, hvilket de kun i begrænset omfang er bekendt med. Drengene lægger vægt på betydningen af hvordan personalet taler til dem, og hvordan de fx bliver sat i gang med at gøre rent. Den tone og pædagogik, der anvendes, har betydning for drengenes måde at deltage og forholde sig til personalet.

Drengenes udsagn bekræfter nogle medarbejderes udsagn om at der er forskel på, hvor meget vægt de lægger på rengøringen, og ikke mindst at de er uenige om hvor meget der skal gøres rent, og hvordan det skal bruges i en pædagogisk proces.

Rengøringen rummer en bredere problematik, hvor drengene oplever, at personalet behandler dem som små børn, der har behov for at blive guidet, korrigeret og styret hele tiden. Der er ikke ukendt fra andre døgninstitutioner, hvor der også bliver lagt vægt på at bruge regler som et kontrollerende element (Schwartz 2001:90). Når personalet bruger en sådan patroniserende form skaber det irritation:

„De tror vi er små børn. (...) „Gør det og gør det og gør det“.

(Ung, 2005)

„De irriterer én hele tiden. Skru ned. Du må kun gøre det og du må kun gøre det. Tag fødderne ned fra bordet. Lav det der. Lad være med at sidde sådan der“.

(Ung, 2005)

Som drengen beskriver det, påtager personalet sig en opdragende forældrerolle, men måden de gør det på, oplever drengene som en evig korrektion, de finder provokerende. Denne måde at opdrage, korrigere og styre drengene på, står formentlig i modsætning til drengenes egen selvforståelse og relativt selvstændige livsførelse. De oplever sig som voksne ud fra deres meriter, og i retssystemet er de blevet behandlet og straffet som voksne, men på Ungeafdelingen bliver de reduceret til ansvarsløse børn.

Den manglende overensstemmelse mellem medarbejdernes og de unges selvforståelse kommer også til udtryk ved, at drengene oplever at personalet lægger op til at de skal gøre sig fortjent til at blive behandlet ordentligt. Ansvar for omgangsformen lægges således over på drengene. En af drengene har svært ved at forstå at det aldrig er omvendt.

„De siger altid: „I har været gode mod os, så er vi gode mod jer“. (...) Fordi de vil have at det er os, der skal starte dagen. De siger til os: „Hvis I opfører jer dårligt, så opfører vi os dårligt“. Men hvorfor siger de aldrig omvendt?(...) Det er det jeg hader“.

(Ung, 2005)

En anden dreng fortæller hvordan han ikke oplever at det nytter noget at tale med personalet, fx om hvordan de bør tale sammen på afdelingen. Han oplever at personalet giver udtryk for at drengene må gå foran, hvis de vil have ændret på omgangstonen.

„Det nytter ikke noget at samtale. Det nytter slet ikke noget at have en samtale med dem herinde. Hvis vi siger, at vi gerne vil have at de skal snakke ordentligt til os. „Hvis I vil have noget fra os, så skal I fandeme også gøre noget for det!“. Vi gider ikke gøre noget mere for det der“.

(Ung, 2005)

Drengenes perspektiv illustrerer, at de ikke oplever at personalet tager ansvar for, hvordan der tales på afdelingen. De oplever i stedet at medarbejderne er afventende, indtil de unge agerer. De unge oplever at det er dem, der skal række en hånd frem, og ikke personalet, der forsøger at skabe en god tone ved at gå foran ved at tale pænt til de unge også når de skal korrigere deres sprog og opførsel.

Udsagnene rammer ned i personalets diskussion på personalemøder og i dagligdagen, om de skal tage udgangspunkt i positive eller negative forventninger til drengene. Diskussionen handler lidt forenklet om hvorvidt det er guleroden eller stokken, den positive rollemodel eller sanktion, der primært skal anvendes som pædagogisk redskab i bestræbelsen på at fremme drengenes personlige og sociale udvikling.

Regler og respekt i dagligdagen

I kap.3 om Ungeafdelingens praksis beskrev vi, hvordan tidsskemaerne lagde en stram struktur for dagen. De angiver en fordeling af pligter og sanktion, og giver dermed regler en dominerende rolle i hverdagen. Drengene oplever imidlertid ikke, at reglerne håndteres ens af medarbejderne, og personalet fremstår derfor som uenige og inkonsekvente:

„De laver alle sammen ekstra regler. (...) Ja, lige pludselig kommer den ene med en regel. Den anden kommer med en anden regel. (...) Der er ikke noget med én regel her. De kommer hele tiden med forskellige regler“.

(Ung, 2005)

Den forskellige håndtering af reglerne gør det svært for drengene at

finde ud af, hvordan de skal handle fx i forhold til rengøring, hvor der som nævnt er forskel på personalet tillægger det. En af drengene beskriver hvordan specielt en af de ansatte går meget op i rengøring og hvordan det kan opleves som en hævn, når vedkommende ikke har været på vagt i en periode.

„Han kommer hele tiden op med sådan nogle mærkelige ting, man skal gøre. Fx lige pludselig, hvis han ikke har været på arbejde fx i to-tre uger, lige pludselig kommer han op med noget helt nyt. „I skal lave det“. (...) Det er ligesom på den måde han siger det på, er det lige som at lave hævn på os, fordi han ikke har været der i lang tid“.

(Ung, 2005)

En anden dreng giver et eksempel på hvordan en af de ansatte den ene dag forsøger sig med én pædagogisk tilgang, hvor han overdrager ansvaret for rengøringen til drengene, og en helt den anden den næste dag. Denne inkonsekvens gør det svært for ham at tage vedkommende alvorligt.

„Så kommer lige pludselig Poul (fængselsfunktionær, red.), „Det er jer, der bor her. Jeg er ligeglad“. Men så går han totalt meget op i det den anden dag“.

(Ung, 2005)

Samme dreng giver udtryk for at det ikke er rimeligt eller forståeligt, når personalet vælger at afvige fra opgavefordelingen i skemaet og uddele dem tilfældigt.

„F.eks. du ikke har køkkenet, så kan de godt finde på at sige til mig at „Du skal vaske op“. 'Hvorfor skal jeg vaske op, når jeg ikke har køkkenet?'. Hvis jeg bare siger det, så får jeg at vide at enten skal jeg vaske op eller også så bliver jeg smidt ind på værelset og bliver låst inde resten af dagen. Det er bare for meget“.

(Ung, 2005)

Han efterspørger muligheden for at kunne diskutere og dermed forhandle om rimeligheden af personalets anvisninger i stedet for blot at blive truet med at blive låst inde på værelset. Skemaet skaber en rigid og struktureret, men forudsigelig praksis, hvor drengene risikerer at blive forvirrede og provokerede, når personalet ikke regner med, at de kender deres opgaver og vælger at afvige fra skemaet.

En af drengene fortæller at de ikke bliver inddraget eller hørt, når personalet fx ændrer på tidspunkterne og indholdet i skemaet over aktiviteter i hverdagen. Han oplever det som om personalet er ligeglade med dem, når de ikke anerkender at de måske har præferencer for hvordan dagen skal se ud. Denne oplevelse har betydning på hans opfattelse af personalet.

„De laver det hele tiden om. F.eks. der er lige kommet nye tider og sådan noget (...). De siger ikke noget til os. De spørger os ikke „Hvad passer bedst til jer?“. De laver det bare. De er ligeglade. Sådan noget, det går ikke jo“.

(Ung, 2005)

Flere drenge nævner, at de ikke oplever at blive informeret godt nok om hvad der sker i deres sag. Da en af drengene fortæller, at han ikke ved, hvornår han skal overføres til alternativ afsoning på en døgninstitution henviser den daglige leder henviser til kontaktpersonen, som først kommer på arbejde om nogle dage.

„De siger ikke noget til mig. Jeg har lige spurgt, så sent som i morges. (...) Jeg har spurgt ham (dagligleder, red.) måske 50 gange hver morgen, men han gider ikke at fortælle noget. Han siger „Spørg (din kontaktperson, red.)“, og han er her først på søndag“.

(Ung, 2005)

Selvom der kan være gode grunde til at have en arbejdsfordeling mht. hvem der informerer, oplever drengen, at lederen ikke vil oplyse ham

om noget, som har stor personlig betydning for hans nærmeste fremtid. En af de andre drenge fortæller hvordan han oplever at få forskellige og modsatrettede informationer og beskeder fra dag til dag og fra person til person om hvornår han skal på udgang. Denne manglende vished og uforudsigelighed om den nærmeste fremtid, gør ham forvirret.

„For eksempel hvis John kommer og siger til mig: „Du skal på udgang i næste uge“. Så kommer Hans til mig og siger: „Du skal først lægge en ren urinprøve“. Og så kommer Birte og siger til mig at det er forskudt til om to uger. (...)

Den ene siger det ene. Den anden siger det andet. Så kommer der én og siger det helt tredje. (...) Det er det, der gør en lidt kulret oven i hovedet“.

„Ja, det er røv sygt her. (...) Man ved ikke hvor man har dem“.

(Ung, 2005)

Den manglende vished skaber generelt en opfattelse af usikkerhed blandt de unge, og en udtrykker:

„Jeg kan ikke stole på nogen som helst herinde. Overhovedet ikke“.

(Ung, 2005)

En anden dreng fortæller, at der ikke er nogen i personalegruppen som han snakker godt med. Men han giver et eksempel på en ansat, som han helst vil snakke med, bl.a. fordi han er meget hjælpsom og ikke afviser ham.

„Hver gang vi skal tale lidt, vi taler med ham. Så ordner han ordner tingene til os.“

Og om en anden, kan den unge spørge:

„Kan du lige hjælpe med det. Jeg skal lige købe (...), „Daf af med dig, mand. Få dine forældre til at købe til dig og sende“. (...) „Orden det selv“, „Snak med (socialrådgiveren, red.)“. (...) Det er sådan noget jeg ikke kan lide“.

(Ung, 2005)

Flere drenge giver eksempler på, at de ikke oplever at blive behandlet ordentligt. En af drengene oplever, at han bliver forskelsbehandlet af en af de ansatte, fordi han har en udenlandsk baggrund. Han oplever, at vedkommende åbenbart havde noget imod arabere:

„Han var altid efter mig. (...) kun efter mig, fordi jeg er udlænding. (...) Han har åbenbart noget imod arabere“.

(Ung, 2005)

En anden dreng fortæller, at han har en mærkelig følelse af, at han ikke hører til. Flere drenge oplever, at personalet mener de er bedre end de indsatte.

„Det er sådan en mærkelig følelse. Som om man ikke hører til. Som om de er bedre end én her, på en måde. (...) Sådan føler alle det. (...) Folk har meget svært ved at snakke om sådan noget. Så man lukker det bare inde og putter det væk. Så ser man hvordan det går“.

(Ung, 2005)

Denne udtalelse er en sjælden bemærkning om den følelsesmæssige side af at være underlagt andres magt og overvågning blandt drengene. I undersøgelser af anbragte børns oplevelse af deres møde med pædagoger fremgår, at de i mødet med personalet ofte kommer til at føle sig dumme, forkerte og anderledes (Schwartz, 2001:82).

Når personalet ikke fremstår som tydelige, troværdige voksne, og kommer med modsatrettede informationer, ved drengene ikke hvor de har dem. Trods det strukturerede dagsskema er det aldrig helt sik-

kert hvad der skal ske, og det er tydeligt, at nogle af de medarbejdere, som ønsker at arbejde ud fra skemaet ikke selv er konsekvente i forhold til at overholde det.

De unges synspunkter understreger, at det er vigtigt at personalet indbyrdes ved, hvad der skal ske med de unge og i højere grad koordinerer deres handlinger jf. i øvrigt kap. 3.

Udfordringer og provokationer

De fleste drenges respekt for personalet er som det fremgår ovenfor ikke særlig stor, og når den kombineres med mangel på aktiviteter bliver det naturligt at finde sammen om at udfordre og provokere personalet i forsøg på at bryde monotonien og slå tiden ihjel.

Drenge giver udtryk for deres utilfredshed med afsoningen og personalet ved at lægge op til diskussioner om forholdene på afdelingen og på forskellig måde drille og provokere personalet. Når vi har observeret udfordringerne ligner det en bevidst balancegang mellem grænsen for, hvornår det bliver alvor og personalet reagerer med sanktion og hvornår det er acceptable brud på rutinen. Vi oplevede ikke nogen tilfælde, hvor sanktioner blev taget i anvendelse. Men det er tydeligt fra journalgennemgangen, at det ikke altid lykkes at holde balancen, og flere drenge får disciplinærsanktioner i form af indelåsning eller isolation.

Formålet med at udfordre personalet er ifølge en af drengene at have en fornemmelse af hvor de står i forhold til hinanden og at undersøge om de er på god eller dårlig fod.

„Du skal ikke have alt for meget i gang med personalet. (...) Noget skal du have en gang imellem. (...) For at holde det... for at vide, hvor de har dig henne, og hvor du har dem henne“.

(Ung, 2005)

Den samme dreng beskriver hvordan han kalder personalet for racister, når han gerne vil „køre“ på dem, hvilket han gør på særlige tidspunkter, hvor han mener det er „passende“ eller legitimt at lave ballade. Fx når der ikke er nogen former for aktivitet, som de kan indgå i på en hel dag og de derfor virkelig keder sig.

„Nogle gange så er det ok at lave ballade, fordi nogle gange så er det kedeligt, ligesom i dag. Det har været ordentligt kedeligt i dag. Vi har ikke haft noget at lave eller noget. Så syntes jeg det er ok at køre på medarbejderne og sådan noget. Og kalde dem racister og sådan noget. Det er ikke alle, der er racister, men nogen af dem er“.
(Ung, 2005)

At kalde personalet „racister“ kan forstås som en måde at italesætte og forstærke en eksisterende polarisering mellem drengene og personalet.

En anden dreng beskriver, hvordan han forholder sig når han kommer som ny på en afdeling. Han ser personalet an og registrerer, hvordan de behandler ham i forhold til hvem han respekterer og hvem han vil provokere:

„Når jeg kommer til fængslet, jeg vil gerne se hvordan de er. Jeg vil gerne se hvordan hver person er. (...) Sådan man finder dem, der er fucked up, og dem der ikke er fucked up. (...) Dem der er fucked, må jeg godt drille. Dem der er gode venner, dem respekterer jeg. Jeg gør det foran dem, så de kan se hvem der er fucked up. (...) Så siger jeg til A med vilje foran B: „Ja, du er den bedste pædagog her. Alle de andre de er fucked up“ (...) for at provokere“.
(Ung, 2005)

Han oplever at det personale han provokerer, bliver irriteret, uden at de dog kan italesætte det eller handle på det med en sanktion.

„De andre får ondt i røven. De kan ikke sige noget. De bliver irriteret“.
(Ung, 2005)

Formålet med denne handle måde er at give personalet noget at tænke over, så de behandler ham og de andre drenge bedre.

„Sådan de kan mærke det. Sådan de bliver bedre imod os. Så de tænker „Han (en ansat, red.) er god imod dem. Han får godt tilbage“. (...) Så de skal også tænke sig om. De vil også have at vi skal tænke os om“.
(Ung, 2005)

Udfordringer af medarbejderne og dagligdagens rutiner er ikke kun et udtryk for kedsomhed, men også for drengenes forsøg på at udvide deres råderum gennem forhandlinger og diskussion. De prøver personalet af, finder ud af hvor forskellige de er og hos hvem de kan opnå hvad, som fx en aftale om en ekstra aktivitet eller indkøb af computerspil.

Pædagoger og fængselsfunktionærer

I blandt medarbejderne er der en holdning om, at det er vigtigt ikke at fremstå som pædagoger, fordi drengene ikke kan lide pædagoger pga. af tidligere svigt eller respektløs behandling jf. kap. 3. Vi har ikke spurgt direkte til drengenes opfattelse af pædagoger eller fængselsfunktionærer, men de har indimellem kommenteret forskelle mellem de to faggrupper.

En af drengene har en forventning om, at der ville være flere aktiviteter, beskæftigelse og noget at stå op om morgenen, hvis der var flere pædagoger ansat på afdelingen. Han holder personalet ansvarlig for den manglende aktivitet.

„Jeg syntes bare det er en fucked up afdeling. (...) Lige nu, der er ikke en skid og lave. Og folk der arbejder her er fucked up. De skulle have sat nogle pædagoger herop. Så der skulle være mere, flere ting og lave, flere muligheder.“
(Ung, 2005)

Da der ikke er megen beskæftigelse eller aktiviteter, som drengene kan deltage i, sammenligner en af drengene Ungeafdelingen med en almindelig afdeling i et lukket fængsel, hvor de indsatte også bare skulle have tiden til at gå uden at foretage sig noget. En dreng mener, at det var bedre at være på en almindelig afdeling, da der ikke var nogen pædagoger, og de indsatte og personalet opholdt sig hver for sig i hverdagen i modsætning til Ungeafdelingen.

„Der er ikke noget at lave her på sådan en afdeling. Det er ligesom (lukket fængsel, red.). De har også sådan en afdeling, hvor du går rundt. Det var bedre. Der var ikke pædagoger. De lod én være i fred. Betjentene var bare for sig selv. Vi sad derinde, vi hyggede os“.

(Ung, 2005)

En anden dreng fortæller, at der kun var ansat én pædagog da han var indsat på afdelingen. Han skelner mellem de to faggrupper, ved at understrege at pædagogen var flinkere, fordi hun ikke var fængselsfunktionær. Fængselsfunktionærer forstår han som nogen, der udstikker ordre om „enten“ at følge deres anvisninger „eller“ blive sanktioneret. „Der er ikke en skid behandling her. Vi har én pædagog og (...) hun er meget flinkere end alle de andre. (...) for hun er ikke fængselsbetjent. Og de andre, de er sådan at „Enten så gør du det eller også så ryger du ned i iso’sen“(...).

Og de siger:

„Hvis du opfører dig ordentligt...“. Jeg har fucking opført mig ordentligt, siden jeg kom mand“.

(Ung, 2005)

En anden dreng foretrækker at være sammen med pædagoger, da han oplever at der er forskel på hvordan de opfatter de unge i forhold til fængselsfunktionærer, der ser dem som kriminelle.

„Pædagoger, de arbejder med unge og fængselsfunktionærer arbejder med straffede“.

(Ung, 2004)

Som det fremgår, har drengene ikke en entydig holdning til pædagoger. Der er også stor variation i drengenes vurdering af fængselsfunktionærerne, selv om det primært er dem de unge kritiserer.

BEHANDLING PÅ UNGEAFDELINGEN

Som nævnt er en af intentionerne med Ungeafdelingen at etablere en form for behandling, som tydeligt adskiller den fra afdelingerne i det øvrige fængsel. Det er som det fremgik af kap. 3 imidlertid ikke klart hvad medarbejderne forstår ved behandling.

Når vi spørger de unge om behandlingen på afdelingen, har de vanskeligt ved at svare. De beretter om, at det væsentligste mål for personalets arbejde må være, at de skal opføre sig ordentligt og tilpasse sig reglerne på afdelingen. De oplever, at medarbejderne er optaget af principper om „noget for noget“ og „belønning og sanktion“ som det f.eks. fremgår af eksemplet med rengøring ovenfor.

Nogle af drengene, har en klar erkendelse af, at personalet blot ønsker, at de skal tilpasse sig. En af drengen fortæller at han tilpasser sig reglerne på afdelingen, da han ser det som sin eneste reelle handlemulighed. Det kan således forstås som et udtryk for en magtesløshed i forhold til hans aktuelle livssituation.

„Men jeg er nødt til at føre mig under deres regler, selvom jeg alligevel syntes at deres regler, de er så fucked up. Det er helt vildt. Men hvad kan jeg gøre ved det, mand?“.

(Ung, 2005)

Drengene giver i øvrigt ikke udtryk for forventninger om at lære no-

get de kan bruge efter de har afsluttet afsoningen. En af drengene fortæller at han i lighed med andre institutioner, som han tidligere har været på, har fået af vide at han skulle lære at få styr på sit temperament.

„Jeg skulle få styr på mine aggressioner. (...) Det sagde de også på de institutioner jeg har siddet på før“.

(Ung, 2005)

Han var dog ikke i stand til at beskrive om personalet havde givet ham nogle konkrete råd eller i hverdagen har bidraget med at lære ham at styre sine aggressioner. Han har blot fået af vide han skulle tænke sig om og forsøge at undgå at gøre noget, som kan sanktioneres med isolation. Det er han lydhør overfor, og han forsøger at tilpasse sig reglerne på afdelingen:

„Ikke noget særligt. Man skal bare tænke sig om. (...) Laver du noget ryger du bare ned i „iso“. Så derfor, du skal bare prøve at undgå det“.

Nej, jeg snakker ikke så meget med dem (personalet, red.). Jeg holder mig bare væk fra de ting, jeg selv ved, jeg skal holde mig væk fra“.

(Ung, 2005)

Denne dreng illustrerer også, at han ikke ønsker at have nærmere kontakt med de ansatte. En anden dreng beskriver hvordan han ikke har forventninger om at personalet kan hjælpe ham, da han oplever dem som del af en lang række professionelle:

„De er sgu da ligeglade. (...) Ansat til at hjælpe sådan én som mig. De syntes, det var interessant - unge kriminelle og sådan noget dér. Hvis de selv forstår det. Jeg kan fatte det, hvis det er en, som selv har været inde og sidde. Hvis det er en, som selv har været lige så fucked up som mig.

(Ung, 2005)

Han mener, at personalet grundlæggende er ligeglad med sådan en som ham, og at der er for langt mellem de medarbejdernes og de unges miljøer. Han efterspørger hjælp fra personer, som har livserfaringer han kan genkende.

Da vi spørger en anden dreng om han har ændret sig eller tænker anderledes efter at han har været i fængsel i ca. 6 måneder, ved han ikke rigtig hvad han skal svare. Men han ved, at han ikke ønsker at komme tilbage, da det er alt for kedeligt at være på afdelingen.

„Man kan godt se at når man har siddet her længe nok, så gider man sku ikke rigtig ind igen. Det er ved at være alt for kedeligt. Det er ikke fordi det er nogen straf, men der er bare ikke en skid at lave. (...) Jeg syntes ikke rigtig man bliver straffet. Man bliver ligefrem måske mere tosset i hovedet når man sidder indenfor her. (...) Man bliver i hvert fald ikke mere rask i hovedet af at sidde inde i så lang tid“.

(Ung, 2005)

Motivationen for ikke at begå ny kriminalitet, der kan medføre en fængselsstraf, bunder således ikke i hans udbytte af en særlig form for behandling, men snarere i kedsomheden under afsoningen, der fremstår som en straf i sig selv.

En af de andre drenge har tidligere i forbindelse med at han har været anbragt udenfor hjemmet haft samtaler med psykologer. Mens han afsoner på Ungeafdelingen taler han med en psykolog hver anden uge. Det er han glad for, da det giver ham mulighed for at tale om sine problemer, der bl.a. kommer til udtryk i at han hurtigt bliver sur og aggressiv.

„Jeg bliver sur hurtigt. Jeg er meget aggressiv, nu. Og jeg kan ikke holde det ud mere. (...) Jeg snakker med en psykolog hver anden (uge, red.). Og der er godt nok for mig, fordi jeg får mine ting ud, hvad jeg har af problemer“.

(Ung, 2005)

Han er den eneste af de elleve drenge, som vi har interviewet, der har regelmæssige samtaler med en psykolog under afsoning på Ungeafdelingen.

Flere drenge påpeger en irritation over at være permanent overvåget af personalet, da de altid er i nærheden og de ikke må opholde sig på deres celle i løbet af dagen.

„Det er irriterende, at personalet altid skal være ved os i 24 timer. Vi kan ikke engang gå ind på værelset og have lidt frihed. Det kan vi ikke engang næsten, uden at de tror, at man sidder og laver et eller andet fucked up inde på værelset“.

(Ung, 2005)

En anden beskriver en regel om at alle på afdelingen i løbet af det, der betegnes „arbejdsdagen“ fra kl. 8 til 15, skal være til stede i fællesrummet eller værkstedet. Drengene må således ikke opholde sig på deres celle eller være alene, selvom de ikke foretager sig noget særligt i løbet af dagen, udover at spille kort og udføre deres pligter.

„Du skal bare være med i „fællesskabet“, så er det arbejdstid. Du må ikke gå ind i værelset og sidde. Du må heller ikke gå herind (i spillerummet, red.) f.eks. og sidde med dig selv. Du skal være, alle sammen skal være sammen. Sådan noget der, tiden den går bare langsomt. Hvis der er noget at lave, tiden den flyver lige pludselig. Jeg kigger „Hvad mand, der er gået 3 timer““.

(Ung, 2005)

Drengen påpeger det paradoksale ved at kalde samvær uden et reelt indhold for „arbejdstid“, og han efterspørger noget at give sig til, da det får tiden og dagene til at gå hurtigere.

I kap. 3 beskrev vi, hvordan personalet gerne ville bruge meget tid sammen med drengene for at kunne påvirke og lære dem nye måder at

handle på. Nogle af drengene opfatter det som overvågning med henblik på at sikre, at de opfører sig ordentligt efter de regler, der gælder på afdelingen. Det er vanskeligt for drengene at få øje på et perspektiv, der rækker udover afsoningen på afdelingen.

Kontaktpersoner

I kap.3. beskrev vi hvordan personalet på afdelingen varetager en særlig rolle som kontaktperson overfor hver enkelt af de unge. Blandt drengene er der forskellige holdninger til deres tildelte kontaktperson. En af drengene er positiv overfor samtaler med sin kontaktperson, selvom han på andre tidspunkter i hverdagen kan være træt af vedkommende, fx i forbindelse med udførelse af pligter.

„Jeg snakker med ham om forskellige ting. (...) Det er meget forskelligt. (...) Han giver råd nogle gange. (...) Hvis jeg fx bliver meget sur. (...) Hvis jeg tænker over noget slemt, (...) at gøre noget slemt f.eks. (...) mod nogle andre. (...) Så fortæller han lige nogle ting: „Du skal bare slappe af“. Sådan alle mulige forskellige ting kommer han op med. Så, det er meget godt i hvert fald“.

(Ung, 2005)

Han har dog ikke talt om sin løsladelse og nærmeste fremtid med kontaktpersonen.

„Fremtidsplaner? Det taler vi ikke så meget om. Du mener, når jeg kommer ud? Hvad jeg vil gøre, når jeg kommer ud? Det taler jeg ikke så meget med nogen af dem om. (...) Det klarer jeg selv. (...) Det har jeg også gjort. Jeg har klaret det selv hele vejen igennem“.

(Ung, 2005)

En anden dreng mener ikke, at han kan bruge sin kontaktperson til noget. Han ved, at det er hende han skal henvende sig til, hvis han gerne vil tale om udgang eller andre ting. Hvis han har behov for at snakke, oplever han, at han altid kan tale med en anden fra personalegruppen.

„Jeg har aldrig brugt hende til noget. Hun er her bare, og det er hende jeg skal gå til med udgang, og måske lavet nogen af mine papirer. Og så hvis der er nogen jeg vil snakke med, så kan jeg altid gøre det“.

(Ung, 2005)

Hvad angår mere personlige problemer, har han kun brugt hende i ét tilfælde, hvor han følte sig urimeligt behandlet af den daglige leder, som ikke kunne holde hvad han havde lovet i forbindelse med en udgang. Kontaktpersonens mægling vedr. denne misforståelse, er et eksempel på en konstruktiv måde drengene kan bruge deres kontaktperson. På spørgsmålet om, hvem han taler med, hvis han er ked af det, fortæller han, at han holder det for sig selv og sætter sig ind på sit værelse.

En tredje dreng fortæller at han på ingen måde kan lide sin kontaktperson. Han oplever at kontaktpersonen udstikker ordrer, i stedet for at tale ordentligt til ham, og han føler at det er for at fremprovokere en reaktion hos ham, hvor han gør noget dumt.

„Han er irriterende. Ham kan jeg heller ikke lide (...) „Du gør det dårligt igen. Du skal gøre de her ting!“ (...). I stedet for at sige: „Vil du ikke godt lige samle det her op?“. „Gør de her ting!“ Som en eller anden satan. Hvad er det for en mand? Hvis han bliver ved med at snakke til mig på den måde, så kommer jeg til at gøre noget dumt. Jeg føler, han vil gerne have, jeg skal gøre noget dumt. Derfor kan jeg ikke lide ham. Jeg kan ikke fordrage ham“.

(Ung, 2005)

En fjerde oplever, at hans kontaktperson ikke havde forstand på det han talte om. Han oplevede, at kontaktpersonen brugte en del energi på at komme i kontakt med ham, bl.a. ved at fortælle historier fra sin egen hverdag, som drengen ikke kunne bruge til noget. Han opfattede ham derimod som falsk.

„Det han snakkede om - han vidste ikke en skid om det. (...) Jeg kunne bare se på ham, at han løj. (...) Han sagde virkelig noget pis engang imellem. Det var for at komme i snak med én. Så han var meget falsk“.

(Ung, 2005)

Dette illustrerer endnu engang det problem, som vi skrev i kap.3, hvor det er tydeligt at medarbejderne lever et andet liv og har andre livserfaringer end de unges. En af de unge understreger:

„Men ikke sådan en dér, der selv har boet på en bondegård og lige pludselig kommer og skal snakke om mit liv. (...) Jeg kan ikke bruge det til noget“.

(Ung, 2005)

Som tidligere nævnt ønsker han at få hjælp med en der i det mindste på nogle punkter har et kendskab til hans liv. Han oplevede heller ikke, kontaktpersonen som en reel mulighed, da vedkommende kun er hans kontaktperson så længe han afsoner på afdelingen og ikke når han bliver løsladt. Han finder derfor ikke denne form for kontaktpersonrolle særlig relevant, da kontaktpersonen ikke er tilstrækkeligt forpligtet og ikke kan følge ham i en længere periode af hans liv, som han i virkeligheden har brug for.

„Det var som om, hver gang, jeg prøvede at få noget hjælp fra nogen. Min kontaktperson, (...) han var fucking ikke min plejefar, fuck ham. Så prøvede jeg sagsbehandleren i kommunen“.

(Ung, 2005)

Hash

Der er som vi beskrev i Kap.3 et særligt tema vedr. hash på Ungeafdelingen, hvor det er tydeligt, at hash er tilgængelig for de som ønsker at købe den.

En stor del af drengene fortæller om at de har røget hash på Ungeafdelingen, og mange har oplevet ikke at kunne aflægge en ren urinprøve. En af drengene fortæller, at det betyder meget for ham selv og indsatte i et fængsel generelt at ryge hash. Det har en afstressende og beroligende virkning, som gør det lettere at falde i søvn om natten, når de ligger alene om natten og tænker på deres familie, at de sidder i fængsel, fremtiden og hvordan de kan komme fri af kedsomhedens stress. Nogle af de unge føler et stort pres, bl.a. fra familien og hvis de fx lige har fået at vide hvor længe de skal afsone.

„Det betyder meget for indsatte at ryge hash. Du får det der store pres fra alle mulige sider, fra familien f.eks. Du er ked af det fordi du ikke kan komme i kontakt med din familie eller kæreste og venner. Du har lige fået at vide, at du skal sidde i fængsel i så og så lang tid. (...)“

Så en ting man ikke skal tage fra en, det er ens hash, for det er med til at berolige en og tankerne der flyver gennem hovedet... At få en til at afstresse og falde i søvn om natten. Så det er vigtigt for en person, der sidder i fængsel at ryge hash“.

(Ung, 2005)

Denne unge ryger selv hash, når han ikke har en grund til at stoppe og noget at se frem til i den nærmeste fremtid. Men når han fx kan se frem til at få udgang fra fængslet, som kræver at han lægger rene urinprøver lader han være med at ryge.

„Når jeg ikke har noget at stoppe for, f.eks. når jeg sidder varetægtsfængslet, så ryger jeg hash. Så er der ikke nogen lyspunkter. (...) Så har jeg fået min dom og (...). Så fik jeg så at vide at jeg skulle herop og så røg jeg ikke. (...) Så sagde de til mig at man skulle have rene urinprøver for at få orlov og det krav opfyldte jeg“.

(Ung, 2005)

Hans eneste motivation for ikke at ryge hash er at få udgang, så han kan se sin familie. Da han får at vide at han ikke kan få udgang det næste stykke tid, begynder han at ryge hash igen, for at få tiden til at gå med mindst mulig stress.

„Den eneste grund til at jeg stoppede med at ryge hash, det var for at komme ud og besøge min familie. Så får jeg at vide at det kan jeg ikke (...), så tænker jeg: „Så skal jeg ryge hash (...), så det hele bare kan flyve igennem uden at jeg skal stresse mig selv“.

(Ung, 2005)

En anden dreng fortæller, at han bl.a. stoppede med at ryge hash, fordi han flere gange oplevede at han ikke kunne tale med sine forældre i telefonen fra fængslet, fordi han var skæv. Samtidig har han også behov for at være klar i hovedet, fordi han oplever at være i en svær situation, hvor han skal træffe en afgørende beslutning om hans fremtidige liv.

„Når jeg tænker over det, så ved jeg ikke engang hvorfor jeg ryger. Du er i en situation hvor det hele er meget svært, og du skal vælge hvad du vil. Så kan du heller ikke bare være skæv (...) Det er lidt som om min barndom den bare er væk“.

(Ung, 2004)

Det er tydeligt, at drengene ryger hash for at dæmpe nogle af de psykiske belastninger, der er forbundet med at afsone i lukket fængsel, specielt når de ikke kan deltage i meningsfuld beskæftigelse eller har noget at se frem til. Samtidig synes de også at være bevidste om bivirkningerne ved at ryge hash. Ud fra journalgennemgangen fremgår det, at de fleste drenge har erfaringer med at ryge hash før de blev indsat på Ungeafdelingen.

DRENGENES INDBYRDES RELATIONER

Så længe drengene afsoner på afdelingen fortæller de ikke meget om deres indbyrdes relationer. Det kan bl.a. skyldes at de indgår et hierarki og et spil med de andre drenge, som kan være svært at tale om så længe de er en del af det. Derimod fortæller de fire drenge, som er blevet løsladt fra afdelingen, lidt om deres indbyrdes relationer.

„Når man kommer ind sådan et sted jo, så er det bare med at finde en rolle, jo. (...) fordi hvis du kommer ind og der er en, der spiller dum overfor dig og du ikke siger noget, så tænker man, „Ham der, han er en soans““.

(Ung, 2005)

Drengen fortæller om en vis rangordning i ungegruppen, som man som ny skal finde sin plads i. Han oplevede at det var relativt let, da de andre drenge ofte spurgte ham til råds om, hvad de skulle gøre eller foretage sig i den givne situation. Han oplevede at de andre lyttede til ham, og at de lod ham tale med personalet, fordi de selv havde svært ved at styre sig. Nogle unge bliver på den måde til uformelle talsmænd overfor medarbejderne og er helt bevidst om, i hvilke situationer at reglerne bliver overtrådt:

„Hver gang der var noget, de kom hele tiden hen til mig (og spørger, red.) „Hvad er der sket?“. (...) De andre var mere: „Siger du nej“. Ok, så flyver der lige en stol mod ham der vagten. Han tænker „Fuck det, jeg smadrer lige et eller andet“. I stedet for „Slap af, hvad er dit problem?“.

(Ung, 2005)

Under vores observation så vi eksempler på, at en af drengene nogen gange påtager sig personalets opgave med at korrigere de andre drenge, i lighed med eksemplet fra matematikundervisningen i kap. 3. Drengen fortæller at han er helt bevidst om hvad han gør og beskriver i interviewet, at han gør det, når han har fået nok af de andres ballade og trænger til ro. Han illustrerer derved, at det kan være nødvendigt

at handle og påtage sig en form for ansvar, da det er belastende at være i et påtvunget fællesskab med 2-5 andre drenge fra morgen til aften, hvor de sjældent indgår i aktiviteter på egen hånd. At denne dreng er i stand til at korrigerer de andre fortæller om hans selvforståelse og position i forhold til de andre drenge.

„Nogen gange så får man nok, og siger 'Så hold nu kæft'. Men altså, få lidt ro og sådan“.

(Ung, 2005)

Det er dog langt fra altid, at der er ro på afdelingen, og det kan være svært at finde sin position i ungegruppen. Gruppen er ofte ustabil bl.a. fordi der løbende indsættes nye unge på afdelingen, og dem der har afsonet i en længere periode og måske har været med til at skabe en vis stabilitet i hverdagen bliver prøveløsladt. Denne udskiftning betyder at der løbende foregår en kamp om positionerne i gruppen, som også er synlig for personalet, da den har betydning for hverdagens forløb og drengenes holdning til personalet.

En af de løsladte drenge fortæller at en af de andre har stukket en tredje dreng, som han var venner med før han blev indsat. Han fik derfor de andre til at „køre“ på ham, der havde stukket. Han beskriver drengen som en „outsider“ på afdelingen, som den sidste del af sin afsoning holdte sig på sit værelse.

„Han var stikker jo. Han havde det bare dårligt. Han var inde på værelset 24 timer i 2-3 uger. (...) Han turde ikke engang at komme ud for at spise mad“.

(Ung, 2005)

Han begrundet også mobningen med, at drengen spillede op til personalet, men ikke turde slås, når de var alene. Det interne spil mellem drengene handler således bl.a. om at vise sin styrke og hvor modig man er.

„Da vagterne var der, så spillede han lidt smart, men ligeså snart at du fangede ham inde i spillerummet (...), så var han ligesom en tøs, en mus. (...) Derfor, til sidst så var han hele tiden inde på sit værelse (...). Vi kaldte ham „iso-dreng“. (...) Og alle, næsten alle vi andre vi holdt sådan mere sammen. Mig og A i hvert fald, vi var sådan, vi holdt meget sammen“.

(Ung, 2005)

Samtidig betyder alliancer mellem drengene, at de holder sammen og beskytter hinanden mod de andre.

„Der var ikke nogen af de andre, der sådan rigtig spillede dum overfor os jo. Fordi de vidste, hvis de spillede dumme overfor mig, så ville vi (begge) to hoppe på dem. (...) De vidste, hvis de rørte en af os, så ville de få tæsk lige meget hvad“.

(Ung, 2005)

En dreng fortæller, at han tidligere har siddet på en sikret institution sammen med en af de andre drenge, som dengang hjalp ham. Derfor ville han som udgangspunkt også hjælpe ham, men da denne dreng ikke selv reagerede på en provokation eller en udfordring fra en af de andre drenge, vil han ikke længere holde med ham, da han forstår det som et udtryk for at han ikke længere kan stole på ham.

„Jeg kan ikke en gang stole på ham. Han gør ikke engang noget ved det. (...) Så holdte jeg ikke med ham længere“.

(Ung, 2005)

Drengenes relationer og loyalitetsbånd er således skiftende efterhånden som de tester hinandens reaktioner på, om de er til noget, dvs. om de vil kæmpe for sig selv ved at gå ind i en slåskamp e. lign.

Vi observerede ingen alvorlige eller voldelige konflikter. Men medarbejderne har berettet om episoder og oversigten over isolation bekræf-

ter, at det sker. En dreng fortæller om et tilfælde, hvor nogle drenge sloges med hinanden med køller i spillerummet og et andet tilfælde med knivstikkeri på gangen ud for cellerne.

En anden dreng fortæller, at han har lidt problemer med en af de andre drenge, som han ikke så godt kan lide. Men som han siger, så er de nødt til at omgås hinanden. Han beskriver et eksempel på at drengen forsøger at provokere ham og få ham op at „køre“, på samme måde som nogen af drengene gør med en af de andre drenge.

„Jeg er kommet lidt i problemer med Ung. (...) De spiller altid dumme overfor ham B. De prøver hele tiden at få ham op at køre. (...) Hvis f.eks. når man sidder og spiser, og hvis han spørger om han ikke lige gider at række salaten over eller sådan noget. Så sidder han bare og kigger lidt på ham og siger: „Du kan sku da selv tage det“. Sidder bare og sådan gør ham rigtig irriteret.

Det var så det han prøvede at gøre på mig, også. (...) Så var det så at han rejste sig op og ville til at slås (...). Så rejste jeg mig selv og fyrede til ham. (...) Så efter det, så gjorde han ikke rigtig noget. Så sagde han at „Jeg kunne bare vente“. (...)

Jeg har aldrig sådan rigtig kunne lide ham. Men man bliver jo bare nødt til at omgås sammen med dem man sidder med“.

(Ung, 2005)

Påvirkning - Forbryderskole

Da vi spørger til hvad de bruger hinanden til, svarer en af drengene:

„Det ved jeg sgu ikke. Jeg tror bare at man prøver at få hinanden til at grine herinde. Bare have det godt sammen“.

(Ung, 2005)

Han fortæller også, at de måske skal mødes, når de kommer ud. Det bliver dermed et eksempel på at et fængselsophold kan være grundlag for nye forbindelser og venskaber:

„Der er nogen af dem jeg har siddet inde med som jeg rigtig godt kunne lide“.
(Ung, 2005)

I nogle tilfælde opstår der et fællesskab pga. en fælles interesse mellem to drenge, der bl.a. forstår sig selv som „Vi er dem der står op“. De er fælles om at deltage i aktiviteter og måske snart at skulle prøveløslades. De definerer sig i modsætning til en af de andre som sover meget og ikke gider deltage i noget. De spiller pc-spil sammen, da det ofte er den eneste aktivitet de har i fred.

„B, han ligger jo og sover hele dagen. Kun B der står op og mig der står op. Så vi er hele tiden sammen, så tiden den går også hurtigere. Vi sidder og spiller computer sammen og så noget. Jeg snakker med ham hele natten, næsten.“
(Ung, 2005)

Dette billede stemmer overens med vores observation af at en af drengene var præget af passivitet og sløvhed. Han trak sig tilbage fra de andre unge og forsøgte på forskellige tidspunkter at holde sig for sig selv. Fx sov han en stor del af dagen på sofaen i alrummet, ser tv og bad om at sidde for sig selv, når de så film. Derved meldte han sig ud af fællesskabet og undgik derved også at blive trukket ind i den ballade som de andre var involveret i.

De drenge som snakker med hinanden om natten, ud gennem vinduerne, taler om at være på afdelingen og hvad der skal ske, når de kommer ud, og hvor de skal mødes:

„Alt muligt. Hvad vi skal lave når vi kommer ud. Han er snart ude og nu skal jeg ud til (måned, red.). Han sidder og håber at jeg kommer ud til

(måned, red.). Så skal vi mødes, hygge os lidt og sådan noget. Så det er det vi snakker om.“

(Ung, 2005)

Flere drenge giver udtryk for at de bliver negativt påvirket af at afsone sammen med andre, der har begået kriminalitet.

„Det påvirker én meget, jo. Man får jo gode idéer hele tiden. (...) De fortæller én hele tiden, hvordan du kan lave hurtige penge. Hvad du skal gøre. „Der er ikke stor risiko“ og sådan nogle ting. Det får du hele tiden at vide, jo, nærmest. (...) Det er i hvert fald svært. Man skal bare tænke tilbage, jo. Hvad man har lavet før og hvor man har opholdt sig det sidste stykke tid. Det skal man bare tænke på i hvert fald. Så skal man bare prøve (prøvetid, red.) at undgå det (kriminalitet, red.), under den prøve man har“.

(Ung, 2005)

Som tidligere nævnt får drengene et kriminelt netværk. En af drengene giver et eksempel på hvordan de inspirerer og hjælper hinanden til at begå nye former for kriminalitet, som de ikke havde erfaringer med eller adgang til før de kom på afdelingen.

„Han lavede vold og han røg i Ringe. Han møder mig (...). Jeg kan skaffe billig hash. Jeg kan skaffe billig heroin. Jeg kan skaffe billig kokain. (...) En hel masse, han ikke havde noget med at gøre. Hvor han tænker, hvis nu jeg gør det, kan jeg tjene mange penge på det. På den måde, er det ikke godt for ham at være der“.

(Ung, 2005)

En af drengene tager konsekvensen og føler sig nødsaget til at sidde i frivillig isolation indtil han kan prøveløslades. Han ønsker at beskytte sig selv fra den negative påvirkning fra de andre på afdelingen, som lavede en del ballade:

„Du lærer af dem. (...) Du er hele tiden i et rum, hvor du er sammen med dem. Det er fx derfor jeg sidder i frivillig isolation, hvor jeg bare slapper af og tænker over hvad jeg skal fx (...). Det er rigtig godt at være sig selv“.

(Ung, 2004)

Han bar således selv de negative konsekvenser af at sidde i isoleret, selv om det var de andre drenge der brød reglerne og skabte uro på afdelingen.

Et fremtidsperspektiv forhindrer ballade

Flere drenge som tidligere har begået vold på de sikrede afdelinger undlader at begå vold på Ungeafdelingen fordi de snart kan blive prøveløsladt. De ser således en mulighed for at tilbringe sommeren fængslet. Så på trods af deres utilfredshed med forholdene på afdelingen undgår de at komme i åben konflikt med personalet:

„Os der sidder her f.eks. nu, folk vil bare ud her til sommer. Jeg skal f.eks. ud, hvorfor skal jeg ødelægge det for mig selv? A han skal måske ud til august. Hvorfor skal han ødelægge det for sig selv? B han skal flyttes. Hvorfor skal han ødelægge det for sig selv? Måske havde det været for 4 måneder siden, og vi havde siddet sammen, så er det lige pludselig noget andet, jo. Der havde jeg tænkt „Fuck det, jeg skal ud om 4 måneder“.

(Ung, 2005)

„Hvis det havde været for lang tid tilbage, så havde jeg nok opført mig helt anderledes. (...) Det ved jeg, så havde jeg nok bare startet kaos. Men der er tre, der gerne vil ud. Så det er jo stille og roligt. Det er jo dumt at ødelægge det for sig selv“.

(Ung, 2005)

Tidsperspektivet er afgørende, og drengene giver udtryk for, at de er mere ligeglade med konsekvenserne af deres handlinger, hvis de har længere tid tilbage inden prøveløsladelse. De nøjes med at give udtryk

for deres utilfredshed ved at drille og provokere personalet i stedet for at kaste med møbler eller at bruge vold.

DRENGENE KONTAKT MED DERES FAMILIE

Der er stor forskel på hvor meget kontakt drengene har med deres familie, mens de afsoner på afdelingen. Nogle drenge taler ofte med deres familie i telefonen, men andre gør det sjældent. Flere drenge giver udtryk for at de ikke ønsker at få besøg af deres familie, mens de er i Ringe. Drenge som kommer fra Sjælland og Jylland refererer til, at afstanden er for stor og at transporten er besværlig eller for dyr for deres forældre.

„Jeg snakker med dem hver dag. (...) Jeg gider ikke have at de skal komme og besøge mig. (...) Det er en besværlig tur hele vejen herover, så kan de lige så godt vente“.

(Ung, 2005)

I et vist omfang er der også tale om skam over at sidde i fængsel og et ønske om at forklare sig. Det beretter de nødt om. En af drengene fortæller, at han ikke ønsker at hans mindre søskende skal se ham, mens han sidder i fængsel.

„Jeg vil ikke have at de besøger mig. (...) Jeg vil ikke have, at de kommer i fængslet. (...) Fordi jeg har små søskende. De skal ikke se mig i fængslet. De er alt for små“.

(Ung, 2005)

Et par af drengene har fået besøg af deres forældre, og har hyppige weekend udgange. Der er dog også flere drenge som ikke får besøg og ikke har udgang, og som derfor ikke ser deres familie i en lang periode. Der er dog flere eksempler på at personalet opfordrer og forsøger at hjælpe drengene med fx at genetablere kontakten til familien.

De unges oplevelse af at afsones på Bobjerg Skovgaard

Vi har interviewet fire drenge, som har afsonet en del af deres dom jf. § 78 på døgninstitutionen Bobjerg Skovgaard. Ingen af de fire drenge var anbragt på Bobjerg, da de blev interviewet; den ene opholdt sig der i sommeren 2004 og de tre andre i sommeren og/eller efteråret 2005.

Tre af drengene har oplevet at blive tilbageført til Ungeafdelingen en eller flere gange i forbindelse med disciplinærsager, og tre af drengene begik ny kriminalitet, mens de afsonede på Bobjerg. Der er delte meninger om samarbejdet mellem Ungeafdelingen og Bobjerg:

„Jeg synes, der er gode muligheder. Man kommer væk fra det der hedder et fængsel. Det er ikke godt at en ung sidder i fængsel, for det vil bare være med til enten at gøre ham mere kriminel eller farlig. Det gør man hvis man kommer i fængsel. Han kan lære to ting. Enten bliver han totalt knækket eller også så bliver han sådan en „fuck det hele“ type, ik’. Hvis man kan komme til et sted som Bobjerg og omgås sociale mennesker, så får man også de sociale færdigheder, man skal have. (...) Det er meget bedre for unge at komme på Bobjerg end det er at blive her på Ringe. Mulighederne (for uddannelse, red.) ser også bedre ud. (...) og pædagogerne er også gode“.

(Ung, 2005)

„Bobjerg er ikke et sted for kriminelle. Det gør det bare værre for dem“.

(Ung, 2005)

De fleste vil dog hellere være på Bobjerg end i Fængslet, da rammerne er bedre og de har et større råderum. Endelig giver opholdet på Bobjerg også mulighed for at komme i kontakt med det omkringliggende samfund.

HVERDAGEN PÅ BOBJERG

Hverdagen på Bobjerg er præget af den struktur som vi beskrev i kap. 4, hvor skolen i lighed med på Ungeafdelingen, umiddelbart udgør den mest udbytterige aktivitet for drengene.

De tre interviewede, som deltog i den interne skole har delte meninger om, hvad den kan bruges til. De to var positive overfor tilbuddet og mente at de kunne få noget ud af det. Den tredje synes ikke, at skolen var en rigtig skole og derfor ikke relevant for ham:

„Det var ikke noget for mig. Fordi jeg kom derned dog, gik igen, for det var ikke en skole. Det var ligesom du var i børnehave. (...) På en måde du kommer ind: „I dag skal vi snakke om hash. I morgen skal vi snakke om giraffer. Og i morgen skal vi snakke om cykler.“ Men jeg vil gerne lære dansk. Jeg vil gerne lære at regne og alt det der. „Jamen, det kan du godt vente på om en uge.“ Det er ikke noget for mig, det der. Jeg gider ikke spille tid på det. Det var ikke skole eller noget som helst. Skolelæreren var en idiot. Der var kun én. Hvordan kan én skolelærer arbejde med fem personer? Det kan man ikke“.

(Ung, 2005)

Han antyder, at der kan være et dilemma mellem at arbejde projekt- og emneorienteret i forhold til en faglig kvalificering, og er usikker på om det kan bruges til noget i fremtiden. Læreren har i et interview givet eksempler på, hvordan denne dreng imidlertid var optaget af at skrive sin egen biografi, som han vurderede havde positiv betydning for hans selvforståelse.

Den fjerde dreng begyndte i praktik i den nærliggende by, som han selv tog af sted til om morgenen og kom hjem fra om eftermiddagen.

„Der var ikke nogen problemer eller noget. Jeg havde det godt. Det føltes rart hver dag, at stå op, tage toget, møde mennesker, komme i skole. For mig føltes det nyt og rart, men jeg fik ikke lov til det“.

„Jeg var under uddannelse. (...) Stod op kl. 6.00 hver dag for at være klar. (...) Jeg tog selv toget og kom tilbage. Så begyndte jeg at få udgange. (...) Det var fint nok på selve Bobjerg, men jeg blev træt af det, for det eneste jeg ønskede hele tiden, var at blive flyttet til X-by. Fordi alt det jeg holder af, det er i X-by.

(Ung, 2005)

Han illustrerer, hvordan der var belønninger tilknyttet til at gennemføre forløbet efter de fastlagte regningslinjer i form af flere udgange. Han ønsker imidlertid, at blive flyttet nærmere til X-by, hvilket dog ikke imødekommes.

En af de drenge, som først deltog i den interne skole påbegyndte efterfølgende og i forlængelse af skolen i fængslet VUC med 4 fag på 10. klasses niveau.

„10. klasse, det hele gik fint, undtagen mine dansktimer. Min dansklærer snakkede altid om religion. Han diskriminerede islam, faktisk“.

„Jeg har været virkelig hjælpsom i skolen. Men jeg har bare det problem, jeg snakker meget i timerne. (...) Jeg kan ikke finde ud af at række min finger op. Hvis for eksempel læreren spørger om noget, og jeg kender svaret, så svarer jeg med det samme. (...) Jeg mangler lidt det dér. (...) Læreren blev ikke på nogen måde træt af mig, men han synes tværtimod at jeg var den eneste, der tænkte. (...) Den samme lærer, jeg har til fysik og matematik - han sagde faktisk én gang til mig: „Pas godt på din matematik og fysik. Der er fremtid i dig“.

„Jeg sværger, jeg lavede lektier hver dag. Jeg har mine bøger her. (...) Jeg lavede dem, men jeg fik ikke noget hjælp. (...) Bobjerg har bare været ligesom der, hvor jeg sover“.

(Ung, 2005)

Drengen illustrerer dermed, at den interne skole er et afgrænset tilbud, der kun er til stede når man er der i åbningstiden. Han har ikke ople-

vet at få hjælp til lektier, og det virker som om at personalet har overladt det eksterne skoleforløb til ham selv.

Noget af personalet på Bobjerg arbejder med programmet Ny start jf. kap. 4. En af drengene deltog i programmet, men synes ikke, at han lærte noget af at være med i Ny start. Han så det som en mulighed for at blive stillet bedre, hvis han senere skulle få en dom:

„Hvis der skulle være en eller anden gang, hvor jeg kommer ind og sidde. (...) Så personalet ikke kommer og siger, at jeg skal mentalundersøges eller der er et eller andet galt med dig. Du er sådan og sådan. Dit temperament er sådan og sådan. Så jeg har det på papir“.

(Ung, 2004)

Han fik imidlertid ikke lov at fuldføre programmet, da kommunen ikke ville betale for at han fortsat var på Bobjerg.

Regler i dagligdagen

Reglerne på Bobjerg står ikke klart i drengenes bevidsthed. En oplevede det som mærkeligt at personalet sagde noget forskelligt:

„Vi skulle ikke stå op om morgenen. Vi måtte gerne sove til kl. 2.“

(Ung, 2005)

Han havde det indtryk at hvis man ikke ville deltage i skolen kunne man blot blive liggende i sengen om morgenen, da der ikke er egentlig mødepligt, og der ikke er sanktioner forbundet med at udeblive fra skolen. I kap. 4 beskrev vi, hvor lidt drengene mødte frem i skolen, og at medarbejderne diskuterede om udeblivelse skulle udløse en sanktion.

„Det er mærkeligt at være på Bobjerg. (...) For du ved ikke rigtig om du skal følge reglerne, eller om du ikke skal følge reglerne. Eller om du kan stole på folk,

eller om du ikke kan stole på folk. For noget personale siger noget til dig, og noget andet personale siger noget helt andet til dig.

(Ung, 2004)

En anden dreng oplever, at personalet fedter for at komme i kontakt og snakke med ham, og at de efterfølgende bruger det han har fortalt i samtaler med hinanden.

„Jeg havde det godt til at starte med. Men derefter. Lederen har altid været god nok, men hans personale. (...) De kommer og fedter for meget, og så går de over og siger alt muligt andet, ting i (bag om, red.) ryggen på mig.

(Ung, 2005)

De unge oplever personalet som forskellige personer, som ikke altid er enige med hinanden, og at der kører et særligt spil imellem dem indbyrdes:

„Bobjerg det er (...) i første omgang, når man har været derovre, du bliver behandlet sådan nogenlunde med respekt, (...), indtil du passer ind i systemet. (...) Men efterhånden, når du ved, hvad spillet det går ud på, (...) der tænker du over. Det er ikke så godt at være derovre, fordi personalerne de er ikke enige med dig. De er heller ikke enige med sig selv. (...)

Der er meget sådan, de kører hinanden på hele tiden. (...) De irriterer andre, de sladrer om andre og lyver om andre ting“.

(Ung, 2005)

En af de unge oplever at blive flyttet frem og tilbage flere gange mellem Ungeafdelingen og Bobjerg. Han beretter om, hvordan personalet er splittet i forhold til ham, efter at han vender tilbage til Bobjerg:

„.... Der begyndte de at hade mig mere og mere og mere. De begynder at sende, det lyder mærkeligt, der er ikke nogen, der vil tro på mig, ikke også, men de

ligger en fælde for mig, og det har jeg vidst i lang tid til at få mig væk, helt væk“.

„Der var tre personer, der virkelig hadede mig. Og det var sjovt nok, fordi jeg kender dem ikke så meget jo. (...) Jeg kender dem nok til, at de kunne gøre nogle dårlige ting om mig. (...) det bliver dårligere og dårligere hvert eneste sekund, jeg er der“.

„Der er ikke så mange kvinder, der kan lide mig dernede. Fordi jeg ved mere, end de gør. Jeg ved mere end det er godt, fordi jeg er der 24 timer i døgnet, i hvert fald. Fordi jeg ved, hvad der foregår“.

(Ung, 2005)

Der er næppe tvivl om, at den unge ikke har haft det nemt. Det er tydeligt, at han oplever nogle medarbejdere er ude efter ham. Det passer i et vist omfang med den uenighed og splittelse i personalegruppen, som vi har registreret vedr. behandlingen af ham. Han peger imidlertid også på, at personalet ind imellem sladrer om hinanden til de unge, og glemmer, at de unge er de eneste som hele tiden er til stede på Bobjerg.

Når de enkelte medarbejders holdninger bliver vigtige for de unge skyldes det, at de ved at personalet løbende taler om dem og beslutter, hvad de kan få lov til. Det er tydeligt symboliseret ved personalemøderne hver anden uge, hvor de unge ved at hver enkel af dem bliver diskuteret. En udtrykker det således:

„Hun kender mig overhovedet ikke, og så sidder hun og udtaler sig til møder, personalemøder: Jeg er syg i hovedet og jeg skal mentalundersøges og jeg skal ikke være på Bobjerg og sådan noget. Det er sådan noget der kommer på hvert møde. Og så er det sådan noget med at de ikke holder det hemmeligt. De kommer ind og siger det til mig bagefter og sådan noget“.

(Ung, 2004)

Der er således en stor uvished blandt drengene om, hvad der foregår på møderne. De får en vis indsigt i det gennem udsivning fra personalegruppen, men de har svært ved at forholde sig til, hvor meget eller hvor lidt betydning samtalerne på møderne umiddelbart har for dem. Nogle drenge oplever, at de nogle gange skal give oplysninger om de andre for at bevise en vis form for fortrolighed og opnå indsigt i hvad der sker i deres egen sag:

„De ville have mig til at hjælpe dem med at vide hvad der sker omkring Bobjerg“.
(Ung, 2005)

I andre tilfælde oplever de, at pædagogerne handler ukoordineret og i strid med hinanden. Vi beskrev i kap. 4, hvordan det var en medarbejders accept af indkøb af softgun pistoler, der udløste „Pistolaffæren“. Drengene havde svært ved at forstå, hvorfor medarbejderne efterfølgende blev så ophidsede, når medarbejdere havde godkendt købet. Eksemplet viser, at selv om de unge i andre sammenhænge har styr på forskellen i medarbejdergruppen samles den i én samlet front, der står overfor de unge, når der er konflikter.

Drengene forstår nogle af modsætningerne i personalegruppen som et udtryk for forskelligt engagement. Der er nogle, som ikke engagerer sig:

„Derovre der folk, de er ligeglade med dig. Du er der bare, de hjælper dig ikke. Det er kun dem, der har noget godt til dig, der hjælper dig. Men dem, der bare er normale, de vil ikke hjælpe dig. De kommer bare på arbejde. De laver ikke noget. Pædagoger skal lave noget“.

„Du kommer på arbejde. Du kommer ikke bare for at sidde og drikke kaffe og ikke lave en skid. Sidde og glo på et fjernsyn. Og det er det, de har gjort det sidste år, mens jeg har været dernede“.

(Ung, 2005)

Det er næsten som psykologen i Kap. 4. siger, at nogle af medarbejderne desværre ikke er „ude på noget“, når de møder på arbejde. De kommer bare og afventer, at der sker noget, hvis der sker noget.

Medarbejdernes manglende indbyrdes koordination kan også give anledning til at de unge kommer i klemme. En af drengene beretter om en dag, hvor han ringer fra skolen for at høre om, han må besøge sin mor, som er ked af det. Medarbejderen siger ja i telefonen. Da han kommer tilbage betragter institutionens leder besøget som en rømning, fordi han ikke har givet medarbejderen lov.

Og en anden dreng beretter om korrupte pædagoger:

„Nogle af pædagogerne, det var sådan at de var korrupte pædagoger. (...) „Lad os gå i byen, lad os ryge hash, få besøg“. Alle mulige mærkelige ting. Altså alt hvad man ikke måtte. Lige sådan, hvis jeg var på en ledsaget udgang, så tog de hjem også, tog jeg også hjem, og hvis det så var til kl. ni, så kom de til mig. (...) Og det var en ledsaget udgang. (...) Det var godt nok for mig, indtil selvfølgelig der var en af pædagogerne der ikke gad mere, så der blev ringet til politiet, mens jeg var væk“.

(Ung, 2004)

De unges fortællinger om modsætninger og uklarheder viser noget om, at kampen om råderummet også gør sig gældende på Bobjerg. Selv om der er større frihedsgrader end på Ungeafdelingen forsøger de unge at udvide råderummet. Det sker nu blot i forhold til at få udgang og i forhold til hvad de kan få lov til på udgangen.

De unge er glade for at kunne bevæge sig udenfor Bobjerg, gå i skole og besøge deres familie og kæreste. Gennem denne kontakt har Bobjerg mulighed for at knytte an til det samfund, de unge senere skal løslades til. Der er således en udfordring i mellem de unges kamp om råderum og at bruge kontakten til omverdenen som led i en pædagogisk indsats.

Konflikter i forbindelse med hash og urinprøver

Som vi også beskrev vedr. Unegafdelingen spiller hash en særlig rolle i hverdagen på Bobjerg. De unge har svært ved at forstå reglerne vedr. hash som ikke er entydige på Bobjerg:

„Da jeg blev overflyttet fra Ringe til Bobjerg fik jeg at vide; „du må ikke ryge hash“. Jeg sagde til dem; „Jeg ryger ikke hash. Jeg skal nok lade være. (...) Men hvis I kommer og siger „Hash“ til mig. Jeg ryger hash“. De sagde til mig „Okay, vi skal nok holde os til det“.

(Ung, 2005)

„På Bobjerg havde jeg det på et tidspunkt det godt, eksemplarisk opførsel og sådan noget. Så lige pludselig kommer... „Du skal aflevere urinprøve hver uge“. De kører nul tolerance lige pludselig og jeg har ikke gjort noget forkert eller noget. Jeg siger til dem „Okay, hvis de vil køre sådan, så vil jeg gerne køre ligesom jeg var før“. Så gik jeg amok“.

(Ung, 2005)

Da de blev ved med at kontrollere ham vha. urinprøver, selvom de intet fandt, tænker han:

„Men efter at de blev ved med at tage urinprøver. Jeg tænkte „Fuck det, når de alligevel tager hver gang, så lad dem finde noget“. Jeg var også ligeglad om de så fandt hash eller ikke hash. Jeg var ligeglad. Men så blev jeg overflyttet til Ringe på grund af det. Jeg var ligeglad til at starte med. Men så skulle jeg følges ud og passe min skole, så kom jeg ud“.

(Ung, 2005)

„Der hvor folk siger til mig, du skal lægge urinprøve, dér provokerer det. Dér ryger jeg hash. (...) Sådan har jeg altid. Jeg ved ikke hvad det er, men det er et eller andet i mig, der gør det“.

(Ung, 2005)

Hashen er indenfor rækkevidde på Bobjerg. Drengens historie viser imidlertid, at det kan være ødelæggende, at der bliver grebet ind med løbende kontrol. Det kan som i dette tilfælde føre til det modsatte af, hvad man ønsker, hvilket understreger, at det er vigtigt at se efter årsagen til at drengene ryger hash. Samme dreng fortæller, at han i en periode drak sig fuld, når en af de andre drenge røg sig skæv:

„Indtil A stoppede med at ryge hash på afdelingen, jeg drak mig bare stiv i stedet. (...) om aftenen før jeg gik i seng“.

(Ung, 2005)

Det illustrerer, at hvis drengene skal afholde sig fra at indtage hash skal de være motiverede for det. Præcis som udtrykt i forbindelse med Ungeafdelingen.

Kontaktpersoner

På Bobjerg bliver der udpeget en kontaktperson til den enkelte unge. Det skal ske med omhu, da nogle af drengene kender dele af personalet fra tidligere. En fortæller om, hvordan han gerne ville have en bestemt medarbejder som kontaktperson og en anden at han taler særlig godt med en af medarbejderne, som han havde kendt i lang tid:

„Ham kunne jeg faktisk meget godt lide, for han kender mig fra dengang jeg var helt lille. (...) Altså, han kender mig fra sådan nogle ungdomsklubber, og når vi tog af sted med skolen til skolelejr. (...) Han er en meget god kontaktperson. Han søgte også om at være min kontaktperson, mens jeg var her (i Ringe, red.). Men det kunne han ikke få lov til. (...) Nede på Bobjerg, der er nogle folk, der ikke vil have at han skal være min kontaktperson. Jeg tror, det er derfor“.

(Ung, 2004)

„Han har kendt mig i lang tid. Men han ved godt hvordan jeg var før, og han ved godt, at jeg er blevet meget bedre end jeg var før. Han er faktisk den eneste,

jeg har det rigtig godt med. (...) Jeg kunne snakke med ham. Jeg kunne ikke snakke med de andre“.

(Ung, 2005)

Det er imidlertid ikke alle, som kan være drengenes kontaktperson. En af drengene fortæller, at han havde et kriminelt rygte i lokalområdet, og havde på et tidspunkt slået en af medarbejderne, da denne arbejdede som dørmænd.

En anden dreng omtaler sin kontaktperson positivt.

„Anders var en meget god kontaktperson, for han forstod mig meget. Han vidste hvad jeg snakkede om. Han gjorde meget for at holde kontakten med min familie. (...) Han var god. Han var også et godt menneske“.

(Ung, 2005)

Og nogle er bekymrede over deres relation til kontaktpersonen, når de ved at andre medarbejdere ikke kan lide dem:

„Tidligere hun var sådan flink, og (...) sådan du ved, sød og rar og sjov. Men når det kommer til en stor, alvorlig ting, hun tør ikke støtte mig i det“.

(Ung, 2005)

BOBJERG OG UNGEAFDELINGEN

Det er kun 4 af de unge, som har oplevet at være på Bobjerg, og de siger ikke meget om samarbejdet mellem de to afdelinger. De unge der bliver ført tilbage til Ungeafdelingen oplever det som utilfredsstillende. De oplever sig fx uretfærdigt behandlet i forbindelse med pistolaffæren, men der er også andre tilfælde hvor de ikke oplever tilbageførslen som rimeligt. En pludselig tilbageførsel kan have store konsekvenser for dem. En fortæller:

„Det er rimelig fucked up. (...) Sidste gang der havde jeg aftalt med min kæreste at vi skulle ud og spise (...). Jeg skulle komme og hente hende og min mor. Vi skulle ordne nogle ting for hende. (...) Men lige pludselig, der blev jeg kørt til Ringe. Så alle de ting man har planlagt de ryger“.

(Ung, 2005)

De unge er bekendt med samarbejdet mellem de to afdelinger, mens de afsoner alternativt på Bobjerg, og ved at det løbende bliver kontrolleret om de overholder deres vilkår:

„Den daglig leder på Ungeafdelingen kom en gang om ugen, hvis der var noget nyt i sagen eller nogle papirer der skulle ordne og kigges på hvordan det gik“.

(Ung, 2005)

De fire unge vi har interviewet har opholdt sig på begge afdelinger sammenligner dem. Det er tydeligt, at de fleste helst vil være på Bobjerg:

„Der er meget forskel. Der (på Bobjerg, red.), der er du fri. Der er ikke noget, der hedder muren på den anden side. Eller der er ikke noget, der hedder, du skal rede sengen kl. halv ti eller noget. Der er det virkelig din egen regel.“

(Ung, 2005)

At der er langt færre huslige pligter på Bobjerg, mindsker mængden af skænderier om rengøring og madlavning og de unge synes at nyde det høje serviceniveau fra personales side, der er på Bobjerg sammenlignet med Ungeafdelingen.

Løsladelse - fremtidig kvalificering og/eller kriminalitet

Et par af drengene stod overfor at skulle prøveløslades fra Ungeafdelingen, da vi interviewede dem. En af dem fortæller, at han taler ikke så meget om sine fremtidsplaner med sin kontaktperson eller andre i per-

sonalegruppen, og at han heller ikke oplever at han har fået nogen særlig hjælp af socialrådgiveren, da han selv fandt en skole og tilmeldte sig.

„Det taler jeg ikke så meget med nogen af dem om. Det klarer jeg selv, hvis det er det. Det har jeg også gjort, at jeg har klaret det selv hele vejen igennem, (...) med at komme ind på skole og det der. (...) Det har jeg ordnet før jeg kom herop, nærmest“.

„Jeg valgte selv alligevel at finde skole. (...) Det vil jeg hellere selv gøre normalt, så har jeg fået papirerne i hånden selv“.

(Ung, 2005)

En af de andre drenge fortæller, at socialrådgiveren havde fundet en produktionsskole, som måske ville være egnet til ham. Hun havde også sørget for at han kom til møde med kommunen og på skolen. Han ved ikke andet end at han skal begynde på et værksted og måske kun gå på skolen i to måneder. Da jeg spørger hvad han gerne vil lave derefter, svarer han:

„Det ved jeg ikke. Det rager mig. Til at starte med sådan noget bilmekaniker, men det er så svært at få en læreplads“

(Ung, 2005)

Denne dreng har mange dårlige erfaringer fra tidligere brudte skoleforløb, så da jeg spørger ham hvordan han har det med at skulle begynde i skole igen, svarer han „dårligt“. Han virker ikke videre engageret eller optimistisk vedrørende planen for hans prøveløsladelse, da han er bevidst om at det både bliver svært at begynde i skole og at finde en læreplads.

AT BLIVE LØSLADT FRA LUKKET FÆNGSEL

En af drengene beskriver hvordan oplevelsen af at være fri ikke følger direkte med ens fysiske løsladelse. Han føler sig stadig spærret inde

i en periode efter at han er blevet løsladt, og det kræver tilvænning at „blive“ fri og en slags aflæring af fængselskompetencer, på samme måde som det kræver tilvænning at være i fængsel. Det er en karakteristik, som minder om den afpersonalisering som foregår på totalinstitutioner (Goffman, 1967). Specielt fokuserer han på samværet med mange mennesker som en afgørende forskel, da det modsatte præger afsoningen på Ungeafdelingen og sikrede afdelinger.

„Man føler sig stadigvæk spærret inde et stykke tid efter at man er kommet ud. F.eks. når nu jeg har afsonet min dom her og bliver løsladt, så vil jeg stadig gå rundt og tro inde i mig selv at jeg stadig sidder inde, fordi det vil være noget helt nyt for mig med så mange mennesker omkring mig. (...) Man bliver vant til fængslet, når man er i fængsel. Og når man kommer ud, så skal man lige vænne sig til at være ude, før man er ude“.

(Ung, 2005)

En af de andre drenge beskriver også hvordan man bliver vant til at opholde sig indenfor et afgrænset fysisk rum, hvor man ikke kan foretage sig noget af betydning. Han fokuserer på modsætningen mellem det fast afgrænsede og begrænsede rum i forhold til livet udenfor murene, hvor alt er i bevægelse, og derfor virker nyt, selvom man har tidligere erfaringer med det. Derfor oplever han også løsladelsen som lidt forvirrende.

„Når man har været her længe. Sidder bare på den her fucking lille lorte afdeling hele tiden (griner). Vi laver ikke en skid, mand. Og det med at man kommer ud. Der er alle mulige nye ting, selvom man har oplevet det før jo, alligevel. Man er vant til på en måde at være herinde, sådan et lille sted. Så når du kommer ud, så bliver du lidt forvirret“.

(Ung, 2005)

Han beskriver hvordan der på flere punkter ikke er nogen forbindelse mellem hverdagen på afdelingen og hverdagen udenfor. Han peger

specielt på hvor stor forskel der er på de krav og forventninger, man bliver mødt med indenfor og udenfor murene.

„Det er underligt. (...) Nu skal man lige pludselig. Man skal koncentrere sig om mange ting. Her du skal ikke koncentrere dig om noget. Du skal bare sidde og få tiden til at gå. Det er det eneste. Nu skal du koncentrere dig. Jeg skal i skole på det tidspunkt. Jeg har på det tidspunkt har jeg den time. Så skal jeg til dansk, så skal jeg til fysik, så skal jeg til matematik, så skal jeg det. Jeg skal tage bussen på det tidspunkt“. „Der er lige pludselig en masse regler“.

(Ung, 2005)

Fra den unges perspektiv står hverdagen udenfor således i kontrast til hverdagen på afdelingen, hvor han ikke oplever at skulle koncentrere sig om noget, men bare sidde og lade tiden gå, dvs. deltage passivt. Han oplever således en modsætning mellem passiv deltagelse præget af tilpasning til hverdagen på afdelingen, som personalet administrerer og aktivt at skulle forholde sig og organisere sin deltagelse på tværs af forskellige sammenhænge og forvalte sin tid i hverdagen udenfor fængslet.

„Her, der er nogen tidspunkter. Du står bare op, så er der lige pludselig mad. Så er der lige pludselig én, der siger at du skal på netcafe. Så skal du lige pludselig sove“.

(Ung, 2005)

Hverdagens rytme på afdelingen består bestemte aktiviteter på bestemte tidspunkter, som beskrevet i et skema. Drengene har intet ejerskab til skemaet, som medarbejderne har bestemt indholdet i. Det er personalet, der meddeler de unge, at nu skal de det ene eller det andet. Drengene føler sig ikke forpligtede til at få hverdagen til at fungere. Hverdagens rytme er bestemt udefra, og står i kontrast til at være løsladt, hvor drengene selv skal administrere og strukturere deres hverdag. De skal selv administrere at stå op, spise, gå i skole eller på arbejde, dyrke sport, etc. efter en periode i fængslet, hvor det modsatte har været tilfældet.

Det er således en stor udfordring for de unge at blive løsladt, når de ikke umiddelbart kan bruge deres erfaringer fra fængslet.

FREMTIDSFÖRESTILLINGER

- UDDANNELSE, ARBEJDE OG KRIMINALITET

Under drengenes afsoning arbejder socialrådgiveren med en handleplan for deres prøveløsladelse og nærmeste fremtid i samarbejde med drengene selv og deres kommune. Drengene er bevidste om, at de skal have et ønske om at begynde på en eller anden form for skole eller uddannelse, som forudsætning for at planlægningen af deres prøveløsladelse kan påbegyndes.

De fleste af de drenge som vi har interviewet giver udtryk for en tvivl og usikkerhed for, hvordan fremtiden kommer til at forme sig, og flere er ambivalente i forhold til deres forestillinger om en hverdag med uddannelse etc. Flere fortæller, at de regner med at begå kriminalitet igen. En af de unge svinger mellem på den ene side gerne at ville have en uddannelse, da han mener at det er afgørende for at kunne få et godt job, og på den anden side slet ikke at have lyst til at gå i skole, stå tidligt op og føre et i hans øjne rutinepræget og kedeligt liv. Samtidig mener han at det afgørende at han begynder på en uddannelse nu, da det vil være for sent om 5 år. Motivationen for at begynde på en uddannelse ligger også i at han vil få noget at give sig til i hverdagen, frem for blot at hænge ud og begå kriminalitet - et liv som også lyder relativt ensformigt.

„Nogen gange jeg tænker, jeg gider ikke at gå i skole. Nogen gange jeg tænker også at jeg skal gå i skole, fordi jeg tænker frem af. Jeg tænker måske om 5 år. Hvad fanden, hvis jeg ikke går i skole nu. Jeg kan ikke gøre det om 5 år. Så er det for sent. Så jeg tænker at jeg bliver nødt til at gøre det nu. Så har jeg også noget at lave. I stedet for bare nogen af mine venner: Sove, stå op, lave ikke en skid, kriminalitet om aftenen. Sove, stå op, lave kriminalitet“.

(Ung, 2005)

Han har en ret realistisk forståelse af at det betyder en helt anden hverdag, når han skal gå i skole end før han kom i fængsel. Specielt er han bevidst om, at det bliver svært med skolen, som ligger relativt langt væk fra hvor han bor.

„Det er meget svært jo, især med skole. Jeg har slet ikke lyst. Jeg skal sidde i den der fucking bus, i fucking en time. Jeg hader bare at sidde i en bus“.

(Ung, 2005)

„Nu det bliver ikke ligesom før, hvor man hver dag kom hjem klokken lort. Nu lige pludselig, du skal være hjemme fucking kl. ti. Du skal også lave lektier. Du kan ikke engang bare gå ud og så tage hjem og slappe af. Også hjem og lave lektier, måske en time, 2 timer, 3 timer måske nogle dage. Så skal du stå tidligt op, måske kl. 6 om morgenen. Du skal stå op mand. Du skal tage af sted kl. 7. Du skal være derude kl. 8. Kl. 6 om morgenen stå op. Det er det sygeste“. (Griner)

(Ung, 2005)

En af de andre drenge giver udtryk for at han vil tage en 10. klasse, men at det er noget han skal sige, da han er bevidst om at det er forudsætning for at hans prøveløsladelse kan blive planlagt. Men han ser ikke frem til at skulle på skolebænken. I realiteten tror han ikke på, at han bliver løsladt før han har afsonet hele sin dom, da det ikke er lykkedes for ham før.

„Jeg vil tage min 10. klasse (Lyder modløs). Det er noget jeg skal sige, ikke (Griner)“. Ja ja, jeg går efter en 10. klasse i hvert fald ikke, hvis jeg kommer ud til (et bestemt tidspunkt, red.). Men det tror jeg ikke“.

(Ung, 2005)

Da jeg spørger hvad han kunne tænke sig, svarer han at han ikke har nogen anelse. Han ved ikke hvad han vil. Han vil bare gerne løslades fra fængslet.

„Jeg ved ikke en gang rigtig hvad jeg vil (griner). Jeg tænker bare, at jeg skal bare ud herfra. Så skal jeg ud til de andre, så skal vi nok finde ud af et eller andet“.

„Jeg er en forvirret ung mand. Jeg ved ikke hvad jeg vil. Jeg ved ikke rigtig hvordan det kommer til at gå. Jeg ved ikke så meget“.

(Ung, 2005)

På et tidligere tidspunkt giver han udtryk for at han tror at han kommer til at sidde i fængsel halvdelen af sit liv. Det kommer an på hvad han gør nu, da han oplever at han har to veje foran sig:

„Jeg ser ikke frem til at sidde på en teknisk skole og sidde og prøve at regne et eller andet stykke ud. Eller det kan jeg godt, hvis jeg vil, ikke. Men det vil jeg heller ikke. (...) Jeg kan ikke forestille mig at leve sådan et gennemsnitligt liv med en middelmådig løn. Komme ind og lave det samme hver dag. Drikke sin morgenkaffe og læse sin morgenavis, og gå på arbejde og høre på andre folks problemer, og pis og lort“.

(Ung, 2005)

Han mener bl.a. ikke at han kan leve sådan et liv på grund af hans barndom og baggrund, da det ikke er et liv han kender indefra. I lighed med flere andre drenge er han skeptisk og usikker overfor, hvad det indebærer at leve et liv uden kriminalitet. Men under alle omstændigheder vil han ikke begå den form kriminalitet, som han lavede da han var 14-15 år, da det var „dumme ting“.

Han har det egentlig ok med, at personalet forsøger at motivere ham for at gå i skole ved at give udtryk for at de mener han er intelligent, men som han siger så har han et andet syn og nogle andre værdier end de har.

„Det er ok. Jeg ved selv jeg ikke er dum... Jeg har bare et andet syn på andre ting“.

(Ung, 2005)

Denne dreng illustrerer, at han ikke forventer at medarbejderne forstår ham, fordi de ikke kender det liv han kommer fra og som han skal tilbage til. Han har derfor kun begrænsede forventninger til at de kan vejlede og rådgive ham på en relevant måde.

En af de andre drenge som vil i gang med en uddannelse, ser uddannelse som en måde at blive mere integreret i samfundet på. Han oplever, at unge med indvandrerbaggrund bliver mere integreret, når de begynder på en uddannelse, fordi de får danske venner og bliver „mere“ danske. På samme måde som danske unge, der går sammen med unge med indvandrerbaggrund bliver en del af et miljø og får nye vaner. Han har selv erfaret at nogle unge i familien taler et helt „andet“ sprog, når de er sammen med deres danske venner.

„Mange af dem, der tager uddannelse, sådan er mere integreret, end dem der ikke tager uddannelse. (...) Sådan får flere danske venner, og bliver mere og mere danske. Det er klart jo, hvis du kun har indvandrere, så bliver uden du kan mærke det automatisk mere indvandrer. Du får nogen af deres vaner, og du kommer ind i deres mere miljø. F.eks. alle mine danske venner de er ligesom indvandrere. (...) Ja, men han har ikke noget uddannelse, han arbejder bare. Fordi (det gør, red.) alle de andre også“.

(Ung, 2005)

FREMTIDSDRØMME OG FORVENTNINGER

De færreste drenge har en konkret drøm og forestilling om hvordan deres nærmeste fremtid skal se ud. To drenge taler om at de gerne vil skifte familie. Flere drenge har en drøm om at åbne deres egen virksomhed, fx en butik, cafe eller restaurant. Noget som er deres eget, og hvor de er deres egen chef. Der er dog forskel på hvor langt de er i de-

res overvejelser. En fortæller at hans far vil købe en butik til ham, når han bliver løsladt. En anden har drømmen, men er også optaget af den materielle side, at få sin egen lejlighed, så han vil gribe muligheden for at tjene penge, hvis han finder et arbejde.

„Om et par år vil jeg åbne et eller andet selv. (...) Jeg ved bare ikke hvad. Café eller et eller andet. (...) Jeg gider ikke have en chef, der skal bestemme over mig. (...) Så jeg vil hellere have mit eget sted. (...) Det er ikke noget problem at finde ud af. Men hvis jeg finder arbejde i mellemtiden, når jeg kommer ud, (...) fuldtidsarbejde. Så tror jeg at det er det, jeg arbejder med. Fordi jeg skal lige tjene nogle penge til lejlighed (...). Jeg skal have lejlighed og alt det der“.

(Ung, 2005)

En af drengene er målrettet mod at tage en bestemt uddannelse, som er nødvendig for at han kan åbne sin egen virksomhed, hvilket er hans drøm. Han er meget motiveret for at uddanne sig:

„Skal jeg bare have uddannelsen, ik'. Det er ikke fordi jeg ikke kan finde ud af X. (...) Jeg kan jo ikke gå ud og åbne X og køre den, uden at jeg har et stykke papir på det“.

(Ung, 2005)

En anden dreng har en forestilling om at hvis han tager den rette uddannelse, er det lettere at få et job, fordi han kender nogen indenfor branchen. Han er således opmærksom på betydningen af at have et netværk for at få et job.

„Jeg vil gerne arbejde med . (...) Jeg kender nogen der arbejder inde i (relevant firma, red.). Så jeg skal nok, hvis man bliver uddannet som det. Så hvis man kender nogen, så kan man nemmere få jobbet“.

(Ung, 2005)

KRIMINALITET? MANGLENDE FORSØRGELSE OG FREMTIDSMULIGHEDER

De fleste drenge giver udtryk for at de måske kommer til at begå kriminalitet igen. Flere er opmærksomme på at de skal undgå det i den 2 års prøvetid, da de ved at de vil få en lang dom. Flere giver udtryk for at de „lige pludselig“ kan blive involveret i kriminalitet, fordi de står i en situation, hvor de bliver involveret i vold pga. en ven. Eller at de begår indbrud for at skaffe penge at leve for.

De fleste drenge er optagede af hvordan de kan forsørge sig selv, som de formentlig har gjort i flere år, før de kom i fængsel. De har en opfattelse af de fx ikke kan leve af SU eller kontanthjælp, og flere nævner at de formentlig vil begå berigelseskriminalitet, for at have noget at leve af. Da de stort set alle sammen har været vant til at have penge fra kriminalitet, før de kom i fængsel, har de fleste formentlig relativt høje forventninger til deres fremtidige forbrug. En af drengene siger, at forbrug er forbundet med det at være ung.

Et par drenge betragter ikke sig selv som kriminelle, og at de ønsker ikke at begå kriminalitet igen. Den ene mener, at kriminalitet er et udtryk for en skæv drejning i hans liv, og ikke for et bevidst valg om en kriminel karriere.

„Jeg skal ikke i fængsel igen. Det kan jeg godt klare. (...) Jeg er ikke kriminel, (...) fordi en kriminel... Altså det var bare en skæv drejning i mit liv. Alle mennesker har de der skæve drejninger og det var bare lige min tur“.

(Ung, 2004)

Den anden giver udtryk for, at han ikke ønsker at bo i sit gamle lokalområde, da det er meget sværere at undgå at begå kriminalitet i et kriminelt miljø. Han har ikke lyst til at begå kriminalitet igen, men han er også bevidst om at det kan blive svært at finde et andet sted af bo og stoler ikke helt på at det lykkes for ham at blive prøveløsladt til en

højskole. Han oplever at blive behandlet som en kriminel person, som personalet på Ungeafdelingen forventer, vil fortsætte med at begå kriminalitet.

„Hvis jeg vil lave kriminalitet, så kommer jeg også til det. (...) Men det er ikke det jeg har lyst til. Men det er det de tror...“

„Det er som om de ikke tror på at folk de kan ændre sig. De siger det ikke til mig, men det er det indtryk man får af at snakke med dem“. „Hun tror man stadig er kriminel“.

(Ung, 2004)

Han oplever, at personalet hænger fast i en forestilling om det stort set aldrig lykkes for indsatte at undgå fremtidig kriminalitet. Da afsøningen fortsætter under en prøveløsladelse overvejer han at forblive „være“ kriminel ved at begå kriminalitet, når han alligevel oplever at blive behandlet som kriminel.

„...Tro på dig.. Det er der ikke nogen der gør, for de har arbejdet med kriminelle i så lang tid, så de fortæller dig, at de opfatter dig som en af dem som sædvanlig“.

(Ung, 2004)

„Jeg har meget tænkt over bare at sige fuck det og være kriminel. Man bliver alligevel behandlet som en kriminel. Så det er meget svært at komme ind på et almindelig arbejde, når alle folk tror at du er kriminel“.

(Ung, 2004)

En af de andre drenge mener, at han skal have et arbejde og en normal hverdag, for at kunne bryde med sin kriminelle deltagerbane. Han mener, at kriminalitet er forbundet med ikke at have noget fornuftigt at beskæftige sig med eller have ansvar for. Hvis han havde en familie, hvor han skal være ansvarlig for nogen udover sig selv, ville han stoppe med at begå kriminalitet.

„For at komme ud af det...Jeg skal have et arbejde, jeg skal have et normalt liv som alle andre. (...) Jeg skal have en hverdag, og sådan noget. Jeg skal have noget at sørge for. F.eks. jeg skal have en familie, og passe på min familie, ikke. Altså, jeg skal være ansvarlig for noget ud over mig selv. Så tror jeg man, så er det der først man begynder med at tænke. Fordi det nytter ikke noget at være kriminel“.

(Ung, 2005)

Samtidig giver han også udtryk for at han regner med at komme til at lave kriminalitet igen, da han som 17-årig er for ung til kontanthjælp og ikke kan leve af de børnepenge hans forældre får. Han skal således selv skaffe penge til at leve for, når han bliver løsladt og skal begynde i skole, hvilket han bl.a. har tænkt sig at gøre ved at lave et par indbrud. Da han egentlig ikke regner med at det er realistisk at han kan leve af kontanthjælp, når han bliver 18 år, forestiller han sig at supplere indtægten gennem kriminalitet. Han mener ikke at man bliver kriminel af hæleri, da man kun får en bøde for det. Hans forståelse af kriminalitet er således forbundet med hvilken form for straf man risikerer at få. Dvs. at selvom han giver udtryk for at han gerne vil tage en uddannelse, have et arbejde og et normalt liv, er han på ingen måde afklaret med hvordan han undgår at begå ny kriminalitet, når han bliver løsladt.

„Jeg kan ikke komme ud til ingenting. Fordi når jeg kommer ud, så har jeg ikke nogen steder jeg får penge fra“.

„Jeg tror altså, når jeg kommer ud, så kommer jeg til at lave måske 2-3 knæk eller sådan noget, hvor jeg får gode penge ud af det. Og så mere vil jeg ikke lave. Så har jeg sgu i hvert fald penge nok til at sørge mig selv til jeg bliver 18“.

„Ja, derefter så skal jeg nok leve af kontanthjælp. (griner) Ja, det skal jeg sgu nok finde ud af. (...) Det er ikke realistisk (afbrydes). Men jeg kommer sikkert også til at lave lidt hæleri engang i mellem også. Hæleri det kan godt betale sig,

fordi du får kun en bøde, hvis du bliver knaldet. (...) Det er sgu sjældent at man bliver knaldet“.

(Ung, 2005)

En af de andre drenge siger på et tidspunkt at „når“ han kommer tilbage til Ringe, så skal han sidde sammen med sine venner på de andre afdelinger, hvilket lyder som om at han forventer at få en ny dom. Han mener egentlig ikke at der er svært at undgå at ny kriminalitet, da man bare skal være „stærk nok“. Men han mener derimod at det bliver sværere at undgå at begå vold.

„Bare være stærk nok. Kriminalitet det er ikke meget svært. Det er kun vold, der er svært. (...) Men måske lige pludselig man går ud og laver et indbrud. Det udelukker jeg ikke (griner). Jeg ved at jeg kommer til at lave et eller andet. Jeg kommer til at få brug for penge. Hvad fuck skal jeg leve af, SU eller hvad?“

(Ung, 2005)

Da han forudser at han får svært ved at klare sig for en SU, mens han er under uddannelse, og ikke mener at han kan arbejde ved siden af, og heller ikke vil bede sine forældre om penge, ved han at han kommer til at begå ny kriminalitet.

„Du kan ikke tage penge fra dine forældre som 18-årig. (...) Nu er jeg blevet gammel nok til selv sørge for mine egne penge. Jeg gider ikke at tigge penge fra mine forældre. De har ingen penge“.

(Ung, 2005)

Flere af drengene er interesseret i at diskutere forskelle mellem danskere og indvandrere. En af drengene bekræfter, at indvandrere ikke har de samme muligheder for at få arbejde som danskere, og derfor bliver nødt til at blive selvstændige og arbejde hårdt til en lav løn, hvor de udkonkurrerer hinandens forretninger. I det perspektiv synes kriminalitet at være den eneste reelle mulighed for ham i fremtiden:

„De kommer her til landet og udkonkurrerer hinanden med deres grønthandlere, kiosker og shawarmabutikker. Hvad fanden skal de tage sig til? De kan kun være selvstændige. De får sådan en lorteløn. De arbejder røven ud af bukserne... Så den eneste løsning, det er at lave nogle hurtige penge“.

(Ung, 2005)

Da jeg spørger til hvorfor drengene ikke ønsker at komme i fængsel igen, nævner flere at de vil huske Ungeafdelingen for at være kedelig og at de derfor ikke ønsker at tilbage dertil. Derimod nævner flere, at de forventer at komme i fængsel igen på en voksenafdeling:

„Det er meget indelukket, kedeligt.(...) Det er derfor jeg tænker også, jeg gider ikke her tilbage. Men jeg ved næste gang jeg kommer tilbage jeg får det sjovere. Så skal jeg sidde med alle mine andre venner fordi jeg er 18“.

(Ung, 2005)

Sammenfatning og konklusion

Drengene oplever afsoningen på Ungeafdelingen som en straf udmøntet i indespærring med høj grad af sikkerhed og en indholdsløs og kedelig hverdag. De unge mener, at der er for få aktiviteter, hvilket stemmer overens med diskussioner i medarbejdergruppen og vores iagttagelser jf kap. 2. I en stor del af hverdagen, som tilbringes foran fjernsynet er den eneste afbrydelse i monotonien samtaler og diskussioner med hinanden og medarbejderne.

Den væsentligste positive aktivitet på afdelingen er skolen. Flere unge oplever, at de har forbedret deres skolekundskaber, og de vil gerne følge undervisningen. De mener dog, at der er for få timer, og flere vil gerne bruge mere tid på at kvalificere sig til at påbegynde en uddannelse, når de bliver løsladt. Flere nævner, at de ser uddannelse som deres eneste alternativ til fortsat kriminalitet.

De unge er meget bevidste om rollefordelingen på afdelingen, og flere forsøger at udfordre og provokere medarbejderne til det punkt, hvor de risikerer at blive låst inde på cellen eller komme ned på isolationsgangen. De forsøger at udvide det lille råderum de har på afdelingen ved at udfordre dagligdagens rutiner, som personalet har formuleret. Det bliver til diskussion og kritik af maden og rengøringen. I begge tilfælde oplever flere unge, at medarbejderne demonstrerer deres magt ved fx at afvise ønsker om halalkød, at samle pengene til mad i en fælles pulje og ved at være meget nidkære med rengøringen.

De unge kender reglerne på afdelingen, men oplever at de bliver administreret forskelligt, da nogle medarbejder skifter holdning til om de skal overholdes eller ej. De unge kommer med eksempler på, at regler skifter og de nogle gange bliver sat til opgaver, de iflg. reglerne ikke skulle lave den dag. De fortæller, at de ikke kan gøre andet end at følge medarbejdernes direktiver, da de ellers risikerer indelåsning.

Flere unge fortæller, at de har adgang til hash, hvis de ønsker det, på trods af det er ulovligt i fængslet. Flere oplever at det har stor betydning for dem at ryge hash, mens de er på afdelingen, da det mindsker nogle af de psykiske belastninger der er forbundet med at sidde i fængsel og fx være låst inde på en lille celle om natten. De unge undlader kun at ryge hash, når de selv er motiverede for det og har noget at se frem til.

De unge har forskellige holdninger til medarbejderne. De ytrer mest kritik af fængselsfunktionærer, og mindre af pædagoger, hvilket kan skyldes, at der kun har været ansat relativt få pædagoger. Flere af de unge har en oplevelse af, at medarbejderne overlader ansvaret for omgangsformen og tonen på afdelingen til dem, og at medarbejderne ofte tager udgangspunkt i negative forventninger til deres opførsel. Flere holder en vis distance til medarbejderne, og betragter dem som en del af en lang række af professionelle, der måske vil dem godt, men i længden ikke er troværdige støttepersoner, fx når de bliver løsladt.

De unge er opmærksomme på, forholdet mellem deres opførsel og muligheder for udgang og prøveløsladelse, dvs. princippet om „noget for noget“. Nogle foretager en løbende vurdering af, hvor langt det kan betale sig at gå i provokationer af medarbejderne og andre overtrædelser pga. kedsomhed, og for andre virker det mere ureflekteret. Flere giver udtryk for, at de går længere, når de ikke umiddelbart har noget at se frem til, og at en snarlig prøveløsladelse får dem til at holde sig tilbage. I et enkelt tilfælde valgte en af de unge at gå i frivillig isolation for at fremskynde sin prøveløsladelse og undgå at blive involveret i uro på afdelingen.

I nogle tilfælde er det gruppen af unge, som angiver hvor langt den enkelte kan og skal gå i konflikter med medarbejderne. Der er en vis rangorden, som ind imellem bliver håndhævet med vold andre gange gennem mobning. Nogle af de unge trækker sig tilbage fra de andre og nogle i så stort omfang, at de vælger at komme ned på isolationsgangen. Reguleringen af de unges indbyrdes forhold er dels præget af begivenheder i dagligdagen, men også af den løbende udskiftning i ungegruppen, som opretholder et behov for at kæmpe om den indbyrdes rangorden.

Der er fire af de unge, som har afsonet på Bobjerg. Der oplever de, at deres råderum bliver større, og at de overvåges mindre end på Ungeafdelingen, hvor medarbejderne konstant er til stede. Der er mere plads at færdes på, og frem for alt er der mulighed for kontakt med omverdenen. De fleste er tilfredse med at gå mere i skole. Nogle kan besøge familie og få besøg af kæresten, og komme i praktik, hvor de selv tager toget frem og tilbage. Flere får dermed mulighed for at øve sig på at begå sig i det omgivende samfund igen, og samtidig også mulighed for at forbryde sig mod de vilkår der er forbundet med deres afsoning på Bobjerg. Alle fire unge oplever at blive tilbageført til fængslet, fordi de begår ny kriminalitet. Det afslører et dilemma om at øge kontakten til det omkringliggende samfund for at lære dem at klare sig bedre i

den verden udenfor institutionen og de fristelser det giver for at skaffe sig „lette“ penge ved at begå ny kriminalitet.

De unges udsagn indikerer, at ideen om samarbejdet og især den alternative afsoning på Bobjerg har positive aspekter. Der er flere der gerne ser at de gives muligheder for at være i højere grad at være i kontakt med omverdenen, og nogle ser det positive i, at de kan komme i gang med et integrerende forløb. Det oplever de ikke som en mulighed i forbindelse med opholdet på Ungeafdelingen.

På Bobjerg er det sværere for de unge at orientere sig i forhold til reglerne. Der er en vis dagsstruktur på Bobjerg, men de unge oplever det som usikkert, hvor meget de skal deltage i den. For eksempel skal alle gå i skole, men der er ingen sanktion, hvis de udebliver. Det er et brud på deres vilkår, når de ryger hash, men i modsætning til fængslet differentieres reglerne mellem de unge, og bliver dermed uklare.

Medarbejderne på Bobjerg opleves relevant interesserede i de unges liv, men når de unge efter en periode bliver opmærksomme på, at medarbejderne er uenige, skaber det en usikkerhed om, hvem de kan stole på. I den forbindelse bliver de unge også klar over, at de løbende er genstand for diskussion og en overvågning, der også indbefatter den fortrolighed de kan have til en kontaktperson. Nogle føler sig i den forbindelse svigtede, og bliver usikre på, hvor meget det er fornuftigt at betro sig.

De færreste af de unge har en klar forestilling eller ønske om hvordan deres nærmeste fremtid skal forme sig. Flere har dog et ønske om at åbne egen virksomhed. De fleste er bevidste om de skal begynde på en uddannelse for at kunne blive prøveløsladt, og at de bør tage en uddannelse, for at komme ud af den kriminelle løbebane, men de er meget usikre på om det er realistisk. Især er de usikre på hvordan de skal kunne leve for SU eller kontanthjælp, og forventer at de er nødt til

at „supplere“ indtægten med kriminalitet. De forventer ikke at kunne få støtte fra kommune, fængsel, institution eller forældre til at påbegynde og tage en uddannelse. De oplever, at det er deres eget ansvar at klare det.

Flere giver udtryk for at det bliver svært at etablere og administrere en almindelig hverdag efter de bliver løsladt fra fængslet, da de ikke oplever afsoningen som en forberedelse der til. I fængslet og i et vist omfang også på Bobjerg har de ikke ansvar for hverdagen. Den er sat i system, og bliver administreret af medarbejderne. De behøver ikke at tænke over, hvad der skal ske. Når de bliver løsladt skal de selv tage ansvar for, hvad de bruger tiden på. De fleste bliver løsladt til at bo hos deres forældre i det gamle lokalområde, og da de fleste er omkring 18 år oplever de at stå alene med ansvaret for at organisere et målrettet og kvalificerende ungdomsliv uden kriminalitet. Det er der en del, der oplever som vanskeligt.

RESUMÉ OM EVALUERINGEN AF RINGE-PROJEKTET

Den følgende sammenfatning er bortset fra begyndelsen og slutningen næsten identisk med de sammenfatninger, som er lavet under de enkelte afsnit.

Kapitlet er disponeret med udgangspunkt i rapportens kapitler. Vi har ikke sammenfattet kapitlet om metode eller kapitlet om samarbejdet, da det hurtigt kan læses af den interesserede. Ellers følger afsnittene kapitlerne.

Sidst i kapitlet tager vi de spørgsmål op som vi stillede i metodeafsnittet op.

Sammenfatning om arbejdet på Ungeafdelingen

Ungeafdelingens arbejde med de unge foregår ikke efter en fast opskrift, da en sådan ikke eksisterer. Der er ikke megen forskning i Danmark og udlandet, som kan inspirere og bruges som grundlag for en model eller ide om, hvordan arbejdet skal udføres. Vi har derfor valgt at arbejde ud fra en simpel model for arbejdet med tre hovedspørgsmål, som i princippet kan rettes mod mange andre typer arbejde. De er imidlertid mere komplicerede at besvare, når det drejer sig om arbejde med unge kriminelle på en døgninstitution og i et fængsel.

De tre hovedtemaer, som vi vil sammenfatte indsatsen på Unge afdelingen med er:

- hvilke mål arbejdes der efter
- hvilke handlinger iværksættes for at opnå målet
- hvilke resultater opnås - bliver målet opfyldt.

MÅLSÆTNING

Målsætningen for arbejdet på Ungeafdelingen var næsten ikke beskrevet, da leder og medarbejder blev ansat, og er i efteråret 2005 fortsat ikke beskrevet særligt præcist. Målet for de unges afsoning, er ud fra hvad medarbejdere og leder har fortalt, lidt forenklet sagt: at de unge tilpasser sig Ungeafdelingens normer om orden og sikkerhed. Det er alle medarbejdere bevidste om, og er i god overensstemmelse med hvad der gælder for det øvrige fængsel.

Der er også en anden målsætning, som har en pædagogisk farvning, men den er ikke formuleret særlig præcist. Nogle medarbejdere har et mål om at være opdragere, der som voksne fortæller de unge hvordan de skal opføre sig. Andre hælder mod at respektere de unge til de selv er klar til at søge deres hjælp ofte kombineret med, at der etableres samtaler om de unges liv, som kan åbne for muligheden for at rådgive og vejlede.

Det centrale er imidlertid, at der ikke er udviklet en klar, nogenlunde entydig og fælles målsætning for, hvad det pædagogiske er, og medarbejderne kan derfor heller ikke formulere indholdet i eller bruge termen fængselspædagogik, som fængselsinspektøren har formuleret som lede-tråd for arbejdet.

Endelig er der en tredje målsætning som er inspireret af fængslets generelle målsætning, hvor de unge ikke må rømme og ikke må udøve vold mod personalet og overfor hinanden. De unge som placeres på Ungeafdelingen er bl.a. karakteriseret ved at talrige konflikter med personale på og rømninger fra sociale døgninstitutioner. Denne del af målsætningen er blevet opfyldt, da der stort set ikke har været rømninger eller er udøvet vold mod medarbejdere.

MEDARBEJDERNES VIRKSOMHED

Det pædagogiske arbejde på Ungeafdelingen er underordnet de regler og normer, som gælder for et fængsel. Det er fængslets døgnrytme, der

præger arbejdet, hvor et struktureret skema for dagen med forskellige former for aktiviteter danner grundlag for interaktionen mellem unge og medarbejdere.

Selv om pædagoger og personer med andre uddannelser har været ansat på ungeafdelingen har det været svært at finde spor af det i afdelingens praksis. Den nuværende leder, som er pædagog, er i gennem sin ansættelse blevet overbevist om at etablere og vedligeholde fængslets regler og normer, som forudsætning for det pædagogiske arbejde.

Dagsrytmen følger det øvrige fængsels suppleret med særlige aktivitetstilbud til de unge på Ungeafdelingen. Der er enighed blandt medarbejderne om, at der er for få og for ensartede aktivitetstilbud. Der burde være flere og der burde være en større variation. Det er f.eks. vigtigt at de unge kan og vil dyrke sport, hvis der skal være lidt afveksling i den ofte kedelige hverdag. Det virker oplagt at udvide skolen, da mange af de unge virker motiverede og interesserede i at gennemføre eksaminer og undervisning.

Hverdagen og muligheden for aktiviteter er præget af en regel om, at de unge skal holdes adskilt fra de voksne i fængslet. Det giver adgang til færre aktiviteter, og det lykkes i det store hele at opretholde adskillelsen, men ikke fuldstændigt at beskytte de unge mod de øvrige indsatte.

Medarbejderne fremtræder som fængselspersonale med nøgle, radioer og nogle i uniform. De bliver derved symbolsk afgrænsede fra de unge og fra voksne udenfor fængslet. De fremstår og demonstrerer, at de bestemmer hvad der skal ske, og de unge må indordne sig under deres fortolkning af fængslets regler.

De unge er nødt til at acceptere de pligter de pålægges, da de ellers risikerer at blive mødt med sanktioner. Der bliver jævnligt benyttet indelåsning og isolation, og der er løbende forhandlinger om de unges

mulighed for udgang og prøveløsladelse. Der anvendes isolation i 6% af afsoningsdagene. Det er ikke muligt at vurdere om det er et højt eller lavt tal, da der ikke er tilsvarende afdelinger at sammenligne med.

Det betyder ikke at der altid tages sanktioner i brug. Der er andre eksempler på, at medarbejderne forsøger at „tale“ de unge til ro, men grundlæggende er der ingen tvivl om at medarbejderne bruger deres magt til at bestemme hvad der skal ske.

En af de regler, som er vanskelig at administrere er regler om forbrug af hash. Der er en klar regel om at der ikke må ryges hash på Ungeafdelingen. De unges hashforbrug foregår imidlertid, hvis de unge ønsker det. Det er til at få fat i. Medarbejdere forsøger på forskellig vis at hindre det med stikprøver, visitation m.m., men det lykkes kun, når de unge selv er motiveret for ikke at indtage hash. Dermed sagt, at det er muligt at hindre forbrug af hash, men det kræver, at medarbejderne kan motivere de unge til at lade være, og dermed må arbejde med årsager til, at de unge indtager stoffet. Hvis de unge keder sig p.g.a. manglende meningsfulde aktiviteter eller fordi de er ulykkelige over deres situation, vælger nogle af dem at ryge hash. Og så er det disse problemer, der bør arbejdes med. Det har vi imidlertid ikke fundet eksempler på, og det virker som om at medarbejderne mener, at besiddelsen af hash kun kan håndteres ved at anvende sanktion.

De unge lærer at indordne sig under fængslets særlige belønnings- og strafsystem, da det giver de bedst mulige afsoningsbetingelser. Det er en vigtig tilpasningsmekanisme, som iflg. medarbejderne bidrager til at skabe den ro, der er forudsætning for at arbejde pædagogisk.

Når medarbejderne arbejder pædagogisk opfatter de sig som voksne, der bl.a. skal give de unge indsigt i et voksenliv uden kriminalitet. De er ikke opmærksomme på, at de unges ungdom er anderledes eller at de unges sociale og kulturelle baggrund er anderledes end den, de selv

har oplevet. Hvis erfaringerne fra medarbejdernes liv skal blive nyttige for de unge, skal de kunne bruges i den verden de unge færdes i. Vi har set eksempler på samtaler om livet udenfor, men kun i få tilfælde set, hvordan medarbejderne sætter sig ind i de unges liv, får dem til at berette, lytter, og derfra finder ud af, hvordan de kan bidrage til kvalificere de unge til at klare sig bedre. Medarbejderne agerer forskelligt, men de lærer primært de unge at kende som indsatte, hvilket bekræftes af de unge jf. kap. 7. Når de unge omtaler en medarbejder positivt, er det fordi han kan se deres potentiale på trods af kriminaliteten.

I undersøgelsen virker de situationer, hvor de unge lærer noget af samtaler med medarbejderne, som de kan bruge i deres liv efter afsoningen, som tilfældige og enkeltstående situationer. Der savnes en systematik og en klarhed på, hvad det vil sige at arbejde med samtaler og hvordan de kan gavne de unge.

I nogle tilfælde afløser aktiviteter og samtaler hinanden. Sport, spil, ophold på værkstedet og især skolen kan give anledning til refleksioner og diskussioner af, hvad der skal til for at de unge klare sig bedre. Men da aktiviteterne er begrænsede og tit opleves som kedelige, kan det være svært at få det til at hænge sammen.

En vigtig begrænsende faktor for aktiviteter er de fysiske rammer. De unge befinder sig på et relativ lille område, og savner mulighed for at foretage sig noget. Strengt taget er der kun sport, fjernsyn og computerspil. Skolen er det vigtigste brud på dagen, og der er ingen tvivl om, at der er stor motivation for betydelig mere undervisning end de ugentlige fire timer pr. ung.

Vi har fundet forskellige strategier overfor de unge. Lidt forenklet sagt er der medarbejdere, der skaber situationer med mulighed for samtale og påvirkning, medarbejdere som trænger sig på mod de unges vilje, og medarbejdere der holder sig tilbage og afventer, at de unge henvend-

der sig. De mest bevidste medarbejdere på Ungeafdelingen arbejder mest med forsøg på at skabe situationer, hvor de kan etablere en samtale om vigtige forhold. De som er påtrængende, kommer til at indgå i konflikter, der ligner traditionelle konflikter mellem unge og forældre, og som de unge ikke ønsker at deltage i. I de tilfælde er den pædagogiske effekt primært, at de unge gør hvad der bliver sagt, fordi fængslets regler tvinger dem til at gøre det. Det er tilpasning mere end læring. Og for de afventende medarbejdere er det ikke klart om der er en tanke med ikke at gøre noget. Det er en strategi, som næppe har nogen effekt, da de unge har vanskeligt ved at kontakte en medarbejder, som de ikke ved om de har gavn af at tale med.

RESULTATER SOM OPNÅS

Der foregår ikke en registrering af, hvad der kommer ud af arbejdet. Nogle medarbejdere har når de har vagter der følger efter hinanden, ideer og refleksioner om hvad der skal ske. Men det foregår individuelt og diskuteres sjældent med de andre medarbejdere.

For at kvalificere behandlingsarbejdet ved at bruge de tanker som lå i det sociale system forsøgte Ungeafdelingen i en periode at bruge Fyns Amts behandlingskoncept med støtte fra den samme psykolog som var tilknyttet Bobjerg. Det var et forsøg på at skabe en samlet holdning og indsats blandt medarbejderne. Det lykkedes ikke. Der var ikke opbakning til det, og mange tog det ikke alvorligt, og det blev accepteret, at det ikke blev taget alvorligt. Kombineret med psykologens manglende styring af møderne fusede det ud.

Fængslet har senere ansat en ny psykolog til at udvikle arbejdet, hvis arbejde først vil få betydning efter afslutningen af evalueringen.

ORGANISERING AF ARBEJDET

Organiseringen af arbejdet på Ungeafdelingen var fra begyndelsen svær. Målet om at ansætte andre end medlemmer af fængselfunkti-

onærernes fagforening i basisstillinger betød, at der fra begyndelsen var konflikter i luften. De første „anderledes“ blev ikke godt modtaget, men faldt til på afdelingen under ledelse af en fængselsfunktionær. Den efterfølgende leder var pædagog, og blev mødt med et ønske fra medarbejderne om at udforme en struktur for dagen, som lignede det øvrige fængsel. Sidenhen klagede medarbejderne over hans ledelsesform, som blev ændret, og dermed dæmpede medarbejdernes kritik.

Det har været svært for medarbejderne på Ungeafdelingen at finde ud af, hvad mål og retning for arbejdet har været. Det har bl.a. betydet, at der har været mange medarbejdere ansat, hvilket yderligere har gjort det vanskeligt at finde en fælles retning. Vi har ikke grundlag for at vurdere om udskiftningen er større eller mindre på tilsvarende afdelinger, men i slutningen af 2005 er kun én af de oprindeligt ansatte tilbage, og flere af pædagogerne er udskiftet flere gange.

Afdelingens arbejde er også præget af udskiftningen blandt de unge. I nogle perioder er de unge meget konfliktsøgende og i andre er de rolige og stabile.

Roen og koncentrationen på Ungeafdelingen påvirkes både af udskiftningen af personalet og de unge. Arbejdet var konfliktfyldt og medarbejderne slidte i slutningen af sommeren 2004, hvor de unge var vanskelige at arbejde med. I foråret 2005 var der faldet ro på afdelingen med en mere stabil medarbejdergruppe. De unge var samtidig fredelige bl.a. fordi de stod foran prøveløsladelse.

Samarbejdet på afdelingen har ikke været nemt. Der har udover forsøget med behandlingskonceptet og den ændrede lederrolle været arbejdet med fælles rutiner om dagbog og personalemøder. Det er kun delvist lykkedes med dagbogen, og på møderne har dagsordenen været uklar, opfølgningen usikker og behandlingsmøderne fungerede stort set ikke.

Lederens arbejde er præget af, at medarbejderne har stor autonomi. Det er en generel udfordring at styre og kontrollere medarbejderne i en organisation som Ungeafdelingen. Det kan gøres ved at have en klar målsætning, at definere hvilke metoder der kan og bør arbejdes efter, og som et afgørende punkt ved at skabe fælles holdninger til hvad der skal gøres. Derved kan indsatsen overfor den unge blive koordineret og sammenhængende. Og ikke blot være udtryk for en arbitrær privat medarbejderpraksis, hvor det er usikkert om aftalte fælles regler bliver fulgt.

Hvis Ungeafdelingen skal arbejde pædagogisk med de unge er det nødvendigt, at målsætningen præciseres og bliver et fælles anliggende. Det er nødvendigt at diskutere, hvorvidt reglerne er hensigtsmæssige og hvorvidt de skal og kan følges. Det er nødvendigt at der skabes et fællesskab om indsatsen overfor den enkelte unge, som arbejdet med behandlingskonceptet var et mislykket forsøg på.

Deri ligger også, at der f.eks. tages stilling til om Ungeafdelingen er for lidt pædagogisk og for meget fængsel, og hvordan man forholder sig til den verden de unge vender tilbage til. Det bør diskuteres om aktiviteterne kan forbedres og udvikles, hvor især skoletilbuddet rummer gode muligheder. Og om afdelingen vil have bedst af at ligge for sig selv som Kontrakten.

Sammenfatning og konklusion om arbejdet på Bobjerg

MÅLSÆTNING

Målsætninger for Bobjergs arbejde er ikke særligt klare eller velbeskrevne jf. kap. 1. I korthed er Bobjerg en døgninstitution, der skal behandle unge som afsoner en fængselsdom.

I kraft af at Bobjerg er en del af Egely, som er en del af Fyns Amt, kom-

mer Egelys behandlingskoncept til at gælde som rettesnor for det pædagogiske arbejde. Behandlingskonceptets vigtigste budskab er, at behandlingen skal tilrettelægges konkret og specifikt overfor den enkelte unge. Det betyder i praksis diskussioner om pædagogik og regler bliver udformet af leder og medarbejdere på Bobjerg.

Behandlingskonceptet rummer ikke en klar overordnet pædagogisk idé eller intention for arbejdet på Bobjerg, som de f.eks. er beskrevet i de pædagogiske retninger, som angives i den teoretiske litteratur (jf. Madsen, 2005). Behandlingen formuleres konkret, Medarbejderne kan ikke trække på en fælles ideologi og afledt heraf udtrage fælles rutiner om, hvordan der skal handles i bestemte situationer.

Undersøgelsen viser, at der udover behandlingskonceptet ikke er nogen bredere målsætning på Bobjerg. Medarbejder og leder er optaget af at opbygge en relation til de unge, som kan give grundlag for en refleksion og korrektion af deres handlinger. Det kan måske sammenfattes som den relationelle orientering (Madsen, 2005) kombineret med dele af kognitiv tænkning, når inddragelsen af „Ny Start“ medtages. Det er dog ikke noget der sker eksplicit for institutionen og noget medarbejdere i fællesskab er bevidste om.

Det centrale mål er derfor at „være ude på noget“. Det er intentionen, at alle medarbejderne bør være ude på noget. Lederen har en klar intention om, at der skal ske noget med de unge, som får dem til at lære at tænke sig om, at forstå sig selv og blive bedre til at handle overfor andre. Det er ikke nok institutionen holder åbent, sørge for at de unge får noget at spise og bliver kørt lidt rundt i bilen. Der skal ske betydeligt mere, og det er vigtigt at medarbejderne hele tiden skaber dette mere.

Der er opbakning hos medarbejderne til, at man skal være „ude på noget“, hvor målet for den unge formuleres i behandlingskonceptet. Der stilles krav om, at alle skal bidrage til handlinger, som de unge kan

lære noget af. Men det er ikke klart, hvordan det skal ske, og det er f.eks. tilladt at „glemme“ behandlingskonceptet. Det bliver ofte forholdene fra dag til dag, der afgør, hvad der sker. Den pædagogiske behandling er således sjældent proaktiv men indlejret i dagens rytme og evt. brud på den.

BEHANDLING - PÆDAGOGISKE HANDLINGER

Bobjerg opfatter sig selv som en behandlingsinstitution. Intentionen er iflg. behandlingskonceptet, at behandlingen både skal bestå af en ydre og en indre del, og at den udføres af de medarbejdere som er ansat på institutionen. De er imidlertid pædagoger eller uuddannede medhjælpere, og er som sådan ikke umiddelbart uddannet til at udføre det som iflg. behandlingskonceptet kaldes indre behandling.

Det er vanskeligt i undersøgelsen at vurdere om der foregår behandling på de indre linjer. I nogle tilfælde er pædagogerne tæt på de unge og i andre tilfælde ikke. Der kan ikke konkluderes klart om dette på grundlag af interviewene med de unge jf. kap. 7.

Der er imidlertid ikke tvivl om, at der foregår en række pædagogiske handlinger med henblik på at skabe refleksion og ændrede handlingsmønstre hos de unge. De pædagogiske handlinger indlejrer sig i dagens rytme som kan sammenfattes til:

- Morgenvækning og morgenmad
- Skolen som gennemføres hver formiddag i ugens første fire dage, og hvor der stilles krav om at de unge deltager. Kravet håndhæves imidlertid ikke særligt tydeligt, og de unge udebliver, hvis de har ikke lyst til at gå i skole. I 2004 havde de unge sjældent en mødeprocent på over 50%. Skolen arbejder med at få de unge til at deltage i undervisning og lære dem noget de både kan bruge i en fortsat skolefaglig udvikling og til at få indsigt i deres eget liv og verden omkring

dem. Pædagogikken i skolen afhænger af læreren, og kan svinge mellem klasserumsundervisning og undervisning, som gennemføres i hele huset. I det første tilfælde undgår de unge at følge skolen ved at melde sig syge, hvor de i det andet er nødt til at blive på deres værelser, hvis de ikke vil undervises. I det andet tilfælde er der også større appel til pædagogerne om at deltage og medvirke i undervisningen.

Bobjerg forsøger i nogle tilfælde at finde arbejde udenfor institutionen. Vi har kendskab til, at det lykkes for en ung. Det er svært at få etableret hensyntagende arbejdspladser, som kan rumme de mest belastede unge.

- Frokost, hvor personalet og de unge spiser sammen. Det er dog medarbejderne, der dominerer situationen, og de unge bliver kun sjældent siddende i længere tid.
- Aftensmad hvor medarbejderne for det meste laver maden, og indtager den sammen med de unge.
- Aftenen som afsluttes, når de unge går i seng ved 23-24 tiden eller senere afhængig af, hvornår pædagogerne insisterer på ro.

I mellem dagsrytmens punkter er der forskellige former for aktiviteter. Da Bobjerg råder over en bil kan aktiviteterne foregå udenfor Bobjerg. Aktiviteterne kan være ture til fitnesscentret, skoleture, besøg hos venner og forældre, havearbejde, græsslåning, rengøring, osv.

De fleste medarbejdere finder, at der er for få aktiviteter, og savner et værksted til at skabe nogle flere. De mener, at aktiviteter kan frembringe situationer, som giver noget meningsfuldt at være fælles om, og som ligger udenfor den umiddelbare relation. De bruger aktiviteter til at lære de unge noget om sig selv i relation til andre. De vil godt kvalificere dem til at handle anderledes. En anden og mindre gruppe medarbejdere mener, at de godt kan være ude på noget uden aktiviteter, og fra sofaen og gennem kontakten med de unge skabe begivenheder og konflikter, hvor unge lærer noget gennem snakker undervejs og bagefter.

ter. I begge tilfælde er der tale om bevidste strategier, som lever op til målsætningen om at være ude på noget.

Aktiviteter kan imidlertid være skalkeskjul for manglende engagement. Der er således aktiviteter, som ikke har noget umiddelbart formål og som ikke giver anledning til at de unge lærer noget. Og der er tid der går i sofaen uden der sker noget som helst. De medarbejdere, som således ikke er ude på noget kan legitimere deres arbejde med indholdsløse aktiviteter eller fordrive tiden i sofaen. Det skete ikke i 2004, hvor kolleger og medarbejdere løbende diskuterede episoder og handlinger, hvor det i 2005 nærmest var omvendt.

Dagligdagens rytme er mindre åbenbar fra fredag til søndag, hvor der ikke er skole. Der er dagen afhængig af, hvad unge og medarbejdere finder på. Det kan være en meget stillestående tid.

Udover dagligdagens rytme og de forskellige aktiviteter, er der regler for, hvordan de unge skal opføre sig. De skal opholde sig på matriklen, skal deltage i måltider, stå og gå i skole, osv. Det er relativt indlysende regler. Der er imidlertid også regler om at vold ikke accepteres og at indtagelse af spiritus og narkotika er forbudt.

Trods klare regler om vold og indberetning om trusler så vi eksempler på at det kan fortolkes forskelligt.

Den største udfordring af reglerne er dog reglen om, at der ikke må ryges hash. Der blev indtaget hash på afdelingen, hvilket i princippet skulle føre til sanktioner f.eks. ved at sende den unge retur til Ungeafdelingen eller ved inddrage tilladelser til udgang, m.v. Reglen blev imidlertid vurderet i forhold til den enkelte unge, hvor hashforbruget for nogle kunne være en måde at løse et problem på - en slags selvmedicinering. Det pædagogiske arbejde bestod i de tilfælde i at arbejdet med det udløsende problem uden at iværksætte sanktioner overfor den unge.

Dette særlige individuelle hensyn åbner imidlertid op for en tvetydighed om, hvordan tilstedeværelsen af hash håndteres. Hvornår er det led i en behandling, hvornår skal forbruget drosles ned og hvornår skal det stoppe? Og hvad betyder det for andre dele af behandlingen og for samarbejdet blandt medarbejdere om, hvem der tager disse beslutninger? Der var ikke enighed om disse spørgsmål, og det var vanskeligt for nogle medarbejdere at respektere en mildere håndtering af hashforbruget.

Samtidig er det også svært at forstå for de unge, som udsættes for sanktioner, når de ryger hash. Det var kun sjældent at det blev meldt ud, hvorfor reglerne administreres forskelligt. Det kunne opfattes som om, at hashen i disse tilfælde næsten legitimt var til stede på Bobjerg.

Det særlige individuelle hensyn og en fleksibel administration af regler er udfordrende for både medarbejdere og unge. For de unge kan det imidlertid bruges til at lære dem noget om den forskel der er i det samfund de efterfølgende vender tilbage til. Det var dog ikke en opfattelse der blev formuleret på Bobjerg.

Håndteringen af hashen eller andre regler udfordres af sammensætningen af ungdomsgruppen. På nogle tidspunkter var de unge alle optaget af at ryge og på andre tidspunkter var det ikke. Der er således forskel på, hvor svært det er at håndtere.

Dagligdagens rytme og aktiviteter forløber ikke altid som forventet. Indimellem brydes den, når de unge bryder regler eller ved at der opstår episoder, som udfordrer Bobjerg som helhed. Disse lidt større begivenheder bliver håndteret forskelligt. I nogle tilfælde åbner de op for en læringsproces, hvor de unge bringes til at indse det u hensigtsmæssige i deres handlinger. Nogle gange bliver de klogere på reglerne for at opholde sig på Bobjerg og nogle gange bliver de klogere på hvem de selv er. I andre tilfælde bliver episoderne ikke anledning til læring

men alene til at anvende sanktioner. Det afhænger af stemningen og sammensætningen af personale og ungegruppe.

Bobjerg arbejder ikke kun i forhold til institutionens fysiske rammer, men også i forhold til de unges omverden. Et vigtigt felt er forholdet til forældre og kæresten samt de deraf følgende udgange og besøg. Der bearbejdes forhold, som også efter afsoning har betydning for den unge. Det er et område, som der kan tages endnu mere fat på, og måske er det et område, der burde indarbejdes som en tydelig del af behandlingskonceptet.

Bobjerg forsøger at lære de unge, hvordan de skal omgå medarbejdere og andre unge på Bobjerg. Og der arbejdes med relationer udenfor institutionen. Det sker imidlertid på grundlag af en rolle som beboer, hvor de unge ikke har ansvar for mad eller rengøring, da det er noget medarbejderne for det meste drager omsorg for.

Hvorvidt opholdet lærer de unge noget, de kan bruge efter afsoningen er slut er svært at svare klart på. Det kan konkluderes, at der er en række situationer og begivenheder, som bidrager til læringen. Det er imidlertid vanskeligt at vurdere, hvor meget de unge lærer. Det er desuden vanskeligt at vurdere om de kunne lære mere indenfor de rammer, der er gældende på Bobjerg.

ORGANISERING AF SAMARBEJDET

Det pædagogiske arbejde foregår indenfor Bobjergs fysiske rammer med mulighed for afgrænsede kontakter til verden udenfor. Behandlingen udføres primært af en gruppe pædagogisk uddannede medarbejdere, som deltager i arbejdet i vagtskifter på 8-16 timer. Nogle gange er vagterne sammenhængende gennem et par dage med efterfølgende afbrydelser i flere dage. Andre gange er der længere mellem de enkelte vagter

Medarbejderne har overfor de unge en stor autonomi til at handle, da arbejdet ikke kan underlægges en daglig kontrol. De står ansigt til ansigt med de unge, og handler ud fra, hvad de finder rigtigt. Deres handlinger er farvet af uddannelse, erfaringer, osv., som betyder, at de reagerer forskelligt overfor de unge. Alle medarbejdere vil gerne have opbakning til det de gør. Der er eksempler på, at medarbejdere respekterer de andre medarbejders handlinger, selv om de ikke var enige i det de gjorde. Og andre eksempler, hvor det ikke er tilfældet med deraf afledte konflikter i personalegruppen.

I nogle perioder bruger medarbejderne meget tid på hinanden. Hvis der som i 2005 er stor indbyrdes uenighed og splittelse kommer det til udtryk i arbejdet overfor de unge. I nogle tilfælde sladres der bag ryggen på hinanden og til de unge, hvilket betyder at man er mere tilbageholdende med at handle. Man tør ikke være „ude på noget“.

I andre perioder som i 2004 er der respekt for hinanden og for at der kan være en differentieret praksis overfor de unge. Der er nok de perioder, hvor den pædagogiske behandling er mest vellykket. I de perioder overholdes målet fra behandlingskonceptet, og handlingerne virker reflekterede og gennemtænkte.

Bobjerg arbejder med at udvikle behandlingen i forskellige fora. Det sker dels på behandlingsmøder dels på personalemøder. På behandlingsmøderne diskuteres den enkelte unge, og der opstilles mål for behandling og for hvad der skal gøres. Det er ikke altid lige klart, hvad der besluttet, og mødernes forløb er afhængig af, om lederen er til stede. Der er perioder hvor der er kontinuitet og udvikling i forløbene, og perioder hvor det ikke er tilfældet.

Lederens rolle er vigtig på en institution som Bobjerg. Lederen sikrer, at der bliver arbejdet med behandlingskonceptet. Han sikrer også, at mødestrukturen fungerer med undtagelse af foråret 2005, hvor der går

lang tid mellem møderne. Men ved at lede dem og sikre, at der bliver truffet beslutninger bidrager han til, at der opstår en fælles linje og retning i det pædagogiske arbejde. Han forsøger samtidig at sparre med medarbejderne om vanskelige situationer og give forslag til, hvordan de kan agere, når de er usikre.

Lederen har en særlig opgave med at snakke med de unge, når de ønsker det. F.eks. om deres vilkår for afsoning og når de vil tale om uheldige situationer eller er utilfredse med medarbejderne. Den nuværende leder har de unges tillid, og han får en række informationer, der giver mulighed for at bygge bro til medarbejderne og påvirke dem i bestemte retninger.

Bobjergs evne til at arbejde med de unge varierer gennem tiden. Det er tydeligt, at der i 2004 er kontinuitet og fællesskab i medarbejdergruppen. Der er opbakning til hinanden og lederen - også når han tager beslutninger medarbejdere ikke er enige i. I sommeren 2005 er det ikke tilfældet. Medarbejderne er uenige med hinanden og uenige med lederen. Der manglede en linje i arbejdet, som var præget af mere eller mindre indsigtfulde vikarer og hvem af de fastansatte, som var på vagt. Det er tvivlsomt om der i denne periode foregik pædagogisk behandling.

Forklaringerne på forskellen er tydeligvist afledt af påvirkninger udefra. Der er tre ledige stillinger i foråret plus en langvarig sygemelding fra en af de faste medarbejdere, som det tager relativt lang tid at besætte, da det skal godkendes udenfor Bobjerg. Den ene ledige stilling er som lærer, hvilket betyder at et vigtigt punkt i dagsrytmen falder ud. På samme tid er der indskrevet flere unge end før. Og endeligt afholdes der færre personalemøderne end tidligere. Disse faktorer slår hårdt igennem, fordi lederen kun er leder på halv tid, da han også leder afdelingen på Frørupvej. Han får derved også færre muligheder for at engagere sig i arbejdet, som han gjorde i 2004.

Når Bobjerg er presset - sandsynligvis i lighed med andre døgninsti-

tutioner - kan billedet af medarbejderne som den „skøre familie“, hvor de voksne kun har øje for hinanden og ikke de unge, virke nærliggende. Det kan se ud som om at „den skøre familie“ er en forbigående tilstand, men i realiteten skal der løbende arbejdes med at formindske graden af „skørhed“. Det er løbende nødvendigt at skabe en fælles linje og en fælles opbakning med fokus på de unge, hvis arbejdet skal karakteriseres som pædagogisk behandling.

Bobjerg har ikke en klar ide eller mere eksakte formålsbeskrivelser af, hvad formålet med virksomheden er. Det er individuelle mål for den unge, der skal begrunde den pædagogiske behandling. Det er en styrke, når der er samhørighed på institutionen, da alle kræfter derved rettes mod den unge. Det er imidlertid en svaghed, når institutionen ikke hænger sammen, da det ikke giver den enkelte medarbejder et orienteringspunkt og det bliver i stedet op til den enkelte at finde ud, hvad der skal ske på deres vagt.

Det samlede forløb viser, at medarbejderne generelt er engagerede i det pædagogiske arbejde. Men også at engagementet og det pædagogiske arbejde skifter. De to perioder vi har fulgt var klart forskellige. Der kan således på den samme institution være et markant skift i den pædagogiske behandling indenfor 6-8 måneder.

De unges liv fra et journalperspektiv - sammenfatning

Vi har gennem adgang til 15 unges journaler kunne skabe et overblik over, hvordan de unge er blevet behandlet før og efter opholdet i fængslet. Det giver et indtryk af, hvordan de er blevet behandlet som børn og hvordan de behandles som unge omkring 18 år. Journaler giver et billede af de undersøgelser, tilbud og foranstaltninger, som har været iværksat overfor de unge, forløbene samt samarbejdet mellem forvaltning, skole, forældre og den unge.

Undersøgelsen rummer en tredjedel af de, som har afsonet på Ungeafdelingen. De unge i undersøgelsen er unge, som det er gået relativt dårligt - det er derfor de sidder der. Det er eksempler, hvor myndighedernes indsats har givet det dårligste resultat. Der kan være og er forhåbentlig andre eksempler, hvor indsatsen er lykket og unge har klaret sig fri af kriminalitet. Det er på den måde et „farvet“ billede der fremkommer i det følgende.

Journaler er dokumenter, som illustrerer hvordan professionelle i socialforvaltningen og kriminalforsorgen opfatter de unge og deres familier. Journaler beskriver ikke alle handlinger, som er foretaget af medarbejdere i skole, socialforvaltning, kriminalforsorg, osv. På godt og ondt. De må ses som de offentlige systemers konstruktion af de unges opvækst, sociale problemer, kriminalitet og forløb.

De væsentligste konklusioner, som vi kan drage efter gennemgang af journalerne er:

- De unge er primært dømt for alvorlig kriminalitet som røveri, vold og flugt, vold eller trusler om vold under varetægt. Samtlige unge er dømt for kriminalitet begået sammen med andre unge, hvilket betragtes som en skærpende omstændighed. De afsoner domme på gennemsnitlig 1 år og 9 mdr. på Ungeafdelingen, og for halvdelen er det deres første ubetingede fængselsdom.
- De unges varetægts- og afsoningsforløb forløber forskelligt, og en stor andel af de unge rømmer eller er voldelige under varetægt på sikrede afdelinger. Derfor sidder de fleste i kortere eller længere tid varetægtsfængslet i arresthuse sammen med voksne eller i isolation, og to når at afsone en del af deres dom i et almindelig lukket fængsel, hvilket kan opfattes som brud på FN's børnekonvention. Det sætter spørgsmålstegn ved ideen bag Ringe-projektet om, at de unge skal beskyttes mod negativ

påvirkning fra de øvrige indsatte, når de tidligere i deres forløb har siddet sammen med voksne. Det peger de unge også selv på i kap. 7.

- De unges sociale baggrund og opvækst er præget af en række forskellige sociale problemer. De fleste familier modtager overførelsesindkomster, flere er splittede og i forskellig grad påvirket af forfølgelse, krig og flugt fra hjemlandet. 11 af de 15 drenge har flygtningebaggrund og ingen af de 15 har danske forældre. De unges indvandrer- og flygtningefamiliers liv i Danmark synes at være præget af manglende kendskab til det offentlige og skolesystemet, manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, sprogbarrierer og af at bo i socialt belastede boligområder.
- Den mest anvendte betegnelse for de unges problemer i forskellige typer af undersøgelser er omsorgssvigt. Flere af de 15 drenge har haft det svært med deres forældre i takt med at de er blevet ældre. Nogle forældre har ikke magtet at opdrage dem, andre har forsøgt at smide dem ud, droppet kontakten eller er rejst til et andet land. Mange forældre har ikke ønsket at samarbejde med skole og socialforvaltning i takt med at drengenes problemer er blevet tydelige.
- De unges problemer er mangeartede, men er primært blevet registreret som problemer med at være i skolen. Samtidig har de afledt af forældres hyppige flytninger haft mange skoleskift. Det er sjældent indlæringsproblemer, men i stedet problemer med omgangen af jævnaldrende og lærere, som skolen har svært ved at håndtere f.eks. ved at etablere et samarbejde med forældrene.
- Det sociale systems indsats overfor drengene er ikke overbevisende. Alvorlige underretninger siddes overhørigt og der er flere eksempler på at lovpligtige undersøgelser ikke gennemføres. Samtidig er der eksempler på at konklusioner misforstås og anbefalinger ikke efterleves. Sendrægtighed kendetegner forvaltningernes arbejde, hvilket skaber en vis desperation i de un-

ges familier, skolen og i fængslet. Det har i flere tilfælde været svært at etablere et ordentligt samarbejde mellem forvaltning og forældre, hvor forvaltningen ikke har magtet den vanskelige opgave med at samarbejde med forældrene i takt med, at drengenes problemer er blevet tydelige.

- De foranstaltninger der iværksættes lokalt, som primært består af en kontaktperson, virker utilstrækkelige i betragtning af omfanget af drengenes problemer.
- Anbringelserne lader til at fungere, når forvaltningen og opholdsstedet har et godt samarbejde med forældrene. I de tre eksempler på anbringelsesforløb på flere forskellige opholdssteder, formår personalet ikke at få tilstrækkelig god kontakt til de unge, deres forældre eller at forhindre, at de fortsat begår kriminalitet.
- Det er svært for fængslet at få kommunerne til at finansiere udslusningsforløb til de unge, og det lader ikke til at de unge får tilstrækkelig hjælp til at etablere en hverdag uden kriminalitet efter endt afsoning. En del drenge udsluses til deres socialt dårligt stillede forældres bolig, selvom det findes utilrådeligt. Fordi de er tæt på de 18 år overlades ansvaret for at finde beskæftigelse, uddannelse, bolig, osv. i høj grad til de unge selv.
- Der er godt en fjerdedel del af alle indsatte i Ungeafdelingen fra 2000 til 2005, som ikke efterfølgende er dømt for fortsat kriminalitet. Hvis der kun ses på de som var indsatte i 2000 til 2002, er det kun 4 ud af 24, som ikke har været involveret i kriminalitet efterfølgende.

Det resultat, der står tilbage efter gennemgangen af journalerne, er billedet af en gruppe af børn og siden unge, som er blevet svigtet gang på gang. De er blevet svigtet af deres familier, de er blevet svigtet af de offentlige myndigheder i skolen og socialforvaltningen, og de kommunale myndigheder svigter igen, når de løslades.

Det er tankevækkende, at børnene ikke får hjælp, når forældrene umiddelbart er dårligt stillede, bl.a. fordi de fleste er kommet som flygtninge og har haft svært ved at finde fodfæste i det danske samfund. Nogle familier bærer på krigstraumer, og generelt har de vanskeligt ved at støtte deres børn og unge i at finde arbejde, få en uddannelse, få en bolig, holde sig ude af kriminalitet, osv. Det virker derfor nedslående, at kommunerne har så svært ved at bistå de unge, når de løslades, og overlader dem til det miljø, der oprindeligt bragte dem i fængsel.

De unges oplevelse - Sammenfatning

Drengene oplever afsoningen på Ungeafdelingen som en straf udmøntet i indespærring med høj grad af sikkerhed og en indholdsløs, kedelig hverdag. De unge mener, at der er for få aktiviteter, hvilket stemmer overens med diskussioner i medarbejdergruppen og vores iagttagelser. I en stor del af hverdagen, som tilbringes foran fjernsynet er den eneste afbrydelse i monotonien samtaler og diskussioner med hinanden og medarbejderne.

Den væsentligste positive aktivitet på afdelingen er skolen. Flere unge oplever, at de har forbedret deres skolekunderskaber, og de vil gerne følge undervisningen. De mener, at der er for få timer, og flere vil gerne bruge mere tid på at kvalificere sig til at påbegynde en uddannelse, når de bliver løsladt. Flere nævner, at de ser uddannelse som deres eneste alternativ til fortsat kriminalitet.

De unge er meget bevidste om rollefordelingen på afdelingen, og flere forsøger at udfordre og provokere medarbejderne til det punkt, hvor de risikerer at blive låst inde på cellen eller komme ned på isolationsgangen. De forsøger at udvide deres råderum ved at udfordre dagligdagens rutiner, som personalet har formuleret. Det bliver til diskussion og kritik af maden og rengøringen. I begge tilfælde oplever flere unge, at medarbejderne demonstrerer deres magt ved fx at afvise øn-

sker om halalkød, afvise at samle pengene til mad i en fælles pulje og ved at være meget nidkære med rengøringen.

De unge kender reglerne på afdelingen, men oplever at de bliver administreret forskelligt, da nogle medarbejder skifter holdning til om de skal overholdes eller ej. De unge kommer med eksempler på, at regler skifter og de nogle gange bliver sat til opgaver, de iflg. reglerne ikke skulle lave den dag. De fortæller, at de ikke kan gøre andet end at følge medarbejdernes direktiver, da de ellers risikerer indelåsning.

Flere unge fortæller, at de har adgang til hash, hvis de ønsker det, på trods af det er ulovligt i fængslet. Flere oplever at det har stor betydning for dem at ryge hash, mens de er på afdelingen, da det mindsker nogle af de psykiske belastninger der er forbundet med at sidde i fængsel og fx være låst inde på en lille celle om natten. De unge undlader kun at ryge hash, når de selv er motiverede for det og har noget at se frem til.

De unge har forskellige holdninger til medarbejderne. De ytrer mest kritik af fængselsfunktionærer, og mindre af pædagoger, hvilket kan skyldes, at der har været ansat relativt få pædagoger. Flere af de unge har en oplevelse af, at medarbejderne overlader ansvaret for omgangsformen og tonen på afdelingen til dem, og at medarbejderne ofte tager udgangspunkt i negative forventninger til deres opførsel. Flere holder en vis distance til medarbejderne, og betragter dem som en del af en lang række af professionelle, der måske vil dem godt, men i længden ikke er troværdige støttepersoner, fx når de bliver løsladt.

De unge er opmærksomme på, forholdet mellem deres opførsel og muligheder for udgang og prøveløsladelse, dvs. princippet om „noget for noget“. Nogle foretager en løbende vurdering af, hvor langt det kan betale sig at gå i provokationer af medarbejderne, hvor det for andre virker mere ureflekteret. Flere giver udtryk for, at de går længere, når

de ikke umiddelbart har noget at se frem til, og at en snarlig prøveløsladelse får dem til at holde sig tilbage. I et enkelt tilfælde valgte en af de unge at gå i frivillig isolation for at fremskynde sin prøveløsladelse og undgå at blive involveret i uro på afdelingen.

I nogle tilfælde er det gruppen af unge, som angiver hvor langt den enkelte kan og skal gå i konflikter med medarbejderne. Der er en vis rangorden, som ind imellem bliver håndhævet med vold andre gange gennem mobning. Nogle af de unge trækker sig tilbage fra de andre og nogle i så stort omfang, at de vælger at komme ned på isolationsgangen. Reguleringen af de unges indbyrdes forhold er præget af beghenheder i dagligdagen, men også af den løbende udskiftning i ungegruppen, som opretholder et behov for at kæmpe om den indbyrdes rangorden.

Der er fire af de unge, som har afsonet på Bobjerg. Der oplever de, at deres råderum er større, og at de overvåges mindre end på Ungeafdelingen, hvor medarbejderne konstant er til stede. Der er mere plads at færdes på, og frem for alt er der mulighed for kontakt med omverdenen. De fleste er tilfredse med at gå mere i skole. Nogle kan besøge familie og få besøg af kærester, og komme i praktik, hvor de selv tager toget frem og tilbage. Flere får dermed mulighed for at øve sig på at begå sig i det omgivende samfund igen, og samtidig også mulighed for at forbryde sig mod de vilkår der er forbundet med deres afsoning på Bobjerg. Alle fire unge oplever at blive tilbageført til fængslet, fordi de begår ny kriminalitet. Det afslører et dilemma om at øge kontakten til det omkringliggende samfund for at lære dem at klare sig bedre i den verden udenfor institutionen og de fristelser det giver for at skaffe sig „lette“ penge ved at begå ny kriminalitet.

De unges udsagn indikerer, at ideen om samarbejdet og især den alternative afsoning på Bobjerg har positive aspekter. Der er flere der gerne ser, at de gives muligheder for i højere grad at være i kontakt med om-

verdenen, og nogle ser det positive i, at de kan komme i gang med et integrerende forløb. Det oplever de ikke som en mulighed i forbindelse med opholdet på Ungeafdelingen.

På Bobjerg er det sværere for de unge at orientere sig i forhold til reglerne. Der er en vis dagsstruktur på Bobjerg, men de unge oplever det som usikkert, hvor meget de skal deltage i den. For eksempel skal alle gå i skole, men der er ingen sanktion, hvis de udebliver. Det er et brud på deres vilkår, når de ryger hash, men i modsætning til fængslet differentieres reglerne mellem de unge, og bliver dermed uklare.

Medarbejderne på Bobjerg opleves relevant interesserede i de unges liv, men når de unge bliver opmærksomme på, at medarbejderne er uenige, skaber det en usikkerhed om, hvem de kan stole på. I den forbindelse bliver de unge også klar over, at de løbende er genstand for diskussion og overvågning, der også indbefatter den fortrolighed de kan have til en kontaktperson. Nogle føler sig i den forbindelse svigtede, og bliver usikre på, hvor meget det er fornuftigt at betro sig.

De færreste af de unge har en klar forestilling eller ønske om hvordan deres nærmeste fremtid skal forme sig. Flere har dog et ønske om at åbne egen virksomhed. De fleste er bevidste om de skal begynde på en uddannelse for at kunne blive prøveløsladt, og at de bør tage en uddannelse, for at komme ud af den kriminelle løbebane, men de er meget usikre på om det er realistisk. Især er de usikre på hvordan de skal kunne leve for SU eller kontanthjælp, og forventer at de er nødt til at „supplere“ indtægten med kriminalitet. De forventer ikke at kunne få støtte fra kommune, fængsel, institution eller forældre til at påbegynde og tage en uddannelse. De oplever, at det er deres eget ansvar at klare det.

Flere giver udtryk for at det bliver svært at etablere og administrere en almindelig hverdag efter de bliver løsladt fra fængslet, da de ikke

oplever afsoningen som en forberedelse der til. I fængslet og i et vist omfang også på Bobjerg har de ikke ansvar for hverdagen. Den er sat i system, og bliver administreret af medarbejderne. De behøver ikke at tænke over, hvad der skal ske. Når de bliver løsladt skal de selv tage ansvar for, hvad de bruger tiden på. De fleste bliver løsladt til at bo hos deres forældre i det gamle lokalområde, og da de fleste er omkring 18 år oplever de at stå alene med ansvaret for at organisere et målrettet og kvalificerende ungdomsliv uden kriminalitet. Det er der en del, der oplever som vanskeligt.

Ringe-projektet - hvad er de ude på?

I metodekapitlet beskrev vi, hvilke spørgsmål, som var retningsgivende for den undersøgelse vi har gennemført. Vi ville svare på spørgsmål om:

1. Kan Ungeafdelingen og Bobjerg arbejde pædagogisk, så de kvalificerer de unge til at klare sig bedre efter endt afsoning og bl.a. blive mindre kriminelle?
2. Hvordan er samarbejdet mellem fængsel og døgninstitution? Hvilke barrierer er der for samarbejdet?
3. Hvilke unge afsoner, og hvordan opleves afsoningen og er det muligt at pege på gavnlige virkninger af opholdet?

En del af spørgsmålene fremgår af sammenfatningerne fra de respektive kapitler i rapporten, men for at rekapitulere kan det siges:

1. På Ungeafdelingen kan det konstateres, at der ikke bliver arbejdet bevidst og koordineret med en pædagogisk indsats. Nogle medarbejdere forsøger i nogle situationer at arbejde pædagogisk og har pædagogiske overvejelser, men det foregår usystematisk og er afhængig af den enkelte medarbejders erfaringsgrundlag.

Hvis der skal arbejdes pædagogisk skal der laves en klarere målsætning om hvad det vil sige. Der skal kunne tilbydes flere relevante aktiviteter, hvor det især er oplagt at udvide skoletilbudet. Og endelig skal der følges op i forhold til den enkelte unge om målet med hans afsoning, så den ikke bare bliver til en straf. Målsætningerne bør formuleres og der bør løbende følges op.

Det kan ikke afvises, at Ungeafdelingen er et bedre sted for de unge end en almindelig fængselsafdeling. Nogle unge synes, at det er bedre end at skulle afsone med voksne, men afviser ideen, når det betyder at de får tilbudt færre aktiviteter og når de oplever, at ungegruppen er for lille. I forhold til kriminalitet efterfølgende eksisterer der ikke noget sammenligningsgrundlag, men det kan konstateres, at fortsat kriminalitet er hyppig.

Bobjerg kan kvalificere de unge. Det erkendes undervejs at de unge i nogle tilfælde udvikler sig og bliver bedre til at klare sig. En del af dem begår dog fortsat kriminelle handlinger, og de fire fælles unge, som vi har mødt får alle forlænget deres afsoning. Det tyder på, at opholdet ikke umiddelbart giver mindre kriminalitet, men kan muligvis have betydning på længere sigt.

Det er også i lighed med Ungeafdelingen klart, at et godt resultat er afhængig af om medarbejderne fungerer solidarisk og diskuterende i forhold til hinanden. Hvis de ikke gør det kan de ikke arbejde målrettet med de unge, og der opnås ingen resultater.

Endeligt er det både på Bobjerg og Ungeafdelingen svært at arbejde med de unge som personer, der er ansvarlige for deres egen situation. På Ungeafdelingen tager fængslets struktur ansvaret fra dem og på Bobjerg giver det øgede ansvar sig udslag i konflikter og øger risikoen for der bliver begået ny kriminalitet.

2. Samarbejdet mellem de to afdelinger

Der har i de første 6 år af projektet kun været 10 fælles unge, hvilket er relativt få sammenlignet med det samlede antal unge, der har været begge steder. Den vigtigste barriere for få flere fælles unge har været Ungeafdelingens forpligtelse overfor Kriminalforsorgens behov for at få anbragt unge under 18 år fra hele landet det rigtige sted. Og at kommuner udenfor Fyns Amt kun sjældent har ønsket at betale for alternativ afsoning på Bobjerg.

Det konkrete samarbejde har efter en svær start fungeret godt i de seneste par år. De fælles unge føres frem og tilbage, og der er en løbende dialog mellem de to daglige ledere om vilkår og evt. overtrædelse af vilkår. Der er en ærlighed og et forsøg på at finde løsninger, som har stor betydning.

Der har været en fælles uddannelse, men det er ikke lykket at etablere et fælles metodisk grundlag for arbejdet med de unge.

De unge oplever tilbageførsel fra Bobjerg til Ringe som en straf. Det giver en vis motivation for at overholde reglerne for at opholde sig på Bobjergs. De oplever, at Bobjergs rammer er bedre og vil gerne udnytte muligheden for at få bedre kontakt til omverdenen.

3. De unge som kommer til afsoning på Ungeafdelingen eller på Bobjerg er blevet svigtet af det offentlige system. Deres problemer er ikke blevet opdaget eller er blevet overhørt. De foranstaltninger, der har været bragt i anvendelse virker ikke særlige virksomme, og der har været store vanskeligheder med at samarbejde med forældrene.

Dertil kommer, at når de unge bliver omfattet af Kriminalfor-

sorgens arbejde er der flere eksempler på, at de unge under varetægtsfængslingen bliver indsat i isolation og sammen med voksne. Det får intentionerne med Ringe-projektet om at holde de unge adskilt fra de øvrige indsatte til at fremstå i et lidt paradoksalt lys.

De unge udtrykker sig kritisk om opholdet på Ungeafdelingen, hvor de oplever at de har dårligere forhold end andre indsatte, og at der er for kedeligt. De vil f.eks. gerne gå mere i skole. De er mindre kritiske overfor Bobjerg, hvor der er eksempler på at nogle unge udvikler sig og bliver bedre til at styre deres temperament. Men det viser sig også, at de har svært ved at håndtere kontakten til omverdenen, og begår ny kriminalitet.

Udslusningen er tankevækkende uorganiseret. Der mangler klare krav til, hvad de unge har ret til, når afsoningen er afsluttet. Kommunernes indsats er kun sjældent målrettet og lydhør overfor, hvad både Ungeafdeling og Bobjerg foreslår. På den måde bliver de mulige pædagogiske effekter af indsatsen undermineret, da den virkelighed som møder de unge efter endt afsoning er krævende, og ikke rummer noget perspektiv om uddannelse, bolig eller arbejde. Der er da også relativt mange som fortsat er kriminelle og vender tilbage til afsoning i fængsel.

Denne undersøgelse viser, at det er en vanskelig opgave at give de unge kriminelle et godt og relevant pædagogisk tilbud medens de afsoner i et lukket fængsel. Det lykkes kun i varierende grad på Ungeafdelingen og Bobjerg, selv om sidstnævnte i perioder ser ud til at have betydning i forhold til at lade de unge tage et større ansvar.

Det billede der imidlertid står tilbage er en gruppe unge, som især er blevet svigtet inden de kom de to steder, og som fortsat bliver svigtet, når de skal forlade dem.

LITTERATUR

- Ahrne, G. & Hedström, P: Organisationer og samhälle, Lund, 1999
- Andersen, M, Christensen, S, Minke, L, & Mørck, R: Løbsk ungdom - løbsk behandling. Social kritik, nr. 92, 2004
- Andreassen, T.: Institutionsbehandling av ungdommar - Vad säger forskningen? Stockholm, 2003
- Asmussen, I.: Etniske grupper - kriminalitet og forebyggelse. Det kriminalpræventive råd, 2004
- Balvig, F.: Risiko - ungdomskriminalitet. Det kriminalpræventive råd, 1999
- Bengtson, Steinsvåg og Terland: Ungdom bak volden - forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblemer. Oslo, 2004.
- Bonke og Carøe: En forsterket indsats overfor kriminalitetstruede børn og unge, SFI. 2001
- Broberg, A. et. Al.: Klinisk børnepsykologi: udvikling på afveje. København, 2005
- Børsting, M. Isams historie - fra flugtning til fængsel, København, 2003
- Cohen, S.: Den sociale kontrols nye former: kriminalitet, straf og klassifikation, København, 1997.
- Dam, H.J. Utilpassede perspektiver - unges moral, kriminalitet og oplevelser af sanktioner. Århus, 2002
- Ebsen, F. og Krogh, D.: Evaluering af Ringe-projektet - Praksis på de to afdelinger. 2. delrapport. Center for Forskning i Socialt Arbejde 2005
- Ekspertgruppen om ungdomskriminalitet: Rapport om ungdomskriminalitet. Justitsministeriet, 2001

- Felding, T. U.: Kriminelle indvandrere, psykologisk set: en gennemgang af psykologiske undersøgelser af drenge i 13-16-års-alderen og af socialforvaltningens håndtering af sagerne. I: Psyke og Logos. Årg. 25, nr. 1. 2005
- Finstad, L. og Høigård, C.: Kriminologi. Oslo, 1997
- Foucault, M.: Övervakning och straff, Lund, 1998 (opr. 1974)
- Garbarino, J.: Lost boys - why our sons turn violent and how we can save them., New York, 2000
- Goffman, E. : Anstalt og menneske (1967), København
- Hammerich, K. Det er ik' så Ringe endda? - Evaluering af Ringe-projektet. 1. delrapport, Center for Forskning i Socialt Arbejde, 2004
- Hansen og Zobbe: Rapport fra ekspertgruppe om ungdomssanktionen. Socialministeriet, 2006
- Hasenfeldt, Y. : Mennesket som råstof, Århus 2004 (opr. 1983)
- Hedegaard, M. et. al.: Krigsramte børn i eksil. Århus, 2004
- Katzenelson, N.: Udsatte unge, aktivering og uddannelse. Center for Ungdomsforskning, 2004.
- Killén, K.: Omsorgssvigt er alles ansvar, København 2005
- Kristiansen, S & Krogstrup, H.: Deltagende observation, Kbhvn. 1999
- Lauritzen, K. og Ros, T.: Rodløs - samtaler med unge kriminelle. Hellerup, 2004.
- Levin, C.: Uppforstringsanstalten. Lund 1998
- Lihme: Det er så fucking træls! Solhaven og de unge. København, Forlaget børn og unge, 1999.
- Lihme, B.: Behandlingstankens tilbagekomst - og fravær. www.vildelaereprocesser.dk, 2002
- Lihme, B.: Gengældende læring - en ny måde at udforme straf på. www.vildelaereprocesser.dk, 2004
- Little M.: Young men in prison - the criminal identity explored through the rules of behaviour, Dartmouth, 1990
- Madsen, B.: Socialpædagogik, København 2005
- Mathiasen, C.: Fanget i tilværelsen. Ph.d. afhandling, KU, 2004
- Pedersen, J. F. Drengene fra Vollsmose. København 2003
- Petersilia, J.: When prisoners come home. Parole and prisoner reentry. Oxford University Press , 2003
- Rasmussen, L. K. et. Al.: Ungdomssanktionen i kvalitativ belysning. SFI, 2005
- Schultz Jørgensen, P.: Risikobørn i Danmark - status over en 10-årig indsats. Social kritik, nr. 84., 2002
- Schwartz, I.: Socialpædagogik og anbragte børn. København, 2001
- Tärnfalk, M.: Om sju ungdomars upplevelse av tvångsvård. Stockholm, 1996
- Vestergaard, J.: Unge kriminelle i straffe- og socialretten,: Social kritik. Nr. 98, 2005
- WHO ICD-10: Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser: klassifikation og diagnostiske kriterier. København, 2000
- Zeuner L., og Højlund, J: Unge i det kriminelle felt, SFI. (2003)

